

УНІВЕРСИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

НАУКОВІ РОБОТИ СТУДЕНТІВ УДФСУ

ЗБІРНИК СТАТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДРУГОГО (МАГІСТЕРСЬКОГО) РІВНЯ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВОГО ІНСТИТУТУ ПРАВА

СЕРІЯ «НАУКОВІ РОБОТИ СТУДЕНТІВ УДФСУ»

Серію «Наукові роботи студентів УДФСУ» засновано у 2018 році, яка є продовженням започаткованої у 2017 р. серії «Випускникам УДФСУ».

Редакційна колегія:

Пашико П. В., д.е.н. (голова)

Шевчук О. А., д.е.н. (заступник голови)

Топчій В. В., д.ю.н.

Мацелюх Н. П., д.е.н.

Кужелєв М. О., д.е.н.

Швабій К. І., д.е.н.

Ріппа С. П., д.е.н.

Мандрагеля В. А., д.філософ.н.

Чмелюк В. В., к.ю.н.

Малинський І. Й., к.н.фіз.вих.

Шевчук В. А., к.ю.н.

У СЕРІЇ «ВИПУСКНИКАМ УДФСУ» ВИЙШЛИ ДРУКОМ:

2017

- «Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня
ННІ економіки, оподаткування та митної справи»**
- «Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня
ННІ права»**
- «Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня
ННІ інформаційних технологій та менеджменту»**
- «Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня
ННІ обліку, аналізу та аудиту»**
- «Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня
ННІ фінансів, банківської справи»**
- «Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня
факультету підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації
працівників податкової міліції»**

У СЕРІЇ «НАУКОВІ РОБОТИ СТУДЕНТІВ УДФСУ» ВИЙШЛИ ДРУКОМ:

2018

- «Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня
ННІ економіки, оподаткування та митної справи»**
- «Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня
ННІ права»**
- «Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня
ННІ інформаційних технологій та менеджменту»**
- «Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня
ННІ обліку, аналізу та аудиту»**
- «Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня
ННІ фінансів, банківської справи»**
- «Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня
факультету підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації
працівників податкової міліції»**

2019

- «Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня
ННІ економіки, оподаткування та митної справи»**
 - «Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня
ННІ права»**
 - «Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня
ННІ інформаційних технологій»**
 - «Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня
ННІ обліку, аналізу та аудиту»**
 - «Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня
ННІ фінансів, банківської справи»**
 - «Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня
факультету підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації
працівників податкової міліції»**
-

УНІВЕРСИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Кафедра кримінального права та кримінології

Серія «Наукові роботи студентів УДФСУ»
*існує у 2018 році і є продовженням започаткованої у 2017 р.
серії «Випускникам УДФСУ»*

**ЗБІРНИК СТАТЕЙ
ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ
ДРУГОГО (МАГІСТЕРСЬКОГО) РІВНЯ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВОГО
ІНСТИТУТУ ПРАВА**

У п'яти частинах

Частина 1

**Ірпінь
2019**

УДК 34(477)(06)
ББК 67.9(4Укр)я54
З-41

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Навчально-наукового інституту права
(протокол № 4 від 6 листопада 2019 року)*

З-41 Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня Навчально-наукового інституту права Університету ДФС України : у 5 ч. Ч. 1. – Ірпінь : Університет ДФС України, 2019. – 280 с. – (Серія «На допомогу студенту УДФСУ», т. 13).

У збірнику опубліковано статті здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня.

Видання призначене для молодих вчених, аспірантів, здобувачів вищої освіти.

УДК 34(477)(06)
ББК 67.9(4Укр)я54

**Матеріали розміщено у авторській редакції.
Відповідальність за зміст матеріалів, їх відповідність вимогам чинного
правопису і достовірність фактів та статистичних даних несуть автори.**

© ННІ права, 2019

© Університет ДФС України, 2019

ЗМІСТ

група ПМКП-18-1

Багнюк Максим Миколайович

Соціальна зумовленість кримінальної відповідальності за самовільне зайняття земельної ділянки та самовільне будівництво 9

Горєлко Олександр Олегович

Міжнародний досвід протидії шахрайствам, що вчиняються через мережу Інтернет: порівняльний аспект 15

Зінченко Жанна Вадимівна

Кримінологічна характеристика та запобігання контрабанді за статтею 305 ККУ 20

Китун Анастасія Павлівна

Колізія та конкуренція кримінально-правових норм при кваліфікації злочину зайняття гральним бізнесом 26

Кожан Євгеній Вікторович

Удосконалення кримінально-правового запобігання за незаконне виготовлення, зберігання, збут або транспортування з метою збуту підакцизних товарів 31

Кохно Єгор Юрійович

Особливості фінансової злочинності 36

Кущова Ірина Вікторівна

Практичні аспекти проблеми контрабанди в сучасній Україні 41

Нанівський Андрій Романович

Боротьба з контрабандою та порушенням митних правил в Україні: кримінально-правова характеристика 45

Марцишевський Андрій Ярославович

Підвищення ефективності взаємодії податкової міліції з іншими правоохоронними та контролюючими органами у сфері протидії фіктивному підприємництву 52

Осадчук Максим Тарасович

Актуальні питання кваліфікації злочину, передбаченого ст. 204 КК України, розмежування від суміжних злочинів та аналогічних адміністративно-правових порушень 57

Секо Сергій Олександрович

Стан та розвиток організованої злочинності
в сфері економіки в Україні 62

Сидоренко Сергій Олександрович

Теоретико-тактичні дії під час проведення
слідчих (розшукових) дій злочинів, пов'язаних
з легалізацією коштів, отриманих злочинним шляхом. 66

Скакальська Анастасія Ярославівна

Запобігання незаконній міграції (сучасний стан, організаційні
та правові проблеми).....70

Склярченко Андрій Миколайович

Кримінологічна характеристика та запобігання
контрабанді наркотичних засобів, психотропних речовин,
їх аналогів та прекурсорів 74

Стародуб Павло Павлович

Рівень, структура та наслідки необережних злочинів.....80

Сятиня Ігор Васильович

Причини і умови, які сприяють вчиненню нецільового
використання бюджетних коштів службовими особами 86

Ткаченко Євген Вікторович

Проблеми кваліфікації протиправного заволодіння
майном підприємства, установи, організації.....91

Трощин Роман Вікторович

Актуальні проблеми запобігання злочинам у економічній сфері.....96

Усенко Олександр Олексійович

Кіберзлочинність як загроза економічному суверенітету країни 101

Щедріна Яна Андріївна

Протидія законній господарській діяльності:
сучасний стан дослідження 107

Юрченко Руслана Олександрівна

Забезпечення митної безпеки в контексті запобігання
злочинності у митній сфері 112

група ПМКПз-18-1

Абрамчук Анастасія Сергіївна

Кримінально-правова характеристика протидії
законній господарській діяльності..... 118

Гончарова Анастасія Олександрівна

Шляхи вдосконалення нормативно-правового забезпечення
протидії тіньовій економіці 122

Демчук Марта Володимирівна

Позитивний досвід діяльності митних органів Литви:
особливості впровадження в Україні 127

Дивнич Анастасія Миколаївна

Сучасні проблеми та шляхи вдосконалення призначення конфіскації
як додаткового виду покарання за фінансові злочини 132

Довженко Юлія Віталіївна

Транснаціональна злочинність у сфері торгівлі людьми:
кримінологічний аспект 136

Коц Інна Ігорівна

Товари, що підлягають державному експортному контролю,
як предмет злочину в кримінальному праві України 141

Ломонос Анатолій Анатолійович

Заходи забезпечення уникнення міжнародного
подвійного оподаткування..... 145

Омельян Максим Валерійович

Кримінально-правова характеристика
співвідношення понять «злочини у господарській
діяльності» та «злочини у сфері підприємництва» 150

Перетятко Віталій Сергійович

Проблеми правового регулювання дій, пов'язаних з
одержанням неправомірної вигоди та подарунка 154

Переверзєва Катерина Олегівна

Теоретичні засади призначення покарання
особливою частиною ККУ 158

Полейко Іванна Юріївна

Кримінальна відповідальність за ухилення
від сплати податків і зборів в зарубіжних країнах..... 164

Слоневська Юлія Анатоліївна

Організація незаконного переправлення осіб через державний кордон в міжнародному кримінальному законодавстві 169

Сміхульська Вікторія Василівна

Органи ДФС України як суб'єкт запобігання злочинності у економічній сфері 175

Спасірко Юлія Миколаївна

Кримінально-правова характеристика прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою 180

Тарапата Олександр Володимирович

Бюро фінансових розслідувань як суб'єкт запобігання економічній злочинності 185

Чухрай Василь Васильович

Запобігання, протидія та виявлення правопорушень у кредитно-фінансовій сфері працівниками податкової міліції, пов'язаних із ст. 212 та 212-1 КК України..... 191

Щербина Катерина Володимирівна

Поняття податку на додану вартість в системі кримінального права 195

група ПМКПз-18-2

Вербовський Іван Олександрович

Правові основи віктимологічної профілактики злочинів у фінансовій сфері 200

Войтович Наталія Олександрівна

Проблеми боротьби із організованою злочинністю у сфері господарської діяльності 204

Вороневич Олександр Олександрович

Сучасні проблеми запобігання та протидії корупції в системі органів Державної фіскальної служби України 208

Горбатюк Ірина Олександрівна

Вдосконалення національного законодавства щодо попередження та запобігання контрабанді в Україні..... 215

Козут Катерина Володимирівна

Кримінальна відповідальність за умисне невиконання
рішення європейського суду з прав людини 219

Куньовський Олександр Вікторович

Адвокатура як інститут запобігання злочинності 225

Лісовець Катерина Павлівна

Кримінологічна характеристика запобігання
контрабанді наркотичних засобів, психотропних речовин,
їх аналогів або прекурсорів 228

Лобач Ілля Анатолійович

Незаконне збагачення за кримінальним законодавством України
та країн ЄС: порівняльний аналіз..... 232

Любимов Руслан Олександрович

Особливості кримінологічної характеристики злочинності
у сфері економіки..... 238

Міроненко Дарина Володимирівна

Детермінанти вчинення порушень правил безпеки
дорожнього руху або експлуатації транспорту особами,
які керують транспортними засобами 242

Олійник Наталя Леонідівна

Взаємодія та розмежування міжнародного кримінального права та
внутрішнього кримінального права України..... 247

Пушня Тимур Васильович

Кримінальне право України в умовах глобалізації..... 252

Сольська Світлана Русланівна

Запобігання незаконній міграції: сучасний стан,
організаційні та правові проблеми..... 257

Хілімон Сергій Петрович

Шляхи удосконалення кримінально-правової кваліфікації злочинів,
пов'язаних з легалізацією (відмиванням) майна,
здобутого злочинним шляхом, в світовому
та українському законодавстві 262

Хіменко Микола Віталійович

Міжнародний досвід функціонування органів
фінансової розвідки у сфері запобігання та протидії
відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом 265

Шевченко Олена Володимирівна

Особливості покарання за порушення
недоторканності приватного життя.....270

Ярмоленко Юлія Михайлівна

Участь громадськості у запобіганні корупції в Україні.....275

група ПМКП-18-1**Багнюк Максим Миколайович***студент групи ПМКП 18-1**Навчально-наукового**інституту права***Науковий керівник:****Гаврилiшин Анатолій****Петрович***к.ю.н., доцент, доцент**кафедри кримінального права**та кримінології*

СОЦІАЛЬНА ЗУМОВЛЕНІСТЬ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА САМОВІЛЬНЕ ЗАЙНЯТТЯ ЗЕМЕЛЬНОЇ ДІЛЯНКИ ТА САМОВІЛЬНЕ БУДІВНИЦТВО

Соціальна зумовленість виступає в якості об'єктивної передумови, яка приводить в рух процес криміналізації суспільно небезпечного діяння. Нині основним і найбільш проблемним питанням соціальної зумовленості кримінально-правової заборони певного діяння є визначення її складових частин (чинників, факторів тощо), які визначають її сутність та мають визначальний вплив на процес криміналізації того чи іншого діяння.

У науковій літературі приділяється значна увага дослідженню соціальної зумовленості кримінальної відповідальності в цілому. Зокрема, аналізу їх теоретичних аспектів були присвячені праці таких вчених як В.К. Грищука, В.І. Борисова, П.С. Тоболкіна, М.І. Коржанівського, Д.О. Балобанова, Л.П. Брич та В.О. Навроцького. Окремо варто зауважити, що важливість соціальної зумовленості кримінальної відповідальності за самовільне зайняття земельної ділянки та самовільне будівництво в своїх працях вказували П.С. Дагел, Г.О. Злобіного, С.В. Андрусонко та О.М. Бандурка.

В умовах сьогодення серед кола завдань держави одним із найголовніших постає забезпечення надійного та ефективного захисту прав і свобод громадян, включаючи право на землю як основне національне багатство. Від успішного вирішення поставлених перед дер-

жавою завдань залежить як загальний добробут усього суспільства, так і окремих його суб'єктів.

Відповідно до ст. 14 Конституції України земля проголошена основним національним багатством та перебуває під особливою охороною держави. Таким чином, на законодавчому рівні право власності на землю гарантується державою, набувається і реалізується громадянами, юридичними особами та державою виключно відповідно до закону [1, с.13]. Як наслідок, самовільне заняття земельної ділянки як суспільно небезпечне діяння містить підстави, необхідні для встановлення кримінальної відповідальності за його скоєння, а отже криміналізації.

Поняття «підстави криміналізації» зображує суспільну необхідність у використанні регулятивних та попереджувальних можливостей кримінального права стосовно певної групи суспільних відносин. В свою чергу, під поняттям «приводи криміналізації» розуміють конкретні події, що зумовили постановку питання про криміналізацію того чи іншого виду діяння. Приводом до криміналізації самовільного зайняття земельної ділянки та самовільного будівництва стали резонансні масові самовільні зайняття ділянок у 2005-2006 рр.[2, с.235].

При криміналізації певного діяння необхідно дотримуватись та керуватись встановленими принципами криміналізації. Більшість вчених схильється до думки, що принцип суспільної небезпеки є ключовим в системі інших принципів криміналізації. Свого часу навіть Чезаре Беккарія зауважив, що єдиним мірилом завданої шкоди злочином може бути спричинена ним суспільна небезпека. Серед інших вчених також зустрічається думка, що суспільна небезпека виступає єдиним принципом (або підставою) криміналізації. Як зазначає М.О. Беляєв, за відсутності суспільної небезпеки діяння – відсутній і сам злочин, а отже немає підстав для притягнення до кримінальної відповідальності [3, с.81].

В свою чергу, дослідник В.К. Грищук наголошував, що соціальна зумовленість кримінально-правової норми включає в себе внутрішні і зовнішні чинники (фактори), які слугують підґрунтям для розробки та прийняття релевантної кримінально-правової норми [4, с.100]. Іншими словами саме соціальна зумовленість постає в якості об'єктивної передумови, яка активізує процес криміналізації суспільно небезпечного діяння. Сьогодні найбільш дискусійним питанням соціальної зумовленості кримінально-правової заборони певного діяння є визначення її складових елементів, які детермінують її природу та чинять вирішальний вплив на процес криміналізації того чи іншого діяння. Аналіз масиву наукових

праць показав, визначення чинників як підстав встановлення кримінально-правової заборони пов'язане із певними труднощами. Виникнення таких труднощів, перш за все, зумовлене неоднаковим розумінням та підходами до визначення цих чинників, а, по-друге, межі кількості таких чинників для фіксації соціальної зумовленості певної кримінально-правової норми не є чітко встановленими.

За словами М.І. Коржанського соціальна зумовленість кримінально-правової заборони детермінована, як правило, соціальною цінністю суспільних відносин, економічними факторами та дієвістю правового забезпечення. Відповідно до думки науковця, в процесі вибору об'єктів кримінально-правової охорони законодавець, в першу чергу, бере до уваги об'єктивні та суб'єктивні чинники. До групи об'єктивних він включив: 1) місце, роль і соціальна цінність певних суспільних відносин; 2) поширеність суспільно небезпечних порушень останніх; 3) розміри й характер соціально небезпечної шкоди; 4) ефективність тих чи інших заходів охорони. До суб'єктивних він відносив усвідомлення законодавцем: 1) закономірностей суспільного розвитку; б) економічних наслідків видання й застосування конкретних кримінально-правових норм; в) можливості, необхідності й доцільності використання в конкретних випадках кримінально-правових заходів [5, с.81].

Щодо поширеності самовільного зайняття земельної ділянки та самовільного будівництва. Як зазначав в своїй праці В.Н. Кудрявцев суть відносної поширеності даного складу злочину полягає у регулюванні кримінальним правом форми реакції суспільства і держави на такі суспільно небезпечні вчинки індивідів, які принаймні є реально можливими, тобто становлять собою прояви деяких загальних тенденцій та закономірностей і не є випадковими явищами. Можлива повторюваність – необхідна властивість діяння, віднесеного законом до числа злочинів [7, с.218].

Щодо поширеності самовільного зайняття земельної ділянки до запровадження кримінальної відповідальності за вчинення таких дій потрібно враховувати наступне. Як вже зафіксував в своїй праці О.О. Дудоров, за період з 2001 до 2006 року кількість виявлених правопорушень щодо самовільного зайняття земельних ділянок зросла більше ніж у 2 рази (з 20680 порушень у 2001 році до 41225 у 2006 році), а площа самовільно зайнятих земельних ділянок збільшилась відповідно з 138 тис. га до 1 млн. 173 тис. га. До запровадження кримінальної відповідальності за самовільне зайняття земельної ділянки в Україні

фізичними та юридичними особами щорічно самовільно використовувалось, за різними оцінками, від 1 до 3 млн. га земель. Внаслідок таких дій державний та місцеві бюджети недоотримували близько 2 млрд. грн. щорічно від несплати земельного податку та орендної плати за користування земельними ділянками [6, с. 326].

Після того як у 2007 році самовільне зайняття земельної ділянки та самовільне будівництво були криміналізовані, певну уяву про поширеність цих злочинів можна сформулювати на підставі статистичних даних. У відповідності до офіційної статистики Генеральної прокуратури України, у Таблиці 1.1. наведені кількісні відомості про зареєстровані кримінальні правопорушення за ст. 197-1 КК України.

Таблиця 1.1

Місяць	Зареєстровано кримінальних проваджень
Січень 2019	99
Лютий 2019	183
Березень 2019	272
Квітень 2019	428
Травень 2019	651
Червень 2019	836
Липень 2019	993
Серпень 2019	1074
Всього до 01.09.2019	4536

Статистика судових вироків в кримінальних провадженнях за ст. 197-1 КК України, характеризується меншими цифрами (показниками). Так відповідно до Єдиного державного реєстру судових рішень, починаючи з 01.01.2019 року та до 01.09.2019 року, в Україні було ухвалено всього 61 вирок за вище зазначеною статтею. Окрім цього серед 61 судового рішення, 6 з них виправдувальні, тобто особу було визнано не винною у вчиненні злочину передбаченого ст. 197-1 КК України [8, с. 45].

Таким чином, не зважаючи на існуючу тривалий час прогалину в законодавстві щодо розмежування самовільного зайняття земельної ділянки і її використання без правовстановлюючого документа, дане явище надалі поширюється, що говорить неабиякий рівень соціальної зумовленості кримінальної відповідальності, передбаченої за нього.

Беручи до уваги сутність даного чинника, доцільним постає аналіз підстав, що спричинили динаміку масового поширення такого

явища як самовільне зайняття земельних ділянок. Зокрема, серед таких підстав слід виокремити наступні:

- хаотичність, випадковість і непослідовність у підготовці нормативно-правових актів земельного законодавства, відсутність чіткості в деяких положеннях чинного законодавства держави у сфері забезпечення боротьби із вчиненням земельних правопорушень;

- неналежний контроль зі сторони представників органів державної влади та місцевого самоврядування за додержанням приписів земельного законодавства;

- відсутність координації спільної діяльності між правоохоронними та контролюючими органами;

- низький рівень ефективності існуючих правових заходів впливу на осіб, що порушують чинне законодавство у сфері охорони та забезпечення раціонального використання земель;

- необізнаність та некомпетентність чиновників та власників земельних ділянок чи паїв у питаннях, пов'язаних із трактуванням, сутністю та юридичного значення положень земельного законодавства та підпорядкованим правовідносинам;

- високий рівень корупції у сфері земельних відносин;

- висока вартість підготовки проектної документації, проблеми із визначенням чіткого розмежування земель державної та комунальної власності, непоодинокі випадки відсутності чітких меж земельних ділянок на місцевості, незакінчений процес їх інвентаризації та грошової оцінки;

- присутність тенденцій у розвитку земельного та аграрного законодавства, що йдуть в розріз між собою та провокують відповідно різні вектори розвитку обох сфер;

- ускладнений та тривалий за часом реалізації механізм оформлення й отримання правовстановлюючих документів на земельну ділянку чи об'єкт нерухомого майна;

- складний та тривалий за часом реалізації процес примусового звільнення та передача земельної ділянки відповідно до винесеного судом рішення.

Сутність кримінальної відповідальності за правопорушення у вигляді самовільного зайняття земельної ділянки та самовільного будівництва пов'язана, перш за все, із ступенем суспільної небезпеки та шкоди, нанесеної в результаті таких діянь. Особлива природа вищезгаданої суспільної небезпеки зумовлюється особливою цінністю

об'єкта кримінально-правової охорони – земельної ділянки як об'єкта права власності (права користування).

Самовільність дій, що слугують причиною порушення права власності на землю, завдання істотної шкоди її законним власникам призводять до нецільового використання земельних ділянок, порушення стабільного стану суспільних відносин у сфері управління земельними ресурсами та будівництва, а отже, як наслідок, зумовлюють високий ступінь суспільної небезпеки.

Попри неоднозначні підходи науковців та представників влади до визначення реальних масштабів поширення явища самовільного зайняття земельних ділянок, доцільність ефективного забезпечення кримінально-правової заборони такий дій постала наріжним камнем у врегулювання пов'язаних правовідносин. Більше того, не менш важливим є здійснення пошуку ефективних засобів профілактичної дії у сфері боротьби із самовільним зайняттям землі.

Відтак, в умовах сьогодення, необхідність реалізації дієвої боротьби із поширенням явища самовільного зайняття земельних ділянок, потреба в ефективній охороні права власності на землю, забезпечення неухильного дотримання положень законодавства, що регулює здійснення будівництва, постали гострим питанням та потребують відповідних змін як в законодавстві, так і в політиці держави.

Підсумовуючи все вищезазначене, варто вказати, що кримінальна відповідальність за самовільне зайняття земельної ділянки та самовільне будівництво виступає в якості гарантії безперешкодного здійснення права власності на землю суб'єктами, визначеними Конституцією та законами України, першочерговою умовою правового та раціонального використання земель, виконання управління земельними ресурсами у відповідності до політики держави та сформованим у суспільстві відносинам стосовно використання та охорони землі як природного ресурсу – основного національного багатства держави, об'єкта права власності і користування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року № 30. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. ст. 13.
2. Антонюк Н. Самовільне зайняття земельної ділянки: зміст суспільно-небезпечного діяння. Проблеми державотворення і захисту

прав людини в Україні: Львів: Юридичний факультет Львівського національного університету ім. І. Франка. 2008. с. 235–238.

3. Беляев Н.А. Уголовно-правовая политика и пути ее реализации. Ленинград: Изд-во Ленинградского университета. 1986. с. 81.

4. Грищук В.К. Кодифікація кримінального законодавства України: проблеми історії і методології: 1992. – с. 100.

5. Коржанський М.Й. Об'єкт і предмет злочину: монографія. Дніпропетровськ: Юрид. акад. МВС. Ліра ЛТД. 2005. – с. 81.

6. Дудоров О.О. Кримінальна відповідальність за самовільне зайняття земельної ділянки та самовільне будівництво: монографія. Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2012. – с. 400.

7. Кудрявцев В.Н. Основания уголовно-правового запрета. Криминализация и декриминализация. Наука. 1982. – с. 218.

8. Бодаєвський В.П. Проблеми розмежування незаконного заволодіння ґрунтовим покривом (поверхневим шаром) земель від злочинів проти власності. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ. 2011. – с. 42–48.

Горєлко Олександр Олегович,
студент групи ПМКП-18-1

*Навчально-наукового
інституту права*

Науковий керівник:

Богатирьов Іван Григорович,
*д.ю.н., професор, професор
кафедри кримінального права
та кримінології*

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ПРОТИДІЇ ШАХРАЙСТВАМ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ ЧЕРЕЗ МЕРЕЖУ ІНТЕРНЕТ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ

Протягом останнього десятиліття все більше людей та підприємств використовують Інтернет та інші форми електронних комунікацій для здійснення транзакцій, що призводить до збільшення незаконної діяльності, використовуючи ті самі ресурси. На думку експертів з питань шахрайства в ЄС, починаючи з середини першого десятиліття

21 століття, кіберзлочинність стає щороку зростаючою проблемою. Багато шахраїв, які мігрували в Інтернет-сферу, існують у тій чи іншій формі протягом багатьох років, але за допомогою Інтернету вони можуть охопити величезну кількість споживачів одночасно та за кордоном. Цей інструмент технології також дозволяє використовувати все більш досконалі технології шахрайства. Один вірус, який вибухнув у 1999 році, був звинувачений у заподіянні шкоди понад 80 мільйонів доларів, а хакерство на веб-сайтах на початку 2000 року коштувало сотні мільйонів [1].

Це призводить до того, що правоохоронні органи більшості країн світу витрачають великі суми грошей на модернізацію комп'ютерної техніки, навчання працівників та впровадження інноваційних технологій, однак, сучасні шахрайські схеми, які використовуються в Інтернеті, як правило, важко відстежити і довести в майбутньому суді. Також призводить до того, що в зарубіжних країнах створюються спеціальні підрозділи як правоохоронної, так і соціальної профілактики, головна відповідальність яких - протидія шахрайству через Інтернет. На цьому тлі доречно розглянути деякі аспекти міжнародного досвіду боротьби з цим видом злочину на прикладі Європейського Союзу та Сполучених Штатів Америки.

Аналізуючи фахову юридичну літературу, слід зазначити, що експерти в галузі криміналістики, криміналістики, кримінального судочинства, спеціальних прийомів та оперативно-розшукової діяльності з різних куточків розглядали питання протидії шахрайству в цілому, і, зокрема, шахрайства, вчинені через Інтернет (наприклад, те саме, що робиться через Інтернет-науковців, таких як: К. В. Антонов, С. В. Албул, Л. І. Аркуша, О. М. Бандурка, О. В. Кириченко, О. О. Юхно, Д. Ю. Нікіфорчук, А. М. Кислій, І. П. Козаченко, В. Л. Ортинський, Ю. Ю. Орлов, М. В. Стащак, В. Д. Пчелкін, С. В. Слінько, Р. Л. Степанюк, В. В. Шен Дрик та інші).

Шахрайство в ЄС за визначенням спільної групи шахрайств в ЄС (на чолі з ЕСС Бельгія та ЕСС Словенія та ЄКЦ Литва разом з ІРК Ірландії) є навмисним обманом, вчиненим для особистої вигоди або має на меті заподіяння шкоди іншій особі. Інтернет-шахрайство означає шахрайство, яке здійснюється через Інтернет. Це стосується шахрайських електронних покупок, але також за допомогою використання онлайн-сервісів, таких як чати, електронні листи, дошки оголошень або навіть програмне забезпечення для нібито обману жертв або

іншим способом їх експлуатації. Шахрайство може бути пов'язане з підробленими аукціонами товари, яких не будуть доставлені покупцям навмисно, також шахрайством з дебетовими та кредитними картками, крадіжками особи та фішингу [2].

З огляду на це, не дивно, що протидія цьому виду злочинів покладається на Європейський відділ протидії шахрайству та Європол. Що стосується Європейського відділу боротьби з шахрайством (OLAF), він несе відповідальність за: «а) розслідування випадків шахрайства, корупції та іншої протиправної діяльності; б) виявлення та розслідування серйозних шахрайств з боку співробітників ЄС, пов'язаних із шахрайством; в) надання допомоги Європейській Комісії у формулюванні та реалізації політики запобігання та виявлення шахрайства» [3].

Розслідування можуть включати себе співбесіди та огляд приміщень, також і за межами ЄС. Європейський підрозділ проти боротьби з шахрайством також координує перевірки з боку національних агентств з боротьби з шахрайством. Європейський відділ боротьби з шахрайством після розслідування рекомендує вжити заходів проти інститутів ЄС та відповідних національних урядів: переслідування, фінансового стягнення або інших дисциплінарних заходів, кримінального розслідування. Європейський відділ боротьби з шахрайством також стежить за виконанням цих рекомендацій. У свою чергу Європол створив Європейський центр кіберзлочинності (ЕСЗ) у 2013 році, щоб посилити реагування правоохоронних органів на кіберзлочинність у ЄС та таким чином допомогти захистити європейських громадян, підприємств та уряди від злочинів в Інтернеті [2].

Метою Європейського Центру Кіберзлочинності є надання поліції ЄС центральної платформи для координації розслідувань та збору інформації про кіберзлочинність. Це повинно підвищити спроможність ЄС виявити та усунути винних у злочинних діянь в Інтернеті. Відповідно до мандату Європолу, Європейський центр кіберзлочинності був створений для посилення співпраці в правоохоронних операціях, але не має права отримувати прямі повідомлення від жертв та не розслідувати їх [2].

Позначений центр уповноважений вирішувати проблеми кіберзлочинності, у тому числі: «а) здійснюються організованими групами з метою отримання великих доходів, пов'язаних із злочинністю, наприклад, шахрайства в Інтернеті; б) завдають серйозної шкоди потерпі-

лону (наприклад, сексуальна експлуатація дітей в Інтернеті тощо); в) впливати на критичну інфраструктуру та інформаційні системи в Європейському Союзі» [2].

Так, Робоча група Європейського Союзу з питань протидії шахрайству в Інтернеті зазначила, що, по-перше, найчастіше повідомляються про випадки шахрайства при транскордонній електронній комерції; по-друге, згідно з практикою Європейського Центру Кіберзлочинності, підроблені пропозиції, вживані автомобілі та підроблені товари були найпоширенішими видами шахрайства в Інтернеті, а також фішинг-афери, які були менш частими, але все ще значними щодо матеріального збитку; по-третє, компетенція Робочої групи ЄС з питань шахрайства з питань шахрайства обмежена, оскільки їх роль в основному полягає в консультуванні щодо прав споживачів та допомозі у вирішенні торгових суперечок з чесними торговцями. У випадку шахрайства, пов'язаного з недобросовісними продавцями, винну особу зазвичай важко знайти, споживачам завжди радять звернутися до міліції чи правоохоронних органів [2].

На рівні Європейського Союзу Європейський Центр Кіберзлочинності (ЕСЗ) забезпечує платформу для координації розслідувань національної поліції щодо кіберзлочинності. Він також збирає інформацію про кіберзлочинність із широкого кола державних, приватних та відкритих джерел для збагачення наявних даних про поліцію, надання судової підтримки та інших послуг, які в кінцевому рахунку мають на меті захистити громадян ЄС від шахрайства в Інтернеті. Тому повідомлення від споживачів про шахрайство є дуже важливим. У той же час, у 2015 році для оптимізації та вдосконалення роботи Європейського центру кіберзлочинності була створена Робоча група з питань боротьби з шахрайством Європейського Союзу для підготовки звіту про «повернення грошей», що означає, що споживачі можуть отримати відшкодування за товар який був оплачений, але не доставлений від компанії кредитної картки. «Незалежно від того, чи наданий варіант платежу за договором з емітентом кредитної картки або національним законодавством, споживачі завжди повинні спочатку звернутися до постачальника кредитних карт, щоб отримати відшкодування» [3].

Окремо однією з найбільших проблем протидії шахрайству в Інтернеті в ЄС є те, що діяльність проти боротьби з шахрайством в ЄС все ще має деякі відмінності залежно від держави-члена. Для вирішення цих питань в даний час ЄС обговорює нову Директиву щодо

захисту фінансових інтересів ЄС через кримінальне законодавство. Ця директива забезпечить правову основу для функціонування запропонованої Європейською прокуратурою, яка зможе вирішити питання, пов'язані з шахрайством в Інтернеті. Так, Робоча група Європейського Союзу з питань протидії шахрайству в Інтернеті заявляє, що поява Європейської прокуратури має покращити розслідування та притягнення до відповідальності за злочини, що впливають на фінансові аспекти життя країн-членів ЄС. Це виправдано необхідністю забезпечити ефективне розслідування в масштабах ЄС, враховуючи складність багатьох видів широкомасштабних шахрайств, до яких часто залучається більше ніж одна країна, і тому поза межами національної юрисдикції [4].

Що стосується Сполучених Штатів Америки (далі - США), то Федеральне бюро розслідувань, яке створило Центр розгляду скарг на Інтернет, відповідає за протидію цьому виду злочинів. Вищезгаданий Центр приймає скарги в Інтернеті на злочини від фактичної жертви або від третьої сторони в Інтернеті. Щоб подати скаргу, потрібно надати таку інформацію: «- ім'я, адресу потерпілого, телефон та електронну пошту; - інформація про фінансові операції (наприклад, інформація про рахунок, дата трансакції та кількість отриманих грошей); - ім'я суб'єкта, адреса, телефон, електронна адреса, веб-сайт та IP-адреса; - конкретні деталі того, як громадянин став жертвою злочину; - заголовки електронної пошти; - будь-яку іншу важливу інформацію, яку громадяни вважають необхідною для розгляду скарги» [5].

У той же час на веб-сайті ФБР постійно оновлюються списки найпоширеніших видів шахрайства в Інтернеті, фізичних та юридичних осіб, підозрюваних або підозрюваних у цих злочинах, способи захисту від шахрайства в Інтернеті, списки шкідливого програмного забезпечення для комп'ютерної та мобільної техніки.

Тому основна відмінність між шахрайським процесом шахрайства в Інтернеті між національною практикою Європейського Союзу та США полягає в тому, що діяльність досліджуваних видів у цих зарубіжних країнах в основному керується для запобігання цих злочинів та роботи з населенням, а не для розслідування вже вчинених злочинів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Internet Fraud. URL: <https://legaldictionary.thefreedictionary.com/Internet+Fraud>. (дата звернення: 16.05.2019 р.)

2. Fraud in cross-border e-commerce. URL: <http://ecc-croatia.hr/resources/files/Fraud%20in%20crossborder%20e-commerce.pdf>. (дата звернення: 17.05.2019 р.)

3. Phenomenon of Economic Criminality and the Legal Tools for its Elimination. URL: <https://lawconference.sk/bpf/sprava/files/zborniky/-9.sekcia.pdf>. (дата звернення: 18.05.2019 р.)

4. Directive (EU) 2017/1371 of the European Parliament and of the Council of 5 July 2017 on the fight against fraud to the Union's financial interests by means of criminal law. URL: http://eurlex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2017.198.01.0029.01.ENG. (дата звернення: 18.05.2019 р.)

5. Scams and Safety. Internet Fraud. URL: <https://www.fbi.gov/scams-and-safety/common-fraudschemes/internet-fraud>. (дата звернення: 18.05.2019 р.)

Зінченко Жанна Вадимівна,

студентка групи ПМКП-18-1

Навчально-наукового інституту права

Науковий керівник:

Курбатова Ірина Сергіївна,

к.ю.н., доцент кафедри кримінального права та кримінології

КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ЗАПОБІГАННЯ КОНТРАБАНДІ ЗА СТАТТЕЮ 305 ККУ

Постановка проблеми. У глобальному контексті Європа є важливим ринком наркотиків, що підтримується як національним виробництвом, так і контрабандою з інших регіонів. Регіонами походження наркотичних речовин, що надходять на європейський ринок, переважним чином, є Латинська Америка, Західна Азія та Північна Африка, а деякі наркотичні речовини та прекурсори потрапляють до Європи транзитом на шляху до інших континентів. Європа також є регіоном виробництва канабіса та синтетичних наркотиків, при цьому канабіс головним чином виробляється для місцевого споживання, а деякі синтетичні наркотичні речовини виробляються для експорту в інші частини світу. Незаконний обіг наркотичних речовин являє загрозу здо-

ров'ю, безпеці та якості життя громадян Європейського Союзу, а також правомірній діяльності господарюючих суб'єктів, стабільності та безпеці держав-членів.

Мета статті – проаналізувати основні тенденції політики Європейського Союзу у сфері боротьби з незаконним обігом наркотичних речовин. Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю аналізу проблем, що пов'язані із заходами протидії незаконному обігу наркотичних та психотропних речовин і прекурсорів, зловживання ними, недостатнім рівнем дослідження в Україні правових проблем наркозлочинності, що особливо важливо за умови поглиблення міжнародно-правового співробітництва, в першу чергу в рамках Європейського Союзу.

Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право у зазначеній сфері. Проблеми, пов'язані з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, розвиток міжнародно-правового співробітництва держав у боротьбі з цим злочином, а також проблеми та перспективи імплементації норм міжнародного права в цій галузі у внутрішнє законодавство України найбільш ґрунтовно висвітлені в наукових працях таких українських учених, як В. Волинець [1], В. Волощук [2], С. Горькавий [3], Є. Зозуля [4], С. Єсімов [11], А. Ковальчук [5], В. Корольчук [6], І. Лебідь [7], О. Медведько [8], С. Писар [9], К. Писаренко [10], В. Серeda [11], Л. Сорока [5], Є. Скулиш [12], Р. Черниш [13], В. Шаповалов [14] та деяких інших. Виклад основного матеріалу.

Діяльність Євросоюзу щодо протидії незаконному обігу наркотичних речовин ґрунтується на положеннях ст. 83 Договору про функціонування Європейського Союзу (ДФЄС), яка передбачає, що Європейський парламент та Рада шляхом ухвалення директив згідно зі звичайною законодавчою процедурою можуть встановлювати мінімальні правила стосовно визначення кримінальних правопорушень та санкцій у сферах особливо тяжких злочинів транскордонного характеру, що впливають із характеру або наслідків цих правопорушень або з особливої необхідності боротися з ними на спільній основі.

До таких сфер злочинності відноситься, зокрема, злочин незаконного обігу наркотичних речовин [15]. Необхідність законодавчих заходів у сфері боротьби з цим явищем була визнана «Планом дій Ради та Комісії, присвяченим оптимальним засобам реалізації положень Амстердамського договору про формування простору свободи, безпеки та юстиції», прийнятим на засіданні Ради з питань юстиції та внутрішніх

справ у Відні 3 грудня 1998 р.; висновками Європейської Ради у Тампері (15–16 жовтня 1999 р.), зокрема Висновком № 48; «Антинаркотичною стратегією Європейського Союзу» (2000–2004 рр.), схваленою на засіданні Європейської Ради в Гельсінкі (10–12 грудня 1999 р.); «Планом дій Європейської Ради у сфері боротьби із наркотиками» (2000–2004 рр.), затвердженим Європейською Радою на засіданні в м. Санта Марія да Фейра 19–20 червня 2000 р. По відношенню до таких злочинів, як незаконний обіг наркотичних речовин та прекурсорів, 25 жовтня 2004 р. було прийнято Рамкове рішення 2004/757/JHA, що встановлює мінімальні правила стосовно складових елементів злочинів та санкцій у сфері незаконного обігу наркотичних речовин [16], що дозволило визначити на рівні ЄС загальний підхід до боротьби із незаконним обігом наркотиків. Згідно з принципом субсидіарності діяльність Євросоюзу повинна концентруватися на найбільш тяжких формах злочинів щодо наркотичних речовин. Із сфери застосування Рамкового рішення вилучили певні діяння, пов'язані із особистим вживанням, проте це не слугує орієнтиром того, як держави-члени повинні розглядати такі випадки за своїм власним законодавством.

Відповідно до ст. 1 Рамкового рішення під «наркотиком» розуміються будь-які речовини, передбачені Єдиною конвенцією про наркотичні речовини 1961 р. (із змінами, внесеними Протоколом 1972 р.) та Віденською конвенцією про психотропні речовини 1971 р., прийняті в рамках ООН. Під «прекурсором» розуміється будь-яка речовина, вказана в такій якості в законодавстві ЄС, яким реалізуються зобов'язання, що випливають із ст. 12 Конвенції ООН про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів та психотропних речовин від 20 грудня 1988 р.

Стаття 2 Рамкового рішення визначає умисні діяння, які повинні визнаватися злочинами та тягнути кримінальну відповідальність: а. виробництво, виготовлення, екстрагування, пропозиція, пропозиція з метою продажу, розповсюдження, продаж, постачання на будь-яких умовах, посередництво, переправлення, транзитне переправлення, імпорт або експорт наркотиків; б. культивування опійного маку, кокаїнового куща або рослини канабіс; с. зберігання або купівля наркотиків з метою здійснення будь-якого з видів діяльності, перераховані в п. «а»; d. виготовлення, транспортування або розповсюдження прекурсорів, якщо особі, яка це Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. вчиняє, відомо про те, що ці прекурсори призначені для використання в процесі

або з метою незаконного виробництва або вироблення наркотиків. Також злочинами визнаються підбурювання, пособництво та замах на вчинення вищезазначених незаконних діянь (ст. 3). Кожна держава-член вживає необхідні заходи для того, щоб за вчинення злочинів, передбачених у ст. 2 та 3, призначалися покарання, які є ефективними, співмірними та володіли запобіжним ефектом. Кожна держава-член вживає необхідні заходи задля того, щоб за вчинення злочинів, передбачених у ст. 2, в якості максимального покарання призначалося позбавлення волі строком, щонайменше, від одного до трьох років. Максимальне покарання у вигляді позбавлення волі на строк, щонайменше, від п'яти до десяти років, повинно призначатися у кожному із наступних випадків: а. злочин вчинено по відношенню до наркотичних речовин у великому розмірі; б. злочин вчинено по відношенню до наркотичних речовин, які відносяться до категорії найбільш шкідливих для здоров'я, або завдав значну шкоду здоров'ю декількох осіб.

Якщо злочини, зазначені вище, були вчинені в рамках злочинної організації, то покарання повинно становити позбавлення волі на строк до десяти років. Крім того, держави-члени повинні вживати заходи для того, щоб забезпечити можливість конфіскації речовин, що є об'єктом передбачених у ст. 2 та 3 злочинів, знярядь, що використувалися або були призначені для використання при вчиненні цих злочинів, та прибутків від цих злочинів, або можливість конфіскації майна, вартість якого відповідає вартості таких прибутків, речовин та знярядь. Обставини, що можуть стати підставою для скорочення термінів позбавлення волі, визначені в ст. 5. Ними є випадки, коли суб'єкт злочину відмовляється від своєї злочинної діяльності в сфері незаконного обігу наркотичних засобів або прекурсорів, або надає адміністративним чи судовим органам інформацію, яку вони не змогли б отримати в інший спосіб, допомагаючи їм запобігати або обмежувати наслідки злочину, встановити особу або передати суду інших суб'єктів злочину, встановлювати докази або перешкоджати вчиненню інших злочинів, зазначених вище.

Крім того, Рамковим рішенням передбачається можливість притягнення до відповідальності за незаконний обіг наркотичних речовин юридичних осіб. Ними є будь-які утворення, які мають такий статус згідно національного права, що застосовується, за виключенням державних або інших публічно-правових утворень під час здійснення своїх прерогатив публічної влади, та за виключенням публічно-

правових міжнародних організацій. У ст. 6 закріплено, що юридичні особи притягаються до відповідальності за злочини, скоєні в інтересах будь-якої особи, яка діє індивідуально або в складі органу юридичної особи, яка займає керівну посаду в рамках юридичної особи, на основі: здатності виступати представником юридичної особи; повноважень приймати рішення від імені юридичної особи; або права здійснювати контроль в рамках цієї юридичної особи.

Держави-члени повинні також забезпечити, щоб юридична особа притягалася до відповідальності, коли відсутність нагляду і контролю за вищезгаданою особою зробило можливим вчинення злочинів, зазначених у ст. 2 і 3 на користь цієї юридичної особи, особою, під її керівництвом. Держави-члени вживають необхідні заходи щодо застосування до юридичних осіб – ефективні, співмірні та такі, що володіють попереджувальним ефектом, санкції, які включають кримінально-правові або інші штрафи та, можливо, інші санкції, зокрема, заходи, що тягнуть за собою позбавлення права отримувати податкові або інші пільги або допомогу з боку публічної влади; заходи, що тягнуть за собою тимчасову або постійну заборону займатися комерційною діяльністю; поміщення під судовий нагляд; ліквідацію в судовому порядку; тимчасове або остаточне закриття установ, що використовувалися для вчинення злочину; конфіскацію речовин, які є об'єктом вищезазначених злочинів, зняття, що використовувалися або призначалися для використання при вчиненні цих злочинів, та прибутків від цих злочинів, або конфіскацію майна, вартість якого відповідає вартості цих прибутків, речовин або зняття.

Питання юрисдикції держав-членів та кримінального переслідування вирішуються в ст. 8 Рамкового рішення. Там зазначено, що кожна держава-член вживає необхідні заходи щодо встановлення своєї юрисдикції по відношенню до зазначених вище злочинів у випадках, коли злочин вчинено було повністю або частково на її території; коли суб'єктом злочину є будь-хто з її громадян або злочин був вчинений на користь юридичної особи, заснованої на її території. Якщо ж законодавство держави-члена не дозволяє видавати своїх громадян, то вона повинна вживати всі необхідні заходи по встановленню своєї юрисдикції стосовно вище перелічених злочинів, а за необхідності, заходи щодо порушення кримінальної справи, коли злочин був скоєний ким-небудь з громадян цієї держави-члена за межами її території. Також у Рамковому рішенні передбачено, що держави-члени повинні

робити все можливе, щоб забезпечити відповідність свого національного законодавства. При цьому в тексті передбачений термін – 12 травня 2006 р. До цієї дати держави-члени повинні були направити до Генерального секретаріату Ради та Комісії текст положень щодо трансформації зобов'язань. До 12 травня 2009 р. Комісія повинна була надати Європейському Парламенту та Раді доповідь про функціонування та практичне виконання цього Рамкового рішення. В свою чергу,

Рада на підставі звітів держав-членів та доповіді Комісії не пізніше шести місяців повинна була перевірити досягнуті результати (ст. 9). Перша доповідь Комісії була подана 10 грудня 2009 р. [17]. Згідно із цією доповіддю, Комісія отримала звіт від 21 держави-члена. Це означає, що 6 держав це не зробили, а саме: Греція, Іспанія, Італія, Кіпр, Мальта та Сполучене Королівство. Загальний висновок, що зробила Комісія, полягає в наступному. Імплементация Рамкового рішення не є повністю задовільною.

У той час, як більшість держав-членів вже мали низку відповідних положень у своєму законодавстві, цілий ряд з них продемонстрували, що вони не завжди вносили зміни до свого законодавства відповідно до вимог Рамкового рішення. Шість держав взагалі утрималися від надання інформації. Тому Комісія відмітила, що було досягнуто незначний прогрес щодо гармонізації національних законодавств у сфері боротьби з незаконним обігом наркотиків. Слабкий вплив Рамкового рішення підтверджений поданими даними Європейської судової мережі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Волинець В.В. Позитивний досвід удосконалення кримінального законодавства України у сфері боротьби із незаконним обігом наркотиків / В.В. Волинець // Боротьба із організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). – 2011. – 24. – С. 144–153.

2. Волощук А.М. Міжнародний досвід реалізації політики європейських держав щодо протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів // Право і безпека. – 2011. – № 1 (38). – С. 20 – 25.

3. Горькавий С. С. Роль міжнародних європейських організацій у протидії незаконному обігу наркотиків : дис. канд. юр. наук : 12.00.11. / Горькавий Сергій Сергійович. – Київ, 2011. – 196 с.

4. Зозуля Є.В. Актуальні питання міжнародного співробітництва МВС України у боротьбі з наркобізнесом / Є.В. Зозуля. // Зовнішня

торгівля: економіка, фінанси, право Право і суспільство. – 2011. – № 2. – С. 14–19.

5. Ковальчук А.Ю. Становлення антинаркотичної політики: досвід Швеції / А.Ю. Ковальчук, Л.В. Сорока // Наукові праці МАУП. – 2014. – Вип. 2(41). – С. 82–86.

6. Корольчук В.В. Запобігання транснаціональній злочинній діяльності у сфері незаконного обігу наркотичних засобів / В.В. Корольчук // Науковий вісник Національної Академії внутрішніх справ України. – 2013. – № 2. – С. 168–179.

7. Лебідь І.Г. Проблема наркотрафіку у відносинах Росія – ЄС / І.Г. Лебідь // Історичні і політологічні дослідження. – 2013. – № 2 (52). – С. 269–277.

8. Медведько О.І. Стратегія наркобезпеки України / О.І. Медведько // Боротьба із організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). – 2011. – № 25. – С. 3–10.

9. Писар С. Антинаркотичне законодавство в кримінальному праві Словаччини / С. Писар // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2014. – Серія «Право. – Вип. 25. – С. 222–226.

Китун Анастасія Павлівна,
студентка групи ПМКП-18-1
Навчально-наукового
інституту права

Науковий керівник:
Сперкач Наталія Анатоліївна ,
к.ю.н., доцент кафедри криміна-
льного права та кримінології

КОЛІЗІЯ ТА КОНКУРЕНЦІЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИХ НОРМ ПРИ КВАЛІФІКАЦІЇ ЗЛОЧИНУ ЗАЙНЯТТЯ ГРАЛЬНИМ БІЗНЕСОМ

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що законодавство України постійно змінюється, в тому числі шляхом прийняття нових законодавчих актів, у зв'язку з чим досить часто виникають суперечності між різними законодавчими актами, які регулюють однорідні

або суміжні сфери життя. Така ситуація призводить до правових колізій та конкуренцій, дослідження яких є необхідним та важливим для того щоб забезпечити здійснення належної кваліфікації діяння, розслідування злочинів та притягнення винних осіб до кримінальної відповідальності. В свою чергу, аналізуючи внесені зміни до законодавства, що регулює гральний бізнес, а також стан грального бізнесу в Україні, можна стверджувати, що існує ряд проблемних аспектів регулювання та притягнення до відповідальності за зайняття гральним бізнесом через наявність колізій та конкуренцій правових норм в законодавстві. Беручи до уваги, відсутність системного підходу до законодавчого врегулювання заборони зайняття гральним бізнесом, на практиці це призводить до порушення основної сутності кримінального права та відсутності налагодженого механізму зупинення вчинення зайняття гральним бізнесом через безкарність злочинців.

Теоретична основа дослідження ґрунтується на наукових дослідженнях таких науковців, як: А.Є. Овчаренко, Ю.М. Поптавич, З.М. Топорецька, А.В. Скрипник, В.В. Висоцька, І.І. Кучерявий, А.С. Політова, В.О. Васильєва, Н.П. Капітаненко, С.С. Ковальова, М.О. Лесков, С.В. Рябчук,

15 травня 2009 року Верховною Радою України було прийнято Закон України «Про заборону грального бізнесу в Україні» та внесено зміни до Кримінального Кодексу України (ст. 203-2 КК України) [1,2]. Проте, в даних нормативно-правових актах є прогалини, які зумовлюють неефективну протидію зайняттю гральним бізнесом. Такі прогалини зокрема виражаються в правових колізіях та прогалинах. Щодо поняття конкуренції, то доречним є підхід до інтерпретації терміну «конкуренція кримінально-правових норм» на Москалюка О.В., який вважає, що вона становить собою правове явище, яке використовується для позначення конкретної проблеми вибору однієї з декількох кримінально-правових норм, що виникає в процесі кваліфікації злочину, коли злочин має ознаки, які відображаються в двох чи більше норм Особливої частини Кримінального кодексу» [3, с. 1-2].

В свою чергу, Портнов А. В. обґрунтовує поняття колізії кримінально-правових норм як такий тип відношення між нормами права, які застосовуються при регулюванні одних суспільних відносин та, який через розбіжність таких норм за своїм змістом вбачає потребу у виборі однієї з них [3, с. 3].

Тобто такі правові явища як колізія та конкуренція кримінально-правових норм зумовлюють труднощі при кваліфікації злочинного діяння, яке знаходиться на стику декількох суспільних сфер життя. Також наявність в законодавстві певних неточностей, колізій та конкуренцій зумовлює складнощі в ухваленні справедливого рішення суду.

Варто зазначити, що в Україні існує ряд проблем, які виникають при кваліфікації злочину зайняття гральним бізнесом, зокрема:

- віднесення злочину зайняття гральним бізнесом до злочинів в сфері господарської діяльності (інший об'єкт злочину);

- звужене коло суб'єкта злочину: лише суб'єкти підприємницької діяльності, які зареєстровані відповідно до законодавства [4, с. 5];

- неоднаковий підхід до ролі осіб, які забезпечують функціонування грального бізнесу (касири, оператори, круп'є, менеджери гральних залів, продавці, охоронці), але не є безпосередніми організаторами грального [4, с. 8];

- притягнення організаторів грального бізнесу до відповідальності за конкурентними статтями Кримінального Кодексу України, таких як фіктивне підприємництво, шахрайство, відмивання грошей та інші;

- наявність в перехідних положеннях Закону України «Про заборону грального бізнесу в Україні» припису щодо зобов'язання Кабінету Міністрів України розробити часткову легалізацію грального бізнесу на визначеній території України, попри абсолютну заборону зайняття гральним бізнесом відповідно до Кримінального Кодексу України [5];

- відсутність законодавчого тлумачення щодо виду юридичної відповідальності за зайняття гральним бізнесом, оскільки норма КК України є бланкетною та відсилає до ЗУ «Про зайняття гральним бізнесом в Україні», яка передбачає фінансову відповідальність;

- відсутність порядку щодо подальшої реалізації вилучених гральних автоматів з цивільного обороту;

- звужений перелік азартних ігор, що не відповідає сучасному стану грального бізнесу (азартні ігри в Інтернет-просторі);

Вважаємо, що для вирішення вищевказаних проблем необхідно розширити усі нормативно-правові акти України в яких передбачається відповідальність за зайняття гральним бізнесом, в тому числі включити ряд правових норм, які за своєю сутністю передбачають всі обставини зайняття гральним бізнесом. Тому є необхідним оновлення чинного законодавства з урахуванням часових змін та можливостей

новітніх технологій, наприклад, кваліфікувати злочинні дії навіть в Інтернет-просторі.

Зокрема, слід прийняти наступні зміни до законодавчих актів, щоб усунути наявні проблемні моменти законодавчого та практичного регулювання грального бізнесу:

1) додати до закону України «Про запобігання грального бізнесу в Україні» (далі – Закон) обставини вчинення зайняття гральним бізнесом, осучаснивши його новими способами провадження злочинності в сфері грального бізнесу [6];

2) доповнити Закон, розширивши коло осіб, які є підпадають під суб'єктів відповідно до статті 18 КК України;

3) доповнити статтю 203-2 КК України кваліфікуючою ознакою обставину втягнення неповнолітньої особи до азартних ігор, в яких внаслідок цього виникла ігрова залежність;

4) регламентувати подальшу долю з ігровим обладнанням;

5) визначити потерпілого в злочині зайняття гральним бізнесом [7];

6) визначити причетність до злочину осіб, які забезпечують функціонування гральних закладів;

7) розширити перелік азартних ігор, зокрема в сфері Інтернет – простору;

8) сформулювати конкретику щодо виду юридичної відповідальності в залежності від ступеня складності злочинного діяння та завданих збитків;

9) внести зміни до законодавства та легалізувати деякі види організації азартних ігор з конкретно визначеними територіями [8];

Отже, оцінюючи стан регулювання грального бізнесу в Україні, можна дійти висновку, що він перебуває в критичному стані. Законодавчі норми не виконуються належним чином, та навіть при їх застосуванні, виникають колізії та конкуренції правових норм, що унеможлиблює прийняття справедливого рішення судами. Оскільки, при незаконному існуванні грального бізнесу валова частка тіньової економіки є колосально високою та негативно впливає на економічну стабільність держави. Також, в свою чергу, ненадходження до бюджету штрафних санкцій від незаконного грального бізнесу провокує неефективність законодавчого врегулювання грального бізнесу. Запропоновані шляхи вирішення законодавчих прогалин зможуть вирішити проблемні аспекти в сфері зайняття гральним бізнесом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25-26. Ст.131.
2. Про заборону грального бізнесу в Україні: Закон України від 15.05.2009 року № 1334-VI. Дата оновлення: 11.08.2013.URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1334-17> (дата звернення: 19.09.2019 року).
3. Портнов А.В., Москалюк О.В. конкуренція і колізія норм права: співвідношення понять. Часопис Академії адвокатури України №15. 2015. С. 6.
4. Гладун О.З. Суспільна небезпечність зайняттям гральним бізнесом. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizvru_2014_4_18 (дата звернення: 19.09.2019 р.).
5. Стаценко А.В. Правове регулювання оподаткування грального бізнесу.URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2008_3_72. – С. 487(дата звернення: 19.09.2019 р.).
6. Аналіз судової практики розгляду кримінальних справ (проваджень) щодо зайняття гральним бізнесом за 2016–2017 роки.: Часопис цивільного і кримінального судочинства. № 1(28). / за заг. ред.: Волкова О.І. Київ. 2016. С.100.
7. Матвійчук В.М. Перспективи легалізації ігрового бізнесу в Україні. Причорноморська фундація права. 2017. С. 94–96.
8. Петричко Н.О. Незаконні азартні ігри: кримінально-правове та кримінологічне дослідження: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. 2015. С. 20.
9. Рябчук С. В. Причини й умови зайняття гральним бізнесом в Україні. Вісник Асоціації кримінального права України. № 1(6) 387. 2016. С. 15/
10. Овчаренко А.Є. Легалізація грального бізнесу на теренах України. Молодий вчений. 2018. С. 12.
11. Плющ А. Азартний бюджет: як пропонують легалізувати гральний бізнес.URL:https://www.sk.ua/sites/default/files/azartniy_byudzheth_alina_plyushch.pdf (дата звернення 19.09.2019).

Кожан Євгеній Вікторович,
Студент групи ПМКП-18-1
Навчально-науковий
інститут права,
Науковий керівник:
Винниченко Л.О.,
к.ю.н., доцент, доцент
кафедри кримінального права
та кримінології

УДОСКОНАЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАПОБІГАННЯ ЗА НЕЗАКОННЕ ВИГОТОВЛЕННЯ, ЗБЕРІГАННЯ, ЗБУТ АБО ТРАНСПОРТУВАННЯ З МЕТОЮ ЗБУТУ ПІДАКЦИЗНИХ ТОВАРІВ

Забезпечення прозорості підприємницької діяльності в Україні, неприйнятні заощадження бізнесу в секторі «тіньової економіки», всебічний захист прав споживачів та належний контроль за дотримання якості продукції, які не можливі без участі держави, яка повинна створити та гарнувати непорушності суспільних відносин у сфері використання, беручи до уваги використання ефективних даних кримінального права. Одним із основних етапів державної кримінально-правової політики є кримінальний закон про криміналізацію основного виробництва, зберігання, виготовлення та транспортування підакцизних товарів, а також подальше вдосконалення кримінальної безпеки за цей злочин. Значна поширеність даного злочину у системі економічної злочинності очевидна, яка підтвердження кримінальною статистикою. Так, у 2017 році майже 75% (6625 кримінальних проваджень) усіх викритих економічних злочинів утримувались затриманими за 6 із 34 статей, що необхідно для розробки VII спеціалізованої служби Кримінального кодексу (детальніше - КК) України, з них за ст. 204 Кримінального кодексу України - 812 кримінальних невдач (9%) [1].

Важливо підкреслити, що на сучасному етапі розвитку вітчизняного кримінального законодавства норма щодо забороненого виготовлення, зберігання, будівництва чи транспортування з використанням підакцизних товарів (ст. 204) з'явилась тільки в 2001 році з прийняттям чинного Кримінального кодексу України. До цієї статті на сьогодні двічі вносились зміни (Закони № 4025-VI від 15 листопада

2011 р. та № 1019-VIII від 18 лютого 2016 р.), але навіть враховуючи це, на жаль, вона досі не отримала досконалої форми, та відзначається своєю складністю та неоднозначністю, а в деякі моменти навіть викликає суперечності. Теоретичні та практичні труднощі розуміння злочину за ст. 204 КК України, зумовлені низкою факторів, а саме: «наявністю широкого переліку підакцизних товарів, які можуть мати мінливий характер; бланкетний характер кримінально-правової норми; відсутність у законі вказівки на «завідомість» для суб'єкта злочину при вчиненні аналізованого суспільно небезпечного діяння; відсутність у законі чітких критеріїв визначення таких понять, як «відкриття підпільних цехів», «використання обладнання, що забезпечує масове виробництво підакцизних товарів»; відсутність визначення мінімальної кількості та/або вартості незаконно виготовлених підакцизних товарів, при досягненні яких незаконні дії щодо них могли тягти кримінальну відповідальність тощо» [2, с. 23].

До даного переліку проблемних питань, також можна додати труднощі відмежування аналізованого злочину від суміжних посягань та адміністративних правопорушень, нестабільність практики кваліфікації цього злочину за сукупністю з іншими злочинами та багато чого іншого. Не звертаючи увагу на те, що у кримінально-правовому аспекті проблема незаконного виготовлення, зберігання, збуту або транспортування з метою збуту підакцизних товарів були предметом наукових досліджень ряду українських вчених, але на дисертаційному рівні це положення про кримінальну відповідальність за даний злочин детально досліджувалися понад 10 років тому назад, а саме, у кандидатській дисертації науковця М. М. Мінаєва (2005 р.). Цей науковець надав пропозиції викласти ст. 204 КК України таким чином: «Незаконне виготовлення певних видів товарів або інше незаконне поводження з ними» [3].

«Вчинення з метою збуту незаконного виготовлення, незаконного придбання, незаконного зберігання, незаконного транспортування, а так само вчинення незаконного збуту спирту етилового, коньячного, плодового, спирту етилового ректифікованого виноградного, спирту етилового ректифікованого плодового, спирту-сирцю виноградного, спирту-сирцю плодового, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, пива солодового, дистилятів, високооктанових кисневмісних домішок до бензинів сумішевих, транспортних засобів, – карається» [3].

«Незаконне виробництво з метою продажу небезпечних для життя та здоров'я товарів, зазначених у частині першій цієї статті, - карається» [3].

«Здійснення діяння, передбаченого частинами першою або другою цієї статті, знову ж таки, або за попередньою змовою групою осіб або у великих розмірах, а також якщо це призвело до шкоди здоров'ю людини, смерті чи інших тяжких наслідків, - караються» [3].

Дія, передбачена цією статтею, вважається вчиненою у значній кількості, якщо вартість товару, зазначена у пункті 1 цієї статті, перевищує тисячу неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Транспортні засоби в цій статті варто розуміти як механічні транспортні засоби, зазначені в примітці до ст. 286 цього Кодексу. Основними аргументами вищезгаданого вченого були такі: «по-перше, назва статті у запропонованій редакції точніше відбивала б характер і спрямованість передбачених нею діянь, охоплювала б всі діяння, передбачені в диспозиціях; по-друге, у запропонованій редакції диспозиції ст. 204 КК України конкретно і безпосередньо пов'язані із відповідним регулятивним законодавством, сформульовані з використанням термінології, яка вживається у цьому законодавстві, і це має позитивно відбитись на процесі і результатах кваліфікації діянь, передбачених цією статтею. Безпосередня вказівка на речі матеріального світу, які є предметом злочину, усувала б будь-яке неоднозначне тлумачення кримінального закону; по-третє, більш чіткий опис об'єктивних ознак злочину, позбавлення тексту диспозиції розглядуваної статті неузгодженості між окремими термінологічними зворотами, які в ній вживаються, також підвищило б ефективність застосування ст. 204 КК України на практиці; по-четверте, включення до ст. 204 КК України ознак кваліфікованого та особливо кваліфікованого складу злочину, передбаченого частиною першою цієї статті, дозволило б більш гнучко підходити до вирішення питань індивідуалізації кримінальної відповідальності і покарання за вчинення передбачених нею злочинів» [3].

Незважаючи на загально позитивний зміст пропозицій М.Мінаєва, не всі вони сприймаються нами коректно і ретельно, зокрема:

1) з назви статті та її диспозиції зникла вказівка, яка свідчить про те, що це положення стосується саме підакцизних товарів (натомість автор використовує термін «певний товар»);

2) автор дуже часто вживає прикметника «незаконне» для протиправних діянь, згадуючи його п'ять разів у запропонованій редакції

ч. 1 ст. 204 КК України (така ж ситуація стосується і терміна «спирт», який також вживається п'ять разів у контексті предметів злочину);

3) у запропонованій редакції цієї статті автор намагається дати повний перелік підакцизних товарів, не передбачаючи, що він може бути розширений або звужений у майбутньому;

4) у запропонованій примітці до ст. 204 Кримінального кодексу України автор тлумачить тільки твердження «транспортні засоби», при цьому він не вносить пропозицій щодо тлумачення інших предметів цього злочину;

5) автор не обговорює взаємозв'язок між термінами «транспортування» та «переміщенням», а також, який із них був би оптимальним у контексті злочину, що аналізується тощо.

«Інший український науковець А. А. Гмирін у своїй дисертації «Кримінально-правова характеристика злочину незаконне виготовлення, зберігання, збут або транспортування з метою збуту підакцизних товарів» (2018 р.) сформулював ст. 204 КК України в наступній редакції: «Незаконне виготовлення, придбання, зберігання, збут або транспортування з метою збуту підакцизних товарів» [4].

«Незаконне виготовлення чи придбання з метою збуту або зберігання з цією метою, а також збут чи транспортування з метою збуту незаконно виготовлених алкогольних напоїв, тютюнових виробів або інших підакцизних товарів, – караються» [4].

«Незаконне виготовлення алкогольних напоїв, тютюнових виробів або інших підакцизних товарів, шляхом відкриття підпільних цехів або з використанням обладнання, що забезпечує масове виробництво таких товарів, або вчинене особою, яка раніше була засуджена за цією статтею, або вчинені за попередньою змовою групою осіб, або вчинені у великому розмірі, – караються» [4].

Незаконне виробництво товарів, про які йдеться у першій чи другій частині цієї статті, із неякісної сировини (матеріалів), що становлять собою загрозу життю та здоров'ю людей, а також незаконного продажу таких товарів, що призвели до отруєння людей або інші тяжкі наслідки або незаконне виробництво, чи продаж товарів, зазначених у абзацах першому або другому цієї статті, які вчинені організованою групою осіб, або виготовлення чи продаж таких товарів, вчинених в особливо значних розмірах, - караються» [4, стор. 14–15].

Загалом, позитивно оцінюючи практичну та теоретичну важливість дисертації Гмиріна А. А., ми вважаємо, що не всі його пропозиції

щодо змін та доповнень до ст. 204 КК України сприйматимуться однозначно та послідовно. Отже, по-перше, автор все ще не відмовляється від вказівки в даній статті на найбільш типові акцизні товари – тютюнові вироби та алкогольні напої, не охоплюючи їх одним єдиним терміном «підакцизні товари». По-друге, деякі поняття продовжують мати оціночний характер як у нинішньому, так і у запропонованому автором варіанті (зокрема, «масове виробництво таких товарів» та «підпільні цехи»). По-третє, на практиці вчинити злочин, який передбачений ст. 204 Кримінального кодексу України (мова йде про незаконне виробництво) дуже важко лише одним суб'єктом господарювання, а тому у дисертації запропоновану таку кваліфікуючу ознаку, як «попередня змова групи осіб» [4], (у частині 2) фактично унеможлиблює застосування частини 1 цієї статті щодо зазначеної форми об'єктивної сторони складу злочину. По-четверте, автор чомусь не обговорює існування можливих ризиків для життя та здоров'я людей (включаючи їх отруєння) при вчиненні інших форм даного злочину, а саме зберігання, придбання, транспортування незаконно виготовлених акцизних товарів, а не лише при їх виробництві чи продажу.

«По-п'яте, автор не пропонує в окремій примітці до цієї статті конкретизувати зміст зазначених ним великих та особливо великих розмірів незаконно виготовлених підакцизних товарів, а також не розглядає можливість звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення цього злочину в межах Особливої частини КК України» [4, стор. 14–15].

Отже, очевидно, що правило відповідальності за «незаконне виготовлення, зберігання, продаж чи транспортування за збут підакцизних товарів» [4], може і має бути вдосконалено в майбутньому, з огляду на пропозиції, які зроблені вітчизняними ефахівцями у галузі кримінального права, і ґрунтуючись на наших критичних зауважень, які виникли з цього приводу. Лише всебічний розгляд науково обґрунтованих пропозицій допоможе законодавцю розробити оптимальну модель ст. 204 Кримінального кодексу України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мельник В., Гаруст Ю. Кожен п'ятий. Як в Україні карають за економічні злочини та що з цим робити? URL: <https://barristers.org.ua/news/kozhen-p-yatyj-yak-vukrayini-karayut-za-ekonomichni-zlochyny-ta-shho-z-tsym-robyty/> (дата звернення: 18.05.2018).

2. Аналіз правозастосування судами норм закону про кримінальну відповідальність щодо незаконного виготовлення, зберігання, збуту або транспортування з метою збуту підакцизних товарів (деякі проблемні питання (ст. 204 КК)). *Вісник Верховного Суду України*. 2015. № 12 (184). С. 15–23.

3. Мінаєв М. М. Кримінальна відповідальність за незаконне виготовлення, зберігання, збут або транспортування з метою збуту підакцизних товарів (ст. 204 КК України) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2005. URL: http://dysertaciya.org.ua/-disertaciya_1_1049.html (дата звернення: 16.05.2018).

4. Гмирін А. А. Кримінально-правова характеристика злочину незаконне виготовлення, зберігання, збут або транспортування з метою збуту підакцизних товарів : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2018. 20 с.

Кохно Єгор Юрійович,

студент групи ПМКПз-18-1

Навчально-наукового

інституту права

Науковий керівник:

Дідківська Галина Василівна,

к.ю.н., доцент, професор

кафедри кримінального права та кримінології

ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВОЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Визначення економічної злочинності з точки зору кримінології виявилось через наявні можливості економічної злочинності як негативної діяльності. Засновником теорії економічної злочинності є Е. Сазерленд, який вперше ввів поняття економічної злочинності і назвав її «злочином білого комірця». Найвідоміший із цього автора називає зловживання власником злочинним збагаченням. Досліджуючи ситуацію на роботі та критичний статус злочинця, Сазерленд дав інформацію про злочин «білого комірця»: «це антисоціальне суспільство, яке увічнене погіршенням поведінки людей, які вважають, що впевнені у своїй роботі, і в Час, коли

вони існують, можна припустити, що час, коли заморський користувач вважає, що у нього є достатньо часу» [5].

«С. Кравчук стверджує, що економічна злочинність – це злочини, вчинені в економічній сфері з використанням легітимних технічно-облікових, фінансово-облікових та контрольно-управлінських прав і повноважень. Науковець виділяє вісім сутнісних ознак притаманних економічній злочинності: – має триваючий характер; – характеризується високою латентністю; – складається з кримінально карних діянь суб'єктів господарювання; – посягає на порядок управління економікою; – вчиняється фізичними особами (це пояснюється тим, що згідно кримінального законодавства суб'єктом злочину може бути лише фізична особа); – має тісний зв'язок із організованою злочинністю, корупцією та тіньовою економічною діяльністю; – формує напівкримінальний менталітет у громадян держави; – спричиняє значні збитки державі, суспільству чи окремим громадянам» [1].

«Д. М. Харко у своїй праці «кримінологічні проблеми щодо визначення поняття та ознак сучасної економічної злочинності як фактора тінізації економіки України» виділяє такі особливості економічної злочинності: – є видом злочинності, який застосовується переважно масово, відповідно завдає масової шкоди; – охоплює різні зловживання економічної влади; – вчиняється в процесі професійної діяльності влади менеджера; – має множинність епізодів вчинення злочину; – вчиняється як фізичними так і юридичними особами; – є більш складним соціально-економічним феноменом, аніж традиційна злочинність; – має латентний характер; – спричиняє суттєву економічну шкоду інтересам держави» [5].

Узагальнюючи різні погляди вчених на особливості та особливості економічної злочинності, можна визначити такі економічні злочини: «економічний злочин - це протиправне діяння, вчинене у сфері економіки із зловживанням владою, що посягає на порядок управління економікою та має на меті отримати економічну вигоду». З огляду на таке визначення поняття економічної злочинності, можна виділити наступні основні ознаки: - характеризується зловживанням владою; - має властивість характеру; - має високу затримку; - характеризується використанням як легальної, так і незаконної господарської діяльності. Фактором, який залучає злочинців до вчинення економічного злочину, є розвиток кризових ситуацій в економіці, і не слід ігнорувати той факт, що боротьба за економічну владу, що дає можливість роз-

ширити використання кримінальних методів заволодіння нею та вчинення незаконних дій в економічній сфері. У криміналістичній літературі є ряд протиправних діянь, які становлять економічні злочини. До них належать: порушення антидемпінгових законів (із зазначенням правопорушень, пов'язаних із порушенням правил вільної конкуренції); шахрайство, виробництво нестандартної продукції (злочини, що порушують права споживачів); шахрайство з цінними паперами, бухгалтерськими документами, фіктивне банкрутство, використання підrobлених банківських документів (злочини, засновані на нецільовому використанні інвестицій, депозитному капіталі, які завдають значних збитків акціонерам, кредиторам тощо) [5].

«Економічні злочини мають надзвичайно складний механізм їх здійснення, а тому складний механізм їх виявлення та розслідування. Механізм злочину - це система процесів взаємодії всіх учасників злочину між собою та навколишнім середовищем, що призводить до формування судово-релевантної інформації про злочин, його учасників та результати. Механізм злочинності містить інформацію про те, як вчинено злочин в економічній сфері. Особливістю вчинення економічного злочину є те, що об'єктом такого протиправного діяння є власність як капітал, а отже, спостерігається посилена організація та використання конкретних форм поведінки. Однією з особливостей економічних злочинів можна вважати той факт, що злочинні діяння вчиняються під виглядом різних видів цивільних угод, і тому зовні вони виглядають як цілком законні економічні та фінансові операції» [3; з. 121].

«Для прикладу розглянемо механізм здійснення економічних злочинів у бюджетній сфері. Криміналістичний аналіз дає підстави виділити чотири технології вчинення економічних протиправних діянь у даній сфері: 1. злочини, пов'язані із шахрайським заволодінням бюджетними коштами; 2. злочини, пов'язані із заволодінням бюджетними коштами службовими особами бюджетних установ при розпорядженні ввіреним майном в ході здійснення поточної господарської та управлінської діяльності; 3. злочини, пов'язані із одержанням службовими особами хабарів, укладанням та виконанням невігідних контрактів, при здійсненні державних закупівель; 4. злочини, пов'язані із зловживанням службовим становищем або перевищенням службових повноважень при одержанні чи розпорядженні бюджетними коштами; Дані діяння можуть кваліфікуватись як шахрайство, або як привласнення розтрата майна або заволодіння

ним шляхом зловживання службовим становищем, це залежить від суб'єкта злочину та його умислу» [4, с. 979].

Бюджетна злочинність, особливо у сфері державних закупівель, є одним із найвідоміших злочинів, і вона має значний вплив на суспільство та державу в цілому. Таким чином, злочини в цій галузі спрямовані на незаконне заволодіння державними коштами, а тому злочинцями цього економічного злочину є державні службовці - розпорядники бюджетів, і вони працюють у змові з суб'єктами господарювання. Механізм цього виду злочинів передбачає низку протиправних дій, зокрема: - придбання товарів у кількості, що не відповідає потребам; - конкурсні торги із залученням фігурок; - отримання винагороди від керівників установ за надання невиправданої переваги у виборі успішного учасника торгів; - внесення навмисно неправдивої інформації у фінансові та бухгалтерські документи. Для проведення зазначених операцій проводиться комплекс дій, які в кінцевому підсумку призводять до незаконного збагачення за рахунок державних коштів. У криміналістичній літературі злочинність в економічній сфері розглядається як певна технологія злочинного збагачення, в якій розрізняють основні та вторинні злочини. До основних економічних злочинів належать ті злочини, вчинені безпосередньо з метою вилучення чужих грошей чи іншого майна. Вторинними економічними злочинами слід вважати ті, які безпосередньо не забезпечують матеріального прибутку злочинцю, але є способом вчинення основного злочину або його приховування. За своєю суттю злочини у сфері економіки спрямовані на вилучення грошей та інших цінностей і пов'язані з порушеннями встановлених законом норм. Відповідно до Кримінального кодексу України, злочини у сфері економіки, зокрема основних, можна віднести до шахрайства, вилучення чужого майна шляхом зловживання службовим становищем, а до вторинних економічних злочинів належать легалізація (відмивання) грошей та ін. майно, здобуте злочинною діяльністю, а також злочинною діяльністю [2].

Вивчення цієї теми дає змогу визначити поняття економічної злочинності: «економічний злочин - це протиправне діяння, вчинене у сфері економіки із зловживанням владою, яке посягає на порядок управління економікою та має на меті отримання економічної вигоди». Також, досліджуючи криміналістичний аспект економічних злочинів, ми спробували визначити склад економічної злочинності. Суб'єктом злочину завжди є індивід, а суб'єктивна сторона - це завжди умисел.

Залежно від виду злочину, це може бути державна посадова особа або особа приватного бізнесу. Об'єктом злочину є економіка держави. Об'єктивна сторона - дії особи, способи вчинення злочину, включаючи застосовувану техніку. Цікаво, на наш погляд, мотивом вчинення злочину не завжди є збагачення чи неправомірна вигода; досить часто мотивом злочинних діянь є приховування інших протиправних діянь, більш значущих (званих вторинним злочином). Саме специфіка складу економічних злочинів заважає правоохоронним органам негайно реагувати на їх вчинення. Звичайно, держава реагує на ці злочини та намагається їх запобігти. Про це свідчить створення Національного антикорупційного бюро України, функціонування Департаменту розслідування особливо важливих справ у галузі економіки, створення прозорого веб-сайту із закупівель та багато інших кроків у цьому напрямку. Однак практика показує, що всі дії влади щодо запобігання економічним злочинам супроводжуються появою більш інноваційних механізмів вчинення економічних злочинів. Ось чому ця тема є вирішальною і надовго буде актуальною для дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кравчук С. Й. Економічна злочинність в Україні. URL: <http://westudents.com.ua/knigi/116-ekonomchna-zlochinnst-v-ukran-kravchuk-sy.html>
2. Меденцев А. М. Характеристика предмета та умов вчинення злочинів у сфері державних закупівель. URL: <http://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc8/65.pdf>
3. Пчеліна О. В. Механізм вчинення економічних злочинів. Право і Безпека. 2009. № 4 С. 118–122.
4. Степанюк Р. Л. Типові технології злочинної діяльності в бюджетній сфері України. Форум права. 2011. № 1. С. 977–981.
5. Харко Д. М. Кримінологічні проблеми щодо визначення поняття та ознак сучасної економічної злочинності як фактора тінізації економіки України. URL: <http://www.apdp.in.ua/v55/119.pdf>

Кушова Ірина Вікторівна,
студентка групи ПМКП-18-1
Навчально-наукового
інституту права

Науковий керівник:
Сперкач Наталія Анатоліївна,
к.ю.н., доцент кафедри
кримінального права та кримінології

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ КОНТРАБАНДИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

В останні роки кримінальна ситуація в Україні ускладнилася. Виникли та набули поширення нові види антисоціальної діяльності у сфері економічної діяльності, проблема корупції, злочину, пов'язаного із вбивствами, зловживання владою, а також контрабанда, яка займає останнє місце у цьому списку у списку соціальних небезпек, серйозно загострюється. Адже контрабанда завдає надзвичайно серйозної шкоди економіці держави. Слід зазначити, що незаконний ввезення в Україну наркотичних засобів, отруйних, потужних, радіоактивних, вибухонебезпечних речовин, зброї та боєприпасів поряд із порушенням встановленого порядку переміщення цих предметів та речовин через митний кордон України, створює ризик заподіяння шкоди порядку, здоров'ю та життю населення, є умови для вчинення особливо тяжких злочинів [1].

Криміналізації відносин у сфері зовнішньої торгівлі сприяла повільна реакція держави організаційно-правовими методами на діяльність суб'єктів ЗЕД та відсутність прозорих, економічно обґрунтованих, стабільних правил зовнішньої торгівлі та митного регулювання.

Як зазначив С.О. Баранов у статті «До питання протидії контрабанді Росії»

Україна на сучасному етапі ", опублікованому в журналі " Вісник Одеського інституту внутрішніх справ "2005 - № 2 (с.18-22), це було обумовлено об'єктивними факторами (формування організаційної структури молодшої держави, формування кадрового апарату, створення сучасних законодавчих баз) та суб'єктивних факторів (зусилля окремих підприємств, а потім фінансово-економічних груп для запобігання створенню прозорих правил регулювання цієї діяльності, зацікавленість державних

чиновників різних рівнів у отримання протилежних зусиль для отримання прибутку населення під час економічної кризи та масового безробіття забезпечує собі засоби для існування) [2, с. 18].

Для розробки напрямів вдосконалення протидії контрабанді на сучасному етапі автор вважає за необхідне врахувати обставини, що сприяють її вчиненню та поширенню.

По-перше, на його думку, це соціально-економічні проблеми, пов'язані зі спадом внутрішнього виробництва в більшості галузей економіки: наявність бюджетного дефіциту та достатньо високий рівень інфляції, низька платоспроможність суб'єктів господарювання та більшості населення, високе безробіття. Ці обставини суттєво впливають на попит на товари народного споживання, які за ціною та якістю відповідали б реальним доходам населення.

«По-друге, досить високі ставки ввізного мита. У середньому вони складають 27 % від митної вартості товарів. Для порівняння, середня світова ставка мита на імпортовані товари складає 2-5 % їхньої митної вартості» [2, с. 21].

Цей економічний фактор впливає на суб'єктів ЗЕД, змушуючи їх шукати різні незаконні способи ухилення, що, в свою чергу, впливає на загальний рівень контрабанди.

По-третє, наявність прозорих кордонів з Росією, Молдовою та Білоруссю. Існує близько 3,5 тис. Різних шляхів, які можуть перетнути український кордон, мінаючи митний контроль.

По-четверте, необхідність удосконалення законодавства про митне та зовнішньоекономічне регулювання. Усунення існуючих суперечностей у діях митного законодавства.

По-п'яте, є організаційно-правові проблеми, які стосуються:

«а) діяльності «вільних митних зон», які на сьогодні перетворилися на легальні місця ввезення контрабандного товару, при чому формально митний кордон цих зон товари не перетинають, відбувається тільки відповідне оформлення документів на товар, що, у свою чергу, сприяє вчиненню посадових злочинів» [7, с. 41];

б) «діяльності тимчасових складів митного зберігання та митно-ліцензійних складів, коли через них оформляються товари з використанням протизаконного механізму, який дозволяє ухилятися від сплати митних платежів» [7, с. 41];

в) «наявність тіньових схем надання фіктивних документів для зниження митної вартості товарів. Наприклад, у ході перевірок митної

вартості товарів, що завозились на митну територію України через Одеський, Іллічівський та Севастопольський морські порти, було встановлено заниження митної вартості у десятки разів; зареєстрованими у різних областях України на осіб, котрі не мали жодного відношення до тих, хто ввіз автомобілі та взяв зобов'язання доставити їх у митницю призначення і провести їх повне розмитнення» [7, с. 41];

Протягом 2002 року майже 89 000 легкових автомобілів було зареєстровано через пункти пропуску прикордонних пунктів Карпатської регіональної митниці. Під час аудиту було встановлено, що 802 з них, імпортовані в режимі зворотного експорту, ніколи не експортувалися за межі України. Принаймні інформації про це на митниці не було. З метою встановлення законності конструкції цих транспортних засобів прокуратура направила відповідні запити до органів МВС. Виявилося, що 9 з цих автомобілів вже були зареєстровані незаконно.

Загалом слідство прокуратури виявило численні серйозні порушення, які допущені карпатськими регіональними митниками. Зокрема, він не здійснив перевірки навіть вищезазначених 52 транспортних засобів, які не були доставлені до митної служби призначення. Незважаючи на те, що було достатньо інформації про незаконну реєстрацію транспортних засобів на території України, таких заходів щодо усунення порушень не вжито.

«Як слушно зазначає автор, із введенням у дію з 1 січня 2004 р. нового Митного кодексу України ряд колишніх схем контрабандного переміщення товарів через державний кордон сьогодні не використовується. Удосконалено правила оформлення ввезення на нашу територію і вивезення з неї товарів, періодично вносяться корективи у розміри митних платежів тощо. І все ж окремі контрабандні схеми зловмисники використовують і дотепер доволі активно. Наприклад, в останній день січня цього року працівники оперативної групи Держмитслужби України та митні вартів Карпатської регіональної митниці у зоні митного контролю вантажного відділу провели переогляд вантажної автомашини марки «Даф» з напівпричепом, якою водій приватного підприємця-перевізника доставляв за призначенням понад 16т насіння цукрових буряків. Згідно з наданими супровідними документами на вантаж вартість насіння у 953 мішках становила майже 4 млн грн.» [10, с. 23].

Вантаж, експортований Київською обласною митницею, був відправлений на підставі угод, укладених з кількома вітчизняними приват-

ними підприємствами та бізнес-асоціаціями, до двох закордонних компаній з вивантаженням на митно-ліцензійний склад в Угорщині.

Тому одним із найпоширеніших предметів контрабанди є високоліквідні товари: алкогольні напої, тютюн тощо - товари, що підлягають акцизному збору в Україні. Незаконне ввезення підакцизних товарів в Україну завдає значної шкоди державі, оскільки податки не сплачуються. І, як наслідок, вони виганяють продукцію легального походження з ринку.

На думку автора, злочинні схеми контрабанди алкогольних напоїв та тютюнових виробів доцільно досліджувати з кінцевої точки - із сформованої системи роздрібної торгівлі. У кожному українському місті є ринки та багатолюдні місця, де продажі дрібних партій контрабандних товарів традиційно практично відкриті. При цьому всі тютюнові вироби - без акцизних знаків, алкогольні напої часто мають такі марки, склеєні кустарним способом. У цьому випадку практично гарантується, що ці акцизні марки є помилковими.

«Вивчаючи результати боротьби з контрабандою алкогольних напоїв і тютюнових виробів у прикордонних районах протягом останніх двох років, автор робить наступний висновок. По-перше, контрабанда для певної частини населення, особливо тієї, яка проживає у прикордонних районах, дійсно набула характеру «промислу», в якому використовуються власні технічні засоби, а також приватні будинки для зберігання товарів (у основному підакцизних). Внаслідок заняття контрабандою жителями прикордонних районів протягом останніх років сформовані великі угруповання, які забезпечені швидкісною і всюдихідною технікою, сучасними засобами зв'язку. При переміщенні товарів через кордон, крім того, використовуються групи розвідки» [4, с. 81].

Підсумовуючи сказане, автор статті запропонував одне рішення проблеми контрабанди підакцизних товарів. А саме, зниження ставок акцизного збору на алкоголь, алкогольні напої, тютюн та тютюн може прискорити зростання прибутку до державного бюджету. Зрештою, це було б ефективним засобом усунення ряду компаній із тіні та створило б невідгідну економічну базу для контрабандної діяльності товарів зазначеної акцизної групи. За результатами дослідження цього питання аналогічна ситуація спостерігалась у 2000 році після прийняття Закону від 7 грудня 2000 р. "Про внесення змін до Закону України" Про ставки акцизного збору та ввізного мита на тютюнові вироби " та Закон від 7 грудня 2000 р. "Про внесення змін до Закону України" Про ставки акцизного збору та ввізного мита на спиртні етилові та алкогольні напої ". В результаті дер-

жава отримала стабільну роботу промисловості у цій галузі, постійне зростання обсягів виробництва, зменшення контрабанди вищезазначених товарів та значне збільшення грошових надходжень до державної скарбниці [4, с. 81-82], через придбання підприємствами певної галузі монопольного суб'єкта, продукція яких продається власним фірмам за кордон, а вони, у свою чергу, продають їх іноземним споживачам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бойко А.И., Родина Л.Ю. Контрабанда = Smuggling: Історія, соціально-економічне содержание и ответственность. Ассоциация Юридический центр. СПб.: Юридический центр Пресс, 2012. 297 с.
2. Грищенко В. Визначення вартості предметів контрабанди. Вісник прокуратури. 2008. №4. С.87-88.
3. Гуторова Н.О. Кримінально-правова охорона державних фінансів України : Монографія. Х.: Вид-во Національного Університету внутрішніх справ України, 2011р. 321 с.
4. Дудоров О.О. Злочини у сфері господарської діяльності. К.: Юридична практика, 2009. 923 с.

Нанівський Андрій Романович,
студент групи ПМКП-18-1

*Навчально-наукового
інституту права*

Науковий керівник:

Богатирьов Іван Григорович,
*д.ю.н., професор, професор
кафедри кримінального права
та кримінології*

БОРОТЬБА З КОНТРАБАНДОЮ ТА ПОРУШЕННЯМ МИТНИХ ПРАВИЛ В УКРАЇНІ: КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА

Питання контрабанди в Україні набуло значної актуальності, а боротьба з таким негативним явищем є одним із першочергових завдань держави у справах захисту економічних інтересів. Справа у тім, що контрабанда тісно пов'язана з фінансово-кредитною системою держави, зовніш-

ньо-економічною діяльністю, сферою оподаткування та легального підприємництва, паливно-енергетичною сферою, приватизації, інвестицій.

Основна частина експортно-імпортного товарообігу в Україні має контрабандне походження, що негативно впливає на розвиток вітчизняної економіки, дестабілізує внутрішній ринок держави та є основою для вчинення корупційних дій в місцевих та державних органах влади.

Також зазнають збитків інтереси вітчизняного товаровиробника. Нелегальне ввезення іноземних товарів зменшує попит на національну продукцію. Разом з тим, результати такої злочинної діяльності негативно впливають на суспільні відносини у сфері захисту життя та здоров'я громадян (контрабанда зброї та боєприпасів, ядерних матеріалів та речовин), позбавляють їх права на користування культурними цінностями, історичним надбанням нашої держави. Це дає підстави стверджувати, що контрабанду можна вважати однією з найнебезпечніших загроз національній безпеці України на сучасному етапі.

Ця загроза посилюється й за рахунок зовнішніх чинників, зокрема політики транснаціональних корпорацій та злочинних організацій, спрямованій на використання кримінальних схем у зовнішньоекономічній діяльності, через що більшість фінансових потоків перебуває поза оподаткуванням, розширюється тіньовий сектор економіки.

В Україні контрабанда товарів широкого споживання декриміналізована. Кримінальна відповідальність передбачена лише при контрабанді зброї, наркотиків. За найбільш консервативними оцінками, обсяг контрабанди товарів широкого споживання в Україні становить 150 млрд. гривень.

Такі дані назвали в підкомітеті з питань митної справи та удосконалення Митного кодексу. Зіставивши дані Євростату про експорт та української статистичної служби про ввезення, Інститут соціально-економічної трансформації оцінив обсяг щорічної контрабанди в 75 млрд. грн.

Контрабандна продукція має конкурентну перевагу у вигляді більш низьких цін, що і приваблює покупців. При цьому легальна продукція через більш високих цін витісняється за рахунок нелегального імпорту, який поступово збільшує свою частку на ринку.

З ростом нелегального імпорту знижуються і відрахування в бюджет. Тільки нелегальний завезення техніки в Україні призвела до зниження надходжень до бюджету на 4 млрд. грн., вважають в АПТУ. І в найближчому майбутньому немає підстав вважати, що ситуація з контрабандним імпортом хоч якось почне поліпшуватися. За оцінками експертів, близько 30% ринку нафтопродуктів зараз знаходиться в тіні.

Велика частина нафтопродуктів по імпорту надходить в Україну з Білорусі, на яку припадає 53% поставок палива в нашу країну. Значна частина поставляються з Білорусі нафтопродуктів продовжує залишатися в сірій зоні. Втрати українського бюджету від контрабанди палива щорічно обчислюються мільярдами гривень.

За даними Державної фіскальної служби, в 2018 році втрати бюджету від нелегального обігу нафтопродуктів склали 1,2 млрд. грн. Пік контрабанди палива в Україну припав на 2015 рік, коли дані про постачання нафтопродуктів, за інформацією української та білоруської статистики, відрізнялися на 650 млн. доларів. За даними Нафтогазовій асоціації України, в 2018 році також зріс імпорт нелегальних нафтопродуктів, які завозяться через морські порти.

Не менш активно процвітає і нелегальний вивіз за кордон продукції з України. Незважаючи на введений мораторій, повним ходом йде вивезення лісу-кругляка. За даними Держагентства лісових ресурсів, в минулому році було незаконно вирубано 26 тис. Кубів лісу. Тіньовий обіг деревини в Україні оцінюється в 2,2 млрд. грн. Частка нелегального ринку - близько 80%.

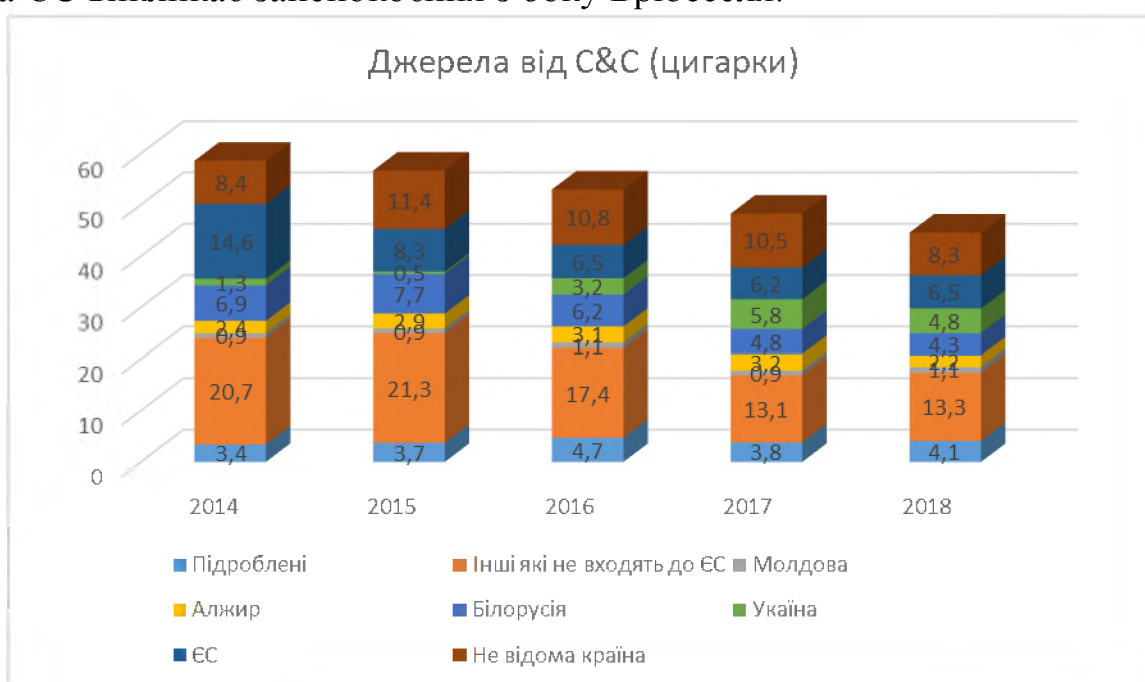
Майже весь бурштиновий бізнес в Україні зараз знаходиться в тіні. Нелегальний видобуток забезпечує 98% виробленого бурштину. У Міністерстві екології та природних ресурсів вважають, що реальні обсяги видобутку сонячного каменю становлять 200-300 тон на рік, можливо і більше. Майже весь видобутий бурштин вивозиться за кордон. Орієнтовний дохід від нелегальної торгівлі бурштином становить 300-400 мільйонів доларів на рік.

У 2017 році, за даними Всесвітньої митної організації, Україна впевнено посіла перше місце в світі за обсягом контрабанди сигарет. Близько 40% нелегального ввезення сигарет в країни Євросоюзу припадає на Україну. За даними Інтерполу, контрабанда сигарет з України становить близько 8-9 млрд. штук щорічно. Річний оборот тіньового тютюнового ринку - близько 450 млн. доларів.

Після обвалу курсу гривні контрабанда сигарет в Європу стала ще більш привабливою. Пачка сигарет в Україні коштує 1 євро, в Польщі її можна продати вже за 4 євро, а в Німеччині - за 6 євро. Це зараз найлегший і дуже вигідний заробіток, гроші роблять буквально «з повітря». Сигаретний бізнес набрав таку популярність, що велика частина населення прикордонних районів займається вивезенням сигарет до Польщі, Словаччини і Румунії. Україна вже другий рік пос-

піль продовжує займати першу позицію в рейтингу країн-джерел ввезення в Європейський союз контрабандних сигарет. Про це йдеться в звіті компанії KPMG, передає delo.ua.

Відзначається, що понад 4,8 млрд. контрабандних сигарет поставляється саме з України, що становить майже 11% всього обсягу контрабанди в країни ЄС і понад 1 млрд. євро. бюджетних втрат ЄС. Українські прикордонники повідомляють, що в 2018 році виявили 8,3 млн. пачок контрабандних сигарет, що на 43% більше, ніж роком раніше. Хоча цей показник дещо знизився в порівнянні з попереднім роком, проте Україна продовжує бути джерелом №1 контрабандних сигарет, що в умовах виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС викликає занепокоєння з боку Брюсселя.

Усього з незаконного обігу митними органами за 9 місяців 2019 року вилучено понад 87,7 млн. штук сигарет та 227 тон тютюну на суму 15,6 млн. грн., порушено 9 кримінальних справ на суму 7,8 млн. грн.

Найпростіший спосіб оцінити обсяги контрабанди - це порівняти показники статистики торгуючих країн. Дані білоруської митниці про експорт в Україну повинні збігатися з даними української митниці з імпорту. Якщо обсяги не збігаються, це і є контрабанда.

Наприклад, тільки по імпорту з Польщі в Україну показники зовнішньої торгівлі відрізняються на 44%, що становить понад 1 млрд. доларів. За даними української митниці, імпорт з Польщі виявився на 1 млрд. дол. менше, ніж у польських колег, що можна розцінювати як підтвердження контрабанди товарів в Україну.

Якщо оцінювати рівень контрабанди з усіма країнами, то, на думку експертів, вона може перевищувати 10 млрд. доларів на рік, що становить 36% українського бюджету.

Митними органами протягом 9 місяців 2019 року виявлено та задокументовано 1611 фактів незаконного переміщення товарів легкої промисловості на суму понад 21 млн. грн. Спостерігалася тенденція до збільшення кількості фактів недекларування громадянами товарів легкої промисловості, закуплених у Польщі.

Так, за 9 місяців 2019 року митними органами задокументовано 747 спроб незаконного ввезення м'яса та м'ясопродуктів в Україну, вилучено понад 527 т м'ясопродукції. За фактами незаконного ввезення м'яса та м'ясопродуктів митними органами порушено 4 кримінальні справи на суму 3,9 млн. грн. Переважна більшість правопорушень - 85 %, предметом контрабанди яких є продукція тваринного походження, виявляється на українсько-польському кордоні, де протягом 2019 року митними органами складено 633 протоколи про порушення митних правил, вилучено понад 237 т продукції на загальну суму 1,76 млн. грн.

На українсько-російському кордоні виявлено 5 % правопорушень - складено 35 протоколів на суму 182 тис. грн., вилучено понад 18 т м'ясопродукції. На кордони з Білоруссю, Угорщиною, Словаччиною та Молдовою припадає 8 % правопорушень. Здебільшого, це спроби незаконного ввезення в Україну м'ясопродукції незначними партіями шляхом приховування в конструктивних порожнинах транспортних засобів та спрощеної форми прикордонно-митного контролю. Двоєко виглядає ситуація на морському кордоні – за кількістю випадків це лише 2 % (17 випадків), але за вартістю товарів – 13 % (484 тис. грн.).

«Переважає більшість контрабандних проявів фіксується у морських портах (м. Іллічівськ, м. Одеса, м. Миколаїв та ін.), на сухопутних ділянках державного кордону та на авіаційних (м. Київ) і залізничних (Сумська область) пунктах пропуску товарів. Іншою проблемною ділянкою залишається так званий “зелений” кордон з Молдовою (особливо його Придністровська ділянка), що обумовлено складною криміногенною і соціально-економічною обстановкою на суміжній території та наявністю розгалуженої мережі неконтрольованих польових доріг. Так, із загального обсягу транзитних перевезень на придністровську ділянку кордону припадає біля 70 %».

Наступним «згубним» механізмом при імпорті товарів є: «застосування вексельної форми розрахунку до сплати ПДВ, насамперед фірма-

ми-імпортерами, що ввозять до кінцевого споживача різнопланові товари, які не використовуються у виробничих і технологічних процесах».

Найбільш типовими контрабандними схемами та механізмами, що застосовуються на митницях продовжують залишатися: «переміщення вантажів без оформлення митних документів, сплати платежів і податків, фіксації в обліках відповідних служб («чорні» схеми) та зниження фактурної вартості й кількості задекларованих вантажів шляхом підміни або підробки товарно-супровідних документів, маніпуляції з кодуванням товарів («сірі» схеми)».

Розповсюдженням є переміщення товарів поза пунктами пропуску на ділянках «зеленого» кордону з Придністров'ям. Вказані протиправні прояви мають характерні особливості залежно від регіону, виду транспорту, пори року та рівня активності контролюючих органів. Одна з найпоширеніших таких контрабандних схем - заниження митної вартості автомобілів. При ввезенні майже кожного автомобіля реальна вартість занижується від трьох до 20 разів. Інша поширена схема - оформлення пасажирських автомобілів, як вантажних, без акцизу.

Ще одна схема, коли автомобілі, які були в експлуатації терміном до року, оформлялися, як нові, з нульовою ставкою акцизу. Крім того, в Україну завозять автомобілі, що були у користуванні понад вісім років. Їх оформляють як гуманітарну допомогу. Проте, відповідно до ст. 1 Закону України «Про деякі питання ввезення на митну територію України та реєстрації транспортних засобів» [1] такі автомобілі взагалі не підлягають пропуску через кордон до України.

Нерідко з використанням документів про пільги інваліда війни та за рішенням суду про звільнення від податків та мита через митний кордон України переміщуються значні партії товарів. За втручанням судів звільняються від сплати митних платежів суб'єкти підприємницької діяльності - фізичні особи, які перебувають на спрощеній системі оподаткування, що суперечить вимогам Закону України «Про усунення дискримінації в оподаткуванні суб'єктів підприємницької діяльності, створених з використанням майна та коштів вітчизняного походження» [3].

За висновками Генеральної прокуратури України, Верховний Суд України не завжди погоджується з позицією та документами реагування, внесеними нею з метою захисту інтересів держави. Створено практику використання незаконних судових рішень з метою розмитнення автомобілів, увезених в Україну контрабандним шляхом, що призводить до втрати коштів державного бюджету на десятки мільйонів гривень.

Так, органами прокуратури незаконно закриваються порушені кримінальні справи, затягується час прийняття рішень по скерованих матеріалах, а також здійснюється перекваліфікація складу злочину, що суперечить матеріалам кримінальних справ щодо фактів незаконного переміщення через митний кордон України.

Таким чином, аналізуючи вищевикладене, можемо зробити наступні висновки:

1. Дії контрабандистів в Україні є широкомасштабними, а наслідки цих дій вразили всі сфери економічної діяльності держави.

2. Сучасна контрабанда в Україні давно «переросла» свої ранні класичні форми і нині є однією зі складових організованої злочинності у сфері економіки.

3. Контрабанда набуває все більш витончених та організованих форм. Наявні матеріали та звітні дані щодо протидії контрабанді дають підстави припустити наявність налагоджених каналів контрабанди та стійких способів її вчинення.

Разом з тим, схеми контрабанди є доволі гнучкими, правопорушники постійно корегують механізми і тактику протиправної діяльності відповідно до зміни правил оформлення ввезення на територію України та їх вивезення.

4. Більшість злочинів, пов'язаних з незаконним переміщенням вантажів через державний кордон України вчиняються з використанням корумпованих зв'язків переважно за участю посадових осіб митних органів, органів охорони державного кордону, а також інших контролюючих органів.

Крім того, контрабанда нерозривно пов'язана з корупцією в органах влади та управління, а також в судових органах України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про деякі питання ввезення на митну територію України та реєстрації транспортних засобів: Закон України // Відомості Верховної Ради України. 2017. № 34. Ст. 435.

2. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту: Закон України // Відомості Верховної Ради України. 1993. № 45. Ст. 425.

3. Про усунення дискримінації в оподаткуванні суб'єктів підприємницької діяльності, створених з використанням майна та коштів вітчизняного походження: Закон України // Відомості Верховної Ради України 2017. № 12. Ст. 97.

4. Про спеціальні економічні зони та спеціальний режим інвестиційної діяльності в Донецькій області: Закон України // Відомості Верховної Ради України 1999. № 7. Ст. 50.

5. Про боротьбу з корупцією: Закон України // Відомості Верховної Ради України 1995. № 34. Ст. 266.

6. URL: <https://www.uifuture.org/publications/news/23001-kontrabanda-v-ukraini-zrostaє-svidse-za-ekonomiku-analitika-vid-ukrain>

7. URL: <http://www.ukrpress.info/2018/06/30/riven-oborotu-kontrabandi-v-ukrayini-vrazhaє/>

Марцишевський Андрій

Ярославович,

студент групи ПМКП-18-1,

Навчально-наукового

інституту права

Науковий керівник:

Винниченко Лілія

Олександрівна,

к.ю.н., доцент, професор

кафедри кримінального права

та кримінології

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВЗАЄМОДІЇ ПОДАТКОВОЇ МІЛІЦІЇ З ІНШИМИ ПРАВООХОРОННИМИ ТА КОНТРОЛЮЮЧИМИ ОРГАНАМИ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ФІКТИВНОМУ ПІДПРИМНИЦТВУ

Останніми роками відбувається активне проникнення організованих злочинних груп до підприємницької діяльності та створення фіктивних підприємств. Фіктивне підприємництво є відносно новим видом незаконного посягання на сферу української економіки, однак, як соціально небезпечне явище, воно формувалося майже одночасно з виникненням підприємницької діяльності.

Серед основних завдань правоохоронних органів на сучасному етапі розвитку української економіки - організація протидії економічним порушенням, особливо тих, що пов'язані з незаконним створен-

ням та функціонуванням фіктивних підприємств. Такі завдання спрямовані на виявлення та припинення їх діяльності з подальшим відшкодуванням збитків, завданих державою.

Рішення таких завдань, як показав аналіз наукових досліджень і матеріалів щодо застосування адміністративної практики, оперативно-розшукового та кримінального судочинства, що вплине на ефективність протидії фіктивному підприємництву, залежить від багатьох факторів, одним з яких є - розроблена і добре організована організаційна робота підрозділів податкової міліції оперативного обслуговування суб'єктів підприємницької діяльності, напрямків роботи, як у рамках окремих регіонів, так і в цілому держави. Розробка заходів боротьби зі злочинністю передбачає визначення конкретних механізмів її визначення та причинності у різних сферах, на різних рівнях (місцевому, регіональному, національному та міжнародному), на певних місцях, в різних соціальних та етнічних групах тощо. Водночас необхідно проаналізувати не тільки ситуації, які об'єктивно складені в економічній, політичній, соціальній, духовній сферах суспільства, а й характеристики різних соціальних груп, верств населення, а також саме управління соціальними процесами на кожному рівні здійснюється і в певному соціальному середовищі. Крім того, необхідно враховувати, які соціально-економічні зміни відбуваються в державі і в світі внаслідок того, що ці процеси діалектично взаємопов'язані [1, с. 93-94].

Аналіз безпосередньої організації взаємодії податкової міліції з іншими правоохоронними та контролюючими органами свідчить про певні труднощі у цьому напрямку. Проведені дослідження дозволили виділити фактори, що негативно впливають на ефективність взаємодії податкової міліції:

- 1) наявність різних інтересів та показників оцінки діяльності підрозділів, які беруть участь у спільній діяльності;
- 2) різні критерії оцінки діяльності взаємодіючих підрозділів;
- 3) корупція окремих працівників правоохоронних органів;
- 4) відсутність інтересу до кінцевого результату діяльності;
- 5) відомчі інтереси, а не розголошення певної доступної інформації (в більшій мірі оперативно-розшукова);
- 6) низький рівень правового регулювання взаємодії та координації діяльності правоохоронних та контрольних органів;
- 7) відсутність належного методологічного забезпечення організації та здійснення співпраці під час розслідування податкових злочинів;

8) неналежний рівень професійної підготовки працівників, які беруть участь у спільних акціях;

9) складність виявлення та розслідування правопорушень, використання правопорушниками заходів протидії правоохоронним органам тощо [2, с. 138].

Враховуючи фактори, що впливають на ефективність взаємодії податкової міліції, слід зазначити, що на цей процес впливають як об'єктивні, так і суб'єктивні чинники. Об'єктивними чинниками є складність дій, які здійснюються під час взаємодії, заходи, які приховують сліди злочинців, низький рівень технічної підтримки органів, що беруть участь у спільних діях, тощо. підрозділи міліції для організації та координації діяльності працівників різних підрозділів або правоохоронних органів; 2) відсутність належної підготовки та досвіду спільної діяльності; 3) формальне ставлення до результатів спільних операцій (як показало дослідження, майже 67% випадків спільної діяльності носили формальний характер) [3, с. 71-72].

На нашу думку, ще одна проблема взаємодії податкової міліції з іншими правоохоронними та контролюючими органами полягає в розпорошенні функцій протидії фіктивному підприємництву між цими органами. Можна відзначити, що, з одного боку, він забезпечує їх спеціалізацію, а з іншого - генерує роз'єднаність цих підрозділів, обумовлюючи необхідність регулювання законодавчого рівня їх взаємодії. Тому доцільно доповнити відповідні закони Україна має ряд норм, що визначають структурні, організаційні, оперативно-тактичні заходи взаємодії, а також порядок їх застосування відповідно до відомчих нормативних актів з нормативно-правовою базою інших державних органів, які борються з організованою злочинністю [4, с. 93].

В. Т. Білоус, який визначає, що, незважаючи на ринкову трансформацію в Україні, фінансова система та її контрольні органи залишаються громіздкими, чисельними, а їх дії не координовані, - це однакова точка зору. На його думку, координація діяльності галузевих служб правоохоронних органів, які контролюють дотримання законодавства у сфері фінансово-господарської діяльності суб'єктами підприємництва, не є краще організованою [5].

У свою чергу, напрям вдосконалення правової бази для боротьби з економічною злочинністю передбачає:

- спільне вивчення практики застосування законодавства щодо боротьби з фіктивним підприємництвом з метою розробки єдиних ре-

комендації щодо його реалізації, виявлення недоліків та прогалин та підготовка узгоджених пропозицій щодо їх усунення;

- обмін інформацією про практику впровадження нормативно-правових актів з протидії фіктивному підприємництву та проблеми, що виникають у цій справі, пропозиції та рекомендації щодо їх вирішення;

- створення робочих груп з ініціативи правоохоронних та контролюючих органів з підготовки нових законопроектів, пропозицій щодо внесення змін та доповнень до законодавства;

- спільне обговорення законопроектів керівників правоохоронних та контролюючих органів з питань боротьби з економічною злочинністю та розробка узгоджених рішень.

Ми не можемо не погодитися з В. В. Лисенком, який у контексті проблем співробітництва податкової міліції з іншими державними органами визначає, що одним з факторів, що впливають на ефективність протидії податковому правопорушенню, є організація співпраці, взаємодії та координації діяльності різних державних органів. Практика діяльності та матеріали дослідження свідчать, що рівень організації взаємодії податкової міліції з іншими правоохоронними та контролюючими органами України є низьким, як правило, спорадичним. У деяких випадках відбувається дублювання при виконанні певних контрольних функцій. Загалом, цей напрямок у діяльності правоохоронних та контрольних органів України характеризується невідповідністю дій. На це в першу чергу впливає відсутність належної правової та нормативної підтримки. Взаємодія окремих підрозділів фіскальних служб України чітко регламентована у відомчих нормативних актах. Нормативне забезпечення координації діяльності та взаємодії податкових органів з іншими правоохоронними та контролюючими органами України не було належним чином врегульоване [3, с. 87].

Узагальнюючи дослідження, на основі певних напрямів підвищення ефективності взаємодії податкової міліції з іншими правоохоронними та контролюючими органами у сфері протидії фіктивного підприємництва, можна сформулювати пропозиції щодо усунення недоліків у контексті досліджуваної проблеми.

Отже, для того, щоб координувати дії податкової поліції з іншими правоохоронними та контролюючими органами у боротьбі з фіктивним підприємництвом, ми вважаємо за доцільне вжити таких заходів:

- організовувати спільні операційні пошуки, дослідницькі документи, що відображають фінансово-господарську діяльність організацій;
- створити міжвідомчу групу з координації спільної роботи, яка повинна бути спрямована на вирішення питань узагальнення та аналізу оперативної інформації, підготовки управлінських рішень, а також функцій контролю за їх виконанням;
- запровадити на практиці спільну розробку пропозицій щодо вдосконалення або модифікації законодавчих або нормативних актів, пов'язаних із забезпеченням боротьби з фальшивим підприємництвом;
- організувати видання спільних науково-практичних збірників з узагальнення досвіду оперативного пошуку, кримінального процесу та адміністративної практики у боротьбі з фіктивним підприємництвом.

Отже, для того, щоб багатоаспектні плани запобігання фіктивному підприємництву були реально втілені в практику діяльності суб'єктів запобіжної діяльності, необхідно забезпечити об'єднання зусиль і цілеспрямовану та комплексну протидію кримінальним загрозам. Це можна зробити тільки через налагоджену систему взаємодії та координації заходів і дій суб'єктів запобігання.

У сучасних умовах проблему протидії та запобігання економічній злочинності потрібно вирішувати комплексно, за участю всіх суб'єктів запобігання, які забезпечують економічний правопорядок і захист інтересів суспільства та держави у цій сфері. Тому існує необхідність узгодження дій цих органів як ефективного механізму зміцнення законності, забезпечення державних інтересів у сфері економіки, особливо зважаючи на те, що правоохоронні органи як спеціалізовані суб'єкти запобігання мають спільні цілі та завдання у протидії економічній злочинності, функціонують незалежно один від одного, використовуючи специфічні форми та методи в межах законодавчо встановленої компетенції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адамович Д.І. Характеристика принципів взаємодії органів внутрішніх справ у сфері правоохоронної діяльності. URL:<http://pravoznavec.com.ua/period/article/2976/%D0%90>
2. Лисенко В. В. Досвід підрозділів податкової міліції РФ щодо взаємодії з іншими правоохоронними та контролюючими органами. Збірник наукових праць Академії державної податкової служби України. 2001. № 4 (14). С. 131-140.

3. Лисенко В.В. Криміналістичне забезпечення діяльності податкової міліції: (Теорія та практика): монографія. К.: Логос, 2004. 324 с.
4. Тарасенко О. В. Сутність взаємодії між контролюючими та правоохоронними органами у протидії фіктивному підприємництву. Соціологія права. 2017 № 1-2(20-21). С. 91-95.
5. Білоус В. Т. Правове регулювання взаємодії контролюючих і правоохоронних органів у сфері контролю за фінансово-господарською діяльністю. Організаційно-правове забезпечення контролюючих та правоохоронних органів у сфері господарювання: проблеми сьогодення та перспективи розвитку: матеріали всеукр. наук.-практ. конф. Ірпінь: Нац. ун-т ДПС України, 2008. 588 с.

Осадчук Максим Тарасович,

студент групи ПМКП-18-1

Навчально-наукового

інституту права

Науковий керівник:

Богатирьов Андрій Іванович,

к.ю.н., доцент кафедри

кримінального права та кримінології

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 204 КК УКРАЇНИ, РОЗМЕЖУВАННЯ ВІД СУМІЖНИХ ЗЛОЧИНІВ ТА АНАЛОГІЧНИХ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ПОРУШЕНЬ

В ході розслідування певного складу злочину, вірного визначення його ознак та правильної кваліфікації, вимагає чіткого розмежування від суміжних злочинів. У зв'язку з цим потрібно чітко розуміти, що таке суміжні злочини.

На нашу думку, варто погодитись з В. М. Кудрявцевим про те, що «залежно від кількості відмежувальних ознак між складами злочинів виділяється три основних варіанти схожості складів злочинів: 1) які не мають між собою жодної спільної ознаки (крім осудності і віку суб'єкта); 2) котрі мають невелику кількість спільних ознак; 3) які мають всі спільні ознаки крім однієї» [1].

Найскладнішим є відмежування третьої групи, саме такі склади злочинів можна вважати суміжними. При цьому суміжність злочинів необхідно відрізняти від конкуренції норм. Відмінність між цими категоріями полягає в тому, що «суміжні склади відмежовуються між собою за однією чи декількома ознаками, тобто один із суміжних складів злочинів має ознаку, якої немає в іншому складі, але при цьому інший склад має ознаку (або ознаки), відсутню в першому складі злочину, а при конкуренції норм лише один склад злочину має ознаку, яка відсутня в іншому діянні».

Відмежування третьої групи є найскладнішим, оскільки саме ці злочини вважаються суміжними. Але варто при цьому відрізняти суміжність злочинів від конкуренції норм. Основна відмінність цих категорій між собою полягає в тому, що «суміжні склади відмежовуються між собою за однією чи декількома ознаками, тобто один із суміжних складів злочинів має ознаку, якої немає в іншому складі, але при цьому інший склад має ознаку (або ознаки), відсутню в першому складі злочину, а при конкуренції норм лише один склад злочину має ознаку, яка відсутня в іншому діянні» [1].

Це твердження використовується і іншими вченими [1, с. 102]. Звертаючи увагу на таке наукове розуміння суміжних злочинів, можна розглядати суміжні злочини з діянням зберігання, збут або транспортування з метою збуту підакцизних товарів, незаконне виготовлення. З метою належного встановлення того чи іншого злочину, який передбачений однією із статей КК, важливо правильно вміти його відмежувати від суміжних злочинів, а саме, встановлюючи властиві злочину відмежування злочину незаконне виготовлення, зберігання, збут або транспортування з метою збуту підакцизних товарів слід виключити ті з них, які йому неpritаманні, постійно поглиблюючи аналіз цієї правової норми на основі дослідження фактичних обставин вчиненого. Саме такий підхід дає можливість відмежувати злочин, який передбачений за ст. 204 КК [2], від суміжних. Підтримав, також цю позицію В. М. Кудрявцев: «По суті справи весь процес кваліфікації обставин полягає у послідовному відмежуванні кожної ознаки вчиненого діяння від ознак інших, суміжних злочинів. Можна сказати, що розмежування злочинів – зворотний бік кваліфікації» [2].

Відповідаючи на запитання за якими саме ознаками варто відрізняти злочин незаконне виготовлення, зберігання, збут або транспортування з метою збуту підакцизних товарів від суміжних складів зло-

чину, на нашу думку, має важливе не тільки теоретичне, а й практичне значення. Найбільш допустимим є покрокове їх відмежування за окремими елементами суб'єкта й суб'єктивної сторони, об'єкта й об'єктивної сторони та за властивими їм ознаками кожного з цих елементів. Але, перед тим, здійснювати відмежування за таким принципом, варто звернути увагу на те, що науковець М.М. Мінаєв у 2005 році здійснював відмежування від злочинів, які на той час були зазначені в КК, а на даний час були виключені з нього, зокрема: «ст. 202 КК Порушення порядку зайняття господарською та банківською діяльністю; ст. 203 КК Зайняття забороненими видами господарської діяльності; ст. 225 КК Обман покупців та замовників» [2].

Натомість інші статті Кримінального кодексу, згідно з якими М.М. Мінаєв проводить відмежування, були змінені з 2005 року, зокрема: «ст. 190 КК (із змінами, внесеними згідно із Законом № 270-VI від 15 квітня 2008 р.), Ст. 192 КК (із змінами, внесеними згідно із Законом № 270-VI від 15 квітня 2008 р.), Ст. 199 КК (із змінами, внесеними згідно із Законом № 5283-VI від 18 вересня 2012 року, № 71-VIII від 28 грудня 2014 року), ст. 201 КК (із змінами, внесеними згідно із Законом № 1071-V від 24 травня 2007 р. ; у редакції Закону № 4025-VI від 183 15 листопада 2011 р.), Ст. 205 КК (із змінами, внесеними згідно із Законом № 4025-VI від 15.11.2011), ст. 209 КК (із змінами, внесеними Законом № 2258-VI від 18 травня 2010 р., 4025-VI від 15 листопада 2011 р., Від 14 жовтня 2014 р. № 17.02-VI), ст. 2012 Кримінального кодексу (із змінами та доповненнями Законом № 270-VI від 15 квітня 2008 р. № 2756-VI від 2 лютого 2010 р. № 4025-VI від 15 листопада 2011 р.), Ст. 227 КК (із змінами, внесеними згідно із Законом № 4025-VI від 15.11.2011)» [1]. Виходячи з вищенаведених методологічних вимог та роз'яснень, ми будемо розмежовувати злочин незаконного виготовлення, зберігання, продажу чи транспортування з метою продажу підакцизних товарів (ст. 204 КК) від злочину за с. 227 КК. Під час кримінального провадження у частині застосування ч. 3 с. 204 КК викликає певні труднощі, зокрема при відмежуванні цього злочину від злочину, передбаченого ст. 227 КК. Розмежування за об'єктом та предметом цих злочинів. Різниця в порівнянні злочинів потрібно робити, перш за все, основним об'єктом посягання, якщо при вчиненні злочину, передбаченого ч. 3 ст. 204 КК, головним безпосереднім об'єктом цього злочину є суспільні відносини, які забезпечують умови належного, тобто встановленого чинним законодавст-

вом України, акцизного збору на підакцизні товари до Державного бюджету, то є головним прямим об'єктом злочин за ст. 227 КК, встановлений порядок виготовлення та реалізації продукції з точки зору забезпечення її безпеки.

Розмежування злочину за ст. 204 КК, із зазначених вище адміністративно-правових правопорушень. Відповідно до ст. 156 КУпАП об'єктивна сторона цього правопорушення характеризується такими діями, як імпорт чи експорт, торгівля коньяком чи фруктами, алкоголем, роздрібна торгівля тютюном чи алкогольними напоями. Крім того, згідно з частиною 2 цієї статті додатковою ознакою цього правопорушення є така ознака, як місце - у приміщеннях чи на територіях, заборонених законом чи в інших місцях. Об'єктивна сторона адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 156-2 КУПАП, що характеризується такими видами діяльності: перевезення, промислова переробка, зберігання, знищення вилученого спирту етилу, коньяку та фруктів, алкогольних напоїв чи тютюну.

Об'єктивна сторона правопорушення, передбаченого ст. 161 Кодексу про адміністративні правопорушення України, що характеризується такими діями, як незаконний продаж чи купівля бензину чи іншого паливно-мастильних матеріалів. Об'єктивна сторона правопорушення, передбаченого ст. 164-5 Кодексу поведінки, що характеризується такими обов'язковими ознаками, як дії, як зберігання, транспортування алкогольних напоїв або тютюну (частина 1) та вчинені протягом року, великого розміру (частина 2). Розмежування злочину за ст. 204 КК, із зазначених вище адміністративних правопорушень за ознакою предмета. Так, предмет злочину, передбаченого ст. 156 Кодексу про адміністративні правопорушення України, може бути фізична особа, яка здійснює роздрібну чи оптову торгівлю, включаючи імпорт чи експорт без ліцензійних та акцизних марок або підроблених марок, або працівник торгівлі чи громадського харчування, який на час злочину було 16 років.

Предмет злочину, передбаченого ст. 156-2 Кодексу про адміністративні правопорушення України - це фізична засуджена особа, якій на момент вчинення правопорушення було 16 років. Предмет злочину, передбаченого ст. 161 Кодексу про адміністративні правопорушення України - це фізично засуджена особа, працівник державних, державних підприємств, установ та організацій, яким до вчинення правопорушення було 16 років. Предмет злочину, передбаченого ст.

164-5 КУАП є посадовими особами виробників, імпортерів та продавців алкогольних напоїв чи тютюнових виробів, які не мають марок акцизного збору встановленого зразка, які на момент правопорушення досягли віку відповідальності. Розмежування злочину за ст. 204 КК, від злочинів, визначених ст. 156, 156-2, 161, 164-5 КУПАП з суб'єктивної сторони. Суб'єктивна сторона правопорушення за ст. 156 КУАП характеризується прямим наміром. Суб'єктивна сторона правопорушення за ст. 156-2 КУАП характеризується прямим наміром. Суб'єктивна сторона правопорушень, передбачених ст. 161, 164-5 КУПАП характеризується 193 навмисною формою вини і лише прямим умислом, про що свідчить злочин з формальними складами. Ці проблеми знайшли відображення і в закордонному кримінальному праві.

На основі дослідження можна зробити такі судження: 1) що суміжні злочини за темою дослідження - це ті, що передбачені ч. 3 ст. 204 КК та ст. 227 КК; 2) що в певній мірі аналогічними, що можуть бути використанні для відмежування злочину, передбаченого ст. 204 КК, є наступні адміністративноправові правопорушення: ст.ст. 156, 156-2, 161, 164-5 КУПАП.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Статут Великого княжества Литовского 1529 г. // Отечественное законодательство X-XX вв. Часть 1 (XI-XIX вв.); под. ред.. проф.. О. И. Чистякова. Москва, 2000. С. 71-119.

2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квітня 2001 р. // Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25-26. Ст. 131.

3. Кодекс України про адміністративні правопорушення (статті 1 - 212-21) : Закон України від 22.08.2019 № 8073₁-X // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10/ed20190822> (дата звернення: 20.09.2019 р.)

Секо Сергій Олександрович

студент групи ПМКП-18-1

Навчально-наукового

інституту права

Науковий керівник:

Супрун Тетяна Миколаївна

к.ю.н., доцент, доцент кафедри

кримінального права та

кримінології

СТАН ТА РОЗВИТОК ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ В СФЕРІ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ

Сучасна організована злочинність становить небезпеку не лише національним інтересам окремих держав, а й пряму загрозу міжнародній безпеці. Особливу небезпеку організована злочинність утворює для країн із нестабільною соціально-політичною та економічною обстановкою, що знаходяться у стані економічної і політичної трансформації та нестабільності.

Велика кількість провідних українських вчених-юристів, зокрема Чернявський С.С. вважають: «Перехід України до нової економічної системи спричинив глобальну кризу в усіх сферах життєдіяльності. Одним з найнебезпечніших проявів такої кризи є економічна злочинність. Саме вона слугує підґрунтям для організованої злочинності». [1, с.5].

Аналіз сучасного стану розвитку організованої економічної злочинності в Україні свідчить про те, що сьогодні залишається значна кількість невирішених проблем щодо нормативно-правового регулювання та системи правозастосування у даній сфері, що призводить до зловживань та корупції.

Актуальні питання розвитку організованої злочинності у сфері економіки, формування заходів попередження та профілактики організованої злочинності у сфері економіки в Україні у площині забезпечення економічної безпеки та протидії правопорушенням у цій сфері є об'єктом дослідження багатьох вчених-юристів. Цій проблематиці присвячені роботи, зокрема, Балобанова Д. О., Бойко А.М., Гошовської Т. В., Єфремова С.О., Іваненко І. В., Новицького Г.В., Черниша М.А. та ін. Доробки вказаних авторів мають суттєве наукове і практи-

чне значення. Але праці більшості науковців, в основному, торкаються питань детінізації української економіки, а також детермінації та головних напрямів запобігання економічній злочинності.

Організована злочинність інтегрується до високоприбуткових галузей економіки та є одним із чинників, що становлять реальну загрозу національній безпеці України. Чернявський С.С. влучно зазначає: «Офіційна статистика не дає об'єктивного уявлення про масштаби організованої економічної злочинності та загальний рівень корумпованості сфери господарських відносин. За даними МВС України, протягом 2005–2010 рр. у середньому за рік викривали близько 40 тис. економічних злочинів, питома вага злочинів, учинених у складі організованих злочинних груп і злочинних організацій, значно зменшилася (із 551 – до 379). Більшість виявлених організованих злочинних груп (71,0 %) діяли до року, що не переконує в особливо небезпеченому характері їх діяльності (міжнародні зв'язки викрито лише у 8,0 % випадків, корупційні – у 7,1 %). Більш прихованими є випадки фінансового шахрайства, а також розкрадання бюджетних коштів, учинені за участю державних службовців (їх частка у структурі економічної злочинності зменшилася з 40,7 % у 2005 р. до 9,8 % у 2009 р.)». [1, с.2]

Глобальні тенденції організованої економічної злочинності також «Наочно проявляються в криміналізації економічних відносин і злитті економічної та загально-кримінальної злочинної діяльності. Зміни, що відбуваються в економіці, нові форми економічних відносин поряд з позитивними результатами неминуче призводять до створення великих злочинних спільнот, контролюючих окремі сфери економіки, промислового виробництва, побутового обслуговування в різних регіонах держави». [2, с.24]

При оцінці розмірів організованої злочинності у сфері економіки слід мати на увазі її високу латентність, що не дозволяє достатньо точно оцінити її рівень, структуру та динаміку. Іноземні експерти та юристи мають думку, що латентна частина організованої злочинності у сфері економіки в 8-12 разів перевищує зареєстровану правоохоронними органами [2, с.24]. Знаючи це, організовані злочинні структури спеціалізуються на так званих безкарних злочинах, а саме шляхом підкупів схиляють співробітників правоохоронних органів до укриття злочинів від обліку, винесенню необґрунтованих постанов про відмову у відкритті кримінальних проваджень тощо.

Аналіз стану правопорядку свідчить, що за сучасних умов переходу до економіки ринкових відносин злочинність стає все більш латентною, організованою, професіональною, набула транснаціонального характеру. Тінізація економіки України стала тотальною – експерти оцінюють її обсяг у межах від 40 до 60 % ВВП.

Злочинні формування, як правило, намагаються взяти під свій контроль банківські та інші фінансово-кредитні установи. За їх участю вчиняють найбільшу кількість злочинів, пов'язаних із незаконною конвертацією грошових коштів, подальшим виведенням їх за кордон, а також легалізацією та відмиванням злочинних доходів, використанням фіктивних фірм та «конвертаційних центрів». Павлишин М.Р. вказує: «Слабкість економічних позицій держави призводить до ускладнення кримінальної ситуації, зростання потенціалу організованого криміналітету. Водночас високий рівень злочинності сприяє «виснаженню» бюджету, оскільки боротьба з нею потребує значних ресурсів за рахунок інших соціальних витрат». [3, С.118].

Л. В. Герун вважає: «Проблема боротьби з корупцією та організованою економічною злочинністю носить не тільки правовий, але й соціально-моральний характер. Суть цього полягає у тому, що зараз відсутні або не діють інститути, здатні забезпечувати гідну життєдіяльність громадянського суспільства, до числа яких можна віднести моральні і дієві правові норми, незалежну судову систему, ефективну управлінську діяльність органів державної влади, незалежні ЗМІ і т.д.» [4, С.118]..

Бондаренко Н.О. звертає увагу: «Боротьба з організованою економічною злочинністю передбачає подальше вдосконалення організації та тактики оперативно-розшукової діяльності органів внутрішніх справ. Боротьба з організованою економічною злочинністю має бути спрямована на дотримання законності в діяльності всіх ланок управлінського апарата, викорінення хабарництва, корупції в державних, виконавчих та правоохоронних органах. Здійснювана в країні реформа політичної системи, розгортання демократії та гласності створюють для цього необхідні передумови». [5, С.36]

Потрібно зазначити, що зараз в Україні стратегічними установками застосування кримінально-правових заходів боротьби з розглянутими злочинами мають бути загальне та спеціальне попередження, а також відшкодування заподіяної злочинами шкоди, максимальне наближення до стану невідворотності кримінальної відповідальності:

індивідуалізація, щоб жоден «випадковий злочинець», не потрапив у місця позбавлення волі і, навпаки, жоден небезпечний рецидивіст, який вчинив злочин, не залишився на волі.

Теперішнім можливостям боротьби з організованою злочинністю в сфері економіки в Україні найбільшою мірою відповідає міцний кримінально-правовий нагляд. «Досвід зарубіжних країн свідчить, що за наявності рішучості держави, реалізації розумної антикримінальної політики з безумовним дотриманням принципу рівності громадян перед кримінальним законом незалежно від посадового, майнового стану та інших обставин, боротьба зі злочинністю, в тому числі і з організованою, може бути досить ефективною» [5, С.153]. Зараз від представників юридичної науки і практики треба не тільки підтримання дискусії про конкуренцію різних розпізнавальних технологій, але і пропонування конкретних теоретичних, нормативних, методологічних та практичних пропозицій, що ведуть до засадного вирішення проблеми нагляду, попередження і боротьби зі злочинністю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Чернявський С.С. Протидія організованих злочинності в європейських країнах : [монографія] / Шостко О. Ю. – Х., 2016. – 400 с.
2. Гошовська Т. В. Проблеми застосування Кримінального кодексу України в протидії організованих злочинності // Т. В. Гошовська., І. К. Туркевич / Адвокат. - 2013. - № 2. – С. 26-30.
3. Бояров В. Деякі напрями боротьби з організованою злочинною діяльністю / В. Бояров // Вісник прокуратури. - 2017. - № 4 (6) грудень. - С. 56-58.
4. Самсоненко Л. Економічна безпека – справа всіх і кожного / Л. Самсоненко // Урядовий кур'єр. – 2012. – С. 22-31.
5. Бондаренко Н.О. Кримінально-правові аспекти протидії економічним злочинам та корупції / Н. О. Бондаренко. - О.: Юрид. літ. - 2018 . - 28 с.

Сидоренко Сергій

Олександрович

студент групи ПМКП-18-1

Навчально-наукового

інституту права

Науковий керівник:

Дідківська Галина Василівна

к.ю.н, доцент, професор

кафедри кримінального права

та кримінології

ТЕОРЕТИКО-ТАКТИЧНІ ДІЇ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ЛЕГАЛІЗАЦІЄЮ КОШТІВ, ОТРИМАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ

Найбільш ефективною слідчою дією при розслідуванні пов'язаних з легалізації коштів отриманих злочинним шляхом є: «обшук, який, відповідно до ст. 234 КПК України, проводиться з метою виявлення та фіксації відомостей про обставини вчинення кримінального правопорушення, відшукування знаряддя кримінального правопорушення або майна, яке було здобуте у результаті його вчинення, а також встановлення місцезнаходження розшукуваних осіб» [1]. Обшуки проводиться за місцем вчинення легалізації (відмивання) доходів, або у містах в яких органи досудового розслідування мають об'єктивні підстави вважати, що в таких містах можуть зберігатися, предмети (речі), документи які містять на собі сліди вчиненого правопорушення (в офісу конвертаційного центру, у фінансовій установі, в офісних приміщеннях підприємств установ та організацій, за місцем проживання осіб, причетних до злочину, у транспортних засобах).

Під час підготовки до його проведення не слід нехтувати підготовчим етапом обшуку, саме ретельна підготовка до обшуку, оцінка всіх можливих ризику що можуть виникати при обшуку дозволить в повному обсязі забезпечить принцип раптовості. До підготовчо-організаційних заходів слід віднести чітке з'ясування місця розташування офісних приміщень підприємства, установ та організацій, (конвертаційного центру), місць фактичного проживання фігурантів учасників місце його фактичного перебування на момент реалізації

(проведення обшук), транспортні засоби який здійснюють перевезення предметів злочину чи пересуваються фігуранти злочину. Загалом офісні приміщення перебувають у ділових центрах, які мають значну кількість офісів, що ускладнює реалізацію принципу раптовості. Також не слід забувати, що вказані приміщення, можуть бути обладнані різними системами захисту та охорони, з метою протидії раптовості проведення окремих слідчих (розшукових) дій. Важливим є одержання чіткої адреси підприємства, установи, організації, офісу, а також його фото, плану будівлі в цілому, так і окремого офісного приміщення (кількість виходів, вікон, вентиляційних люків, шахт, балконів, пожежних сходів тощо). Зазвичай, вказані офіси, підприємства мають досить високий рівень охорони (фізичної, технічної, технологічної), цей момент має бути враховано слідчим при визначенні кількості осіб, які будуть брати участь в обшуку та забезпечувати їх охорону, та при визначенні взаємодії з іншими підрозділами правоохоронних органів.

Так, в одному із випадків: «співробітники Генеральної прокуратури України разом зі спецназом прийшли о 7 годині ранку проводити обшук, унаслідок зволікання на вимогу добровільно впустити їх у приміщення, збирались виламати двері. Згодом виявилось, що правоохоронці помилилися адресою. З'ясовувати точну адресу, де треба проводити обшук, вирішили у власника садиби, який наражався на порушення його конституційних прав» [2].

Так серед низки науковців СНГ слід виділити слова О. М. Ларін який справедливо стверджував, що «теорія кримінального процесу й тактика розслідування дають змогу виділити такі умови, які запобігають діям, скерованим на протидію розслідуванню під час розшуку та виявлення доказів: а) швидкість розслідування й раптовість проведення слідчих дій; б) обізнаність слідчого про дії та наміри обвинуваченого як під час вчинення злочину, так і під час його розслідування; в) слідча таємниця» [3, с. 46].

З точки зору психофізіологічна відчуття для учасників проведення обшуку не є несподіваною слідчою розшуковою дією так як особи, що можуть входити до складу злочинної групи не рідко обізнані в діяльності правоохоронних органів, та чітко про консультовані як діяти в екстрених ситуаціях, що виникають, останні, після вчинення злочину, безумовно, підсвідомо чи свідомо налаштовані на високу ймовірність розкриття, однак сподіваються на латентність злочинних наслідків, на часову здатність доказів втрачати можливість бути знайденими (знищення, псування пи-

сьмових та електронних документів, зникнення свідків, ліквідація юридичних осіб, зміна місця реєстрації, зміна громадянства осіб, причетних до злочинної діяльності, стирання з пам'яті деталей в осіб, які були неознані й несвідомо причетні до сприяння злочину тощо). Проте для таких осіб все ще буде залишатися несподіванкою час проведення обшук, та осіб що будуть залучені до проведення.

Для співробітників правоохоронних органів принцип раптовості полягає у часовій неознаності моменту початку слідчої дії для осіб (організатора) злочину осіб, у яких можуть зберігатися предмети (речі) та документи на яких відображена інформація про обставини вчинення кримінального правопорушення.

В. П. Бахін, В. С. Кузьмічов та Є. Д. Лук'янчиков попереджували, що: «для реалізації фактора раптовості характерна певна закономірність, сутність якої полягає в тому, що ефективність раптовості обмежена часом, необхідним для перебудови особою власних дій та намірів, вибором засобів і способів протидії раптовості». Після чого раптовість перестає діяти [4, с. 23]. Саме тому невідповідна підготовка може призвести до випадкового, безсистемного пошуку, нескоординованості дій та згодом до відчуття невпевненості в позитивному результаті. В. Л. Васильєв наголошував, що в ході підготовки до обшуку слідчому рекомендується відповісти на такі питання: «1) що варто шукати, як цей предмет виглядає (форма, колір, запах); 2) що являє собою об'єкт, який підлягає обшуку: площа об'єкта, рельєф, планування, кількість приміщень, кількість дверей і вікон, їхнє розташування, меблі та їх розташування тощо); 3) хто, крім осіб, які підлягають обшуку, може перебувати в приміщенні в момент обшуку; 4) яке штучне та природне освітлення об'єкта обшуку; 5) чи є на об'єкті телефон та інші засоби зв'язку (рація, дзвінок, селектор тощо); 6) де можуть зберігатися предмети пошуку; 7) хто буде задіяний у проведенні обшуку; 8) які технічні засоби необхідно взяти з собою; 9) коли необхідно найбільш вдало розпочати обшук; 10) скільки часу він буде тривати; 11) потрібно скласти план об'єкта та порядок проведення обшуку в ньому із чітким розподілом функцій для кожної особи; 12) напередодні подумати про понятих; 13) передбачити способи зв'язку слідчими підрозділами» [4, с 166 - 168].

Так основними об'єктами які необхідно вилучати під час обшуку при розслідування злочинів пов'язаних з легалізацією коштів здобутих злочинним шляхом повинні виступати фінансова документація,

договори, контракти, бланки друкованої продукції, печатки, штампи, готівкові кошти, банківські картки, чекові книжкою. Не слід забувати про електронні носії інформації, засоби комунікації між учасниками злочину, потрібно найбільш гуманним способом отримати інформацію яка міститься на них. Особливу обережність необхідно виявляти під час вилучення комп'ютерної техніки.

Сучасні можливості виробництва технічних засобів дозволяють користувачам приховати інформацію за допомогою замаскованих технічних засобів зберігання інформації, у зв'язку з чим на об'єктах де проводиться обшук потрібно ретельно обстежувати приміщення та особистих речей присутніх, оскільки значний обсяг інформації може міститися на флеш-носіях, які зовні закамуюфльовані під різноманітні побутові предмети (ніж, авторучка, брелок, засоби особистої гігієни, косметичні засоби), на які правоохоронці можуть не звертають уваги.

Особливістю обшуків при розслідуванні легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, є організація одночасного обшуку в значній кількості приміщень, транспортних, в яких зберігаються предмети (речі) та документи, або якими користуються учасники злочинної діяльності. Схеми легалізації доходів добре продумані. Вони складні, територіально розгалужені й диверсифіковані, у них задіяні десятки людей, залучені реальні підприємства з багаторічною історією. Відповідно, щоб виявити схеми й розібратися в їхніх деталях, необхідні висококваліфіковані, добре підготовлені фахівці. Оперативна розробка таких справ триває від декількох місяців до півтора року.

Отже, з метою ефективного проведення такої слідчого (розшукової) дії як обшук при розслідування злочинів пов'язаних з легалізацією доходів отриманих злочинним шляхом слід наполегливо підійти до етапу підготовки до проведення обшуку, зібрати максимум інформації про об'єкт де буде проходити обшук, осіб хто ним володіє чи користується, чи знаходиться в даному об'єкті, така підготовка дозволить слідчому максимально зменшити ризики втрати предметів (речей) та документів, під час проведення обшук, та забезпечити в повному обсязі принципу раптовості. Тільки при ефективній взаємодії слідчо-оперативної групи можливо провести повний збір інформації, що необхідний для проведення ефективного обшук. У зв'язку з чим пропонується під час підготовки фахівців за напрямками «Правоохорона діяльність, ОРД» звертати особливу увагу до пошукових та розвідувальних під час збору інформації про об'єкт обшуку, та інформа-

цію про осіб що можуть знаходитися за об'єктом, а саме обізнаність в технічних процесах збору, обробки та збереження інформації, з метою уникнення несприятливих умов проведення обшуку під час проведення розслідування в злочинах пов'язаних з легалізацією доходів отриманих злочинним шляхом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1.Кримінальний процесуальний кодекс України. Редакція від 05.09.2019, підстава – 2447-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

2.Співробітники Генеральної прокуратури України пояснили, що помилися адресою. URL: http://24tv.ua/obshuk_u_lyashka_u_gpu_poyasnili.

3. Ларин А. М. Работа следователя с доказательствами. Москва, 1966.

4. Халін О. В. Використання спеціальних знань в прогнозуванні та розслідуванні легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом. Право. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2016. Вип. 36.

Скакальська Анастасія Ярославівна,
студентка групи ПМКП 18-1

Навчально-наукового інституту права

Науковий керівник:

Дідківська Галина Василівна

к.ю.н., доцент, професор кафедри

кримінального права та кримінології

ЗАПОБІГАННЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ (СУЧАСНИЙ СТАН, ОРГАНІЗАЦІЙНІ ТА ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ)

Починаючи із розвитку історії людства могутньою рушійною силою для освоєння нових територій та денаціоналізації різних культур і народів було прагнення до кращого життя. Міграція не лише стала відображенням запитів суспільства та відсотка його сприйняття стану світового устрою, але разом із тим відображала основоположні недоліки системи світового устрою.

Міжнародна міграція являється важливим способом розвитку країн, що приймають мігрантів. Тому одним із головних завдань європейських країн є виявлення з цього масштабного явища максимально позитивних результатів і зведення до мінімуму його негативних наслідків.

На поширення міграційних процесів насамперед мають вплив сучасні проблеми соціально-економічного розвитку у світі. Авторитет міграції серед громадського населення протягом кількох століть був значним, проте до кінця XX століття міграційні процеси не були настільки самостійно обумовлені та не мали сталого характеру, порівнюючи їх із сьогоденням. Наприкінці XIX – початку XX століття супутником індустріального суспільства стала міграція. До початку XX століття міграція носила характер «керованої» владними розпорядженнями, а основними її проявами були завойовницькі способи, зокрема, колонізація територій, торгівля рабами, тощо. Самостійний міграційний рух людей у просторі обмежувала відсутність транспортних можливостей.

Сьогоднішні спроби державного регулювання міграційних процесів не дають очікуваних результатів. Міграційні політики держав характеризуються уривчастістю управлінських дій, недостатністю як ресурсної так і законодавчої бази. На відміну від попередніх століть, сучасна міграція не піддається авторитарним формам впливу, вона вимагає створення системи управління у формі самостійного соціального інституту, здатного вирішувати нові завдання принципово новими способами [2, с.31].

Рациональний контроль над міграційними процесами, створення передумов для залучення необхідного людського ресурсу та збереження наявного потенціалу в Україні є запорукою підвищення її конкурентоспроможності на світовому рівні та сталого економічного розвитку.

Однією з умов розбудови правової держави на сучасному етапі є визначення напрямів її міграційної політики та вдосконалення системи державного управління міграційними процесами відповідно до міжнародних стандартів у сфері реалізації прав людини [1], як сказано, у доповіді Генерального секретаря ООН з міграції та розвитку «основний принцип міграційної політики полягає в тому, що кожна людина повинна мати можливість жити і бути успішною в рідній країні». Ціллю міграційної політики є зниження ризиків, що спричинені переміщенням населення, та регулювання міграційних процесів на користь національного розвитку. Для сучасного світу характерна гло-

балізація та наростання міграцій, що вимагає надання їм впорядкованого, безпечного та неконфліктного характеру [2, 32 с.].

Для України державне регулювання міграційних процесів є відносно новим явищем. Проблема полягає в необхідності розробки стратегії «розумної» перспективної міграційної політики. Оскільки міграційні процеси є досить вагомим фактором впливу на демографічну ситуацію, формування національного й регіональних ринків праці, то держава повинна чітко визначити свою міграційну політику, яка б дала змогу не тільки успішно вирішувати повсякденні проблеми міграції, а й впливати на її причини.

Аналітики Служби Безпеки України (далі-СБУ) називають шість постійних міжнародних каналів незаконного переправлення нелегалів, які функціонують вже не перший рік:

1. Індонезійський. Проходить за маршрутом: Індія (Пакистан) – Іран – Закавказький регіон – Росія – Україна – Західна Європа. Або через середньоазійські республіки колишнього СРСР і далі за цим же напрямком.

2. Шрі-ланкійсько-бангладеський. Маршрути: Шрі-Ланка – Об'єднані Арабські Емірати – Болгарія – Росія – Україна – Західна Європа; ШріЛанка – Казахстан (Узбекистан) – Росія – Україна – Західна Європа; Шрі-Ланка – Індія – Україна – Західна Європа.

3. Афганський. Маршрути: Афганістан – Пакистан – Іран – Азербайджан – Росія – Україна – Західна Європа; Афганістан – середньоазійські республіки колишнього СРСР – Росія – Україна – Західна Європа.

4. Китайський. Переміщення громадян Китаю здійснюється переважно за маршрутом: Пекін - Москва - Київ - Львів - Пшемисль - Краків - країни Західної Європи.

5. В'єтнамський. Громадяни В'єтнаму, які раніше працювали на території СРСР за контрактами, а тепер не бажають повертатися на Батьківщину, а також ті, що прибувають до країн СНД туристичними каналами, використовують підроблені закордонні службові паспорти, виготовлені, як правило, у Москві.

6. Арабсько-курдський. Громадяни Ірану, Іраку, Сирії, Йорданії, Єгипту, Лівану, Палестини прибувають до України, як правило, за дійсними національними паспортами повітряним і морським шляхом з метою подальшої нелегальної міграції на Захід [3, с.100-102].

Водночас нелегальна міграція є досить рентабельним бізнесом. За підрахунками Служби безпеки України, через територію України

проходить не менше 70 тисяч нелегалів за рік. За кожну людину, яку переправляють через кордони, організатори трафіку беруть від 7 до 15 тисяч доларів – залежно від пунктів відправлення та призначення. Якщо оперувати даними СБУ і зробити прості підрахунки, то отримаємо 400 - 500 мільйонів доларів на рік. І це лише прибутки від трафіку через українську територію. Правоохоронці європейських країн переконані, що сукупний прибуток злочинного світу від переправлення мігрантів до ЄС сягає кількох мільярдів доларів на рік [4].

Слід врахувати те, що законодавство України не врегульовує питання про депортацію незаконних мігрантів. Статтею 18 Протоколу проти незаконного ввезення мігрантів передбачено, що однією з умов ефективної боротьби з незаконною міграцією є згода кожної країни сприяти поверненню та приймати без необґрунтованих затримок осіб, що стали об'єктами дій, пов'язаних із незаконною міграцією [5]. Більшість нелегалів, які потрапляють на територію України, знищують свої документи або залишають їх переправникам, що унеможливорює їх ідентифікацію під час затримання Посольства країн походження не завжди охоче співпрацюють з правоохоронними органами в ідентифікації та поверненні на батьківщину нелегальних мігрантів [6, с.212].

Виходячи з вищезазначеного та на підставі досвіду розвинутих країн для покращення державної міграційної політики України необхідне спрямування влади на: зменшення втрат населення країни через еміграцію шляхом забезпечення громадянам гідних умов на батьківщині; недопустимість створення для іммігрантів безпідставних пільг чи переваг, які б ставили їх у привілейоване становище порівняно з громадянами України, але недопущення будь-яких проявів дискримінації мігрантів; [7] регулювання стихійних процесів міграції населення шляхом створення державних соціально-економічних та національно-культурних програм; протидія незаконній міграції і торгівлі людьми; захист інтересів українських емігрантів, розвиток тісних зв'язків із іноземними діаспорами; [2, 31 с.] повернення працівників-мігрантів та етнічних українців шляхом створення привабливих умов для використання їх валютних заощаджень у підприємницькій діяльності на території України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про Концепцію Державної міграційної політики : Указ Президента України від 30.05.2011 р. № 622/2011. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/622/2011> (дата звернення: 10.09.2019).

2. Малиновська О.А. Міграційна політика Європейського Союзу: виклики та уроки для України. – Київ, 2018. – 48 с.
3. Мірошніченко Т.Є. Закономірності міжнародної міграції робочої сили в контексті програми безвізового режиму України з ЄС: науковий вісник Херсонського державного університету. Херсон, 2018.– С. 100–102.
4. Статистичні дані Державної міграційної служби України. URL: <http://dmsu.gov.ua/statistichni-dani> (дата звернення 10.09.2019).
5. Протокол проти незаконного ввозу мігрантів по суші, морю і повітрю, що доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_790 (дата звернення: 10.09.2019).
6. Малиновська О. А. Мігранти, міграція та Українська держава: аналіз управління зовнішніми міграціями. – Київ, Видавництво УАДУ, 2017. – 236 с.
7. Шарая А.А. Міграція як засіб розвитку держави: монографія. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 240 с.

Скляренко Андрій Миколайович,
студент групи ПМКП -18-1
Навчально-наукового інституту права
Науковий керівник:
Мамка Григорій Миколайович
д.ю.н., професор кафедри
кримінального права та кримінології

КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ЗАПОБІГАННЯ КОНТРАБАНДІ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, ЇХ АНАЛОГІВ ТА ПРЕКУРСОРІВ

Зловживання наркотиками та їх незаконний обіг мають для всіх країн руйнівні наслідки: згубний вплив на здоров'я людей; зростання злочинності, насильства і корупції; виснаження людських, природних і фінансових ресурсів, які могли б бути використані з метою соціально-економічного розвитку; загибель людей, руйнування сімей і громад; і ослаблення політичної, культурної, соціальної і економічної

структури. Поняття «міжнародної експансії наркотиків» відноситься до числа глобальних та соціально небезпечних для всього світу проблем, оскільки практично не залишилось жодної країни, яка не зіткнулась б з цією бідой [1].

Уряди докладали і продовжують докладати активних зусиль на всіх рівнях з метою припинення незаконного виробництва, обороту і поширення наркотиків.

Контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів є одним з основних джерел наповнення ринку наркотиками. Система взаємозв'язків збуту наркотичних речовин орієнтована на Європу, оскільки остання є пріоритетним ринком для виробників та постачальників наркотиків [3]. В свою чергу, Україна теж займає свою ланку в цій системі. Значна міра «транзитних наркотиків» залишається в державі, про що свідчить високий рівень наркоманії та злочинності, в тому числі контрабанди, який простежується в Україні в останні роки.

Україна стала значним транзитним каналом для південно-західної Азії, який націлений на європейські ринки. Пористі кордони, недостатньо обмежені та підконтрольні суб'єктам боротьби з наркотиками, та посилення синдикатів з організованою злочинністю дозволили торговцям використовувати Україну як життєздатний пункт транзиту [4]. Крім того, Україна стала законним наркотичним виробником в своєму власному праві, вирощуючи близько 3000 нових гектарів незаконних макових полів щорічно.

Країни за маршрутами розповсюдження наркотиків також страдають від проблем використання наркотиків, так як контрабандисти часто платять посередникам в натуральному продукті (наркотиків). Існує суттєве збільшення майнових злочинів і проституції, оскільки користувачі борються за фінансування їх споживання наркотиків. Залежність і особливо торгівля призведе до зростання злочинності і насильства, тому значна кількість державних ресурсів повинні бути спрямовані на правоохоронні органи [7].

Українські правоохоронні структури, відповідальні за антинаркотичну роботу, погано скоординовані, відносно недосвідчені, не укомплектовані та обмежені в фінансуванні. Митна служба США та Адміністрація по боротьбі з наркотиками провели навчальні програми по боротьбі з наркотиками в області прикордонного контролю, а також відмивання грошей. Ці заходи були в значній мірі тактичні і не було ніяких

спроб виміряти величину сум, що проходять через Україну [5]. Створення послідовної щорічної оцінки цих сум є найбільш цінним засобом вимірювання попиту і ефективності, антинаркотичних заходів.

Розширення масштабів глобальної проблеми контрабанди наркотиків викликано швидкою зміною соціально-економічних умов, а також зростанням пропозиції і активізацією зусиль по збуту наркотиків і підвищенням попиту на них. Зміна форм і тенденцій контрабанди наркотиків, їх пропозиції та поширення веде до подальшого ускладнення цієї проблеми. Те, що відбувається загострення соціально-економічних чинників підвищує ступінь вразливості населення [2].

Програми скорочення попиту на наркотики повинні бути складовою частиною комплексної стратегії заходів щодо скорочення попиту на всі речовини, які є предметом контрабанди. Такі програми повинні бути інтегрованими, з тим щоб сприяти розвитку співпраці між усіма зацікавленими сторонами, повинні охоплювати широкий діапазон відповідних заходів, повинні сприяти законному переміщенню товарів через державний кордон України..

Наступні принципи повинні визначати розробку компонента скорочення попиту в національних і міжнародних стратегіях контролю над наркотиками відповідно до принципів Статуту Організації Об'єднаних Націй і міжнародного права і забезпечувати, зокрема, повагу суверенітету і територіальної цілісності держав; прав людини і основних свобод і принципів і дотримання принципу спільної відповідальності:

а) повинен забезпечуватися збалансований підхід по здійсненню заходів зі скорочення попиту і скорочення пропозиції в рамках інтегрованого підходу до вирішення проблеми наркотиків;

б) заходи зі скорочення попиту повинні:

1) бути спрямовані на попередження споживання наркотиків та зменшення несприятливих наслідків зловживання наркотиками;

2) забезпечувати і заохочувати активне і погоджену участь окремих осіб на рівні громад в цілому і в ситуаціях особливого ризику з урахуванням, зокрема, їх географічного положення, економічних умов або відносно високою чисельністю наркоманів;

3) враховувати культурні особливості та гендерні фактори;

4) сприяти створенню і закріпленню сприятливих умов [6].

Програми скорочення попиту повинні ґрунтуватися на регулярній оцінці характеру і масштабів споживання наркотиків та зловживання ними, а також пов'язаних з наркотиками проблем серед насе-

лення. Це необхідно для виявлення будь-яких тенденцій. Оцінки повинні проводитися державами на комплексній, систематичній і регулярній основі і спиратися на результати відповідних досліджень з урахуванням географічних міркувань, при використанні аналогічних визначень, показників і процедур для оцінки стану, пов'язаного з наркотиками. Стратегії скорочення попиту повинні будуватися на даних наукових досліджень, а також висновки, зроблені в результаті проведених раніше програм. У цих стратегіях повинні враховуватися наукові досягнення в даній області відповідно до існуючих договірних зобов'язань, при дотриманні національних законодавств і всеохоплюючого міждисциплінарного плану майбутньої діяльності по боротьбі зі зловживанням наркотичними засобами.

Програми скорочення попиту повинні охоплювати всі сфери профілактичної діяльності, від запобігання початкового споживання наркотиків до зменшення негативних наслідків для здоров'я і соціальних наслідків зловживання наркотиками. Вони повинні передбачати заходи з інформування, виховання, просвіту населення, раннього втручання, консультування, лікуванню, реабілітації, попередження рецидивів, подальшого спостереження і соціальної реінтеграції. Особам, які потребують, повинні бути надані можливості своєчасного отримання допомоги і доступу до відповідних служб [8].

Одним з ефективних інструментів запобігання контрабанди наркотичних засобів є запровадження європейської практики прозорих та надійних процедур, від яких виграють усі українські учасники ланцюга постачання товарів та фінансовий сектор, а оновлена митна служба отримає можливість запровадити більш надійні процеси контролю за транзитними вантажами.

Такий інструмент передбачає виконання Угоди про асоціацію між Україною і ЄС та є об'єктом наших зобов'язань в рамках програми макрофінансової допомоги ЄС за допомогою запровадження в українському законодавстві положення Конвенції про процедуру спільного транзиту.

Процедура приєднання до цієї Конвенції є нестандартною для країн-претендентів. Для цього спочатку необхідно запровадити та використовувати протягом щонайменше одного року положення цієї Конвенції та відповідний ІТ продукт в межах території України. Лише після цього Україна зможе отримати офіційне запрошення для приєднання до Конвенції.

На сьогодні, Конвенція про процедуру спільного транзиту – це 35 країн європейського регіону (члени ЄС, ЄАВТ, Туреччина, Македонія та Сербія), які запровадили єдині для всіх Договірних сторін правила декларування та контролю за транзитними переміщеннями товарів із використанням спільного ІТ продукту (New Computerised Transit System (NCTS)).

NCTS – це ІТ продукт, який дає можливість налагодити обмін інформацією про етапи митного оформлення товарів з використанням електронних повідомлень в режимі реального часу та підвищити ефективність використання системи аналізу ризиків.

Приєднання до Конвенції та використання системи NCTS дасть можливість Україні запровадити обмін митною інформацією з 35 країнами в режимі реального часу (наразі обмін інформацією налагоджений лише з 11 країнами світу і лише в обмеженому обсязі); отримувати інформацію для переміщення товарів транзитом та остаточну митну інформацію з різних джерел (а саме: від перевізників та імпортерів/експортерів); використовувати єдину митну декларацію для переміщення товарів від країни-відправлення до країни-призначення через треті країни в межах Договірних сторін Конвенції за єдиними правилами. Наприклад, для переміщення товарів з України до Німеччини або з Туреччини до України буде оформлятися одна транзитна декларація за єдиними правилами. Така декларація буде прийматися митними органами всіх країн, через які прямуватиме вантаж (Туреччина, Німеччина, Польща, Україна тощо) [10].

Це дозволить Україні застосовувати європейські транзитні правила, що дасть можливість підприємствам використовувати єдину митну декларацію та єдину гарантію для переміщення товарів від свого складу до складу контрагента [8]. Як наслідок, відбудеться суттєве прискорення та здешевлення руху товарів, від якого «виграють» усі учасники ланцюга постачання – експортери, перевізники, імпортери. Українська митниця отримуватиме від митниць інших країн попередню інформацію про вантажі ще до перетину ними українського кордону, що дасть змогу аналізувати операції на предмет їх ризиковості ще до моменту прибуття товарів в Україну [9]. Крім того, це дозволить обґрунтовано визначати форми митного контролю, тим самим, не затримуючи вантажі на кордоні митними оглядами та іншими контрольними процедурами.

Для отримання такого запрошення Україна повинна довести спроможність виконувати її умови, зокрема, використовуючи в одно-

сторонньому порядку до одного року національний модуль Нової комп'ютеризованої транзитної системи, яка використовується договірними сторонами Конвенції.

Отже, запровадження в Україні NCTS значною мірою дозволить митним органам контролювати процес перетину товарів через державний кордон України, ідентифікувати всі можливі ризики, в тому числі переміщення через наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів. Підвищення рівня обміну інформації між з різними країнами та застосування європейських транзитних правил дозволять вийти Україні з ролі «транзитного каналу» для збуту наркотичних засобів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Стельмашук А. М. Підвищення ролі митної політики в системі захисту внутрішнього ринку / А. М. Стельмашук // Всеукраїнський науково-виробничий журнал «Інноваційна економіка». – 2011. – № 6. – С. 279 – 286.
2. Митна політика та митна безпека України: монографія / за заг. ред. П. В. Пашка, І. Г. Бережнюка [Електронний ресурс]. – Хмельницький: ПП Мельник А. А., 2013. – 338 с. – Режим доступу: http://dndims.com/upload/files/Mytna_polityka.pdf
3. Гавловська Н. І. Вплив митних органів на економічну безпеку держави / Н. І. Гавловська, О. В. Осадчук, Є. М. Рудніченко // Митна безпека. - 2011. - № 1-2. - С. 52-56.
4. Губа О.І. Загрози економічній безпеці держави в контексті митного оподаткування [Електронний ресурс]/ О.І. Губа, А.В. Ільїна // Вісник Академії митної служби України. Серія: Економіка. - 2012. - №2. - Режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/vamsue_2012_2_13.pdf
5. Комаров О. В. Митний ризик як ключовий елемент механізму державного ризик-менеджменту в митній галузі/О. В. Комаров // Вісник Академії митної служби України. Серія "Державне управління". - Д.:Акад. митної служби України, 2011,N 2011 р. № 2(5).-С.210-215
6. Новікова К. І. Глобалізаційні виклики митній безпеці держави / К. І. Новікова // Вісник Запорізького національного університету. Економічні науки. – 2012. – № 4. – С. 174-180.
7. Новосад І. Роль митної безпеки в захисті національних інтересів держави / І. Новосад // Науковий вісник Східноєвропейського на-

ціонального університету імені Лесі Українки. - РОЗДІЛ I. Теоретико-методологічні основи міжнародних відносин і зовнішньої політики. – 2014. . - №14. – С. 20-25.

8. Україна. Закон. Про основи національної безпеки України : від 19.06.2003 №964-IV ; поточна редакція від 19.04.2014 р. на підставі 1170-18 [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Офіційний веб-сайт Верховної ради України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/964-15>

9. Рудніченко Є. М. Класифікація ризиків у митній справі / Є. М. Рудніченко, І. В. Несторишен // Митна безпека. Економіка. – 2012. – № 1-2. – С. 13-19.

10. Додін Є.В. Організація заходів протидії митній злочинності та митної деліктності / Є.В. Додін // Вісник запорізького національного університету. - 2012. - № 1. - С. 79-85.

Стародуб Павло Павлович,

студент групи ПМКПз-18-1

Навчально-наукового інституту права

Науковий керівник:

Курбатова Ірина Сергіївна,

*к.ю.н., доцент кафедри кримінального
права та кримінології*

РІВЕНЬ, СТРУКТУРА ТА НАСЛІДКИ НЕОБЕРЕЖНИХ ЗЛОЧИНІВ

Злочини недбалості в сучасних умовах вчиняються у багатьох сферах людської діяльності: виробництві на роботі з машинами, механізмами та іншим обладнанням високого ризику; при експлуатації різних транспортних засобів; у господарській діяльності під час будівельних, вибухонебезпечних та інших небезпечних для людини та довкілля робіт; під час поводження з матеріалами та речовинами, небезпечними для здоров'я людини; у використанні та розвитку природного середовища; у медичній та ветеринарній практиці; у різних сферах управлінської діяльності; у домашньому господарстві осіб, які користуються побутовою технікою тощо. Тобто кількість недбалих злочинів досить велика, і важко визначити їх рівень. Більше того, їх перелік

постійно змінюється залежно від криміналізації дій. Наприклад, у Кримінальному кодексі (Кримінальному кодексі) України 1960 р. на момент набрання ним чинності 44 місця злочину передбачали необережну форму вини; у 1985 році їх було 54, а на момент закінчення терміну дії Кодексу - 62.

«Даних же щодо рівня необережних злочинів у кількісних показниках сучасна статистика не містить. По-перше, офіційна статистика не розмежовує злочини за формою вини, а по-друге, деякі склади злочинів передбачають вчинення злочину як навмисно, так і з необережності (наприклад, ст. ст. 267, 320, 419 чинного КК України та ін.), і тому навіть кваліфікація злочину не завжди може вказати на форму вини. Крім цього, багато необережних злочинів (порушення вимог законодавства про охорону праці, службова недбалість, певна частина злочинів проти довкілля та ін.) характеризуються високим коефіцієнтом латентності і, зрозуміло, до статистичної звітності не потрапляють. Результати ж вибіркового кримінологічного дослідження свідчать про те, що кількість необережних злочинів з року в рік зростає. Якщо в 60-х роках минулого століття питома вага необережних злочинів у СРСР (у тому числі в Україні) становила приблизно 5%, то в 80-х роках вона вже досягла 12%» [1].

«Окремі автори зазначають, що в сучасній Україні питома вага необережних злочинів у структурі виявленої злочинності становить вже 16-17%» [2]. «Російські ж кримінологи у зв'язку з прийняттям нового КК РФ та зміною соціально-економічної обстановки в країні прогнозують збільшення кількості необережних злочинів у структурі злочинності вже до 20%» [3].

Можна також передбачити, що ця цифра продовжить зростати в Україні у зв'язку з розвитком науки і техніки. Слід зазначити, що також змінилася структура злочинів з необережності.

Виходячи із запропонованої ще у 70-х роках П. Дагелем структури недбалих злочинів у сфері людської діяльності [4], яка, здається, є найбільш успішною та актуальною сьогодні, згідно з чинним Кримінальним кодексом України можна поділити так:

1) необережні злочини, вчинені в межах застосування або використання технічного обладнання, машин, механізмів та інших джерел підвищеної безпеки. До цієї групи слід віднести ті злочини, в яких необережні вчинки людини призводять до виходу з-під контролю людини. Це злочини проти безпеки руху та експлуатації різних видів тран-

спорту: залізничного, водного, повітряного, автомобільного (статті 276, 286, 287 Кримінального кодексу України); проти безпеки виробництва: порушення вимог законодавства про охорону праці (ст. 271 Кримінального кодексу України), порушення правил безпеки під час виконання робіт з високим ризиком, на вибухонебезпечних підприємствах або у вибухонебезпечних цехах (статті 272, 273 КК) та деякі інші;

2) Вчинені у професійній сфері діяльності людини необережні злочини,. Це, як правило, злочини, які завдають шкоди внаслідок неналежного виконання або невиконання особою своїх професійних обов'язків, встановлених спеціальними правилами, такими як: неналежне виконання медичним, фармацевтичним чи іншим працівником або її професійні обов'язки, які призвели до інфікування особи. вірус імунodefіциту людини чи інше невиліковне інфекційне захворювання, небезпечне для життя людини (ст. 131 КК України), порушення обов'язків щодо захисту майна (ст. 197 КК України), порушення екологічних правил та роботи в природна сфера (значна частина злочинів, передбачених заголовком VIII Кримінального кодексу України), порушення правил поводження з небезпечними матеріалами та речовинами (статті 267, 320, 326 Кримінального кодексу України), розголошення державної таємниці або втрата документів, що містять державну таємницю (ст. 328, 329 Кримінального кодексу України) тощо;

3) «необережні злочини, вчинені під час виконання посадових або управлінських функцій. Це такі злочини, як службова недбалість (ст. 367 КК України), певна частина військових злочинів (наприклад, недбале ставлення до військової служби - ст. 425 КК України) та деякі злочини проти довкілля» [1];

4) «необережні злочини, вчинені у сфері побуту: вбивство через необережність (ст. 119 КК України), тяжке або середньої тяжкості тілесне ушкодження (ст. 128 КК України), зараження вірусом імунodefіциту людини чи іншої невиліковної хвороби або венеричною хворобою (ст. ст. 130, 133 КК України), необережне знищення або пошкодження майна (ст. 196 КК України), недбале зберігання вогнепальної зброї або бойових припасів (ст. 264 КК України), порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки (ст. 270 КК України) та деякі ін.» [1];

Однак нам не вдалося знайти сучасних даних про структуру злочинних необережних видів за типом, але можна з упевненістю сказати, що частка окремих недбалих злочинів у загальній їх структурі

значно змінилася і буде продовжувати змінюватися. Це пов'язано не лише з прийняттям нового Кримінального кодексу України та розширенням переліку складських злочинів, які передбачають необережну провину, а й постійним розвитком технічної та виробничої інфраструктури, подальшою механізацією та автоматизацією виробництва, впровадженням нові сучасні технології та інше. Офіційна статистика також не містить вичерпних даних про кількість шкоди, завданої недбалим злочином суспільству та державі, тому ми будемо використовувати лише деякі опубліковані відомості про правопорушення в певних сферах людської діяльності, які часто робляться з необережності. Наприклад, за опублікованими даними в Україні за останні 30 років лише у виробництві постраждало 4 мільйони людей, тобто кожен третій зайнятий у виробничому секторі отримав травми. За цей час було вбито майже 100 000 робітників, понад 70% яких становили люди до 40 років, які принесуть велику користь суспільству. У 1998 р. 50,8 тис. Людей постраждали на виробництві, у тому числі понад 1,5 тис. Загиблих; у 1999 р. від аварій постраждало 39,8 тис. осіб, загинуло близько 1,4 тис. ; у 2000 р. майже 35 000 робітників отримали поранення, з них понад 13 000 - смертельні. Нещодавнє зменшення кількості жертв та жертв на виробництві пов'язане насамперед зі зменшенням кількості зайнятих на виробництві людей, а не з покращенням умов праці та безпеки праці: згідно з Державним комітетом з нагляду за здоров'ям України, понад 800 тис. використовуються на виробничих потужностях. машини та механізми, які не відповідають вимогам безпеки; близько 9 тис. промислових об'єктів - аварійні, щодня понад 37 тис. працівників; Майже 80% основних фондів не відповідають нормам охорони праці та фізично зношуються.

«Тільки у 2000 р. Держкомнаглядохоронпраці на 154 тис. підприємств і об'єктів виявив понад 2 млн порушень вимог нормативних актів про охорону праці» [5]. «У спеціальній літературі зазначається, що ризик стати жертвою нещасного випадку або постраждати від профзахворювання в Україні у 5 - 8 разів вищий, ніж у розвинутих країнах» [6].

«За 10 років, які були піддані аналізу Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини, у цій галузі загинуло майже 3,5 тис. осіб: 1990 р. - 306; 1991 р. - 301; 1992 р. - 445; 1993 р. - 376; 1994 р. - 417; 1995 р. - 341; 1996 р. - 342; 1997 р. - 282; 1998 р. - 360; 1999 р. - 295» [7]. «2001 р. приніс загибель ще шахтарів, а 2002 р. (станом на 1 серпня) внаслідок численних аварій на шахтах «Україна» ДХК «Селі-

доввугілля», «Ювілейна» ДХК «Павлоградвугілля», ОП «Шахта імені Засядька» та ін. об'єктах забрав життя ще 187 гірників» [8]. «Найбільшою кількістю постраждалих останнім часом відзначаються також підприємства металургійної, машинобудівної, хімічної промисловості, сільське господарство та сфера будівництва» [9]. «За даними Головного управління Державної пожежної охорони МВС У країни, за останнє десятиріччя (1991-2000 рр.) лише на об'єктах, підконтрольних органам державного пожежного нагляду, сталося понад 480 тис. пожеж, на яких загинуло майже 20 тис. осіб, полум'ям знищено 99,2 тис. будівель та 11,9 тис. одиниць різної авто техніки» [10].

В середньому в Україні за останні роки щомісяця трапляється близько 3 тис. пожеж, понад 60% - у містах та селищах [11]. У період з 1995 по 2001 рік в Україні також трапилося 260 000 дорожньо-транспортних пригод, внаслідок яких загинули 41,2 тис. Осіб та різного ступеня тяжкості - 284,7 тис. [12].

Останнім часом на дорозі в Україні щодня гине понад десять людей, понад 80 травмуються різного ступеня тяжкості (у 13 тис. 769 дорожньо-транспортних пригод, що трапились у першій половині 2002 року, 2 тисячі 299 загинули та 15 постраждали 15 40 людей) [13]. Майже 2000 дорожньо-транспортних пригод трапляються щороку з вини водіїв у нетверезому стані; внаслідок цих аварій загинуло понад 200 і поранено понад 2,5 тис. людей [14].

На сьогодні невідомо, скільки саме з вищезазначених фактів насправді були злочинними перевернутими чи умисними вчинками, а скільки - наслідком злочинної випадкової шкоди. Щодо дорожньо-транспортних пригод О. Моїсюк вказує, що 43,5% усіх дорожніх правопорушень пов'язані з дорожнім рухом [15].

Невідомо всім. Крім того, наслідками недбалих злочинів є втрати від нещасних випадків та катастроф залізницею, водою, повітрям, трубопроводом, які останнім часом почастишають і спричиняють значні людські жертви, руйнування чи збиток майну, навколишньому середовищу. На нашу думку, ми повинні погодитися з висновками деяких науковців та практиків, які стверджують, що шкода недбалої злочинності взагалі набагато більша, ніж шкода, завдана умисним злочином, особливо коли вона має найбільшу цінність - життя людини. Повідомляється, що майже дві третини фізичної шкоди (смерті), спричиненої злочином, відбуваються через необережність [16].

А іноді навіть неможливо визначити загальну шкоду від конкретного недбалого злочину - наприклад, від злочинів проти навколишнього середовища, коли завдано неодноразової шкоди дикій природі, суші, надр, водним чи морським організмам. Таким чином, можна констатувати, що кримінологічна характеристика недбалих злочинів, як правило, несприятлива, і настав час, коли крім боротьби зі встановленими формами злочинності держава повинна приділяти належну увагу та запобігання недбалим злочинам.

Для розробки певних профілактичних заходів необхідно, насамперед, провести суттєві кримінологічні розслідування багатьох видів недбалих злочинів, узагальнити їх результати та надати правоохоронцям, зокрема органам прокуратури, відповідні рекомендації та пропозиції. Більше того, цього вимагає також Комплексна програма запобігання злочинності 2001-2005 рр., Затверджена Указом Президента України від 25 грудня 2000 р. № 1376/2000 [17].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Квашиш В. Е. Преступная неосторожность: Социально-правовые и криминологические проблемы. Владивосток, 1986. С. 38.
2. Литвак О. Кримінологія необережності. Право України. 1998. № 3. С. 35.
3. Криминология / под ред. Н. Ф. Кузнецовой, Г. М. Миньковского. М., 1998. 443 с.
4. Дагель П. С. Неосторожность: Уголовно-правовые и криминологические проблемы. М., 1977. С. 18-20.
5. За аналізом дія. Закон і бізнес. 2001. 17-23 лютого.
6. Ткачук С. Охорона праці в Україні - важливий напрям національної політики. Бюлетень законодавства і юридичної практики України. 1999. №12. С. 8.
7. Карпачова Н. Роль в сім 'ї суспільства і держави в недопущенні бездоглядності, безпритульності та насильств щодо дітей. Юридичні акценти. URL: file:///C:/Users/roksolana1498/AppData/Local/Packages/Microsoft.MicrosoftEdge_8wekyb3d8bbwe/TempState/Downloads/bmju_2011_5_3%20(1).pdf
8. Лісовенко М. Кам 'яновугільна пастка. Урядовий кур'єр. 2002. 5 вересня.
9. Національна програма поліпшення стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища на 2001-2005 роки : постанова Кабінету

ту Міністрів України від 10 жовтня 2001 р. № 1320. Офіційний вісник України. 2001. № 42. Ст. 1884.

10. Доманський В. А. Захист від пожежної небезпеки - справа державного значення. Урядовий кур'єр. 2001. 27 вересня.

11. Кримінологія / за заг. ред. О. М. Джужи. К., 2002. 300 с.

12. Для ДСП кожна пора року гаряча. Урядовий кур'єр. 2002. 2 серпня.

13. Єдиний вихід - посилити відповідальність. Урядовий кур'єр. 2001. 6 листопада.

14. Мойсюк О. М. Віктимологічна профілактика порушень правил безпеки дорожнього руху (ст. 215 КК України) : автореф. К., 1999. С. 8.

15. Дагель. П.С., Котов Д.П. Субъективная сторона преступления и ее установление. URL: http://adhdportal.com/book_1757.html (дата звернення: 01.05.2019 р.)

16. Лисодєд О., Харитонов С. Рівень, структура та наслідки необережних злочинів. URL: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/-5986/1/Lusoded_Haritonov_46_50.pdf (дата звернення: 01.05.2019 р.)

Сятиня Ігор Васильович,

студент групи ПМКП-18-1

Навчально-наукового

інституту права

Науковий керівник:

Нікітін Юрій Вікторович

д.ю.н., професор, професор кафедри

кримінального права та кримінології

ПРИЧИНИ І УМОВИ, ЯКІ СПРИЯЮТЬ ВЧИНЕННЮ НЕЦІЛЬОВОГО ВИКОРИСТАННЯ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ СЛУЖБОВИМИ ОСОБАМИ

Сучасна структура економічної злочинності включає більшість злочинів, скоєних у бюджетній сфері. Вчені та практики зазначають, що метою нецільового використання бюджетних коштів є вилучення коштів із скарбниці за допомогою легальних форм господарської діяльності чи повноважень, наданих посадовцям. Працівники підрозділу з економічної злочинності (ЕМCDDA) повинні визначити причини та

умови, що сприяють злочинам чиновниками, щоб запобігти нецільовому використанню бюджетних коштів.

«Вивчаючи причини злочинів у бюджетній сфері, потрібно враховувати, що великий (визначальний ступінь дій причини) плив на рівень бюджетної злочинності має сукупність криміногенних умов. Бюджетна злочинність – це продукт складної взаємодії особистості і середовища, за вирішального впливу останнього» [1, с. 44]. «Причиною називають явища (системи), які породжують, продукують інші явища (системи) – наслідки. Тобто між причиною і наслідком є зв'язок генетичний, продукуючий. У тлумачних словниках слово «причина» етимологічно пов'язується з дієсловом «вчиняти», тобто робити, творити, виробляти (явище, яке зумовлює або продовжує інше явище, мотив)» [2, с. 496].

«Умовами, які сприяють вчиненню злочину, є явища, процеси, які необхідні для дії причин цього виду злочинів, приводять у дію ці причини, а саме – недоліки у регуляторному законодавстві, у діяльності державних установ, господарських організацій, окремих громадян, що об'єктивно сприяють скоєнню злочину або настанню злочинного результату» [3].

«Виявлення причин і умов, які сприяють вчиненню злочинів, є одним із обов'язків оперативних підрозділів з протидії злочинності у сфері економіки (ППЗСЕ) Національної поліції України, передбачених ст. 7 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» та іншими нормативно-правовими актами. Так, умови злочинності поділяють на три основні групи: супутні (вони утворюють загальний фон подій і явищ, обставини місця і часу), необхідні (без таких умов подія могла б не настати), достатні (сукупність усіх необхідних умов)» [4, с. 46].

«Л. П. Скалозуб та В. І. Василичук, визначаючи соціальні причини злочинів у бюджетній сфері, насамперед виділяють наявні стосунки у сфері економіки, політичній сфері, у сфері соціальних стосунків та в ідеологічній сфері. Науковці стверджують, що за своєю суттю вони становлять ядро суспільно-соціального життя суспільства і саме їх взаємозв'язок загалом і окремо може впливати на розвиток злочинів у бюджетній сфері» [5, с. 310].

«На наше переконання, причини – це ті внутрішні (суб'єктивні) фактори стосовно особи злочинця, що породжують у неї злочинну мотивацію, тобто її психологічні якості, в той час як умови – це зовнішні щодо особи злочинця обставини, що сприяють вчиненню злочину, створюючи сприятливу для цього обстановку. Причини конкретного злочину –

це явища та процеси, що породили антигромадські погляди даної особи та викликали її злочинні дії чи бездіяльність» [6, с. 36].

На наш погляд, економічними причинами злочинів у бюджетній сфері є такі економічні явища: об'єктивне протиріччя між економічними потребами особистості та здатністю суспільства їх задовольняти; наявність та поширення «тіньової економіки»; вищий рівень рентабельності злочинної господарської діяльності, ніж рівень прибутковості легальної господарської діяльності; недостатня інтеграція національної економіки у світ тощо. У теорії кримінального права та криміналістики ведеться жвава дискусія щодо доцільності виявлення та розмежування причин та умов злочину.

«Причини конкретного злочину – це явища та процеси, що породили антигромадські погляди особи та викликали її злочинні дії чи бездіяльність» [7, с. 36]. Асоціальні погляди (установка) до їх виявлення в конкретному злочині, як правило, формуються у свідомості особистості протягом дуже тривалого періоду. Джерелом формування конкретної антисоціальної установки є фактори біологічного (успадковані психофізіологічні особливості людини, її темпераменту тощо) та соціального (конкретні обставини життя та виховання людини) характеру, під впливом якого він має егоїстичні погляди, індивідуалістичні звички та навички.

«Практика свідчить, чим міцніша така установка, тим більша вірогідність вчинення її носієм злочину. Отже, з'ясування причини антисуспільної установки має велике практичне значення. Вказана установка, яка виникла у свідомості особи, є нічим іншим, як можливістю вчинення злочину. Для реалізації злочинного наміру необхідні певні умови, за яких можливість може перетворюватися на реальність. О. В Пчеліна зазначає, що умови, які сприяли вчиненню злочину, як правило, можуть бути розкриті під час аналізу об'єктивної сторони злочину. Часто вони перебувають у безпосередньому зв'язку з обстановкою вчинення злочину, зумовлюючи спосіб злочинного посягання. Зокрема, економічні злочини, як відомо, являють собою злочинну технологію збагачення, тобто комплекс (сукупність) злочинів, серед яких виділяють основні та підпорядковані. У такому ланцюзі часто підпорядкований злочин є умовою, способом учинення основного злочину. Тому спосіб учинення злочину нерідко становить ключ для виявлення тих обставин, які у цьому випадку полегшили реалізацію злочинного наміру» [6, с. 144].

Визначення умов злочину, а також його причин полягає у аналізі наявної (вихідної) інформації про злочинний акт, відборі та плануванні процесу проведення як оперативно-розшукових заходів, так і подальших слідчих (слідчих) дій. Під час ознайомлення з матеріалами кримінального провадження щодо злочинів у бюджетній сфері було встановлено, що криміногенні фактори найчастіше виявляються в ході таких слідчих (слідчих) дій, як допит, обшук та вилучення документів, призначення експертизи тощо.

За матеріалами кримінального провадження (80 вивчених справ) про злочини в бюджетній сфері, вчинені посадовими особами, було встановлено, що конкретними умовами, які сприяли вчиненню злочину, є: відсутність належного контролю з боку органів державного контролю - у 40 справи (50%); недоліки в регулюванні бюджетної системи діяльності цього виду - (23,3%), неналежне виконання посадовими особами своїх обов'язків - (17%), неправильна звітність інформації у бухгалтерській та фінансовій документації (8,7%). Ми встановили, що принциповим є те, що положення щодо нерозривного зв'язку між причинами нецільового використання бюджетних коштів та психологічними та соціальними характеристиками посадових осіб, які працюють у бюджетних установах, мають принципове значення. Такі властивості формуються психологічною атмосферою в державному середовищі, а саме: конкуренцією, прагненням влади та збагачення. Розглянуто основні властивості, які спонукають цих осіб до вчинення злочинів: «1) прогресивні матеріальні потреби, бажання бути заможною людиною, яка має гроші не лише для задоволення повсякденних потреб, але й для створення певного «іміджу» - належності до найвищих кіл суспільства; 2) переконання, що гроші - це найвища цінність у житті, а постійна потреба «заробляти гроші» стає первинною, а часом і єдиною метою; 3) правовий та моральний нігілізм, тобто неповага до законів та норм моралі та прагнення досягти мети будь-якими, в тому числі незаконними, а часом і явно злочинними методами; 4) зневага до інтересів суспільства в цілому та окремих людей, неповага до людей, які не відповідають їхнім фінансовим засобам; 5) ризикувати апетит на службі та в житті загалом, що переростає в авантюризм (неврахування при вирішенні чітко існуючих небезпечних обставин); 6) динамічна поведінка залежно від життєвих обставин (можливість зміни їх на абсолютно протилежні). З огляду на ці положення, під обставинами та умовами, що сприяють нецільовому використанню бю-

джетних коштів посадовими особами, необхідно зрозуміти обставини зовнішнього матеріального світу, які роблять людину злочинним вибором та сприяють вчиненню злочину його приховування. Кращому розумінню природи цих причин та умов цих правопорушень сприяє їх класифікація, яка полягає у поділі на групи за загальними характеристиками, властивостями тощо» [6, с. 345–348].

Для визначення умов і причин, що сприяють нецільовому використанню бюджетних коштів посадовими особами, потрібно встановити сукупність конкретних соціально-економічних негативних явищ, які пов'язані зі злочинністю та злочинністю за причиною та наслідком (включаючи причини). На основі аналізу наявних визначень понять причин та умов встановлено, що вчинення нецільового використання бюджетних коштів є причинами, які формуються під впливом різних негативних економічних явищ та процесів, і перш за все антисоціальної установки в розум людини, яка спонукає конкретного чиновника до незаконного захоплення уряду з метою швидкого збагачення.

Умовами, що сприяють нецільовому використанню бюджетних коштів, є явища, процеси, необхідні для дії причин цього виду правопорушення, спосіб дії цих причин, а саме недоліки в нормативно-правовому законодавстві щодо використання бюджетні кошти та його підтримка. Дослідження причин та умов, що сприяють нецільовому використанню бюджетних коштів, дозволяє розробити заходи щодо їх виявлення та припинення. Таким чином, фахівці підрозділів з запобігання злочинності в економічній сфері набувають практики впровадження тактики виявлення та документування злочинних діянь, вчинених посадовими особами бюджетної сфери.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Макаров А. В. Преступность в бюджетной сфере: дисс. ... д-ра юрид. наук: спец. 2.00.08 / А. В. Макаров. – СПб., 2005. – 396 с.
2. Тлумачний словник української мови / укл. Т. В. Ковальова, Л. П. Коврига. – Х.: Синтекс, 2002. – 672 с.
3. Кузнецова Н. Ф. Проблемы криминологической детерминации / Н. Ф. Кузнецова. – М.: Юридическая литература, 1984. – 204 с.
4. Криминология: учеб. / под ред. Б. В. Коробейникова, Н. Ф. Кузнецовой, Г. М. Миньковского. – М.: БЕК, 1998. – 556 с.

5. Кримінологія: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / О. М. Джужа, Я. Ю. Кондратьєв, О. Г. Кулик, П. П. Михайленко та ін.; за заг. ред. О. М. Джужи. – К.: Юрінком Інтер, 2002. – 416 с.

6. Звирбуль В. К. Выявление причин преступления и принятие предупредительных мер по уголовному делу / В. К. Звирбуль, В. Н. Кудрявцев, А. И. Михайлов, Р. Д. Рахунов, Н. А. Якубович. – М.: Юрид. лит., 1967. – 152 с.

Ткаченко Євген Вікторович,

студент групи ПМКП-18-1

Навчально-науковий інститут права,

Науковий керівник:

Кимлик Роман Володимирович,

*к.ю.н., доцент кафедри кримінального
права та кримінології*

ПРОБЛЕМИ КВАЛІФІКАЦІЇ ПРОТИПРАВНОГО ЗАВОЛОДІННЯ МАЙНОМ ПІДПРИЄМСТВА, УСТАНОВИ, ОРГАНІЗАЦІЇ

Склад злочину за ст. 206-2 КК України та супутні злочини, передбачені ст. 190, 206, 357, 358 Кримінального кодексу України, а також дискусійні питання, які виникають у вчених при розмежуванні цих злочинів. «Так, незважаючи на подібність злочинів, передбачених ст. 190 та ст. 206-2 КК України, під час аналізу ст. 206-2 КК України обґрунтовує висновок, що визначальним критерієм є об'єктивна сторона, яка у злочині, передбаченій ст. 206-2 КК України, що характеризується обов'язковим способом вчинення, а саме у формі укладення правочинів та необхідності передачі майна за добровільною згодою потерпілого. Об'єкти цих злочинів також розходяться. При розмежуванні злочину, передбаченого ст. 206 КК України, від злочину, передбаченого ст. 206-2 Кримінального кодексу України, об'єкти цих злочинів є загальними, що призводить до дискусійних питань. Згідно з дослідженням, думка про те, що відмінним критерієм, серед інших, є об'єктивна сторона цих злочинів, включаючи спосіб вчинення злочину, є обґрунтованою. Також під час порівняльного аналізу ст. 206-2 Кримінального кодексу України та ст. 357, 358 Кримінального кодек-

су України обґрунтовує позицію, що, незважаючи на певну співзвучність диспозицій цих статей у частині підробки або крадіжок документів, печаток, марок юридичної особи, на складах ст. 357, 358 Кримінального кодексу України вказується формою об'єктивної сторони, а за ст. 2062 КК України - засіб вчинення. Разом з тим, авторська позиція щодо необхідності додаткової кваліфікації за ст. 357, 358 КК України при вчиненні злочину, передбаченого ст. 2062 Кримінального кодексу України. Ключові слова: суміжний злочин, загальні ознаки та розмежування, шахрайство, крадіжка та підробка документів, законна підприємницька діяльність, майно юридичної особи» [1].

Питання про розмежування складу злочину, передбаченого статтею 206-2 Кримінального кодексу України, та суміжних з ним злочинів залишається невивченим у науці. Більше того, ця тема не досліджувалася, оскільки вчені, що розслідують кримінальну відповідальність за ст. 206-2 Кримінального кодексу України, а також тих, хто вивчає інші види злочинів, які за своїм складом пов'язані з вищезазначеною статтею і повинні їх цікавити. Однак з питань відокремлення ст. 206-2 Кримінального кодексу України від суміжних злочинів у науковій спільноті ведуться дискусії, остаточне правильне рішення яких не знайдено сьогодні. Є більше запитань, ніж відповідей щодо того, чи дія за ст. 206-2 КК України додатково кваліфікується за статтями, пов'язаними з підробкою (статті 357, 358 Кримінального кодексу України), чи є об'єктивна сторона ст. 2062 Кримінального кодексу України є своєрідним шахрайством, і якщо це не так, як розмежувати ці злочини. Вагомий внесок у розслідування кримінальної відповідальності за незаконне заволодіння майном підприємства, установи, організації висвітлюється у роботах Є. В. Калмикової, О. О. Дудорова, Р. О. Мовчан та інших.

Однак їх однозначне рішення не висвітлюється в жодній науковій роботі. «Комплексне розслідування кримінальної відповідальності за злочин, передбачений ст. 2062 Кримінального кодексу України також не виконано, що свідчить про недостатній рівень вивчення та розкриття цього питання» [1].

На практиці розмежування злочинів можна розуміти як вибір та застосування найбільш вдалого злочину серед кількох з метою належної кваліфікації діяння. Тобто ті групи злочинів, які сумнівні щодо використання того чи іншого, є суміжними.

«Більш точно визначення суміжним складам злочинів надала Л. П. Брич, зазначивши, що суміжними складами злочинів є склади, що утворюють пару (групу), кожна з яких має ознаки, які повністю чи частково збігаються за змістом з ознаками іншого складу злочину, що входить у цю пару (групу) (крім загального об'єкта, причинового зв'язку, загальних ознак суб'єкта складу злочину, вини), одночасно кожний з яких містить хоча б одну ознаку, що відрізняється за змістом з відповідними ознаками інших складів з цієї пари (групи), які взаємно виключають можливість наявності одна одної у складах злочинів, яким вони властиві» [2, с. 224].

«За змістом диспозиції та за конструкцією ст. 206-2 КК України суміжними з нею є, на нашу думку, ст. 190 КК України, ст. 206 КК України та ст.ст. 357, 358 КК України. Слід зазначити, що розмежування здійснюється, за загальним правилом, між основними складами злочинів. Адже основний склад злочину, будучи результатом криміналізації певного типу суспільно небезпечної поведінки, вміщує істотні ознаки цього типу суспільно небезпечної поведінки. Кваліфікуючі ж ознаки, як відомо, - це ознаки, в яких втілене законодавче розуміння про підвищений ступінь суспільної небезпеки того чи іншого злочину» [2, с. 212].

Безпосередній вплив злочинності, що є важливим ст. 206-2 Кримінального кодексу України є зв'язки з громадськістю, які перебувають під охороною кримінального законодавства, використовуючи закони про регулярність законної діяльності підприємств, засновників, організацій, що здійснюють діяльність, та їх учасників - на власні особисті частки в уповноважених капітал. Зазначено, що об'єктом злочинного нападу на злочинців є те, що зроблене ст. 206 КК України, економіка працює як найкраща діяльність, гарантована Законом. Уявіть злочинний напад на зловмисника ст. 206-2 Кримінального кодексу України є майновим підприємством, органами, організацією або правом існування. Предмети, складені на спірних робочих місцях, повинні використовуватися у всіх випадках. Жертвою обох злочинів є особа, яка здійснює господарську діяльність.

«Однак у диспозиції ст. 206 КК України на потерпілого є пряма вказівка як на фізичну особу, яка займається господарською діяльністю, а у ст. 206-2 КК України вказується на господарську організацію як суб'єкта господарювання. Згідно з п. 2 ст. 55 Господарського кодексу України суб'єктами господарювання є: 1) господарські організації

- юридичні особи, створені відповідно до Цивільного кодексу України комунальні та інші підприємства, створені відповідно до Господарського кодексу України, а також інші юридичні особи, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані в установленому законом порядку; 2) громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані відповідно до закону як підприємці» [8].

Зловмисна сторона зловмисників робить зміст прямолінійним. Роблячи це, вони вчаться протидіяти іноземному бізнесу, злочинець переслідує особливу мету - змусити людину перестати займатися господарською діяльністю, або залишити її, або застосувати угоду, можливо розслідувати, чи є її законні права (необхідні) можна використовувати [9].

Є. В. Калмикової підтримують Р. М. Мовчан та О. О. Дудоров: «які в доповнення до вказаного нею зазначають, що не виключається також, що при кваліфікації протиправного заволодіння майном юридичної особи чи її власника (у вигляді часток, акцій чи паїв) шляхом вчинення правочинів із використанням підроблених документів, печаток, штампів юридичної особи за ст. 2062 КК України правозастосовні органи не будуть додатково кваліфікувати вчинене за ст.ст. 357 чи 358 КК України, вважаючи «підроблення документів, печаток, штампів підприємства, установи, організації» (ч.ч. 1–3 ст. 358 КК України), «використання підроблених документів, печаток, штампів підприємства, установи, організації» (ч. 4 ст. 358 КК України), «викрадення документів, печаток, штампів підприємства, установи, організації» (ст. 357 КК України) конструктивною ознакою складу злочину, описаного у ст. 2062 КК України» [10, с. 215].

Таким чином можна змінити зміст, створений шкідливими користувачами, які існують у статті. 357, 358 та 2062 Кримінального кодексу України, слід розмежовувати їх субстанції - вказувати винних у різних суспільних відносинах; дуже активна сторона злочину, в чому переконана ст. 357, 358 Кримінального кодексу України, можуть бути підроблені або підкреслені випускні документи, друкарські, гриффіковані юридичні особи та зловмисники, які потребують ст. 206-2 КК України, - затвердження православних підготовленими або підробленими документами, друкарнями, печатками юридичної особи. При цьому у злочинах, що впевнено ст. 357, 358 Кримінального кодексу України, посягання підлягають документи, друковані видання, штам-

пи юридичної особи, а в ст. 206-2 КК України - за умови участі злочинця. Предмет злочинів у ст. 357, 358 Кримінального кодексу України - це офіційні печатки, штампи, бланки, офіційні документи, а в ст. 206-2 КК України - юридична особа або особи її учасників. Узагальнюючи вищі класи, можна отримати службу про те, що склад злочину, є кримінальна потреба збереження майна компанії, офіційного органу, є загальною ознакою зібраних злочинців, які описані в тих, хто вірить що наявні ознаки є в правильному випадку, що особливо небезпечно. Тому необхідно продовжувати досліджувати проблеми розмежування сусідніх складів злочинців, а за потреби - пропонувати пропозиції щодо запроваджених кримінально-правових норм щодо відомого чіткого розмежування їх.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Калмикова Є., Калмиков Д. Лікарський засіб від хвороби суспільства чи плацебо?: встановлення кримінальної відповідальності за протиправне заволодіння майном підприємства, установи, організації // Юридичний вісник України. 2014. № 14. 5-11 квітня. С. 14-15.
2. Брич Л. П. Теорія розмежування складів злочинів. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2013. 712 с.
3. Про судову практику у злочинах проти власності : постанова Пленуму Верховного Суду України від 06.11.2009 р. № 10 // Верховна Рада України. Законодавство України. URL : <https://goo.gl/Wwy650>. (дата звернення: 15.05.2019 р.)
4. Ємельянов М. В. Поняття та види шахрайства за Кримінальним кодексом України // Право і суспільство. 2011. № 6. С. 164-168.
5. Вирок Генічеського районного суду Херсонської області від 19.12.2014 р. у справі № 653/3368/14-к за обвинуваченням Особа_3 у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 206-2 КК України / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL : <https://goo.gl/dYims9>. (дата звернення: 16.05.2019 р.)
6. Дудоров О. О. Злочини у сфері господарської діяльності: кримінально-правова характеристика. К. : Юридична практика, 2003. 924 с.
7. Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV /. Дата оновлення: 07.02.2019. URL: <https://goo.gl/13zERj>. (дата звернення: 16.05.2019 р.)

8. Скоря Л. М. Розмежування протидії законній господарській діяльності із суміжними злочинами // Актуальні проблеми політики. Вип. 38. Одеса : Фенікс, 2009. С. 665-671.

9. Дзюба Ю. П. Кримінальна відповідальність за викрадення, привласнення, вимагання документів, штамів, печаток, заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем або їх пошкодження (аналіз складу злочину) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Х., 2008. 24 с.

10. Дудоров О. О., Мовчан Р. О. Законодавство України про кримінальну відповідальність за злочини у сфері господарської діяльності - час визначитися зі стратегією розвитку // Вісник Асоціації кримінального права України. 2015. № 2 (5). С. 215-263.

Трошин Роман Вікторович,

студент групи ПМКП-18-1

Навчально-наукового інституту права

Науковий керівник:

Дідківська Галина Василівна

к.ю.н., доцент, професор кафедри

кримінального права та кримінології

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИНАМ У ЕКОНОМІЧНІЙ СФЕРІ

«Економічна злочинність – украй небезпечне явище, яке вкоренилося в усіх сферах функціонування держави та є негативним чинником на шляху до розбудови країни європейського зразка. Тому запобігання злочинам у цій сфері є важливим завданням, яке постало перед органами державної влади» [1].

Ефективність запобігання економічній злочинності безпосередньо залежить від отримання повної та достовірної інформації щодо кількісних і якісних показників певного виду злочинів та визначення тенденцій розвитку досліджуваного феномену. Однією з проблем протидії економічній злочинності в Україні вбачається наявність значних складностей у визначенні її кількісних і якісних показників. З одного боку, це пов'язано зі внесенням значних змін до Кримінального кодексу України (далі – КК України) щодо відповідальності за еко-

номічні злочини, з іншого – з відсутністю єдиної статистичної звітності щодо вчинених економічних злочинів. Окрім того, під час аналізу статистичної інформації й тенденцій поширення економічних злочинів необхідно враховувати той факт, що з 2014 р. до офіційної статистики не включаються дані щодо Луганської та Донецької областей та Автономної Республіки Крим.

Запобігання злочинності є одним із пріоритетних напрямів діяльності держави, які поділяють на загальносоціальні, спеціально-кримінологічні й індивідуальні заходи запобігання злочинності. У контексті досліджуваної проблематики слід акцентувати увагу на спеціально-кримінологічних заходах запобігання злочинності. Суб'єктами таких заходів традиційно вважають державні органи, громадські організації, соціальні групи, посадових осіб і громадян, які цілеспрямовано здійснюють розроблення та реалізацію заходів із запобігання злочинності, у зв'язку з чим мають права, обов'язки й відповідальність за виконання покладених на них завдань [1, с. 93]. Залежно від цілей і завдань, а також функціональних обов'язків науковці поділяють суб'єктів протидії злочинності на дві групи: суб'єкти, які діють на загальносоціальному рівні, та спеціальні суб'єкти [2, с. 167].

До 70% злочинів у сфері економіки залишаються нерозкритими, особливо крадіжки, доведення до банкрутства, банкрутство, навмисний випуск на ринок України небезпечної продукції тощо. Є інші негативні фактори, що визначають ці тенденції в динаміці економічної злочинності, а саме:

а) значні недоліки в роботі контролюючих та правоохоронних органів у боротьбі зі злочинністю у сфері господарювання, відсутність профілактичної діяльності;

б) недоліки чинного законодавства, яке не повністю відповідає потребам перехідного періоду розвитку суспільства, характеризується значною безліччю нормативно-правових актів та протиріч між ними;

в) наявність у певних випадках злочинних зв'язків між посадовими особами суб'єктів господарювання та посадовими особами органів державної влади та управління.

Останніми роками спостерігається тенденція щодо збільшення кількості виявлених кримінальних правопорушень, учинених на підприємствах, установах та організаціях. Зазначена статистика подається до Генеральної прокуратури України лише з 2016 р. Із вищевказаних кримінальних правопорушень до економічної злочинності можна від-

нести лише зареєстровані розтрата, привласнення майна, а також заволодіння ним за допомогою зловживання службовим становищем, а також злочини у сфері господарчої та службової діяльності. Так, у 2016 р. було зареєстровано 47 833 кримінальних правопорушень, учинених на підприємствах, установах та в організаціях [3]. Із них переважну більшість становлять злочини проти власності, і лише 23 459 (49 %) можна віднести до економічних злочинів, з них: 6 016 (13 %) складають привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, 2 955 (6 %) – злочини у сфері господарчої діяльності й 14 488 (30 %) – злочини у сфері службової діяльності. У 2017 р. було зареєстровано 52 903 кримінальних правопорушень, учинених на підприємствах, установах та в організаціях [4]. З них значну кількість продовжують становити злочини проти власності, а 30 669 (58 %) можна віднести до економічних злочинів, із них: 10 006 (19 %) складають привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, 2 672 (5 %) – злочини у сфері господарчої діяльності й 17 991 (34 %) – злочини у сфері службової діяльності. Таким чином можна засвідчити тенденцію щодо збільшення економічної злочинності в структурі кримінальних правопорушень, учинених на підприємствах, установах та в організаціях. У цілому серед зареєстрованих у 2017 р. кримінальних правопорушень, учинених на підприємствах, установах та в організаціях, найбільшу кількість складають кримінальні правопорушення, вчинені у таких сферах: державного управління й оборони, обов’язкового соціального страхування (21 %), оптової та роздрібної торгівлі, ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів (15 %), інформації і телекомунікації (10 %), фінансової та страхової діяльності (8 %). Переважну кількість зареєстрованих у 2017 р. кримінальних правопорушень, учинених на підприємствах, установах і в організаціях, складають злочини невеликої тяжкості (40 %), 29 % – злочини середньої тяжкості, 28 % – тяжкі злочини й 3 % – особливо тяжкі злочини.

Визначення економічної злочинності як злочинів, що спричиняють шкоду суспільним відносинам у виробничій, кредитно-фінансовій і торговельній сферах, також сприяє уніфікації поняття «економічна злочинність». Так, Н. Кузнецова трактує економічну злочинність як складову злочинів проти власності та злочинів підприємців. На думку О. Литвака, економічна злочинність – це сукупність навмисних корисливих злочинів, що вчинюють посадові особи, інші працівники підпри-

ємств й установ незалежно від форм власності шляхом використання посадового становища й місця роботи [5]. Класифікацію економічних злочинів пропонує В. Франчук: злочини проти власності – привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (ст. 185, 186, 188–192 КК України); [злочини у сфері господарської діяльності (ст. 199–235 КК України), найнебезпечніші з яких: контрабанда (ст. 201), фіктивне підприємництво (ст. 205), легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом (ст. 209), нецільове використання бюджетних коштів, здійснення видатків бюджету (ст. 210), ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів) (ст. 212), шахрайство з фінансовими ресурсами (ст. 222); злочини у сфері використання електроннообчислювальних машин (комп'ютерів), систем і комп'ютерних мереж (ст. 361–363); злочини у сфері службової діяльності (ст. 364–370), зокрема: «зловживання владою або службовим становищем (ст. 364), перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу (ст. 365); службове підроблення (ст. 366); службова недбалість (ст. 367); прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою (ст. 368); пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі (ст. 369); провокація підкупу (ст. 370)» [6].

У криміналістичній літературі комплекс злочинів у сфері економіки розглядається як певна технологія злочинного збагачення в якій виділяють основні і вторинні злочини. До основних економічних злочинів відносять ті, які вчиняються безпосередньо з метою заволодіння чужими коштами чи іншим майном. Вторинними економічними злочинами слід вважати ті, які безпосередньо не надають матеріальної вигоди злочинцю, однак є способом вчинення основного злочину чи його приховування. За своєю сутністю злочини у сфері економіки спрямовані на заволодіння коштами та іншими цінностями і пов'язані із порушеннями законодавчо встановлених норм. Згідно Кримінального кодексу України до злочинів у сфері економіки, зокрема основних, можна віднести шахрайство, заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовим становищем, тоді як до вторинних економічних злочинів належать легалізація (відмивання) грошових коштів та іншого майна, здобутих злочинним шляхом, а також фіктивне підприємництво [7].

Дослідження даної теми дає змогу дати таке визначення поняття економічного злочину: «економічний злочин – це протиправна дія, яка вчиняється у сфері економіки із зловживанням влади, що посягає

на порядок здійснення економічного управління та має на меті одержання економічної вигоди».

Також, досліджуючи криміналістичний аспект вчинення економічних злочинів ми намагалися визначитись із складом економічного злочину. Суб'єктом злочину завжди виступає фізична особа, а суб'єктивною стороною завжди є умисел. В залежності від виду злочину це може бути посадова особа органів державної влади, або особа із приватної сфери господарювання. Об'єктом злочину виступає економіка держави. Об'єктивною стороною виступають діяння особи, способи вчинення злочину, в тому числі і застосована техніка. Що цікаве, на нашу думку, мотивом вчинення злочину не завжди є збагачення чи неправомірна вигода, доволі часто мотивом злочинних діянь є приховування інших протиправних діянь, більш вагомих (що називають вторинним злочином).

Саме специфіка складу економічних злочинів заважає правоохоронним органам негайно реагувати на їх вчинення. Звичайно, держава реагує на ці злочини та намагається їх запобігти. Про це свідчить створення Національного антикорупційного бюро України, функціонування Департаменту з розслідування особливо важливих справ у галузі економіки, створення «Прозоро» веб-сайту із закупівель та багато інших кроків у цьому напрямку. Однак практика показує, що всі дії влади щодо запобігання економічним злочинам супроводжуються появою більш інноваційних механізмів вчинення злочинів у сфері економіки. Ось чому ця тема є важливою і надовго буде актуальною для дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Курс лекцій по криминологии : учеб. пособие / под ред. И. Н. Даньшина, В. В. Голины. Харьков : Одиссей, 2006. 280 с.
2. Криминология / под ред. Н. Ф. Кузнецовой, Г. М. Миньковского. М. : БЕК, 2003. 556 с.
3. Звіт про кримінальні правопорушення, вчинені на підприємствах, установах, організаціях за видами економічної діяльності за січень – грудень 2016 р. // Генеральна прокуратура України : офіц. сайт. URL: https://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=112757&libid=-100820&c=edit&_c=fo (дата звернення: 01.09.2018).
4. Звіт про кримінальні правопорушення, вчинені на підприємствах, установах, організаціях за видами економічної діяльності за сі-

чень – грудень 2017 р. // Генеральна прокуратура України : офіц. сайт. URL: https://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=113285&libid=-100820&c=edit&_c=fo (дата звернення: 01.09.2018).

5. Моніторинговий кримінологічний аналіз злочинності в Україні (2009–2013 роки) : монографія / Є. М. Блажівський, І. М. Козьяков, О. О. Книженко та ін. Київ : Нац. акад. прокуратури України, 2014. 488 с.

6. Кальман О. Г. Економічна злочинність і суміжні з нею поняття. Проблеми законності. 2002. Вип. 55. С. 133–141.

7. Меденцев А. М. Характеристика предмета та умов вчинення злочинів у сфері державних закупівель. URL: <http://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc8/65.pdf>

Усенко Олександр Олексійович,

студент групи ПМКП -18-1

Навчально-наукового інституту права

Науковий керівник:

Нікітін Юрій Вікторович

д.ю.н., професор, професор кафедри

кримінального права та кримінології

КІБЕРЗЛОЧИННІСТЬ ЯК ЗАГРОЗА ЕКОНОМІЧНОМУ СУВЕРЕНІТЕТУ КРАЇНИ

Зростання інформаційних технологій в Україні, як і в усьому світі, зумовив не тільки швидкий розвиток і ефективне застосування інформаційних мереж в підприємницькій діяльності та в повсякденному житті, а й зростання нових загроз. Анонімність глобальних інформаційних мереж, швидкість передачі інформації і простота їх використання, - те, що є основними причинами технологічного буму і проникнення мережі Інтернет в усі сфери життя, - одночасно дозволяє використовувати всі ці переваги для вчинення протиправних діянь. Інформаційно-комунікаційні технології впроваджуються і розвиваються набагато швидше, ніж законодавці та правоохоронні органи можуть реагувати на це зростання.

З моменту, коли мережа Інтернет, спочатку використовувалася у військових і наукових цілях стала доступна широкому колу користувачів і до моменту, коли загроза злочинності в інформаційних мережах стала очевидною, пройшло достатньо часу, щоб розрив між розвитком цифро-

вих технологій і розробкою механізмів їх регулювання, особливо у сфері боротьби з електронними посяганнями, створив правовий вакуум. Цей розрив не зменшується і донині, обумовлюючи появу нових проблем захисту комп'ютерних мереж і їх користувачів від посягань, нових способів вчинення злочинів, а також їх зростання.

При цьому проблема злочинності в глобальних інформаційних мережах має два компоненти. По-перше, з'являються нові злочини, такі як порушення цілісності, доступності та конфіденційності електронних даних, об'єктом яких є нові охоронювані законом інтереси, що виникли у зв'язку з розвитком інформаційних технологій. По-друге, глобальні інформаційні мережі використовуються для вчинення діянь, вже криміналізованих в законодавстві багатьох держав, таких як розкрадання майна, розповсюдження дитячої порнографії, порушення таємниці приватного життя, та ін. У зв'язку з цією подвійністю виникає питання про дефініції «кіберзлочинність» як явища, що включає як «традиційні» злочинні діяння, вчинені за допомогою нових технологій, так і діяння, спрямовані на нові об'єкти посягань.

Термін «кіберзлочинність» часто вживається поряд з терміном «комп'ютерна злочинність», причому нерідко ці поняття використовуються як синоніми. Дійсно, ці терміни дуже близькі один одному, але все-таки, на наш погляд, не синонімічні. Поняття «кіберзлочинність» (в англomовному варіанті - *cybercrime*) ширше, ніж «комп'ютерна злочинність» (*computer crime*), і більш точно відображає природу такого явища, як злочинність в інформаційному просторі. Так, Оксфордський тлумачний словник визначає приставку «*cyber*» як компонент складного слова. Її значення - що відноситься до інформаційних технологій, мережі Інтернет, віртуальної реальності. Практично таке ж визначення дає Кембриджський словник. Таким чином, «*cybercrime*» - це злочинність, пов'язана як з використанням комп'ютерів, так і з використанням інформаційних технологій і глобальних мереж. У той же час термін «*computer crime*» в основному відноситься до злочинів, скоюваних проти комп'ютерів або комп'ютерних даних.

Глобальний інформаційний простір, інформаційна мегасреда нематеріальні і по суті своїй несвідомі до фізичного носія, в якому втілені. Тому термін «комп'ютерна злочинність» все-таки декілька вже за своїм смисловим навантаженням, і зводить суть явища до злочинів, скоєних за допомогою комп'ютера. У теперішній же час з розвитком інформаційних технологій вже саме поняття «комп'ютер» стає розмитим. Наприклад,

сьогодні практично всі мобільні телефони мають доступ в мережу Інтернет. З розвитком 3G мереж мобільні телефони здатні підключатися до глобальної мережі за технологією HSPDA (мережа четвертого покоління) або UMTS (мережа третього покоління), що за швидкістю ненабагато поступається можливостям підключення до мережі Інтернет за допомогою звичайного комп'ютера, а в перспективі і перевищує їх.

По дорозі поділу термінів «кіберзлочинність» і «комп'ютерна злочинність» й використанню саме першого терміна йде також міжнародне право. Рада Європи в листопаді 2001 року прийняв Конвенцію про кіберзлочинність, вживши саме термін «*cybercrime*», а не «*computer crime*».

Кіберзлочинність - це злочинність у так званому кіберпросторі. Автори «модельного закону» про кіберзлочинність Міжнародного Союзу Електрозв'язку (2009 р.) визначають кіберпростір як «фізичний і не фізичний простір, створений і (або) сформований таким чином: комп'ютери, комп'ютерні системи, мережі, їхні комп'ютерні програми, комп'ютерні дані, дані контенту, рух даних, і користувачі». В даний час офіційне визначення кіберпростору на міжнародному рівні відсутнє, втім, як і визначення кіберзлочинності.

У 2017 р. Управління ООН з наркотиків і злочинності в опублікованому звіті «Всебічне дослідження проблеми кіберзлочинності та відповідь заходів з боку держав - членів, міжнародного співтовариства і приватного сектора» відзначає, що поняття «кіберзлочинність» залежить від контексту і мети вживання цього терміна. При цьому, як наголошується в тому ж документі, що хоча основне "ядро" цього терміна представляють злочини проти конфіденційності, цілісності та доступності даних, крім цього досить обмеженого списку комп'ютерних злочинів, в поняття «кіберзлочинність» включаються будь-які дії, спрямовані на нелегальне вилучення прибутку, контент-злочини, та інші протизаконні діяння в кіберпросторі. При цьому, як відзначають автори звіту, у створенні якогось універсального визначення кіберзлочинності немає необхідності, так як, наприклад, з метою міжнародного співробітництва в розслідуванні злочинів набагато важливіше гармонізувати норми, що відносяться до збору та поданням електронних доказів. Ця необхідність не обмежується якимось штучним терміном «кіберзлочинів», оскільки на електронних носіях і в електронних комунікаціях може міститися інформація, що відноситься до будь-якого виду злочинів, скоєних як у кіберпросторі, так і поза ним.

Автори цієї роботи дотримуються точки зору про те, що поняття кіберзлочинності як сукупності злочинів поширюється на всі види злочинів, скоєних в інформаційно-телекомунікаційній сфері, де інформація, інформаційні ресурси, інформаційна техніка можуть виступати (бути) предметом (метою) злочинних посягань, середовищем, в якій відбуваються правопорушення і засобом або знаряддям злочину. Таким чином, кіберзлочинність може бути визначена як сукупність злочинів, скоєних в кіберпросторі за допомогою комп'ютерних систем чи комп'ютерних мереж, а також інших засобів доступу до кіберпростору, в рамках комп'ютерних систем або мереж, і проти комп'ютерних систем, комп'ютерних мереж і комп'ютерних даних.

Кіберзлочини поділяють на види залежно від об'єкта, від предмета посягання, залежно від способів скоєння і т. п.

По об'єкту посягання виділяються наступні групи кіберзлочинів: злочини проти конфіденційності, цілісності та доступності комп'ютерних даних і комп'ютерних мереж, економічні комп'ютерні злочини, комп'ютерні злочини проти особистих прав і недоторканності приватної сфери, комп'ютерні злочини проти суспільних і державних інтересів. Проте варто відзначити, що багато кіберзлочинів зазіхають відразу на декілька об'єктів: наприклад, незаконне перехоплення приватних електронних комунікацій зазіхає на недоторканність приватної сфери і на конфіденційність комп'ютерних даних, комп'ютерне шахрайство - на власність і на цілісність комп'ютерних даних і т.д.

Найбільш поширена класифікація кіберзлочинів в даний час ґрунтується на структурі Конвенції Ради Європи про кіберзлочинність спочатку підрозділяється кіберзлочини на чотири групи (потім був прийнятий додатковий протокол, і тепер груп - п'ять). Ця класифікація в даний час є «еталоном», оскільки наявні міжнародні та регіональні документи, а також наукова практика, слід саме цьому підрозділу комп'ютерних злочинів на п'ять груп.

У першу групу виділено злочини проти конфіденційності, цілісності та доступності комп'ютерних даних і систем, такі як незаконний доступ, незаконне перехоплення, втручання в дані, втручання в систему.

У другу групу входять злочини, пов'язані з використанням комп'ютера, як засобу скоєння злочинів - а саме, як засіб маніпуляцій з інформацією. У цю групу входять комп'ютерне шахрайство та комп'ютерне підроблення.

Третю групу складають злочини, пов'язані з контентом (змістом даних). У цю групу входять злочини, пов'язані з контентом - тобто з вмістом даних, розміщених в комп'ютерних мережах. Найпоширеніший і караних практично у всіх державах вигляд цих кіберзлочинів - злочини, пов'язані з дитячою порнографією.

У четверту групу увійшли злочини, пов'язані з порушенням авторського права і суміжних прав, при цьому встановлення таких правопорушень віднесено документом до компетенції національних законодавств держав.

П'ята група злочинів зафіксована в окремому протоколі - це акти расизму та ксенофобії, вчинені за допомогою комп'ютерних мереж.

У Конвенції Ради Європи не виділяються в окремі групи деякі діяння, які широко обговорюються, але до цих пір є спірними з точки зору техніки їх криміналізації і необхідності гармонізації законодавства на міжнародному рівні. Одне з них - це так званий «кібертероризм» і використання кіберпростору в терористичних цілях (наприклад, втягнення у вчинення злочинів терористичного характеру або інше сприяння їх вчиненню). Відсутність узгодженого визначення тероризму на міжнародному рівні в даний час ускладнює дебати про кібертероризм як про явище, криміналізація якого необхідна як універсальна для всього міжнародного співтовариства, що, втім, не заважає державам і міжнародним організаціям вживати зусилля з боротьби з використанням мережі Інтернет терористичними організаціями - наприклад, на рівні Європейського Союзу існує проект Clean IT, метою якого є боротьба з цим явищем.

Ще одна категорія злочинів, не включена окремо в Конвенцію Ради Європи (і отримала поширення після прийняття Конвенції) - identity theft, крадіжка, передача і використання персональних даних з метою вчинення злочинів. Одні країни виділяють ці злочини в окрему категорію, інші вважають, що дані діяння підпадають під кілька статей кримінального законодавства. Оскільки дані злочини набули широкого поширення відносно недавно, в даний час ведуться дебати про виділення цього злочину в окрему групу і необхідності гармонізації законодавства у цій сфері на міжнародному рівні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо встановлення відповідальності за кібертероризм» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.unian.ua/politics/>

1106141-u-radi-proponuyut-vstanoviti-kriminalnu-vidpovidalnist-za-kiberterrorizm.html

2. Мережі і мережні війни: майбутнє терору, злочинності та бойових дій / за ред. Дж. Арквіллі, Д. Ронфельдта ; пер. з англ. А. Іщенка. – К. : Вид. дім. «Києво-Могилянська акад.», 2005. – 350 с.

3. Оксфордський тлумачний словник англійської мови [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/hacker>

4. После закрытия EX.ua украинский трафик упал на 5–15 % [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://podrobnosti.ua/817917-posle-zakrytija-exua-ukrainskij-trafik-upal-na-5-15.html>

5. Сколько зарабатывают хакеры в России [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://cripo.com.ua/?sect_id=1&aid=103537

6. Сёмкин С. Н. Основы правового обеспечения защиты информации : учеб. пособ. для вузов. навч. посіб. для вузів / С. Н. Сёмкин, А. Н. Сёмкин. – М., 2008. – 238 с.

7. Україна у фокусі кібератак [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://scienceukraine.in.ua/sciblogs/ukraina-v-fokusi-kiberatak>

8. Україна та США стали першими у списку жертв кібератак // Канал 24. – 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://24tv.ua/ukrayina/ukrayinata_ssha_stali_pershimi_u_spisku_zhertv_kiberatak/n565572

9. Хакеры мстят за Wikileaks, атакуя Mastercard и Visa [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.bbc.com/russian/international/2010/12/101208_mastercardcyberattack.shtml

10. Халлиулин А. И. Подходы к определению компьютерной преступности / А. И. Халлиулин // Проблемный анализ и государственно–управленческое проектирование. – 2011. – № 6 [Электронный ресурс] – Режим доступа : <http://cyberleninka.ru/article/n/podhody-k-opredeleniyu-kompyuternoy-prestupnosti>

11. Україна та США стали першими у списку жертв кібератак // Канал 24. – 2015 [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://24tv.ua/ukrayina/ukrayina_ta_ssha_stali_pershimi_u_spisku_zhertv_kiberatak/n565572

12. Україна у фокусі кібератак [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://scienceukraine.in.ua/sciblogs/ukraina-v-fokusi-kiberatak>.

Щедріна Яна Андріївна,
студентка групи ПМКП-18-1
Навчально-наукового
інституту права

Науковий керівник:

Мудряк Тамара Олександрівна
к.ю.н., доцент, доцент кафедри
кримінального права та кримінології

ПРОТИДІЯ ЗАКОННИЙ ГОСПОДАРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ: СУЧАСНИЙ СТАН ДОСЛІДЖЕННЯ

З розвитком демократичних перетворень Україна зіштовхнулася зі значними перешкодами на шляху побудови нових суспільно-політичних і економічних відносин, а також зі зростанням злочинних проявів у різних сферах.

Забезпечення економічної стабільності держави та добробуту її населення шляхом реалізації права кожного громадянина на підприємницьку діяльність, формування сприятливого правового поля для втілення даного права та захист конкурентного ринкового середовища, є однією з основних функцій держави в умовах подальшого розвитку ринкової економіки.

Разом із тим політична ситуація в нашій державі визначає основні завдання щодо збереження та розвитку національної економіки. Зокрема, у Стратегії національної безпеки України підкреслено, що однією з головних її цілей є забезпечення нової якості економічного розвитку (п. 2). Актуальною загрозою національній безпеці України виступає і тиск на бізнес (п. 3.4.). У п. 4.9. вказаного документу підкреслено, що ключовою умовою нової якості економічного зростання є забезпечення економічної безпеки шляхом: демонополізації економіки, деолігархізації, захисту економічної конкуренції, формування сприятливого бізнес-клімату та умов для прискореного інноваційного розвитку; системної протидії організованим економічній злочинності та «тінізації» економіки на основі формування переваг легальної господарської діяльності та водночас консолідації інституційних спроможностей фінансових, податкових, митних та правоохоронних органів, виявлення активів організованих злочинних угруповань та їх конфіскації [1, с. 16-17].

Питання кримінально-правової протидії перерахунок вище негативним процесам виступають предметом даної статті.

Розвиток і поширення наукового дослідження кримінально-правового захисту від протидії законній господарській діяльності являється метою даної роботи.

На сучасному етапі економічного становлення України існує чимало проблем, що суттєво стримують розвиток господарської діяльності. У зв'язку з переходом до ринкових відносин у нашій державі суттєво зросла кількість злочинних дій. Стало фактом, що злочинність в економіці у своїй більшості набуває організованих форм. Правоохоронні органи не повною мірою стримують наступ злочинності у цій галузі, що певною мірою знижує їхній авторитет.

Вельми актуальним стало підписання Указу Президента «Про заходи щодо протидії рейдерству» від 22 липня 2019 року № 542/2019 та заява заступника керівника Офісу президента Олексія Гончарука про те, що «питання рейдерства стало одним із найболючіших для бізнесу. За різними оцінками, протягом останніх шести років відбулося понад три тисячі захоплень. Зазвичай це зміна власника через підробку документів, через реєстраторів, яких не існує, або «дірки» у реєстрі. Схеми різні, а суть одна. Сьогоднішнє рішення – це реальний крок, щоб покласти цьому край» [2].

Усе це вказує, що основною метою злочинності, зокрема організованої, стає економічна сфера нашої держави.

Найвагомішим засобом захисту та гарантування додержання економічних прав і свобод громадян в Україні є встановлення кримінальної відповідальності за злочинні посягання у сфері господарської діяльності, які передбачено у розділі VII Особливої частини Кримінального Кодексу України (далі – КК України).

Однією із норм, якою регламентовано кримінальну відповідальність за ці посягання, є стаття 206 КК України. Разом із тим, незважаючи на досить тривале існування цієї статті, у практичній діяльності правоохоронних та судових органів вона не знайшла свого належного застосування. Варто констатувати, що за наявності наукових розробок у сфері кримінально-правової протидії економічній злочинності питанням дослідження складу протидії законній господарській діяльності не приділено належної уваги.

Крім того, актуальність обраної теми обумовлено і низкою інших факторів. У зв'язку із появою у суспільстві такого негативного

явища, як рейдерство в наукових колах поширена дискусія щодо кримінально-правової протидії цьому суспільно-небезпечному явищу.

Певна недосконалість редакції ст. 206 КК, наявність міжгалузевої конкуренції із нормами господарського законодавства та внутрішньогалузевої – із нормами кримінального законодавства також значно ускладнює її практичне застосування.

Ще одним фактором, що являється фактором латентності цього злочину є і високий рівень корупції у нашій державі. Враховуючи, що до його вчинення найчастіше залучаються службові особи, які, використовуючи своє службове становище, протиправним чином впливають на законну діяльність підприємців.

Питання протидії незаконним силовим захопленням підприємств та протидії законній господарській діяльності виступає однією із проблем на шляху розбудови ефективної економічної моделі в Україні. Фактично держава за період свого існування виявила свою неспроможність створити дієвий засіб проти цього суспільно-небезпечного явища. У зв'язку із цим вважається безсумнівним, що дослідження та впровадження в практику законних, обґрунтованих та надійних заходів протидії цим злочинним проявам на різних рівнях профілактики сприятиме, по-перше, захисту економічних інтересів суб'єктів господарювання, по-друге, розвитку господарських відносин як на внутрішньому, так і на зовнішньоекономічному ринках [3, с. 56].

У науці кримінального права поняття «рейдерство» визначається у різноманітних формах.

Одні автори вказують на рейдерство як на силове недружнє поглинання підприємства проти волі його власника, який має на ньому переважне положення та/або керівника [4], інші – як на вилучення майна на формально законних підставах, в основі виникнення яких лежить злочин, зловживання правом, прогалини в законі або системні недоліки функціонування державних інститутів [5] або як вороже поглинання, перехват оперативного управління або власності підприємства за допомогою спеціально ініційованого бізнес-конфлікту, недружнє, поза межами дії цивільного законодавства, спрямоване проти волі власника захоплення чужого майна на користь іншої особи, встановлення над майном повного контролю нового власника в юридичному й фізичному розумінні з використанням корумпованості чиновників та (або) із застосуванням сили [6, с. 129].

Аналізуючи наукові дослідження даної галузі, можна констатувати, що під цим поняттям визначається широкий перелік злочинних дій із застосуванням різноманітних способів його вчинення. Як правило, до цих дій залучаються високопрофесійні команди, до складу яких входять фахівці у сфері юриспруденції, економіки та інших галузей. При цьому можуть застосовуватися такі злочинні способи: фізичне або психічне насильство щодо особи чи майна, шантаж, обман.

Д. Зеркалов виділяє таку структуру методології рейдерських захоплень підприємств: збір інформації, атаку, піар рейдера, протиборство підприємства-жертви і рейдера, легалізацію рейдера, завершення перехоплення управління, захоплення підприємства [7, с. 29–34].

Головною метою рейдерства може стати як подальше використання підприємства у власних інтересах або в інтересах третіх осіб, так і його усунення з господарського ринку.

Отже, під поняттям «рейдерство» слід визначити протиправне захоплення підприємства проти волі його власника (власників) різноманітними способами з метою подальшого розпорядження ним як у власних інтересах, так і в інтересах третіх осіб або його усунення з ринку господарювання.

Деякі науковці дотримуються точки зору, відповідно до якої існує 4 основних способи захоплення підприємства: через акціонерний капітал; через кредиторську заборгованість; через органи управління; шляхом оспорювання підсумків приватизації [6, с. 132; 8, с. 152].

З огляду на чисельні приклади судової практики, необхідно вказати, що вони можуть бути здійснені і додатково, принаймні, такими способами:

а) шляхом використання процесуальних заходів з боку правоохоронних органів (ініціювання перевірок, відкриття кримінального провадження, проведення обшуків, вилучення документації, накладень арешту на майно, відсторонення від посади службових осіб, тимчасового обмеження у користуванні спеціальним правом тощо, внаслідок чого паралізується господарська діяльність на підприємстві). Н. Рунчева зазначає, що проблема полягає у невизначеності кінцевих цілей: або мова дійсно йде про початок боротьби з корупцією та ефективним припиненням вилучення активів у різних формах, або триває тривіальний переділ власності і тиску на конкурентів (на користь продержавних груп або в рамках елементарного використання «адміністративного ресурсу» всіма суб'єктами, що мають таку можливість) [9, с. 52–53];

б) із застосуванням типових кримінальних способів захоплення (обман, вимагання, насильство).

Дієва протидія рейдерству в Україні потребує як визначення його поняття та ознак, так і створення надійних заходів та механізмів щодо протидії цьому явищу. Основним завданням держави у цьому напрямку є: створення законодавчого механізму, який би регулював та гарантував надійний захист економічних відносин в нашій державі; удосконалення організаційних заходів протидії рейдерству, поєднаних із активізацією боротьби з корупцією в органах державної влади; удосконалення професійного рівня як суддівського корпусу, так оперативних працівників правоохоронних органів.

Виходячи з вищевикладеного, дослідження теоретичних і практичних проблем кримінальної відповідальності за протидію законній господарській діяльності являє собою надзвичайно актуальну, недостатньо опрацьовану з теоретико-методичної точки зору наукову проблему, що обумовлює вибір напрямку цього багатоаспектного дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 р. «Про Стратегію національної безпеки України» : Указ Президента України від 26 травня 2015 р. №287. Офіційний вісник України. 2015. – № 43. – С. 16-17.
2. Указ Президента щодо боротьби з рейдерством у сфері реєстрації допоможе уникнути низки проблем [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://biz.ligazakon.net/ua/news/187819_ukaz-prezidenta-shchodo-borotbi-z-reyderstvom-u-sfer-restrats-dopomozhe-uniknuti-nizki-problem---dumka-eksperta.
3. Педан В. І. Актуальність дослідження питань протидії законній господарській діяльності / В. І. Педан // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2016. – № 2 (34). – С. 55-58.
4. Рейдерство [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://ru.wikipedia.org/wiki/Рейдерство>.
5. Єфименко А. Рейдерство або ринок контролю [Електронний ресурс] / А. Єфименко // Юридичний журнал. – Режим доступу : <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=3072>.
6. Варналій З. С. Рейдество в Україні: передумови та шляхи подолання / З. С. Варналій, І. І. Мазур // Стратегічні пріоритети. – 2017. – № 2 (3). – С.129–136.

7. Зеркалов Д. В. Рейдерство : монографія / Д. В. Зеркалов. – К. : Основа, 2016. – 372 с.

8. Кальман О. Г. Рейдерство: причини та заходи протидії / О. Г. Кальман, М. А. Погорецький // Вісник Запорізького юридичного інституту Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2016. – № 3. – С. 150–160.

9. Рунчева Н. В. Державне регулювання корпоративних відносин в економіці / Н. В. Рунчева // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2017. – № 4 (20). – С. 51–53.

Юрченко Руслана Олександрівна,
студент групи ПМКП-18-1
Навчально-наукового інституту права
Науковий керівник:
Богатирьов Іван Григорович,
д.ю.н., професор, професор кафедри
кримінального права та кримінології

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МИТНОЇ БЕЗПЕКИ В КОНТЕКСТІ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ У МИТНІЙ СФЕРІ

Трансформаційні процеси, що відбуваються у світовому політичному та економічному просторі, мають істотний вплив на процес становлення та розвитку державних систем. «Такі перетворення в першу чергу пов'язані зі зростанням обсягів міжнародних товарних потоків, впровадженням сучасних інформаційних технологій, переорієнтацією ринків продукції та послуг, створенням нових світових фінансово-економічних та бізнес центрів, перерозподілом влади між провідними державами світу, інтернаціоналізаційними процесами в країнах з перехідними та відкритими типами економік тощо. В результаті значної уваги потребує процес переорієнтації національної економіки на зовнішньоекономічний сегмент та впровадження сучасних методів та важелів державного регулювання, що актуалізує питання необхідності забезпечення економічної безпеки держави та її складових» [1]. Необхідно відзначити, що економічна безпека є досить складним механізмом, який складається зі значної кількості взаємопов'язаних частин. Її можна розглядати як мікро-, мезо- так і на макrorівні [1].

В Україні дослідженням проблем митної безпеки займалися такі науковці: Б. А. Кормича, С. В. Ківалова, П. В. Пашка, В. Я. Настюка, К. К. Сандровського, С. М. Перепьолкіна, економістів – Я. А. Жаліло, П. Т. Саблука, В. І. Мунтіяна та інші провідні науковці.

Вплив глобалізаційних процесів на національну економіку відображається у відкритті нових привабливих перспектив та можливостей розвитку України як самостійного суб'єкта міжнародних економічних відносин. Для країни глобалізація має такі позитивні наслідки, як можливості для припливу інвестицій, економічного зростання, зростання життєвого рівня населення та зайнятості, а також підвищення конкурентоспроможності національних економічних суб'єктів. У той же час посилюється негативний вплив зовнішніх факторів на митну безпеку України, зокрема, збільшується кількість суб'єктів, які здійснюють порушення митних правил, збільшується обсяг контрабандної продукції, зменшується кількість митних платежі, що стягуються митними органами тощо. Зовнішньоекономічна діяльність, включаючи митну, безпосередньо пов'язана з митним оподаткуванням. «Через диференціацію ставок митного тарифу система митного оподаткування, з одного боку, слугує запобіжником контрабанди товарів, нерациональної структури імпорту й експорту, від'ємного сальдо зовнішньої торгівлі, а з іншого сприяє вільному руху товарів, робочої сили та капіталу, що створює сприятливі умови для розвитку національної економіки завдяки її інтеграції у світовий поділ праці. Можна стверджувати, що митна безпека прямо або опосередковано впливає майже на кожен складову економічної безпеки держави» [2, 3].

«Цей висновок підтверджує той факт, що порівняння статистики зовнішньої торгівлі України та статистичних даних її провідних торговельних партнерів, зокрема країн ЄС та СНД, засвідчує наявність вагомих розходжень, які щороку сягають від 10 до 30 %. Маються на увазі товари, які враховані в статистиці зовнішньої торгівлі ЄС як експорт до України, повинні бути відображені в статистиці зовнішньої торгівлі України як імпорт із відповідної країни-партнера. Ці розбіжності пояснюють не стільки методологічними відмінностями у веденні статистики (наприклад, під час визначення ціни експортного товару не враховуються витрати на транспортування та страхування, які враховують вже при оформленні цих товарів як імпорту в Україну), скільки значним поширенням тіньових схем при здійсненні експортно-імпортних операцій, які полягають у недекларуванні товарів, маніпу-

ляцій із митною вартістю та країною походження товару, що веде до зменшення податкового зобов'язання або звільнення від оподаткування. У зв'язку із цим важливим є розвиток культури обміну інформацією з митними органами країн – торговельних партнерів, а також із внутрішніми органами, які також виконують регулювальні та фіскальні функції. Через це формування і проведення відповідної економічної політики в системі забезпечення митної безпеки та впровадження механізмів блокування та усунення факторів, що підривають усталеність митної системи, є актуальною проблемою державної політики» [4].

Будь-який компонент економічної безпеки країни характеризується такою категорією, як загрози безпеці. Джерелами загроз митній безпеці можуть бути: «спонтанність природних процесів і явищ, стихійні лиха, які унеможлиблюють належний перебіг процесів зовнішньоекономічних відносин; випадковість (наприклад, як чинник суб'єктивного неналежного здійснення митних процедур); зіткнення суперечливих інтересів (від воєн до конкуренції між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності); імовірнісний характер науково-технічного прогресу з його впливом на сучасні технічні засоби митного контролю; неможливість однозначного пізнання об'єкта, неповнота й недостовірність інформації про нього (явище, актуальне для митних органів, які не мають права на провадження оперативно-розшукової діяльності, а інформацію про суб'єкта ЗЕД отримують від самого суб'єкта); незбалансованість основних компонентів господарського та управлінського механізмів митної служби, що підтверджується частими реорганізаціями системи» [5].

Основна мета митної безпеки - захист економічних інтересів країни, захист життєвих потреб, інтересів та цінностей особистості, населення, держави та регіонів від внутрішніх і зовнішніх загроз, які є джерелом зовнішньоекономічних зв'язків. Через постійні зміни податкового та митного законодавства нестабільність фінансового становища в країні, тіньове економіке, митна безпека як складова економічної безпеки країни залишаються під загрозою. Якщо митна безпека держави не забезпечена належним чином, це може негативно вплинути на стан соціально-економічного розвитку країни.

Основними завданнями, з якими дуже часто зустрічається держава у процесі становлення та розроблення системи попередження загроз митній безпеці є: «- запобігання зростанню обсягів контрафак-

тних товарів; - боротьба з контрабандою, митними правопорушеннями, відмиванням доходів одержаних злочинним шляхом; - здійснення контролю за переміщенням валютних та культурних цінностей під час перетину ними митного кордону держави; - застосування тарифних та нетарифних санкцій; - контроль за правильністю визначення бази оподаткування та повнотою сплати митних та інших обов'язкових платежів; - взаємодія з іншими правоохоронними та контролюючими органами з метою упередження порушень чинного законодавства, що може призвести до значної шкоди національним інтересам; - боротьба з корупцією, яка тягне за собою зменшення обсягів так званого «тіньового» сектору та обсягів «чорного» та «сірого» імпорту» [6].

Тому слід зазначити, що митна безпека у процесі захисту національних інтересів країни та суспільства відповідно до чинного законодавства України, а також ратифікованих угод та договорів про міжнародне співробітництво повинна забезпечувати: «- переміщення через митний кордон України товарів і транспортних засобів; - здійснення митного регулювання, пов'язаного з установленням розмірів податків і зборів та повнотою їх справляння; - застосування митних процедур, заходів митно-тарифного й нетарифного регулювання; - проведення робіт, направлених на боротьбу з контрабандою та порушеннями митних правил; - виконання інших покладених на митні органи завдань шляхом ефективної реалізації митної справи» [7].

Отже, як ми бачимо, перед митними органами, як важливим інститутом у формуванні та функціонуванні митної безпеки, є досить багато викликів, які потребують швидкого реагування. На жаль, на сьогоднішній день, в умовах важкої політичної та економічної ситуації в країні, пріоритетом та основним завданням для митних органів залишається наповнення державного бюджету країни та впровадження сучасних механізмів управління митними процесами - недостатньо ресурсів. У той же час інститут митних органів перебуває в стані реорганізації, в процесі якої важливо побудувати сучасну ефективну систему у сфері захисту національних митних та економічних інтересів. У процесі цих дій потрібно реально оцінити ситуацію та визначити пріоритетні напрями роботи.

«Ми бачимо, що захист національних інтересів є пріоритетним завданням будь-якої держави. В умовах інтернаціоналізації та глобалізації, а також нестабільної політичної ситуації економічна безпека держави виходить на перший план. При цьому митній безпеці повин-

на приділятися особлива увага. Тому виокремлення основних пріоритетних напрямів реорганізації митної системи та вирішення питань, які носять не тільки нормативно-правовий, але практичний характер, надасть змогу державі вивести на новий рівень митні органи та підвищить ефективність їх роботи, а також активно співпрацювати з іноземними країнами в напрямку попередження митних правопорушень» [8].

У цьому контексті ключовими завданнями є імплементація міжнародно-визначених інструментів регулювання міжнародної торгівлі на основі дотримання Рамкових стандартів забезпечення безпеки та спрощення процедур міжнародної торгівлі, розроблених Всесвітньою митною організацією з метою визначення та попередження внутрішніх і зовнішніх загроз. Інакше кажучи, митна безпека України повинна базуватись на накопиченому досвіді функціонування митних систем світу і бути цілісною динамічною системою.

Тому в майбутньому митна безпека і надалі буде невід'ємною частиною економічної безпеки країни. У цьому контексті ключовими цілями є імплементація міжнародних інструментів регулювання міжнародної торгівлі, заснованих на дотриманні Рамкових стандартів щодо безпеки та спрощення міжнародних торгових процедур, розроблених Всесвітньою митною організацією для виявлення та запобігання внутрішніх та зовнішніх загроз. Іншими словами, митна безпека України зобов'язана базуватися на досвіді функціонування митних систем світу та бути надалі цілісною динамічною системою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Руда Т.В. Сутність та структуризація економічної безпеки. URL: http://dndims.com/upload/files/custom_security_1-2_2012.pdf
2. Nesadurai H. Conceptualising Economic Security in an Era of Globalisation: What Does the East Asian Experience Reveal? // CSGR Working Paper. 2005. No. 157/05 February 2005. URL: http://wrap.warwick.ac.uk/1963/1/WRAP_Nesadurai_wpl_5705.pdf.
3. Дехтяр Н. А., Дейнека О. В. Фінансово-економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення / у кн.: Стратегії економічного розвитку: держава, регіон, підприємство : колективна монографія: у 2 т. / за заг. ред. КС. Шапошникова та ін. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2015.

-
4. Кантор Н. Історико-правовий аспект дослідження поняття «економічна безпека». *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2016. Вил. 15.
 5. Яремко І.Х. Економічна безпека як складова національної безпеки держави ІІІ Інтегроване стратегічне управління: проблеми адміністрування, економічної безпеки та проектної діяльності: тези доповідей першої міжвузівської науково-практичної конференції, 24-26 квітня 2013 року, Львів і ЕІаціональний університет «Львівська політехніка». Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2013. С. 74-75
 6. Фень К.С. Ретроспективний огляд поняття «економічна безпека». *Молодий вчений*. 2016. № 2 (29). С. 98-102. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/joumaE2016/2/24.pdf>.
 7. Разумей М. Зовнішньоторговельна безпека держави: управлінський аспект. *Державне управління та місцеве самоврядування* : зб. наук. пр. 2010. № 2 (5). С. 18–26 38
 8. Мазур А. В. Економічна безпека держави: погляд крізь призму митного контролю. *LexPortus*. 2016. № 2. С. 87-100. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/LP_2016_2_10.

група ПМКПз-18-1

Абрамчук Анастасія Сергіївна,

студентка групи ПМКПз-18-1

Навчально-наукового інституту права

Науковий керівник:

Дідківська Галина Василівна,

к.ю.н., доцент, професор кафедри

кримінального права та кримінології

**КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА
ПРОТИДІЇ ЗАКОННІЙ
ГОСПОДАРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ**

Функціонування правової держави завжди передбачає наявність діючої системи захисту законної діяльності громадян, їх об'єднань та осіб, які безпосередньо представляють державу (державних та муніципальних органів). Така система захисту має забезпечити умови для реалізації ними своїх законних прав та виконання встановлених законодавством обов'язків. Нажаль, в умовах незалежності в Україні спостерігається збільшення кількості злочинів, що посягають на встановлений законодавством порядок здійснення законної діяльності, зокрема господарської. Приклади посягання на законну господарську діяльність ми можемо спостерігати майже щодня. Особливого розголосу набувають злочини, які вчиняються представниками влади та органами місцевого самоврядування, що неодмінно висвітлюється в засобах масової інформації. Це призводить до поширення в державі упередженого ставлення та недовіри громадян до органів державної влади.

Отже вивчення явища протидії законній господарській діяльності є необхідним та актуальним питанням в сьогоdnішній час. Розробка нової методики виявлення, розслідування та попередження даних злочинів є важливою умовою функціонування правової держави та довіри громадян до представників влади.

Вивченню проблеми протидії законній господарській діяльності, присвятили свої роботи: Є. В. Пилипенко, Д. І. Головін, І. С. Гіда, Є.М. Блажівський, Л.В. Дорош, О.О. Дудоров, І.М. Залялова, І.О. Зінченко, В. І. Педан, О.О. Кваша, М.О. Мягков, Т.Д. Нурахмедов, В.І. Осадчий, Т.Д. Устінова та інші.

Але не дивлячись на досить велику кількість наукових доробок, в умовах нестабільності економічних, політичних, соціальних процесів та постійних змін в законодавстві, дана проблема потребує постійного вивчення.

Вперше склад злочину «протидія законній підприємницькій діяльності» було впроваджено Законом України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України» від 20 листопада 1996 року. Відповідно до ст. 1558 «Протидія законній підприємницькій діяльності» передбачала кримінальну відповідальність за протиправну вимогу припинити займання підприємницькою діяльністю чи її обмеження, укладення угоди, виконання якої може порушити законні права та інтереси особи, яка займається підприємницькою діяльністю, поєднана з погрозою насильства над потерпілим або близькими йому особами, пошкодження чи знищення їх майна при відсутності ознак вимагання [1].

Господарською діяльністю є будь-яка діяльність, у тому числі підприємницька, діяльність юридичних осіб, а також фізичних осіб-підприємців, пов'язана з виробництвом (виготовленням) продукції, торгівлею, наданням послуг, виконанням робіт, яка може здійснюватись як з метою отримання так і без мети отримання прибутку.

Відповідно чинного законодавства кримінальна відповідальність за протидію законній господарській діяльності передбачена ст. 206 Кримінального кодексу України. Відповідно до даної статті «Протидія законній господарській діяльності є протиправною вимогою припинити займатися господарською діяльністю чи обмежити її, укласти угоду або не виконувати укладену угоду, виконання (невиконання) якої може заподіяти матеріальної шкоди або обмежити законні права чи інтереси того, хто займається господарською діяльністю, поєднана з погрозою насильства над потерпілим або близькими йому особами, пошкодження чи знищення їхнього майна або захоплення цілісного майнового комплексу, його частини, будівель, споруд, земельної ділянки, об'єктів будівництва, інших об'єктів та незаконне припинення або обмеження діяльності на цих об'єктах та обмеження доступу до них за відсутності ознак вимагання» [2, ч. 1 ст. 206].

Дана стаття передбачає кваліфікуючі ознаки, тобто дії, вчинені:

- 1) повторно;
- 2) за попереднім зговором групою осіб;

3) із погрозою вбивством, яке не є небезпечним для життя і здоров'я;

4) у поєднання з насильством, яке не є небезпечним для життя і здоров'я;

5) у поєднанні з пошкодженням чи знищенням майна.

Також стаття передбачає і особливо кваліфікуючу ознаку даного злочину, а саме «вчинення злочину організованою групою, або службовою особою з використанням службового становища, або поєднана з насильством, небезпечним для життя чи здоров'я, або така, що заподіяла велику шкоду чи спричинила інші тяжкі наслідки» [2, ч. 3, ст. 206].

Виходячи з основних ознак злочину, виокремлених Кримінальним кодексом України, можна виділити склад злочину.

Основний безпосередній об'єкт злочину - встановлений порядок здійснення господарської діяльності, покликаний забезпечити стабільність господарського обороту, свободу підприємництва і дотримання засад добросовісної конкуренції, права й законні інтереси підприємців, додатковими безпосередніми об'єктами – право власності, життя і здоров'я особи, встановлений порядок здійснення службовою особою своїх повноважень.

Обов'язковою ознакою складу злочину є потерпілий – особа, що займається господарською діяльністю, здійснює законну господарську діяльність, контролює її та здатна самостійно прийняти або істотно вплинути на прийняття рішення про припинення чи обмеження такої діяльності, про укладення чи неукладення угоди, а також близькі потерпілому особи.

Об'єктивна сторона злочину полягає у діях винного, а саме:

- припинення займатися господарською діяльністю;
- обмеження такої діяльності;
- укладення угоди, виконання якої здатне заподіяти матеріальну шкоду або обмежити законні права чи інтереси того, хто займається господарською діяльністю;
- не виконання укладеної угоди, що може потягти за собою такі самі негативні наслідки; по-друге, погроза насильства над потерпілим чи близькими йому особами або погроза пошкодження чи знищення їхнього майна.

Злочин визнається закінченим з моменту пред'явлення однієї з указаних вимог, поєднаної з відповідною погрозою, незалежно від то-

го, чи вдалося винній особі змусити потерпілого вчинити або не вчинити бажані для неї дії.

Суб'єктом злочину є фізична осудна особа, яка досягла 16-річного віку. А також Кримінальний кодекс передбачає і спеціальний суб'єкт - службову особу.

4. Суб'єктивна сторона злочину характеризується прямим умислом та спеціальною метою – домогтися припинення господарської діяльності або її обмеження, укладення чи невиконання угоди.

Вина при вчиненні протидії законній господарській діяльності характеризується прямим умислом. Психічне ставлення до заподіяння великої матеріальної шкоди чи інших тяжких наслідків може характеризуватися умислом або необережністю.

В суспільстві поширення набув термін «рейдерства», який досить тісно пов'язаний з протидією законній господарській діяльності.

Рейдерство - це поглинання підприємства або інше встановлення контролю над його активами проти волі його власника або керівництва.

Сам термін «рейдер» прийшов з США, де «рейдерами» називають атакуючу сторону в процесах злиття і поглинань. Генеральна прокуратура України відносить до рейдерських захоплень правопорушення, які проходять за двома статтями кримінального кодексу:

- протидія законній господарській діяльності [2].
- протиправне заволодіння майном підприємства, установи, організації [2].

Протидія законній господарській діяльності зустрічається майже у три рази частіше. З 2014 року кількість рейдерських захоплень щороку зростає. Найбільша кількість відбулася у 2017 році - 414. Найменшу кількість рейдерських атак було зареєстровано Генеральною прокуратурою у 2014 році - усього 234 провадження.

На сьогоднішній день злочинність у сфері господарської діяльності становить серйозну проблему, способи вчинення злочинів набувають дедалі більшої складності та професійності, злочинні прояви стають дестабілізуючим фактором суспільного життя, негативно впливають на стан економіки та правопорядку. Тому необхідно розробити чітку методику боротьби з такими видами злочинів, яка передбачала б наявність дієвої та перевіреної організації або органу, що надавав би послуги в сфері охоронних послуг для охорони об'єкта або можливості швидкого реагування з відпрацьованим планом протидії злочинам, застосування багаторівневої системи захисту даних та контролю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про внесення змін і доповнень до Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України від 20.11.1996 р. // ВВР. – 1997. – № 4. – Ст. 21.
2. Кримінальний кодекс України [Текст]: офіц. текст станом на 08.10 2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

Гончарова Анастасія Олександрівна,
студентка групи ПМКПз-18-1

Навчально-наукового інституту права

Науковий керівник:

Мамка Григорій Миколайович,
*д.ю.н., професор кафедри кримінального
права та кримінології*

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОТИДІЇ ТІНЬОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

Одним з найважливіших кроків на шляху подолання тіньової економіки в Україні є нормотворчість. Із цією думкою погоджується більшість вітчизняних та зарубіжних науковців, які вважають головною причиною виникнення та розвитку тіньової економіки не досконале законодавство.

Багато дослідників відзначають, що адміністративні і каральні методи боротьби з тіньовою економікою малоефективні. Боротися з нею доцільно методами економічними та управлінськими. Методи економічні знищують підґрунтя для роботи в тіньовому секторі, а управлінські методи перешкоджають виникненню та реалізації таких ініціатив.

У наш час недостатня ефективність міжнародних інституцій та національних органів у протидії тіньовій економіці призводять до її подальшого поширення. На сьогодні відсутній цілісний та скоординований план дій щодо міжнародної боротьби з явищем тіньової економіки. Ті програмні документи, які існують зараз, не гарантують максимального результату, оскільки стосуються подолання окремих про-

явів тіньової економіки чи спрямовані лише на протидію тіньовій економічній діяльності на теренах окремих країн.

Більшість вітчизняних науковців погоджується із думкою, що для подолання тіньової економіки в Україні необхідно провадити такі дії: створити сприятливі умови для розвитку бізнесу; вдосконалювати податкову систему; розробити прозору систему податкових пільг; вдосконалювати систему соціального страхування та зайнятості населення [1, с.190].

Із впевненістю можна констатувати, що вказані дії відбуваються в Україні, проте їх темпи і масштаби є незначними. А тому, для ефективної боротьби із тіньовою економікою та її проявами необхідним є комплексне здійснення вкрай важливих реформ.

Насамперед, це стосується спрощення ведення бізнесу та зменшення фіскального тиску. Вказаною реформою необхідно передбачити зменшення кількості податків та їх ставок, що сприятиме зменшенню податкового навантаження на суб'єктів підприємницької діяльності. В першу чергу мова йде про зменшення ставок податку на прибуток підприємств, ПДВ, ПДФО принаймні вдвічі.

Також, варто знизити принаймні вдвічі ставку єдиного податку для суб'єктів підприємницької діяльності спрощеної системи оподаткування.

Разом з тим, доцільно вдосконалити механізм адміністрування податків через запровадження електронних сервісів, які зможуть відслідковувати його діяльність дистанційно, тобто без фізичного втручання. Яскравим прикладом такого є розробка та впровадження електронної звітності по РРО, яка дозволяє відслідковувати повноту сплати податків по готівковим розрахункам. Вказана система показала свою ефективність, тому надалі нагальним є необхідність впровадження системи відслідковування повноти сплати податків по безготівкових операціях.

Крім того, варто запровадити дієвий механізм підтримки індивідуальних (фермерських) господарств, як це зроблено до прикладу в Австрії, та передбачити щорічні дотації з бюджету для вказаної категорії осіб. Вказане сприятиме розвитку конкурентного середовища в сферах свинарства, скотарства, молочної та переробної промисловості, створить додаткові робочі місця.

Також, з метою залучення інвестування, варто запровадити звільнення від оподаткування ПДВ та акцизним податком операцій з

введення устаткування, призначеного для виробництва. В свою чергу це призведе до покращення інвестиційного клімату в Україні, зменшить податкове навантаження на 25-30 % при здійсненні вказаних операцій, а також сприятиме притоку іноземних інвестицій. Разом з цим, доцільно запровадити ефективний механізм контролю, котрий не дозволить використовувати громадянам України такі операції для ухилення від оподаткування через створення іноземних компаній.

Зменшити фіскальний тиск на суб'єктів підприємницької діяльності можливо шляхом скорочення чисельності контролюючих органів, у зв'язку із чим актуальним є питання реформування правоохоронних органів економічного спрямування [2]. Доцільним вважається ліквідація таких підрозділів в органах, яким не притаманна діяльність з економічного контролю та створення єдиного органу, який буде здійснювати фінансові розслідування.

Додатковими заходами зменшення фіскального тиску можна назвати запровадження мораторію на проведення перевірок.

Невід'ємною частиною вказаних реформ є необхідність введення жорстких санкцій за порушення законодавства суб'єктами підприємницької діяльності, оскільки знижуючи податкове навантаження та фіскальний тиск, ми можемо стикнутись із проблемою загострення та збільшення рівня тіньової економіки.

Саме тому, нагальним є введення жорстких санкцій за здійснення підприємницької діяльності без державної реєстрації. На даний момент вказана діяльність підпадає під адміністративне правопорушення за яке передбачено штраф у вигляді від однієї тисячі до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (від 17 000 до 34 000 гривень) тому доцільно збільшити вказану санкцію принаймні втричі. Це сприятиме розуміння громадянами необхідності здійснення підприємницької діяльності в правовому полі.

Крім того, доцільно ввести жорсткішу санкцію за умисне ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів), а також єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, де передбачити збільшення штрафів принаймні втричі, з альтернативою позбавлення волі, в разі неможливості сплати таких штрафів.

Аналогічне введення жорсткіших санкцій необхідно здійснити за контрабанду, незаконне виготовлення, зберігання, збут або транс-

портування з метою збуту підакцизних товарів, зайняття гральним бізнесом, фіктивне підприємництво, легалізацію (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, доведення до банкрутства, шахрайство з фінансовими ресурсами, тощо. [3]

Наступними та вкрай важливими реформами є легалізація зайнятості, детінізації заробітних плат та реформування системи пенсійного страхування. Вказані реформи необхідно проводити в комплексі, оскільки вони невід'ємно пов'язані.

Станом на сьогодні в Україні діє солідарна пенсійна система. Це означає що усі кошти, що перераховуються підприємствами та застрахованими особами до Пенсійного фонду України, одразу ж виплачуються нинішнім пенсіонерам.

Така система є застаріла та неефективна. Прогресивною вважається накопичувальна пенсійна система, при якій кожен громадянин зацікавлений в офіційному працевлаштуванні, адже від розміру сплачених ним внесків буде залежати саме його розмір пенсійного забезпечення.

Крім того, вказана пенсійна система дозволяє кожному громадянину розпоряджатися на власний розсуд коштами, накопиченими протягом його трудового стажу.

Легалізації зайнятості та детінізації заробітних плат можна досягти шляхом зниження ставок внесків на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування [4, с.14].

Поряд із цим, при накопичувальній пенсійній системі, доцільно передбачити на законодавчому рівні право визначення кожним громадянином розміру відрахувань для його пенсійного забезпечення.

Саме такі дії в сукупності із зниженням податкового навантаження сприятимуть легалізації зайнятості та детінізації заробітних плат.

Залишається домінуючим на сьогодні вектор, спрямований на визнання ефективними саме засобів юридичної відповідальності. Недостатньо використані такі засоби, як контроль (нагляд), звернення, які дійсно спрямовані на формування правового порядку. Таким чином, хоч і проголошується принципове запровадження нестатичного підходу, зокрема, щодо запобігання корупції, визначення домінуючих заходів дає змогу стверджувати подальше протиставлення держави конкретній особі, яка визнається порушником, та її осуд від імені держави суб'єктами, уповноваженими застосовувати заходи юридичної відповідальності. Відбувається подальше протиставлення держави

як владного суб'єкта та суспільства, його членів, об'єднань, які не мають таких повноважень. Ще більш складною є ситуація щодо забезпечення запобігання тінізації економіки. Оскільки недостатня дослідженість категоріальної сутності поняття тінізації та тіньової економіки, неоднозначність висвітлення ознак таких явищ, відсутність закріплення їх у правових актах призводять до невідповідності й обмеженості правових засобів і заходів, спрямованих на їх усунення, з урахуванням сучасних реалій відповідності правовій формі існування, економічному та соціальному змісту таких феноменів і можливості впливати на них.

Аналіз положень нормативно-правових актів [5], що діяли на території незалежної України, дозволив констатувати періодичне звернення до проблем інституційного забезпечення протидії тінізації, однак усе це не набуло ані системних рис, ані систематичності й послідовності. Встановлено, що окремі адміністративно-правові акти підзаконного характеру, в яких ішлося про важливість забезпечення протидії тінізації економіки та зазначалося про суб'єктів владних повноважень із визначенням окремих завдань за вказаним напрямом, втратили чинність, а передбачені в них заходи були розраховані на невеликий проміжок часу.

Отже, для подолання надмірної тінізації економіки України варто реалізувати такі заходи: зробити легальні умови ведення бізнесу конкурентними з тіньовими, акцентувавши увагу на перегляді ставок податків, оптимізувати податкове навантаження на платників; полегшити адміністрування податків; спростити податковий облік, наблизити його до бухгалтерського; полегшити умови ведення бізнесу (зокрема, спростити дозвільну систему, передати частину регулюючих функцій від держави до об'єднань підприємців); посилити боротьбу з тіньовою економічною діяльністю та корупційними проявами; зробити прозорішим процес витрачання бюджетних коштів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Тильчик О.В. Адміністративно-правове забезпечення протидії корупції: окремі проблеми практичної реалізації на прикладі ДФС України. Розвиток науки і техніки: проблеми та перспективи: матеріали всеукр. наук.- практ. інтер.-конф. (м. Київ, 24 трав. 2017 р.). Київ. 2017. С. 189–192.

2. Онищенко С.В. Міжнародний досвід боротьби з тінізацією економіки в умовах глобалізації. Ефективна економіка. 2013. Вип. 2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2074>.
3. .«Europe: Hidden economy». European Security: a common security concept of the 27 WEU (Madrid, 1995, 14 November) / WEU Council of Ministers. The Financial Times. 09.06.2011.
4. Тенденції тіньової економіки в Україні 2015 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/?lang=ukUA>
5. Кримінальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України: кодекс від 05.04.2001, редакція від 01.05.2016[Електронний ресурс] – режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

Демчук Марта Володимирівна,
студентка групи ПМКПз 18-1
Навчально-наукового інституту права.
Науковий керівник:
Сперкач Наталія Анатоліївна,
к.ю.н., доцент кафедри кримінального
права та кримінології

ПОЗИТИВНИЙ ДОСВІД ДІЯЛЬНОСТІ МИТНИХ ОРГАНІВ ЛИТВИ: ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

У більшості розвинених держав Європи митниця являє собою одним із основних органів державної влади, робота якого, в першу чергу, спрямована на захист держави та її громадян від заборонених та неякісних товарів, забезпечення відповідного рівня національної безпеки, сприяння легальній міжнародній торгівлі. Однак, до сьогодні українська митна система не відзначалась високими та якісними показниками діяльності, що, відповідно, не забезпечувало її належного розвитку.

«Такий стан справ зумовлений низкою внутрішніх та зовнішніх проблем як об'єктивного, так і суб'єктивного характеру, що повинні бути належним чином вирішені задля збереження територіальної цілісності держави, підвищення рівня національної безпеки, захисту суспільства та водночас гармонійного приєднання України до Європейського Союзу (далі – ЄС) і становлення її як розвиненої європейської

держави» [5]. Станом на сьогодні Україною закладено новий курс розвитку митної системи, який пов'язаний із відокремленням митної та податкової служб. Внаслідок цього, постає питання запровадження та реалізації системи ефективних заходів для вирішення наявних проблем у митній сфері та забезпечення її подальшого розвитку. При цьому для виконання зазначеного завдання в умовах прагнень України приєднатись до ЄС недостатньо опиратись лише на власний попередній митний досвід, адже історія розвитку вітчизняних митних органів не характеризується кращою митною практикою. Таким чином, виникає необхідність у дослідженні досвіду найбільш репрезентативних по відношенню до України європейських держав, що зуміли сформувати ефективно функціонуючі митні системи.

В умовах європейської інтеграції митна сфера України доволі швидко змінюється, що вимагає актуалізації досліджень за цим напрямом. Варто зазначити, що окремі аспекти функціонування національної митної системи стали предметом досліджень як представників наукової спільноти, так і фахівців-практиків. Проте на сьогодні практично немає актуальних матеріалів, які б цілісно та комплексно розкривали сучасний стан митної системи України у міжнародному та внутрішньому вимірах, в тому числі із врахуванням досвіду Литовської Республіки.

Зважаючи на вищевикладене, цілями подальшого дослідження є вивчення досвіду побудови та розвитку митних органів Литви, ідентифікування найбільш схожих до сучасного стану вітчизняної митної системи особливостей митної діяльності у Литві та формування на цій основі обґрунтованих рекомендацій щодо реформування митної сфери України.

«На сьогодні чимало європейських держав перебувають на різних етапах приєднання до структури ЄС» [5]. Таким чином, існує потреба у визначенні найбільш значимих показників при виборі європейської держави для вивчення її митного досвіду та його подальшого проєктування на вітчизняну митну практику. З огляду на вищезазначений стан і перспективи розвитку України, історичний шлях її становлення як незалежної держави, військово-політичний конфлікт з Росією, а також основні недоліки у роботі вітчизняних митних органів, вибір зроблено на позитивний досвід Литовської Республіки.

Необхідність вивчення досвіду побудови, становлення та розвитку литовської митної системи обґрунтовується перебуванням в минулому

Литви, як і України, у складі СРСР, кордоном із Російською Федерацією та можливістю на цій основі приєднатись до Європейського Союзу. Все вищеперелічене підтверджує зразковість митного досвіду Литви для України в контексті, по-перше, побудови митниці за європейським прикладом та, по-друге, забезпечення національної безпеки держави, її територіальної цілісності та ведення законної торгівлі.

«У Литві центральним митним органом є митним підрозділ (Центральна митна служба) у структурі Міністерства фінансів Литовської Республіки, яка за типом митної адміністрації є відокремленим самостійним підрозділом Міністерства. За даними 2018 р. литовська митниця налічувала близько 2 110 працівників. Організаційно митна система Литви охоплює Центральну митну службу, Митну кримінальну службу, Центр підготовки митних працівників, Митну лабораторію, Центр митно-інформаційної системи, три територіальні митні служби (у м. Вільнюсі, Каунасі та Клайпеді) та 44 митних пости» [4].

«Робота митних органів Литви реалізовується відповідно до Стратегії розвитку литовської митниці на 2016-2020 рр. Мета митних органів полягає у забезпеченні законної, безпечної, чесної та безперервної міжнародної торгівлі у державі, а також забезпеченні надійного захисту суспільства, ринку, навколишнього середовища та фінансових інтересів Литовської Республіки та ЄС у сфері міжнародної торгівлі. У своїй роботі митники Литви орієнтуються на такі цінності, як: повага до кожної особи (фізичної та юридичної) і держави; професіоналізм; партнерство. При цьому довгострокові стратегічні цілі литовської митниці пов'язані із забезпеченням належної та оптимальної для клієнтів реалізації митних процедур, посиленням боротьби із незаконною міжнародною торгівлею, злочинністю та загрозами національній і міжнародній безпеці, розширенням інституційних компетенцій митних органів» [6].

«Варто зазначити, що стратегія розвитку литовської митниці реалізовується шляхом розроблення довгострокового плану дій щодо впровадження стратегії, його щорічного перегляду та оцінки досягнутого прогресу; складання річних бізнес-планів та цільових планів дій, а також контролювання за їх виконанням; ініціювання та реалізації проєктів розвитку бізнесу та електронної митниці; вдосконалення системи управління якістю роботи литовської митниці, розширення сфери акредитації для митної лабораторії, забезпечення безпеки ІТ-систем, що використовуються митницею; цільового використання

людських ресурсів, інформаційних ресурсів та державних фондів з максимальною ефективністю» [6].

Доцільно також зауважити, що литовська митниця веде активну міжнародну діяльність на засадах митної співпраці із ЄС та міжнародними організаціями, успішно реалізовує численні міжнародні та регіональні митні програми, а також надає технічну підтримку з митних питань іншим державам.

Уважно дослідивши діяльність митних органів Литви та, на підставі одержаних результатів, можна визначити такі ключові особливості функціонування литовської митної системи, які характеризують її успішність, гармонізацію із європейськими митними принципами та можуть бути запозиченими під час реформування митних органів в Україні:

- ефективна організаційна побудова митних органів Литви, що характеризується виокремленням незалежного самостійного митного органу влади у структурі Міністерства фінансів і таким чином забезпечує чітке й логічно обґрунтоване розмежування фіскальної та митної сфер. За даними Всесвітньої митної організації така практика побудови митних органів є домінуючою у світі» [3];

- чіткий митно-орієнтований план розвитку литовської митної системи, ключові показники якого стосуються притаманного митниці функціонального призначення, який, насамперед, пов'язаний із усестороннім забезпеченням законної міжнародної торгівлі, боротьбою із нелегальною зовнішньоекономічною діяльністю, забезпеченням як національної так і міжнародної безпеки;

- стрімкий розвиток митної системи Литви, основою якого є запровадження ефективних митних технологій та інструментарію для підвищення рівня автоматизованості митних процедур, вдосконалення митної інфраструктури, розвиток мотиваційних та навчальних механізмів тощо;

- «– діяльність Інституту уповноваженого економічного оператора на засадах об'єктивного удосконалення системи спрощень для суб'єктів господарювання, заохочення підприємницьких структур до одержання цього статусу та його пропагування у бізнес-середовищі» [7];

- впровадження покращеної системи управління митними ризиками, її інформаційної та аналітичної складових у контексті взаємодії з іншими національними та міжнародними контролюючими інституціями;

– гармонійне поєднання принципів комплексності та вибіркової проведення митного контролю на усіх етапах постачання, що дозволяє збільшити показник виявлення митних правопорушень, і тим самим прискорити реалізацію митних процедур;

– вдосконалення способів оперативно-розшукової діяльності працівників митниці, що значно зменшує імовірність потрапляння на внутрішній ринок країни та ринок ЄС небезпечних чи якісних товарів;

– активна міжнародна діяльність митних органів Литви, що, насамперед, забезпечує зразковість та врахування митних інтересів Литовської Республіки у європейському законодавстві, набуття нового позитивного досвіду щодо впровадження ефективних митних інструментів, отримання цільової фінансової допомоги ЄС для реалізації внутрішніх митних проєктів, налагодження взаємодіючої співпраці із новими партнерами, тощо.

Таким чином, усі зазначені вище особливості функціонування митних органів Литви можна у логічному порядку врахувати під час проведення реформ митної системи України.

В умовах європейської інтеграції України вирішення комплексного реформування митниці вбачається через вивчення успішного досвіду провідних європейських держав щодо побудови та функціонування митних систем, які ґрунтуються на використанні європейських митних принципів та ефективно функціонують на європейському та міжнародному рівнях. На підставі врахування низки параметрів та особливостей розвитку різних європейських держав обрано Литовську Республіку як одну із країн, митний досвід якої може бути адекватно використаний при реформуванні митної системи України. Таким чином було ретельно досліджено особливості функціонування митних органів Литви та ідентифіковано ключові тенденції їхньої роботи, що визначають успішність литовської митниці та її гармонізацію із європейськими митними стандартами.

На основі одержаних результатів логічно розроблено цільові рекомендації щодо реформування митної системи України з пріоритетним та обґрунтованим врахуванням принципів роботи литовської митниці. Перспективами подальших досліджень є поглиблене аналізування вітчизняного митного досвіду з метою визначення ключових нагальних проблем у цій сфері, що повинні бути вирішені на засадах розроблення й впровадження ефективних реформаторських заходів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Звіт Світового Економічного Форуму та Глобального Альянсу "The Global Enabling Trade Report 2016". URL: <http://reports.weforum.org/global-enabling-trade-report-2016/#topic=data>
2. Митний кодекс України № 4495-VI від 13.03.2012 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17> (дата звернення 16.09.2019).
3. Офіційний сайт Всесвітньої митної організації. URL: www.wcoomd.org/
4. Офіційний сайт Департаменту статистики Литовської Республіки. URL: <http://www.std.lt/>
5. Офіційний сайт Європейського Союзу. URL: https://europa.eu/europeanunion/about-eu/countries_en
6. Офіційний сайт митниці Литовської Республіки. URL: <http://www.lrmuitine.lt>
7. Офіційний сайт Міжнародного рейтингу Світового банку "Doing Business". URL: <http://www.doingbusiness.org/>
8. Офіційний сайт Міжнародного рейтингу Світового банку "Logistics Performanc Index". URL: <https://lpii.worldbank.org/>

Дивнич Анастасія Миколаївна

студентка групи ПМКПз-18-1

Навчально-наукового інституту права

Науковий керівник:

Богатирьова О.І.

д.ю.н. старший науковий співробітник

професор кафедри кримінального

права та кримінології

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРИЗНАЧЕННЯ КОНФІСКАЦІЇ ЯК ДОДАТКОВОГО ВИДУ ПОКАРАННЯ ЗА ФІНАНСОВІ ЗЛОЧИННИ

У Кримінальному кодексі України (далі - КК) конфіскація майна визначається як примусове безоплатне вилучення у власність держави всього або частини майна, яке є власністю засудженого (ч. 1 ст. 59 КК України) [1]. У той же час у науці кримінального права пропонуються

інші визначення. Так, І.Г. Богатирьов розуміє під конфіскацією майна захід примусу, застосована від імені держави у рішенні суду щодо особи, визнаної винною у кримінальному злочині, який полягає в передбаченому законом обмеженні права власності особи на вилучення всього або частини майна [2, с. 38-44]. Серед ознак конфіскації автор виділяє такі: 1) примусовість; 2) безоплатність вилучення; 3) об'єкт конфіскації - майно, що належить засудженому; 4) виключність призначення, тобто лише в разі, якщо конфіскація передбачена в санкції за вчинений злочин; 5) конфіскація майна не має абсолютного характеру, оскільки обмежується переліком майна, що не підлягає вилученню.

На думку Г.М. Собко, «конфіскація майна - примусове безоплатне позбавлення особи права власності на неправомірно належне, використане або передане майно як санкція за вчинення злочину, що призначається за рішенням суду» [3, с. 12]. Проте це визначення викликає певні сумніви, зокрема позиція автора щодо існування права власності на неправомірно належне, використане або передане майно. До ознак конфіскації Г.М. Собко відносить такі: 1) примусовість; 2) безоплатність; 3) активні дії з вилучення; 4) спрямування майна в дохід держави; 5) обмеження належного особі права власності на підставі судового рішення; суб'єкт - засуджений.

Виходячи із законодавчого визначення конфіскації майна (ст. 59 КК), Ш.Б. Давлатов виокремлює такі її ознаки: 1) примусове вилучення майна на користь держави, тобто незалежно від волі його власника; 2) безоплатність вилучення у власність держави всього або частини майна; 3) вилученню підлягає тільки те майно (або його частина), що зазначене у вироку суду; 4) застосовується судом лише до засудженої особи; 5) призначається лише у випадках, спеціально передбачених в Особливій частині КК; 6) застосовується до особи, яка вчинила тяжкий або особливо тяжкий корисливий злочин, або злочин проти основ національної безпеки України чи громадської безпеки незалежно від ступеня їх тяжкості [4, с. 101].

Отже, конфіскація майна – це засіб кримінально-правового реагування на кримінальні правопорушення, що полягає в остаточному позбавленні особи майна, і застосовується за рішенням суду.

Станом на сьогодні конфіскація майна як обов'язкове додаткове покарання передбачено в 32 статтях Особливої частини КК України, що містять 51 санкцію, а як факультативний вид додаткового покарання у 19 статтях (36 санкцій). Отже, всього конфіскацію майна як

додатковий вид покарання зазначено у 87 санкціях за 51 статтею КК України [5, с. 14].

Конфіскація як додатковий вид покарання передбачений за наступні фінансові злочини - за кваліфіковані види виробництво, зберігання, придбання, транспортування, відвантаження, імпорт в Україну для продажу або продажу підроблених грошей, державних цінних паперів або державних лотерейних квитків (ч. 3 ст. 199 КК України) та контрабанди (ч. 2 ст. 201 КК України), за легалізацію (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом (ч. 1, 2 і 3 ст. 209 КК України), і за вчинені за обтяжуючих обставин ухилення від сплати податків, зборів, інших обов'язкових платежів (ч. 3 ст. 212 КК України) та ухилення від сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування (ч. 3 ст. 212 КК України).

З розвитком науково-технічного прогресу слушним є питання: чи можливо конфіскувати електронні гроші? Відповідно до ч. 1 ст. 15 Закону України №2346-III від 5 квітня 2001 року «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» [6] електронні гроші - це одиниці вартості, що зберігаються на електронному пристрої, які приймаються як платіжний засіб особою, відмінною від емітента, і є грошовими зобов'язаннями цієї особи, як готівкою, так і готівкою. Електронні гроші - це грошові зобов'язання емітента перед пред'явником, інформація якого зберігається на електронному пристрої як запис у спеціалізованих електронних системах. На думку М.А. Пожидаєвої регулювання відносин у сфері використання електронних грошей може здійснюватися і ст. л. 190 л, ч. 1 ст. 509 л, п. 1 ч. 1 ст. 512 л, ч. 3 л ст. 656 л ЦК л України, а не лише спеціалізованими нормативно-правовими актами. Електронні гроші можна віднести до об'єктів цивільних прав, а саме: майнових прав та обов'язків [7, с. 88, 93].

Враховуючи, що в Україні в цивільному законодавстві нема чіткої законодавчої регламентації порядку здійснення операцій з електронними грошима, а так само поняття про них, вважаємо про доцільне застосовувати конфіскацію і щодо них. Статтею 96-1 КК України передбачено, що спеціальній конфіскації л підлягають цінності л, гроші та інше л майно.

На нашу думку, ст. 96-1, ст. 96-2 КК України суперечить ст. 59 КК України і ст. 49 КВК України. Частиною 1 ст. 49 КВК України прямо передбачено, що поняття "майно" також включає гроші, а в ст.

96-1 та 96-2 КК, гроші є окремим предметом, що підлягає спеціальній конфіскації. Це не логічно.

Крім того, в ст. 96-1 та 96-2 Кримінального кодексу України разом із термінами "гроші" та "інше майно" використовується термін "цінності". Кримінальний кодекс України не розкриває значення поняття цінностей, що використовується в інших статтях Особливої частини Кримінального кодексу України. Уточненнями про природу цих цінностей міститься у самих приписах: ст. 150-1 (інші матеріальні цінності), ст. 159-1 (матеріальні цінності), ст. 201 (культурні цінності), 438 (національні цінності).

Цінності - це речі, які мають певну матеріальну чи духовну цінність [8, с. 1588]. Відповідно до ст. 190 Цивільного кодексу України вважаються окремим предметом, окремою річчю, сукупністю речей, а також майновими правами та обов'язками. Ми поділяємо думку, що "цінності" (вживаються у Господарському кодексі України) мають більш розширене значення, ніж термін "майно". Ми вважаємо, що за значенням у ст. 96-1 та ст. 96-2 КК України слід розуміти лише матеріальні цінності.

Враховуючи викладене, вважаємо, що у ст. 96-1 та ст. 96-2 КК України, терміни "гроші, цінності та інше майно" в контексті конфіскації речей, колекції речей або майнових прав на майно можуть охоплюватися одним терміном "майно". Використовується в ст. 96-1 та ст. 96-2 КК України терміни "гроші, цінності та інше майно" доцільно замінити терміном "майно".

З урахуванням викладеного вище вважаємо доцільним доповнити ст. 96-1 КК України приміткою, в якій визначити поняття майна, що підлягає спеціальній конфіскації. Пропонуємо наступну редакцію такої примітки: «Під майном у статтях 96-1 та 96-2 цього Кодексу слід розуміти гроші, зокрема електронні, цінні папери, матеріальні цінності, у тому числі ті, що знаходяться на банківських рахунках чи на зберігання у банках або інших фінансових установах, а також майнові права».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14o>
2. Богатирьов І.Г. Конфіскація майна - за і проти. Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка. 2015. № 3. С. 38-44.

3. Собко Г.М. Конфіскація за кримінальним законодавством України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.080. НАН України. Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького. К., 2008. 20 с.

4. Давлатов Ш.Б. Щодо розширення сфери застосування конфіскації майна як додаткового покарання. Вісник Академії митної служби України. Серія: Право. 2015. №1.С. 100-103. URL: http://nbuv.gov.ua/UIRN/vamsup_2015_1_17.

5. Єрмак О. В. Конфіскація як захід кримінально-правового характеру : автореф. дис ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Нац. акад. прокуратури України. Київ, 2017. 20 с.

6. Про платіжну систему та переказ коштів в Україні : Закон України №2346-ІІІ від 5 квітня 2001 року URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2346-140>.

7. Пожидаєва М.А. Правове регулювання операцій з електронними грошима в Україні. Адміністративне право і процес. № 3(9). 2014. с. 87-95. URL: <http://applaw.knu.ua/index.php/arkhiv-nomeriv/3-9-20140>.

8. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусело. К.: Ірпінь, 2005. 1728 с.

Довженко Юлія Віталіївна,
студентка групи ПМКПз 18-1
Навчально-наукового інституту права
Науковий керівник:
Богатирьов Іван Григорович,
д.ю.н., професор, професор кафедри
кримінального права та кримінології

ТРАНСНАЦІОНАЛЬНА ЗЛОЧИННІСТЬ У СФЕРІ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ: КРИМІНОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Останнім часом у світі все більше занепокоєння викликає поширення транснаціональної організованої злочинності, що являє загрозу не лише для безпеки окремих держав, але й світової спільноти в цілому. Одним з найбільш небезпечних видів міжнародного злочинного бізнесу, що грубо порушує права людини, є торгівля людьми. За оцінками експертів Організації Об'єднаних Націй, цей вид злочину посідає третє місце за рівнем прибутковості після торгівлі наркотиками та зброєю.

Перетворення торгівлі людьми в проблему міжнародного характеру стало передумовою до вироблення світовим співтовариством єдиних правових стандартів протидії цьому негативному соціальному явищу та їх закріплення у міжнародних конвенційних нормах. Разом з цим, дослідники звертають увагу на нормативну невизначеність ознак торгівлі людьми, їхнього змістовного наповнення, форм здійснення незаконної торгівельної діяльності.

Змістовний аналіз визначення, визнаного у світовій правоохоронній практиці, дозволяє виокремити наступні особливості явища торгівлі людьми: а) ця діяльність поєднана з насильством або іншими формами примусу; б) особа, яка стала об'єктом торгівлі, піддається експлуатації, що може містити в собі експлуатацію проституції інших осіб або інші форми сексуальної експлуатації, примусову працю або інші послуги, рабство, рабську залежність або видалення органів [1, с. 108].

Однак таке розуміння торгівлі людьми видається дещо однобоким і не враховує всього різноманіття як засобів втягування людей у торгівлю ними, так і форм їх експлуатації в результаті реалізації торгівельних відносин.

Транснаціональний характер торгівлі людьми значно ускладнює процедуру розслідування цього злочину для українських правоохоронних органів. Відсутність відповідних договорів між Україною та іншими країнами-транзитами - з одного боку, і країнами-реципієнтами - з іншого, унеможлиблює проведення необхідних слідчих дій [2, с. 85].

На сьогоднішній день спостерігається тенденція до збільшення рівня латентності злочинів, пов'язаних з торгівлею людьми, в Україні. За оцінками експертів вона становить близько 90%. Цьому частково сприяє, що у потерпілих існує страх перед громадським осудом, погрозами з боку торговців «живим товаром» та відсутність довіри до правоохоронних органів [3, с. 22].

Крім того, було опитано більше 30 жертв торгівлі людьми, 102 експерти – представники правоохоронних структур, 20 волонтерів неурядових правозахисних організацій та 3 особи засуджені за торгівлю людьми судами України. Отримані за результатами опитування дані свідчать про те, що торгівля людьми в Україні набула рис проблеми національного масштабу. Респонденти та експерти вважають, що за 10 останніх років лише жінок з України вивезено до півмільйона осіб [4, с. 34].

Серед основних причин, транснаціональної організованої у сфері торгівлі людьми вітчизняні і зарубіжні вчені виділяють бідність і тендерну нерівність - фактори, що перешкоджають отриманню освіти, гідному працевлаштуванню й отриманню впевненості у майбутньому.

Головними країнами призначення «живого товару», як правило, є країни Західної Європи (ФРН, Італія, Іспанія, Бельгія), а також Туреччина, Греція, Ізраїль, США, Об'єднані Арабські Емірати, Португалія, Єгипет, Франція, Словаччина, Лівія, Румунія, Австрія, Японія, Швейцарія тощо (за даними слідчих органів України, всього виявлено жертв торгівлі у 57 країнах світу) [3, с. 8].

У складі структурованої групи торгівців людьми переважно мають місце наступні елементи: організатори та керівники, вербувальники, перевізники; корумповані чиновники; провідники; пособники; охоронці та стягувачі боргів [5, с. 3].

Торгівлю людьми можна класифікувати таким чином: торгівля жінками і дітьми з метою використання їх в сексуальних цілях (для виробництва порнографічних матеріалів чи зайняття проституцією); торгівля людьми з метою експлуатації їх праці; торгівля людьми з метою залучення в боргову кабалу; торгівля людьми з метою використання у збройних конфліктах; торгівля людьми з метою втягнення у злочинну діяльність; торгівля дітьми з метою усиновлення (удочеріння) в комерційних цілях; торгівля людьми з метою вилучення органів, проведення дослідів над людиною без її згоди; торгівля людьми з метою дотримання звичаїв, подібних до рабства; торгівля людьми з метою використання їх підневільного стану; торгівля жінками з метою використання примусової вагітності. Цей перелік не є вичерпним.

Серед способів транснаціональної організованої у сфері торгівлі людьми варто виділити: створення фірм, які займаються працевлаштуванням за кордоном, шлюбних агенцій, туристичних фірм, які на підставі легальної візи переправляють осіб за кордон, а далі відбувається передача третім особам з метою експлуатації; розміщення оголошень в засобах масової інформації щодо можливого працевлаштування за кордоном (автосервіс для чоловіків, сільськогосподарські роботи для жінок), оголошення про щасливий шлюб з іноземцем тощо.

У сучасних умовах здійснення протидії торгівлі людьми можливе лише шляхом застосування комплексного підходу, який би передбачав одночасне поєднання заходів боротьби з цим явищем як з формою кримінального бізнесу та удосконалення законодавства, що ре-

гулює питання законної міграції й працевлаштування за кордоном, у т. ч. його приведення у відповідність до міжнародно-правових актів у цій сфері [6, с. 251].

Зважаючи на викладене та синтезуючи розроблені в юридичній літературі правові й організаційні заходи протидії торгівлі людьми [7, с. 108-109; 8, с. 109; 9, с. 55-56], пропонується їх удосконалення за такими напрямками:

- удосконалення національного законодавства у цій сфері;
- розробка та прийняття Національної стратегії протидії торгівлі людьми в Україні, затвердження Концепції протидії торгівлі людьми, а також програмних документів для їх реалізації;
- прийняття законів України «Про протидію торгівлі людьми», «Про захист громадян України за кордоном», у яких визначити поняття та закріпити систему протидії цьому явищу;
- створення ефективної загальнодержавної системи протидії торгівлі людьми, у т. ч. здійснення таких заходів;
- запровадження в Україні дієвого механізму взаємодії суб'єктів протидії цьому явищу на всіх рівнях (створення спільних робочих груп з представників правоохоронних органів; створення єдиної автоматизованої системи інформаційного забезпечення правоохоронних органів у протидії торгівлі людьми; забезпечити належний рівень співпраці між уповноваженими державними органами, неурядовими організаціями);
- покращення кадрового, фінансового й матеріально-технічного забезпечення правоохоронних та інших державних органів, залучених до протидії цьому протиправному явищу;
- удосконалення стратегій інформування громадськості про форми, способи і методи діяльності торговців людьми, роз'яснення потерпілим їх права на державний захист, отримання допомоги.

Насамкінець формування концептуальних, законодавчих й організаційних засад протидії торгівлі людьми сприятиме удосконаленню нормативно-правового регулювання цієї діяльності та створенню ефективної загальнодержавної системи протидії цим явищам в Україні. Реалізація запропонованих заходів у рамках протидії торгівлі людьми знизить ризик розширення та самовідтворення цього явища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Нелегальна міграція та торгівля жінками у міжнародно-правовому аспекті/ під заг. ред. Ю. С. Шемшученка. – [у 2-х кн.]. – К., ІДП ім. Корецького, НАН України, НА ВСУ, 2001.
2. Іващенко В. Проблеми правового регулювання співробітництва держав у галузі боротьби з торгівлею людьми / / Підприємництво, господарство і право. - 2002. - № 9.
3. Ахтирська Н.М. Торгівля людьми в Україні: про що свідчить судова практика. - Київ, 2006.
4. Торгівля людьми як проблема сучасності (соціально-правовий аналіз новітніх тенденцій) (К. Б. Левченко) / / Український соціум. - 2004. - № 2 (4).
5. Взаємозв'язки між організованою злочинністю та торгівлею іноземцями. Наукове дослідження, підготовлене Секретаріатом Будапештської групи старших посадових осіб. – Будапешт, 1999.
6. Скулиш Є. Д. Транснаціональна торгівля людьми : [монографія] / Є. Д. Скулиш. – К. : Наук.-вид. відділ НА СБ України, 2007.
7. Погорецький М. А. Торгівля людьми : тенденції розвитку та заходи протидії / М. А. Погорецький // Боротьба з торгівлею людьми : мат-ли Міжн. наук.- практ. конф. (м. Донецьк, 26 черв. 2008 р.) Донецьк. юрид. ін.-т ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка ; Фонд Ганнса Зайделя. – Донецьк : Донецьк. юрид. ін.-т ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2008.
8. Погорецький М. А. Організована злочинність : тенденції розвитку та заходи протидії / М. А. Погорецький // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика) : наук.-практ. журнал. – К., 2007. – № 16.
9. Левковський В. Ф. Протидія організованій злочинності на каналі міжнародного студентського обміну / В. Ф. Левковський, М. А. Погорецький, А. М. Черняк // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика) : наук.- практ. журнал. – К., 2008. – № 19.

Коц Інна Ігорівна,
студентка групи ПМКПз-18-1
Навчально-наукового інституту права
Науковий керівник:
Сперкач Наталія Анатоліївна,
к.ю.н., доцент кафедри кримінального
права та кримінології

ТОВАРИ, ЩО ПІДЛЯГАЮТЬ ДЕРЖАВНОМУ ЕКСПОРТНОМУ КОНТРОЛЮ, ЯК ПРЕДМЕТ ЗЛОЧИНУ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

«Порушення встановленого порядку міжнародних передач товарів, що підлягають державному експортному контролю, - карається штрафом від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі за того ж строку, з позбавленням права обіймати певні посади конкретної діяльності і до трьох років або без» [1].

Це ж діяння, повторне чи організоване групою, карається обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк, позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю та термін до трьох років.

(Стаття 333 із змінами, внесеними згідно із Законом України № 668-МО від 3 квітня 2003 р.)

Диспозиція ч. 1 ст. 333 КК є порожнім. Тому для розкриття об'єктивних та суб'єктивних особливостей цього злочину слід звернутися до деяких нормативних актів, основними з яких є Закон України «Про державний контроль за міжнародними перевезеннями товарів військового та подвійного користування» від 20 лютого 2003 року (ОІА - 2003 - № 12. - Стаття 518) та Положення про Державну службу експортного контролю, затверджене Президентом України 17 квітня 2002 р. (ОІУ. - 2002. - № 16. - Стаття 342).

На основі цих нормативних актів Державна служба експортного контролю розробляє окремі положення, інструкції про порядок міжнародних передач конкретних товарів, що підлягають державному експортному контролю. Наприклад, «Про порядок державного контролю за передачею військових товарів» від 20 листопада 2003 р. (ОАЕ - 2003 - № 48. - Ст. 2506).

Об'єктом злочину є суспільні відносини, які забезпечують національну безпеку України, її міжнародний авторитет у сфері дотримання міжнародних зобов'язань щодо нерозповсюдження зброї масового знищення, засобів їх доставки, обмеження передачі звичайної зброї тощо. а також здійснення заходів щодо запобігання використанню цих товарів з терористичними та іншими незаконними цілями.

Неодмінною ознакою злочину є його предмет - товари, що підлягають державному експортному контролю.

«Відповідно до ст. 1 розділу 1 Закону України «Про державний контроль за міжнародними перевезеннями військових товарів та подвійного використання» такими товарами є: 1) товари військового призначення; 2) предмети подвійного використання» [1].

До військових товарів належать: «військові предмети - зброя, боєприпаси, військова та спеціальна техніка, спеціальні аксесуари для їх виготовлення, вибухові речовини, а також матеріали та обладнання, спеціально призначені для розробки, виробництва чи використання цих виробів; військові послуги - надання послуг іноземним юридичним або фізичним особам в Україні або за кордоном, включаючи посередницькі (брокерські) послуги, у сфері розробки, виробництва, будівництва, складання, випробування, ремонту, обслуговування, модифікації, модернізації, експлуатації, управління, демілітаризації, знищення, продаж, зберігання, виявлення, ідентифікація, придбання або використання військових продуктів чи технологій та надання визначеній іноземній юридичній особі чи юридичній особі послуг авніка для іноземців або фінансування таких заходів; військова техніка - спеціальна інформація в будь-якій формі (крім загальнодоступної інформації), яка необхідна для розробки, виробництва чи використання військової продукції та надання військових послуг» [1].

Ця інформація може надаватися у вигляді технічних даних або технічної допомоги: «технічні дані - проекти, плани, креслення, схеми, схеми, моделі, формули, технічні характеристики, програмне забезпечення, посібники та інструкції, розміщені на папері чи інші, включаючи електронні, носії інформації; технічна допомога - проведення тренінгів, надання консультацій, проведення заходів з метою підвищення кваліфікації, навчання, практичного засвоєння методів роботи; основні технології - технології, що визначають принцип дії та використання техніки, та елементи технології, без яких військова техніка не може бути створена та використана» [1].

Предмети подвійного використання включають: певні види продукції, обладнання, матеріали, програмне забезпечення та технології, спеціально не призначені для військових цілей, та пов'язані з цим роботи та послуги, які, крім цивільного призначення, можуть використовуватися у військових чи терористичних цілях або для розробки, виробництва, використання військових товарів, зброї масового знищення, транспортних засобів для зазначеної зброї або ядерно-вибухових пристроїв, включаючи певні види ядерних матеріалів, хімічні агентичні речовин, бактеріологічні, біологічні та токсичні агенти.

Списки конкретних видів цих товарів розробляються Державною службою експортного контролю та затверджуються КМУ.

Для міжнародної передачі таких товарів необхідний дозвіл Державної служби експортного контролю України.

Державний експортний контроль розглядає документи, подані суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності України та суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності, та вирішує питання про надання дозволів (висновків) на міжнародні передачі товарів, що підлягають експортному контролю. Відповідно до Закону України "Про державний контроль за міжнародними перевезеннями предметів військового та подвійного призначення" такими документами є: дозвіл - документ на право експорту чи імпорту таких товарів; висновок - документ на право тимчасового ввезення чи вивезення товарів, їх транзит, переговори про передачу таких товарів до країн, щодо яких встановлено ембарго на їх доставку; гарантійний документ - письмове зобов'язання уповноваженого державного органу України або іноземної держави використовувати товари для зазначених цілей та інші документи, перелічені у Законі.

Об'єктивна сторона злочину - це порушення встановленого порядку міжнародних передач товарів, що підлягають державному експортному контролю.

Міжнародні перевезення товарів можуть відображатись у таких діях, як експорт, імпорт, реекспорт, тимчасовий вивезення товарів за межі України або тимчасовий ввезення на її територію, транзит товарів через Україну, а також будь-які інші переміщення товарів за межі України, за умови для участі в них суб'єктів міжнародних передач товарів. Дії можуть бути вчинені як на території України, так і за її межами. Наприклад, згідно зі ст. 1 Закону України "Про державний контроль за міжнародними перевезеннями предметів військового та по-

двійного призначення" це може бути продаж чи передача товарів в Україні до посольства або представника будь-якої юридичної особи іноземної держави, іноземця чи особи без громадянства ; розкриття технології іноземцю чи особі без громадянства на території України або за її межами; продаж або передача в Україні чи за кордоном права управління такими товарами юридичній особі іноземної держави, іноземцю або особі без громадянства.

Спеціальний порядок міжнародної передачі перерахованих матеріалів, сировини, обладнання, технологій за межі України розробляється Державною службою експортного контролю та затверджується КМУ та містить конкретні правила, що встановлюють конкретні правила державного контролю за такою діяльністю.

Порушенням цих правил може бути те, що товари не пройшли державний експортний контроль, або суб'єкти господарювання не отримали дозвіл на цей контрольний, висновочний або гарантійний документ, або отримали дозвіл незаконно, подаючи підроблені документи, навмисно приховуючи інформацію, що стосується отримання дозволу, отримання дозволу через недобросовісні дії тощо.

Суб'єктивна сторона - це прямий намір, за допомогою якого особа усвідомлює, що здійснює міжнародну передачу товарів військового чи подвійного використання, що підлягають державному експортному контролю, з порушенням встановленого порядку такої передачі, і хоче зробити це тому.

Мотиви та цілі можуть бути різними та не впливати на кваліфікацію. Частіше вони егоїсти, але вони можуть бути іншими: помста, заздрість.

«Суб'єктом злочину є загальносуджена фізична особа, яка досягла 16 років. Це може бути як особа, яка взагалі не має права здійснювати міжнародні передачі цих товарів, так і особа, яка має право займатися такою діяльністю, але порушує встановлений порядок» [2].

Ч. 2 ст. 333 Кримінального кодексу як кваліфікуючі ознаки передбачає, що особа вчиняла одне й те саме діяння повторно або за попередньою змовою групою осіб (див. Коментар до пункту 3 статті 28 та статті 32 ЦК).

Таким чином, порушення правил експортного контролю вважаються державами ЄС одними з важких правопорушень, за скоєння яких до суб'єктів-порушників застосовуються суворі кримінальні та адміністративні покарання, а також величезні штрафи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Стаття 333. Порухення порядку здійснення міжнародних передач товарів, що підлягають державному експортному контролю. URL: <http://mego.info/матеріал/стаття-333-порушення-порядку-здійснення-міжнародних-передач-товарів-що-підлягають-державном>.
2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. *Офіц. текст*. Київ : Алерта, 2016. 212 с..

Ломонос Анатолій Анатолійович,

студент групи ПМКП-18-1

Навчально-наукового інституту права

Науковий керівник:

Мірошниченко Сергій Сергійович,

д.ю.н., доцент, професор кафедри

кримінального права та кримінології

ЗАХОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УНИКНЕННЯ МІЖНАРОДНОГО ПОДВІЙНОГО ОПОДАТКУВАННЯ

Подвійним оподаткуванням варто розглядати, як явище, при якому відбувається оподаткування визначеного об'єкта оподаткування в окремого платника податку здійснюється неодноразово в один і той же термін у межах однієї чи декількох податкових юрисдикцій. Зовнішнє (міжнародне) подвійне оподаткування є результатом зіткнення кількох незалежних податкових юрисдикцій, що спричиняє проблему диференціації платника податків та визначення об'єкта оподаткування за межами однієї держави. Є предметом наукових досліджень як у нашій вітчизняній, так і в зарубіжній науці, саме організаційно-правовий механізм уникнення явища міжнародного подвійного оподаткування.

Серед науковців, які займалися вивченням питань методів та способів уникнення подвійного оподаткування, можна відзначити праці: С. Г. Пепеляєва, І. Ю. Петраша, Р. Дорнберга, М. П. Кучерявенка, А. І. Погорлецького, А. Оглей, В. А. Кашина.

На сьогодні, достаток країни, незалежно від її рівня економічного розвитку, неодноразово залежить від обсягу інвестицій, які вкладаються в її економіку. Ось чому не тільки платники податків, але й

самі держави зацікавлені у запобіганні подвійного оподаткування доходів (прибутку) та майна. Крім того, податкове навантаження на фізичних та юридичних осіб, які працюють у сфері міжнародних економічних відносин, не усуваючи подвійного оподаткування, може досягати таких значних розмірів, що будь-яка їх участь у міжнародному розподілі праці буде економічно невиправданою для них. Подвійне оподаткування можна усунути двома способами: в двосторонньому та односторонньому порядку. Таким чином, в односторонньому порядку усунення подвійного оподаткування виконується шляхом внесення змін до національного податкового законодавства.

У двосторонньому (багатосторонньому) порядку - на основі міжнародних угод за допомогою підписання двосторонніх угод саме про уникнення подвійного оподаткування доходів від капіталу та праці та включення даних угод до системи національного законодавства держави. Одностороннє усунення подвійного оподаткування на перший погляд, є оптимальним, як і один із найпростіших способів регулювання, оскільки це не потребує тривалих переговорів між країнами та небажаного прогресу, досягнутого ними, що є необхідним при укладанні міжнародних угод. Але, як виявляється, наслідки одностороннього усунення подвійного оподаткування можуть бути негативними для самих держав.

Усунення подвійного оподаткування за допомогою одностороннього врегулювання може спонукати до невиправданих втрат бюджету, а також до різних шахрайств зі сторони недобросовісних платників податків. Крім того, у цьому випадку країна постійного проживання є донором тієї країни, де її громадяни (або підприємство) здійснює господарську діяльність. У той же час одностороннє уникнення подвійного оподаткування не вирішує повністю проблеми тому, що перед кожною державою покладено завдання забезпечити достатній рівень податкових надходжень до бюджету та створити оптимальні умови для економічного розвитку. Як результат, велика кількість країн відмовилися від цього способу усунення подвійного оподаткування. В більшості випадків у міжнародній податковій практиці використовується двосторонній порядок усунення подвійного оподаткування. Таким чином, міжнародно-правове подвійне оподаткування усувається тільки за допомогою підписання відповідних міжнародних податкових угод (конвенцій) між відповідними державами, які в цьому зацікавлені. Необхідною умовою уникнення подвійного оподатку-

вання є міждержавні договори, які стосуються взаємної згоди щодо правового тлумачення фіскальних правопорушень. Кожна країна самостійно обирає способи усунення подвійного оподаткування, використовуючи при цьому систему методів уникнення подвійного оподаткування.

Щоб дослідити правову природу методів уникнення міжнародного подвійного оподаткування перш за все важливо встановити місце останніх у системі уникнення міжнародного подвійного оподаткування. Домінуюче становище науковців проблеми подвійного оподаткування з цього питання визначає, що податкові договори встановлюють трирівневу систему ліквідації подвійного оподаткування [1, с. 8; 2, с. 274; 3, с. 11-12].

На першій стадії усувається подвійне оподаткування джерела доходу та резиденства. З цією метою договори включають статті про ліквідацію подвійного резидентства та статті, що встановлюють однієї із сторін виключне право оподатковувати кожен вид доходу.

На другій стадії подвійне оподаткування усувається, що залишається через конфлікт між принципом джерела (територіальності) доходу та принципом резидентства. Така ліквідація, як правило, вже певною мірою забезпечується внутрішніми правилами кожної держави. Тому метою податкового договору є узгодження внутрішніх норм кожної країни в цій галузі між собою (наскільки це можливо) або, рідше, проведення переговорів про новий режим ліквідації подвійного оподаткування. З цією метою податкові угоди розглядають способи вирішення проблеми подвійного оподаткування завдяки системі методів уникнення подвійного оподаткування.

Третя стадія усуває подвійне оподаткування, що виникає внаслідок відмінностей у встановленні податку на прибуток, що оподатковується у державах-партнерах. Таке подвійне оподаткування, зазвичай, виникає внаслідок акцій, що виконуються податковими органами, що належать до їх компетенції, а саме перерозподіляти доходи платників податків для цілей оподаткування. Зазначені права, в більшості випадків закріплені за податковими органами внутрішнім законодавством більшості країн та підтверджені у статтях угод про підприємницькі доходи, відсотки та роялті.

Так, згідно з позиціями В. А. Кашина, І. Ю. Петраша, В. В. Гусєва та інших науковців, методи уникнення подвійного оподаткування застосовуються на другій стадії застосування угоди про уник-

нення подвійного оподаткування після вирішення конфліктів між правилом про джерело доходу та правилом резиденства, а також складовою механізму застосування зазначеного договору.

Власну позицію щодо правової природи та місця методів уникнення подвійного оподаткування висловлює російський дослідник С. Г. Пепеляєв, який вказує, що методи уникнення багаторазового оподаткування є самостійним інститутом, визначеним у змісті міжнародних угод: «про уникнення подвійного оподаткування» [4].

При цьому зазначений інститут застосовується разом з двома іншими: «інститутом резиденства та обмеженої податкової юрисдикції; інститут методів уникнення міжнародного подвійного оподаткування в міжнародних угодах містить орієнтовно ті ж норми, що і національне законодавство держави» [4, с. 380- 384]. Також, щоб зрозуміти важливість норм щодо способів уникнення подвійного оподаткування у структурі відповідного договору, думка А. І. Погорлецького, висловлена дослідником під час постатейного дослідження: «Типової конвенції Організації економічного співробітництва та розвитку про уникнення подвійного оподаткування доходів і капіталу з 1963 року (в останній редакції 2003 року)» [5].

«Якщо використовувати правила розподілу доходу між державами, що містяться у ст. 6-22 Конвенції подвійне юридичне оподаткування може бути полегшено певним чином, але не завжди повністю вдається усунути. Однак, саме, ст. 23 Конвенції, яка передбачає правила щодо застосування методів уникнення подвійного оподаткування, дає змогу договірним державам усунути таке явище» [5, с. 103].

Я хотів би висловити власну думку про правову природу методів уникнення міжнародного подвійного оподаткування, виходячи з наступних моментів. По-перше, методи є частиною організаційно-правового механізму для подолання явища міжнародного подвійного оподаткування, який регулюється не тільки нормами двосторонніх угод про уникнення подвійного оподаткування, але також і нормами актів національного законодавчого органу.

Сьогодні в нашій країні діє система: «двосторонніх або багатосторонніх міжнародних договорів про уникнення подвійного оподаткування доходів і капіталу» [6]. Такі договори укладаються за допомогою типових моделей конвенцій чи угод про уникнення подвійного оподаткування, включаючи: «Типова конвенція ОЕСР про уникнення подвійного оподаткування доходів і капіталу від 1963 року (в редакції

2003 року), Типова конвенція ООН про усунення подвійного оподаткування доходів і капіталу від 1980 року, Типовий договір США про уникнення подвійного оподаткування» [6]. Сьогодні перша модель є основою для проекту: «Конвенції про уникнення подвійного оподаткування доходів та майна та запобігання ухиленням від сплати податку, розроблену Міністерством фінансів України, який відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 12.11.1993 року № 921 «Про організацію роботи щодо підготовки міжнародних договорів і майна та запобіганням ухиленням від сплати податку» [6], варто використовувати при переговорах та розробці відповідних міжнародних договорів України.

У ст. 23 Конвенції поєднуються різні методи уникнення подвійного оподаткування, зокрема методи вирахування, податкового кредиту, звільнення від сплати та знижок. При цьому питання методів уникнення подвійного оподаткування регулюється на рівні законодавчих актів. Так, у ст. 13 Податкового кодексу України викладені загальні принципи застосування методів уникнення міжнародного подвійного оподаткування. До прийняття зазначеного акта про застосування методів це було врегульовано статтею 18 Закону України «Про систему оподаткування». По-друге, методи уникнення міжнародного подвійного оподаткування - це автономний інтегрований інститут, який застосовується для повного усунення такого явища, як подвійне оподаткування після застосування інституту обмеженої податкової юрисдикції або інституту резиденства та спеціальних правил звільнення від оподаткування певних видів доходу.

Отже, методи уникнення міжнародного подвійного оподаткування є незалежним інститутом організаційно-правового механізму уникнення подвійного оподаткування. Методи є ефективним засобом вирішення зазначеної проблеми, а саме юридичного подвійного оподаткування та застосовуються на основі міжнародних угод про уникнення подвійного оподаткування та національного законодавства країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Петраш І. Ю. Міжнародно-правові аспекти співробітництва України з питань подвійного оподаткування : автореф... дис. канд. юрид. наук : спец. 12.00.11. К., 2003. 15 с.
2. Кашин В. А. Налоговые соглашения России. Международное налоговое планирование для предприятий. М. : Финансы, 1998. 383 с.

3. Гусев В. В. Теоретические и практические проблемы двойного налогообложения в РФ. Пути решения // Тезисы докладов и выступлений на международной научной конференции «Двойное налогообложение: проблемы и пути решения», (13 марта 2000 г.) / Финансовая академия при Правительстве РФ; Международная налоговая ассоциация ; Академия экономических наук и предпринимательской деятельности. М. : Финансовая академия, 2000. С. 10-15.

4. Налоговое право : учебник / С. Г. Пепеляев, Р. И. Ахметин, С. В. Жестков та ін. ; отв.ред С. Г. Пепеляев. М. : Юрист, 2004. 591 с.

5. Погорлецкий А. И. Принципы международного налогообложения и международного налогового планирования. СПб. : Издательский дом СПбГУ, 2005. 385 с. 3

6. Щодо міжнародних договорів про уникнення подвійного оподаткування: Лист ДПА України від 31.01.2011 р. № 2450/7/12-0117. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>. (дата звернення: 19.03.2019 р.)

Омельян Максим Валерійович,

студент групи ПМКПз-18-1

Навчально-наукового інституту права

Науковий керівник:

Мамка Григорій Миколайович,

д.ю.н., професор, професор кафедри кримінально права та кримінології

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ «ЗЛОЧИННИ У ГОСПОДАРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ» ТА «ЗЛОЧИННИ У СФЕРІ ПІДПРИЄМНИЦТВА»

Україна невпинно рухається до інтеграції з провідними державами і позиціонує себе як країна з європейськими цінностями, хоча навіть сьогодні орієнтуємося на основи, що закладені ще в радянський час, саме це гальмує процес розвитку у відповідності з шаленою динамікою сучасної економіки. У перехідний для України відтин часу тема реформації законодавства є актуальною, окрім того аналіз практичних показників демонструє відсутність дієвого механізму боротьби з кримінологічними ризиками у сфері підприємництва, а тому для впровадження ефективного та

якісного реформування механізмів забезпечення економічної безпеки в сфері підприємництва, необхідний ґрунтовний аналіз наявних проблема та системна розробка необхідних змін.

Теоретичною і методологічною основою роботи є фундаментальні дослідження вітчизняних науковців загальнотеоретичних кримінально-правових положень, забезпечення економічної безпеки підприємств та безпосередньо теоретичних надбань щодо злочинів в сфері господарської діяльності, в частині злочинів в сфері підприємництва, над якими працювали: Навроцький В.О., Коржанський М.Й., Перепелиця О.І., М., Борисов В.І., Кальман О.Г., Корж, В.П.

У юридичній науці існує невизначеність щодо дефініції «господарські злочини» та виокремленні групи «злочинів в сфері підприємництва». Для того щоб розібратись у сутності цих понять пропонуємо звернутися до праць українських фахівців. Тому першим розглянемо підхід який визначає у своїх роботах Навроцький В.О.

Родовим об'єктом господарських злочинів професор Навроцький виокремлює: «Систему господарства України, яка складається з фактичної (сукупності наявних сфер, галузей господарської діяльності) і функціональної сторін (принципів, за якими здійснюється господарювання в державі)». Відповідно до цього підходу:

«Господарські злочини – це передбачені нормами КК суспільно небезпечні посягання, які заподіюють істотну шкоду системі господарювання. За об'єктом, відповідно до запропонованого підходу, господарські злочини поділяються на три групи:

- 1) посягання на інтереси споживачів;
- 2) перешкоджання правомірній підприємницькій діяльності;
- 3) порушення порядку заняття господарською діяльністю:
 - а) злочинне ставлення до матеріальних ресурсів;
 - б) фінансові зловживання;
 - в) порушення заборон та обмежень в сфері господарства».

Якщо до трактування злочинів у сфері господарської діяльності ми не маємо заперечень, то деякі питання викликає саме виокремлення злочинів в сфері підприємництва. Згідно з підходом професора Навроцького, до «злочинів в сфері підприємництва», відносяться лише перешкоджання законній діяльності, однак таке формулювання є дуже вузьким за своєю суттю, оскільки у цьому випадку не береться весь спектр діяльності підприємців, а лише діяльність в сфері конкуренції: перешкоджання законній господарській діяльності, маніпулювання

на фондовому ринку, незаконне використання знака для товарів і послуг, фірмового найменування, кваліфікованого значення, незаконне збирання з метою використання відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю, розголошення банківської або комерційної таємниці, незаконне використання інсайдерської інформації. [1]

Наступний підхід сформував Коржанський М.Й., який даючи визначення поняття господарськими злочинами зазначив наступне: «Господарські злочини – це посягання на суспільні відносини, що утворюють систему господарювання і визначають порядок виробництва, розподілу і використання матеріальних цінностей, благ і природних ресурсів».

Такий підхід, на нашу думку, взагалі не виокремлює поняття злочинів в підприємстві, а окрім цього, ототожнює поняття «господарської системи» та «економічної системи» в цілому, оскільки саме розподіл благ є функцією держави та «ринку» в сфері економіки. [2]

Подібний підхід пропонує Перепелиця О.І., визначивши: «Господарськими злочинами є посягання на систему суспільних відносин, що складаються в сфері економічної діяльності держави, а саме відносин, які виникають в процесі виробництва, розподілу, обміну і споживання матеріальних благ і послуг». Окрім цього науковець зазначає: «Система господарських злочинів складається з:

- 1) злочини в сфері підприємницької діяльності;
- 2) злочини, пов'язані з проявами монополізму і недобросовісної конкуренції;
- 3) злочини в сфері фінансової діяльності держави;
- 4) злочини в сфері торгівлі і обслуговування населення».

У цьому випадку Олександр Іванович, у своєму визначенні ототожнює поняття економіки і господарської системи, однак виділяє «підприємництво» як окремий вид економічної системи держави та відносить до злочинів на підприємстві злочини, що порушують норми законодавства щодо порядку реєстрації та здійснення підприємницької діяльності, тобто обмежуючи даний групу злочинів лише формально-правовою діяльністю підприємців. [3]

На нашу думку, більш влучним визначенням терміну злочин в сфері підприємництва є: «Суспільно небезпечні діяння, об'єктом посягання яких є суспільні відносини, що виникають у процесі самостійної, ініціативної, систематичної на власний ризик господарської діяльності з метою досягнення економічних і соціальних результатів». А злочини в сфері господарської діяльності слід визначати наступним

чином: «Злочини пов'язані з здійсненням підприємницької діяльності в порядок не передбачений законодавством щодо реєстрації, ліцензування, здійснення та ліквідації суб'єктів господарювання або умисне зловживання своїм положенням».

Борисов В.І., Кельман О.Г., Корж, В.П. у монографії «Боротьба з господарськими злочинами» виокремили дещо інший підхід, а саме систематизацію великої групи однорідних кримінально-правових норм на основі комплексного врахування особливостей родового, видових та безпосередніх об'єктів конкретних злочинів. Науковці зазначають: «Родовий об'єкт господарських злочинів – суспільні відносини в сфері економіки, виділяючи при цьому в об'єкті три великі комплекси суспільних відносин, в наслідок чого, пропонують наступну систему господарських злочинів: 1) злочини, які посягають на валютно-фінансову систему країни; 2) злочини, які посягають на встановлений порядок зайняття підприємництвом та законні інтереси підприємців; 3) злочини, які порушують законні права споживачів». [4]

Отже підводячи підсумок щодо перелічених підходів можемо зробити висновок, що така полеміка в літературі зумовлено двома факторами:

1) даний вид злочинів має свої унікальні особливості складу злочину, через специфіку господарської діяльності взагалі;

2) не одноманітність співвідношення понять «економічною діяльністю», «господарської діяльності» та «підприємницької діяльності».

Визначені поняття є дуже пов'язаними між особою, але в ніякому разі не є тотожними. Для того щоб розмежувати ці категорії ми визначили об'єкти посягань цих злочинів. Об'єкт злочину, відповідно до загальної кримінально-правової теорії – конкретні суспільні відносини, що порушуються в разі вчинення злочину. Відповідно до цього можна визначити в загальному вигляді об'єкти даних злочинів: злочинів в сфері господарської діяльності – суспільні відносини, що виникають в ході здійснення господарської діяльності, злочинів в сфері підприємництва – суспільні відносини, що виникають в ході здійснення підприємницької діяльності.

У широкому трактуванні наведеної дефініції інститут підприємництва є галуззю економіки, яка пронизує всі її інститути, і виходить за межі в сфері господарських відносин. Однак для вирішення завдань кримінально-правової оцінки, необхідно застосовувати цей термін лише у вузькому розумінні, а це означає, що відносини в сфері

підприємницької діяльності необхідно трактувати як відносини, що виникають в порядку здійснення фактичного підприємництва фізичними особами. Отже підсумовуючи вищезазначеного можна зробити висновок, що поняття «злочини в сфері економіки», «злочини в сфері господарської діяльності» та «злочини в сфері підприємництва» співвідносять між собою виключно як ціле та частини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Навроцький В.О. Кримінальне право. Особлива частина: курс лекцій. – К.: Знання, 2000. – 771 с
2. Коржанський М. Й. Кримінальне право і законодавство України. Частина Особлива: Курс лекцій / М. Й. Коржанський; ред.: М. Й. Коржанський. - К.: Атіка, 2001. - 542 с. - Бібліогр.: с. 531-543. - укр.
3. Перепелиця А.І. Нове в кримінальному законодавстві про відповідальність за госпо-ються злочину (коментар до чинного законодавства) // Ваги Феміди. - 2000. - № 4. - с. 62-78
4. Кельман О. Г. Економічна злочинність і суміжні з нею поняття / О. Г. Кельман // Проблеми законності. – 2002. – Вип. 55. – С. 133 – 141

Перетятко Віталій Сергійович,

студент групи ПМКПз-18-1

Навчально-наукового інституту права

Науковий керівник:

Богатирьов Іван Григорович,

д.ю.н., професор, професор кафедри

кримінального права та кримінології

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЙ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ОДЕРЖАННЯМ НЕПРАВОМІРНОЇ ВИГОДИ ТА ПОДАРУНКА

Корупція на сьогодні є великою перешкодою для налагодження відносин у сфері державного управління, тому що вона виводить їх за межі правового поля, та руйнує їхній механізм із середини, знижуючи таким чином ефективність виконання обов'язків органами державної влади перед громадянським суспільством. Поширення корупції, досягли значного рівня (за даними Transparency International, за індексом

сприйняття корупції, в 2015 році Україна зайняла 142 місце із 175 позицій), який загрожує національній безпеці України. Вона послаблює довіру громадян до влади у середині самої держави, а також завдає шкоди міжнародному іміджу української держави та перешкоджає реалізації програми європейської інтеграції [1, с. 112].

Боротьба з корупцією в Україні - це те, що потребує Європейське співтовариство (далі - ЄС) на шляху до членства, як одного з найважливіших факторів, що впливає на рівень процвітання держави. Для успішної боротьби з корупцією, необхідно адаптувати законодавства України до законодавства Європейського Союзу враховуючи критерії, які пропонує ЄС до країн, які мають бажання вступити до нього.

Питанням, щодо розуміння змісту поняття «неправомірна вигода» у Кримінальному кодексі України, досліджували такі вчені, як М. І. Мельник, П.П. Андрушко, А.В. Савченко, М. І. Хавронюк, О. О. Дудоров, Д.Г. Михайленко, О. Д. Ярошенко та інші. Звертаючи увагу на великий внесок цих науковців у вивченні дослідженого питання, зазначимо, що в Кримінальному кодексі України зміни та доповнення статті неправомірної вигоди спричиняють актуальну потребу вивчення та дослідження даної проблеми.

В Україні в рамках боротьби та протидії з корупцією 14 жовтня 2014 року було прийнято Закон України «Про запобігання корупції», відповідно до якого корупція: «використання особою, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій ст. 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних із ними можливостей» [2].

«Одним з актуальних питань, яке постає у межах взаємодії норм нового антикорупційного законодавства з чинними нормами права, є пов'язане з процесуальними особливостями провадження у справах про порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків і неправомірної вигоди. Закон України «Про запобігання корупції» в ст. 1 містить визначення таких термінів: - неправомірна вигода - грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, будь-які інші вигоди нематеріального чи негрошового характеру, які

обіцяють, пропонують, надають або одержують без законних на те підстав; - подарунок - грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, які надають/одержують безоплатно або за ціною, нижчою мінімальної ринкової» [2].

Аналізуючи дані визначення як на логічному, так і на етимологічному рівнях, ми можемо побачити, що відмінностей між такими поняттями майже немає. Цю саму думку 18 жовтня 2013 року підтримав у прямому ефірі Радіо «ЕРА^М»: «голова Всеукраїнської спеціальної колегії з питань боротьби з корупцією та організованою злочинністю Юрій Лавренюк, стверджуючи, що прослідкувати межу між подарунком та неправомірною вигодою практично неможливо» [3].

Однак, як свідчить практика: «різниця у вищевказаних поняттях полягає у кваліфікації діянь, пов'язаних з одержанням подарунка чи неправомірної вигоди, звідси і у відповідальності яка настає за вчинення даних корупційних дій. Неправомірну вигоду переважно кваліфікують за ст. 368 Кримінального кодексу України» [4].

Об'єктивна сторона злочину за ч. 1 ст. 368 Кримінального кодексу України, полягає у таких діях посадової особи:

- 1) прийняття пропозиції для надання неправомірної вигоди собі або третій особі;
- 2) прийняття обіцянки надати неправомірну вигоду собі або третій особі;
- 3) отримання неправомірної вигоди собі або третій особі;
- 4) прохання надати неправомірну вигоду собі або третій особі [5, с. 41].

Здійснення хоча б одного діяння карається штрафом або арештом чи позбавленням волі, а також з позбавленням права займати певні посади чи здійснювати певну діяльність та із спеціальною конфіскацією. Що стосується подарунка, то дії, пов'язані з його незаконним отриманням, зазвичай розглядаються практиками у сфері адміністративних корупційних правопорушень, кваліфікуючи їх за ст. 1725 «Кодексу України про адміністративні правопорушення» [6], як порушення встановлених законом обмежень щодо отримання подарунка (пожертви). Звідси впливає адміністративна відповідальність у вигляді штрафу із конфіскацією такого дарунка (пожертви) [6].

Таким чином, санкції вищезазначених статей кримінального та адміністративного права мають ключову відмінність, яка полягає в тому, що працівник, що підлягає кримінальній відповідальності, крім

позбавлення волі, арешту чи штрафу, також обов'язково позбавляється права займатись певною діяльністю або обіймати певну посаду. У той же час такий працівник може за вчинення адміністративного правопорушення залишитись обіймати попередню посаду навіть після вчинення корупційного акту.

Тобто, немає різниці між подарунком та неправомірною вигодою у визначеннях та в діях відповідного суб'єкта корупції. У законах багатьох європейських країн використовується лише один термін - «неправомірна вигода», що також передбачає значення терміна «подарунок». У нашому новому антикорупційному законодавстві може бути прогалини, які потрібно виправити поєднанням двох концепцій. Або, можливо, в майбутньому антикорупційний закон буде захищати від корупційних проявів, які ми бачимо в сучасному суспільстві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Берднікова К. В. Особливості нового антикорупційного законодавства у сфері адміністративної відповідальності за порушення встановлених законодавством обмежень щодо одержання подарунків. Адміністративне право і процес. 2015. № 1 (11). С. 111-119.
2. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовт. 2014 р. № 1700^{VI}. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 49. Ст. 2056.
3. Лавренюк Ю. Прослідкувати межу між подарунком та неправомірною вигодою практично неможливо. URL: http://www.vsk.kiev.ua/index.php?option=com_k2&view=item&id=305:yurii-lavreniuk-proslidkuvaty-mezhu-mizhpodarunkom-ta-nepravomirnoiu-vyhodoiu-praktychno-pets^i^o&^eit^=192&Iapд=иа. (дата звернення: 15.09.2019 р.)
4. Кримінальний кодекс : Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. Офіц. текст. Київ : Алерта, 2016. 212 с.
5. Шумейко Д. О. Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою: проблеми правової кваліфікації. Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. 2015. № 1. С. 39-51.
6. Кодекс України про адміністративні правопорушення : чинне законодавство зі змінами і доповненнями станом на 26 вересня 2016 року. Офіц. текст. Київ : Паливода А. В., 2016. 284 с.

Переверзєва Катерина Олегівна,
студентка групи ПМКПз-18-1
Навчально-наукового інституту права
Науковий керівник:
Богатирьов Ольга Іванівна,
д.ю.н., старший науковий співробітник,
професор кафедри кримінального пра-
ва та кримінології

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ ОСОБЛИВОЮ ЧАСТИНОЮ ККУ

«У сучасних умовах корупція в Україні стала перешкодою номер один, яка перешкоджає економічній реформі та політико-правовим перетворенням на шляху нашої країни до вступу до ЄС та виходу з кризи. Перш за все, слід звернути увагу на те, що являє собою корупцію. Підсумовуючи підходи вчених до визначення корупції, ми можемо визначити її як багатокомпонентне негативне явище, яке охоплює не лише соціальні, юридичні, економічні, але й морально-психологічні чинники, що зумовлюють використання наданих їм повноважень для того, щоб чинити свої протиправні дії, які використовують свої протиправні дії. Юридичне (законодавче) визначення корупції передбачено ст. 1 Закону України "Про боротьбу з корупцією" від 14.10.2014 р., Який визначає корупцію як використання особами, наділеними офіційними повноваженнями органу державної влади чи місцевого самоврядування (або особами, прирівняними законом до таких), та їхні повноваження надають можливість отримати неправомірну вигоду або обіцяють надати її собі чи іншим або здійснити таку вигоду чи обіцянку, щоб переконати особу, яка має повноваження брати участь у протизаконному використанні чи використанні пов'язаних з ними можливостей»[3].

Корупційні правопорушення визнаються діями, що містять ознаки корупції, і вчиняються особами, що мають службові повноваження, і за вчинення яких особа притягується до кримінальної, дисциплінарної та (або) цивільної відповідальності. Тому корупційна практика не завжди передбачає заходи примусового виконання кримінальних справ. Оскільки кримінальна відповідальність є найбільш серйозним видом юридичної відповідальності, корупційні злочини є

одними з найбільш суспільно небезпечних корупційних правопорушень, які потребують ефективного реагування державою на їх вчинення. Донедавна вітчизняне кримінальне законодавство не включало поняття корупційного злочину, яке охоплювало б усі кримінальні правопорушення такого роду та пряме зазначення відповідальності за його вчинення, ця категорія розроблялася лише юридичною наукою. Як справедливо зазначає А. Виговська, це можна вважати однією з головних особливостей, що відрізняють українське кримінальне право від кримінального закордонних країн щодо закріплення норм, що встановлюють відповідальність за корупційні злочини. Таким чином, більшість кримінальних кодексів, проаналізованих у дослідженні, містять окремі розділи, що регулюють покарання за кримінальні злочини (Кримінальний кодекс Японії, Швейцарії, Іспанії, Болгарії, Туреччини та Кримінальний кодекс Франції; правила, що встановлюють покарання за корупційні правопорушення у трьох розділах та в окремому розділі для юридичних осіб) [7, с. 355].

Ми розрізняємо особливості, які дозволяють відрізнити корупційні злочини від інших видів злочинів. Звертаємо увагу на те, що корупційні злочини вчиняються у сфері публічної влади, яку можна визначити як сферу, в якій органи державної влади та місцевого самоврядування здійснюють від імені людей суспільно значущі справи на основі організаційно-адміністративні функції та повноваження, передбачені Конституцією та законами України. Однак в контексті оновлення антикорупційного законодавства ця особливість має ширше значення. Сферою вчинення корупційних злочинів слід вважати сферу державних служб, які здійснюють свої повноваження не лише органів державної влади та місцевого самоврядування, а й посадових осіб юридичних осіб приватного права - підприємств, установ, організацій, діяльність яких спрямована на задоволення потреб та запитів громадян, юридичних осіб та організацій [6].

Ця особливість характеризується як обов'язкова для всіх корупційних правопорушень. Корупційні злочини характеризуються специфічними ознаками об'єкта та об'єктивної сторони злочину. Так, характерно, що неможливо визначити загальний родовий об'єкт усіх корупційних злочинів, оскільки їх можна віднести до об'єкта посягання як злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язані з наданням публічних послуг проти власності, військові злочини, ділові злочини тощо. Тому, на відміну від інших видів

злочинів, закріплених у Кримінальному кодексі України, ознака загального родового об'єкта не є обов'язковою для групи корупційних злочинів. Так, дія особи, яка вчинила злочин, повинна бути обумовлена його посадою або пов'язана з неправомірним використанням своїх повноважень.

«Тобто, кваліфікуючи діяння, необхідно встановити зв'язок між повноваженнями, які мала особа, та діями, які вона вчинила на їх основі – вийшла за межі своїх службових повноважень. Наявність цього зв'язку між діями та наслідками дає змогу визначити злочин, наприклад, у військовій чи господарській сферах як корупційний. Як зазначено вище, особливістю корупційних злочинів є те, що їх здійснюють спеціальні суб'єкти, визначені у ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 р., – особи, які володіють службовими повноваженнями державного органу, органу місцевого самоврядування та службові особи юридичних осіб приватного права» [3].

«Тобто спеціальний суб'єкт цієї групи злочинів – це особа, яка порушує свої службові обов'язки з метою тим чи іншим способом задовольнити власні інтереси, які суперечать принципам публічної служби. Але не можна стверджувати, що ця ознака обов'язкова для усіх корупційних злочинів, є винятки щодо вчинення злочину спеціальним суб'єктом. Аналіз нормативних положень Особливої частини КК України, які встановлюють відповідальність за корупційні злочини, дає змогу встановити, що загальні суб'єкти вчиняють такі злочини, як підкуп службової особи юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми (ч. 1, 2 ст. 368-3), підкуп особи, яка надає публічні послуги (ч. 1, 2, ст. 368-4), пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі (ст. 369), зловживання впливом (ч. 1, ст. 369-2)» [1].

Кримінальний кодекс України передбачає застосування до юридичних осіб кримінальної відповідальності за корупційні правопорушення з таких підстав: «1) злочин вчинила уповноважена особа (тобто особа, наділена службовими повноваженнями, або особа, яка має право діяти від імені юридичної особи на підставі закону, договору або установчих документів юридичної особи); 2) дії особи вчинено від імені або в інтересах юридичної особи (ч. 2, ст. 262, ч. 1, 2 ст. 368-4, ст. 369, ст. 369-2 КК України); 3) встановлений зв'язок між діями службової особи та отриманням юридичною особою неправомірної вигоди чи ухиленням від передбаченої законом відповідальності, який

дає змогу визнати злочин таким, що спрямований на покращення становища юридичної особи; 4) створення юридичною особою сприятливих умов для вчинення злочину, передбаченого ст. ч. 1, 2 ст. 368-4, ст. 369, ст. 369-2 КК України, внаслідок незабезпечення виконання службовими особами обов'язків щодо запобігання корупційним проявам. На нашу думку, встановлення відповідальності юридичних осіб за вчинення корупційних злочинів є позитивним чинником для запобігання корупційним проявам у економічній сфері, оскільки загроза кримінальної відповідальності матиме ефект стримування від неправомірних дій, а заходи покарання сприятимуть передаванню незаконних прибутків корупціонерів у дохід держави. Необхідно виділити також ознаки суб'єктивної сторони, які характеризують суспільнонебезпечні діяння як корупційні. Стосовно форми вини, то вона може бути умисною або змішаною (умисне діяння, але ставлення до наслідків – необережне). Корупційні злочини вчиняються з певних мотивів та задля досягнення певної мети, які є факультативними ознаками суб'єктивної сторони. Для усіх корупційних злочинів характерні корисливий або особистий мотив та прагнення одержати неправомірну винагороду. На думку В. Є. Скулиша, щодо кваліфікації цієї групи злочинів актуально досліджувати питання про тривалість та системність вчинення корупційних діянь, оскільки ці ознаки впливатимуть на ступінь тяжкості призначеного покарання» [10, с. 109].

Варто також зазначити, що поряд із виділенням у Кримінальному кодексі України групи корупційних злочинів застосовуються правила звільнення осіб, які вчинили корупційні злочини від кримінальної відповідальності та від покарання, та їх відбування у напрямку створення більш суворих змінилися умови звільнення корумпованих чиновників або заборона використання певних видів звільнення від корупції. Важливим у дослідженні корупційних злочинів є питання їх класифікації. Так, законодавець, групуючи корупційні правопорушення у примітці до ст. 45 Кримінального кодексу України, умовно поділивши їх на дві групи: «1) злочини, що можуть визнаватись корупційними за умови вчинення їх шляхом зловживання службовим становищем; 2) власне корупційні злочини, більшість з яких зосереджені у розділі, який охоплює злочини у сфері діяльності, пов'язаної із наданням публічних послуг (виняток становлять лише злочини, передбачені ст. 210, ст. 354 КК України). На основі дослідження характерних ознак пропонуємо поділити корупційні злочини за суб'єктом

вчинення на: 1) злочини, які вчинили спеціальні суб'єкти; та 2) злочини, які вчинили загальні суб'єкти; а за суб'єктом відповідальності розділити їх на: 1) злочини, до відповідальності за вчинення яких притягуються фізичні особи та 2) злочини, відповідальність за вчинення яких покладається на юридичних осіб» [10, с. 109].

«Можна також поділити власне корупційні злочини на деталізованіші види. Так, заслуговує на увагу класифікація, притаманна практиці багатьох зарубіжних держав, яка здійснюється на підставі ролі суб'єкта у вчиненні корупційного злочину. На цій підставі виділяють активні та пасивні корупційні злочини. До перших належать такі корупційні правопорушення, які вчиняють загальні суб'єкти, – це пропозиція, передавання, надання або обіцянка надання неправомірної вигоди, а пасивні – спеціальні його суб'єкти (службові особи, особи, які надають публічні послуги, тощо), які отримують таку вигоду» [9, с. 35–36].

Суспільно небезпечне діяння, яке зазіхає на кримінально-правові відносини у сфері державних послуг, слід вважати корупційним правопорушенням, за яке суб'єкт злочину несе відповідальність за кримінальним законодавством. На наш погляд, особливими ознаками, що відрізняють корупцію від інших видів злочинів, є вчинення неправомірним діянням у сфері державних послуг особою, яка має службові повноваження, наявність причинного зв'язку між діяльністю особи та її службовими повноваженнями, егоїстичними чи особистими мотив, кримінальна відповідальність за вчинення корупційних злочинів юридичних осіб. Нормативне групування кола корупційних правопорушень є позитивним як для науки кримінального права, так і для вирішення практичних проблем, сприятиме підвищенню ефективності запобігання та протидії корупційним проявам, оскільки: - сприяє правильній оцінці корупційних діянь та диференціює їх. їх з іншими видами корупційних правопорушень, включаючи адміністративні правопорушення; - нормативне групування корупційних правопорушень сприяє кваліфікації; - передбачають неминучість покарання за вчинення суспільно небезпечної корупції; - превентивний вплив на чиновників, схильних до корупції; - має важливе значення для гармонізації правової системи України із законодавством держав-членів ЄС, оскільки застосування кримінальної відповідальності за корупційні злочини до юридичних осіб не лише забирає багато часу, але й є наслідком сприйняття досвіду зарубіжних країн, зокрема європейських країн, в антикорупційній політиці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25–26. Ст. 131.
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України стосовно відповідальності юридичних осіб : Закон України від 23.05.2013 року. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 12. Ст. 183.
3. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 49. Ст. 2056.
- 4 Про Національне антикорупційне бюро України : Закон України від 14.10.2014 № 1698-VII. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 47. Ст. 2051.
5. Юридична відповідальність за корупційні правопорушення : навч. посіб. / С. М. Клімова, Т. В. Ковальова, М. О. Тучак. Х.: Магістр, 2012. 200 с.
6. Абраменко Ю. Ю. Публічні послуги та їх роль у забезпеченні якості управління. Публічне адміністрування: теорія та практика. 2011. № 2(6). URL: [http://www.dbuapa.dp.ua/zbirnik/2011-02\(6\)/11ayzyu.pdf](http://www.dbuapa.dp.ua/zbirnik/2011-02(6)/11ayzyu.pdf).
7. Виговська А. В. Кримінальна відповідальність за корупційні злочини за вітчизняним і зарубіжним кримінальним законодавством: порівняльна характеристика. Правова держава. 2010. Вип. 21. С. 351–357 URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/36863/48-Vygovska.pdf?sequence=1>.
8. Кимлик Р. В. Склад злочинів, пов'язаних з корупцією. Порівняльно-аналітичне право. 2014. № 1. С. 263–265. URL: http://www.pap.in.ua/1_2014/Kymlyk.pdf.
9. Куц В., Триньова Я. Поняття корупційних злочинів та їх види. Вісник Національної академії прокуратури України. 2012. № 4. С. 32–36. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vnapu_2012_4_8.pdf.
10. Скулиш В. Є. Норми про корупційні злочини як необхідна складова Особливої частини Кримінального кодексу України. Науковий вісник Чернівецького університету. Чернівці: Чернів. нац. ун-т, 2013. Вип. 660. С. 106–110. URL: <http://lawreview.chnu.edu.ua/visnuku/st/660/18.pdf>.

Полейко Іванна Юріївна,

студентка групи ПМКПз-18-1

Навчально-наукового інституту права

Науковий керівник:

Мірошниченко Сергій Сергійович

д.ю.н., доцент, професор кафедри

кримінального права та кримінології

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА УХИЛЕННЯ ВІД СПЛАТИ ПОДАТКІВ І ЗБОРІВ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

Виникнення і розвиток кримінальної відповідальності за ухилення від сплати податків, зборів та митних платежів в Україні пов'язано, перш за все, зі становленням ринкових відносин в країні. У зв'язку з чим, особливої актуальності набуває вивчення норм про кримінальну відповідальність за несплату платежів до бюджетів в зарубіжних країнах.

Актуальність дослідження теоретичних і прикладних проблем злочину, передбаченого ст. 212 КК, обґрунтовується його значною поширеністю і динамічністю використання різних способів його вчинення, необхідністю пошуків шляхів удосконалення цієї норми відповідно до викликів, які ставляться перед державою податковими злочинцями.

Злочин, передбачений ст. 212 КК, був предметом дослідження у наукових роботах П. П. Андрушка, Л. П. Брич, В. М. Вересова, П. Т. Геги, Д. І. Голосніченка, А. Є. Гутника, О. О. Дудорова, Я. М. Кураш, В. Р. Мойсика, В. В. Молодика, В. М. Поповича, Г. О. Усатого та інших українських учених.

Статті про кримінальну відповідальність за ухилення від сплати платежів у Франції містяться в Податковому кодексі 1950 року (ст. Ст. 1727-1756). Кримінальний кодекс Франції 1992 р не знає складів податкових злочинів [1]. Відповідно до класифікації, даної в КК Франції, суспільно небезпечні порушення податкового та митного законодавства можна поділити на кримінальні проступки (ст. Ст. 1721-1740) і злочини (ст. Ст. 1741-1756). Вітчизняний законодавець не розмежовує такого поділу в КК і консолідує в ньому тільки злочинні діяння. До кримінально-правових проступків Податковий кодекс Франції зокрема відносить такі діяння як: неподання декларації про доходи

або затримка в її наданні (ст. Тисяча сімсот двадцять вісім); надання завідомо неправдивої декларації (ст. 1729); несвоєчасна сплата податків (ст. 7130-7130 В); порушення правил виставлення рахунку-фактури (ст. +1737); недотримання декларування або оплати податку в електронній формі (ст. 1738) та інші проступки. За порушення зазначених вище норм встановлюється відповідальність у вигляді штрафу сумою від 50 євро до 50 тисяч євро, які санкції у вигляді збільшення сум податків, що підлягають сплаті до 80%.

Злочином, згідно із законодавством Франції, є вчинення податкового шахрайства. Згідно ст. 1741 Податкового кодексу «Будь-який, хто ухилився, або намагався ухилитися повністю, або частково від сплати податків обманним шляхом, або той, хто навмисно відмовився від декларування своїх доходів і іншим способом перешкоджав сплаті податків, підлягає кримінальній відповідальності».

Таким чином, вчинення навіть спроби ухилення шахрайським способом визнається злочинним. Санкція за цей злочин передбачає штраф у розмірі до 500 тисяч євро і тюремне ув'язнення терміном до 5 років.

Особливий інтерес викликають деякі кваліфіковані ознаки даного злочину, так штраф збільшується до 2 мільйонів євро, а позбавлення волі до 7 років, якщо злочин було скоєно: - за сприяння організацій знаходяться за кордоном; - за коштами фізичних або юридичних осіб або який-небудь організації, трасту або порівнянного установи, створеного за кордоном; - шляхом використання недостовірної особистості або підроблених документів; - шляхом створення фіктивного акту, або взаєморозрахунку або створення фіктивного освіти [2].

Слід зауважити, що Український законодавець не передбачив такого роду ознак злочинного ухилення, однак їх облік можливий, і виникає за сукупністю злочинів, передбачених в КК України.

Специфічний ознака, присутня в законодавстві Франції - можливість суду позбавити винного в зв'язку з вчиненням податкового злочину цивільних, політичних прав, а також права займатися комерційною діяльністю. Більш того, ст. Один тисяча сімсот сорок п'ять Податкового кодексу Франції встановлює можливість нести солідарну відповідальність організації і фізичних осіб, коли відповідальність у формі сплати штрафу може бути розділена постановою суду.

Німеччина. Кримінальний кодекс Німеччини 1982 г. [3] не містить складів податкових злочинів, виняток лише становлять - підробка знаків сплати мита (§148) і порушення податкової таємниці (§355).

Статті про податкові, митні правопорушення та злочини повністю утримуються в Положенні про податки і платежі 1977 г. [4].

До податкових платежів в Німеччині відносять всі види платежів, включаючи митні, що позначено в §369 зазначеного вище Положення. Слід зауважити, що Положення про податки і платежі в ФРН досить чітко розмежовує податкові правопорушення (§377-384) і податкові злочини (§369-376), визначаючи їм різні ознаки і поміщаючи їх в самостійні розділи. За правопорушення передбачається санкція у вигляді адміністративного штрафу, злочини же караються кримінальними штрафами і позбавленням волі на певний строк. Тут можна зустріти такі злочини як: 1) Злісне ухилення від сплати податків (§370); 2) Контрабанда товарів (§372); 3) Порушення митних правил, здійснюється групою осіб, на професійній основі, або із застосуванням насильства (§373); 4) Приховування доходів від оподаткування (§374). Завідомо неправдиве декларування податків, затримка в наданні декларації про доходи, або не декларування податків взагалі, переслідується в Німеччині як податкове шахрайство, в залежності від тяжкості спричинених шкоди воно розцінюється як злочин, або правопорушення [5].

Ч.1 § 370 передбачає покарання до 5 років або штраф, для тих, хто: - надає в фінансові та інші державні установи неповні або неправильні відомості, що відносяться до оподаткування; - протиправно використовує податкові пільги, які призводять до звільнення від сплати податку, або його зменшення для себе або інших осіб; Досить обґрунтованим видається, виділення в якості ознак ухилення від сплати податків незаконного використання податкових пільг.

Більш тяжким податковим злочином згідно ч. 3 § 370 визнається діяння, коли злочинець: - значно скоротив податки, або невинувато отримані ним податкові пільги; - використовував своє становище державного службовця; - зробив це діяння в складі групи осіб займаються цим на професійній основі. За зазначені вище злочини Положення про податки і платежі містить покарання у вигляді позбавлення волі на строк від 6 місяців до 10 років.

Максимально можливі терміни давності за тяжкі злочини проти податкової системи Німеччини складають 10 років. Строки давності припиняються не тільки у випадках вчинення злочину, а й за адміністративні правопорушення. Німецький законодавець також передбачив спеціальний вид звільнення від кримінальної відповідальності у випадках, коли винний доповнить надані їм у фінансові органи недостовір-

рні відомості і надасть раніше приховані їм дані [6]. Загальною ознакою, який присутній в законодавстві Франції, Німеччини і України, розмежовує податковий проступок від злочину, є розмір ухилення.

Кримінальна відповідальність за порушення норм про сплату податків, зборів та митних платежів в Іспанії встановлена Кримінальним кодексом Іспанії 1995 р КК Іспанії передбачає двоступеневу систему відповідальності. Так, порушення податкового законодавства, що тягнуть кримінальну відповідальність, підрозділяються на проступки (вони тягнуть більш м'яке покарання) і злочини (передбачають більш жорсткі покарання).

Відповідальність за несплату платежів міститься в розділі XIV книги II «Злочини проти національного майна і соціального забезпечення», а всі злочини тут можна поділити на такі групи: 1) Ухилення від сплати платежів до державного або регіональні бюджети (ст. Ст. 305-305-біс); 2) Ухилення від сплати сум платежів до бюджету Європейського Союзу (ст. 306); 3) Ухилення від сплати послуг соціального забезпечення (ст. Ст. 307-307 тер); 4) Здійснення шахрайських дій з державними виплатами, посібниками або грантами (ст. 308); 5) Порушення правил ведення фінансового, бухгалтерського обліку (ст. 310).

На відміну від Іспанського, Українське законодавство не знає поділу ухилення в залежності від бюджету (державного або місцевого) і відповідальність настає незалежно до якого бюджету не надійшли кошти, більш того це не є обставиною обтяжуючою відповідальність.

Слід зауважити, що КК Іспанії в статтях про злочини проти податкової системи містить як кримінально-правові норми про відповідальність, так і процесуальні. Тут же регламентуються правила призначення покарання і звільнення від кримінальної відповідальності за ці злочини. Ч. 1 ст. 305 КК Іспанії встановлює відповідальність будь-якого, «хто в результаті дії або бездіяльності обманює державні або регіональні органи, ухиляється при цьому від сплати податків, які повинні бути утримані державою, або якщо особа користується податковими пільгами, отриманими неналежним чином, при тому, що ці суми перевищують 120 тисяч євро »[7]. Покарання за цей злочин становить позбавлення волі від 1 року до 5 років і штраф в розмірі до шести разів перевищує суму ухилення.

Найбільш тяжкі ознаки ухилення описаної в диспозиції ч. 1 ст. 305 КК Іспанії містяться в ч. 1 ст. 305-біс, до таких належать: а) сума ухилення розміром понад 600 тисяч євро; б) вчинення ухилення в

злочинній групі або організації; в) з використанням фізичних або юридичних осіб, які перебувають в офшорних зонах або територіях, де буде неможливо визначити їх податковий статус.

На додаток до всього Кримінальний кодекс Іспанії передбачив можливість залучення за податкові злочини крім фізичних, і юридичних осіб. Санкції для юридичних осіб становлять кримінальні штрафи, а також позбавлення права отримувати субсидії від держави (ст. 310-біс).

Таким чином, слід резюмувати, що кожне з розглянутих держав встановлює кримінальну відповідальність за несплату обов'язкових платежів до їх бюджетів. Заходи відповідальності, прийняті державами різноманітні, і включають в себе різні способи протидії. Санкції за несплату обов'язкових платежів тут передбачаються від штрафу до позбавлення волі на певний строк. Специфічними ознаками тут слід визнати можливість в деяких країнах позбавити політичних прав, державної підтримки, можливість притягнути до кримінальної відповідальності крім фізичних і юридичних осіб.

Розглянуті країни на відміну від України мають величезний досвід протидії зазначеним діянням і виробили систему обтяжуючих і пом'якшуючих ознак ухилення від сплати обов'язкових платежів. Так, використання офшорних зон для несплати податків, виділяють в якості кваліфікованого ознаки ухилення від сплати платежів. Законодавчий і правозастосовний досвід цих країн може стати основою для подальшого вдосконалення системи відповідальності і протидії ухиленням від сплати податків і зборів в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальне законодавство зарубіжних держав. Загальна частина. / ЗА ред. І.Д. Козочкин. М.: Інститут міжнародного права і економіки ім. А.С. Грибоєдова, 2016. С. 255-259;
2. Financial crime in France: overview. URL: <http://us.practicallaw.com/2-519-9872>
3. Strafgesetzbuch URL: <http://www.gesetze-im-internet.de/stgb/-index.html>
4. Abgabenordnung URL: http://www.gesetze-im-internet.de/ao_1977/
5. Dr. Peter K.-D. Barandt. «German criminal tax fraud law from an American perspective, including criminal evasion of German inheritance (estate) tax» URL: http://www.barandt.com/e_german_criminal_tax_fraud_law_from_a

n_american_perspective_including_criminal_evasion_of_german_inheritance_tax.html

6. Кузнецов О.П. Законодавча регламентація державної політики протидії податковим злочинам в країнах далекого зарубіжжя. *Бізнес в законі*. 2015. № 1, С. 8-9.

7. Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código Penal. URL: http://noticias.juridicas.com/base_datos/Penal/lo10-1995.html.

Слоневська Юлія Анатоліївна,

студентка групи ПМКПз-18-1

Навчально-наукового інституту права

Науковий керівник:

Мірошниченко Сергій Сергійович,

д.ю.н., доцент, професор кафедри

кримінального права та кримінології

ОРГАНІЗАЦІЯ НЕЗАКОННОГО ПЕРЕПРАВЛЕННЯ ОСІБ ЧЕРЕЗ ДЕРЖАВНИЙ КОРДОН В МІЖНАРОДНОМУ КРИМІНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

Згідно статтею 33 Конституції України кожному, хто легально розташований на території України, гарантується свобода пересування, вільний вибір місця проживання, право вільного виїзду з території України, за винятком обмежень, встановлених законом. «В умовах посилення процесів інтеграції країн у різних сферах, розвитку комунікації та спрощення візових режимів, входження держав до міжнародних союзів, зокрема Європейського Союзу, Митного Союзу, все більш актуальними стають питання чіткого законодавчого регулювання як порядку здійснення міграційних процесів, так і захисту країн від нелегальної (незаконної) міграції» [1].

Питанням гармонізації та дотримання норм міграційного законодавства, враховуючи Кримінальний кодекс України, що забезпечує кримінальний захист міграційних процесів, присвячено кілька статей нещодавно ратифікованих Верховною Радою України, а саме: «Угоди про асоціацію між Україною, з одного боку, та Європейський Союз, Європейське співтовариство з атомної енергії та їх держави-члени, з

іншого - (Угода)» [1]. Так, у ст. 16 Угод (співробітництво з питань притулку, міграції та управління кордонами) зазначено, що сторони підтверджують значимість спільного управління міграційними потоками між своїми територіями та продовжать розвивати всебічний діалог з усіх питань міграції, включаючи нелегальну міграцію, легальну міграцію та незаконний обіг людей. Крім того, у ч. 2 ст. 22 Угоди (Боротьба зі злочинністю та корупцією) зазначає, що співробітництво між сторонами має на меті вирішити, *inter alia*, таких проблем, як незаконна переправлення нелегальних мігрантів через державний кордон, торгівля людьми та зброєю та торгівля наркотиками [1].

«У юридичній літературі незаконну міграцію визначають як порушення іноземним громадянином або особою без громадянства законодавчо встановлених правил в'їзду, перебування, виїзду з країни і транзитного проїзду через територію іноземної держави» [2]

КК України у ч. 1 ст. 332 встановлено кримінальну відповідальність за незаконне переміщення осіб через державний кордон України, а саме за вчинення одного із таких суспільно небезпечних діянь: «1) незаконне переправлення осіб через державний кордон України; 2) організація незаконного переправлення осіб через державний кордон України; 3) керівництво такими діями; 4) або сприяння їх вчиненню порадами, вказівками, наданням засобів або усуненням перешкод. У ст. 332-1 КК України встановлена відповідальність за порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї з метою заподіяння шкоди інтересам держави» [3].

«Таким чином, ст. 332-1 КК України встановлює посилений захист частини території України, яка тимчасово не перебуває під контролем державних органів. Ці статті становлять систему кримінально-правової протидії незаконній міграції та повинні охоплювати діяння, які передбачені у міжнародних договорах України у сфері боротьби з незаконною міграцією як такі, що підлягають криміналізації. На думку М. І. Хавронюка, переправлення через державний кордон України – це дії, спрямовані на переведення, перевезення тощо осіб через умовну лінію, яка визначає межі території України» [3].

Залежно від обсягу зобов'язань держав у кримінальному праві, міжнародні договори можуть встановлювати обов'язки щодо криміналізації певних діянь або накладати покарання за певні діяння, визнані злочинними. Конвенція ООН та Протокол є прикладом міжнародного договору, який встановлює зобов'язання як криміналізувати певні діяння,

так і встановлювати тип покарання за їх вчинення (вимога полягає у встановленні механізмів конфіскації майна). Протокол є доповненням до Конвенції ООН і є її невід'ємною частиною, а також тлумачиться з нею разом. Конвенція ООН застосовується до запобігання, розслідування та притягнення до кримінальної відповідальності за тяжкі злочини, що караються національним законодавством держав-учасниць максимальним терміном ув'язнення не менше чотирьох років або більш суворим вироком, якщо ці злочини мають транснаціональний характер і вчиняються організованою злочинною групою [4].

Аналіз санкцій ст. ст. 332, 332-1 Кримінального кодексу України вказує на те, що до них повинні застосовуватися положення Конвенції. Вирішальним фактором ефективної боротьби з нелегальною міграцією є точне виконання вимог, викладених у міжнародному договорі про криміналізацію.

Згідно до п. 1 ст. 6 Протоколу (криміналізація) країни зобов'язані визнавати кримінальними злочинами такі діяння, якщо вони вчинені навмисно та з метою прямого або опосередкованого фінансового чи іншого матеріального прибутку: (а) незаконний ввезення мігрантів; (б) коли вони зобов'язані створити умови для незаконного ввезення мігрантів. Аналіз ст. 332 та 332-1 Кримінального кодексу України допомагає встановити, що дані діяння криміналізуються. У п. 2 ст. 6 Протоколу викладені вимоги щодо кримінальної відповідальності співучасті в організації та сприянні незаконній міграції. Ці вимоги також були реалізовані, оскільки винуватцями злочину вважаються особи, які здійснюють нелегальні переправи через державний кордон, а також особи, які допомагають цьому порадами, інструкціями, засобами або знешкодженням перешкодами [5].

Більше того, згідно з п. 3 ст. 26 Конвенції ООН кожна країна-учасниця розглядає можливість надання відповідно до основних принципів внутрішнього законодавства можливості надання імунітету від кримінального переслідування особі, яка суттєво співпрацює у розслідуванні чи переслідуванні злочину, охопленого цією Конвенцією. На момент ратифікації Україна висловила застереження до цієї статті та заявила, що положення статті 3, ст. 26 Конвенції не стосуватиметься організатора чи керівника злочинної організації для звільнення від кримінальної відповідальності. «Відповідно до законодавства України (ч. 2 ст. 255 КК України) ці особи несуть кримінальну відповідальність незалежно від умов, передбачених ст. 26 Конвенції» [6].

«Відповідно до п. 3 ст. 6 Протоколу кожна Держава-учасниця вживає таких законодавчих та інших заходів, які можуть знадобитися, для того щоб визнати в якості таких, що обтяжують злочини, обставини, які ставлять або можуть поставити під загрозу життя або безпеку відповідних мігрантів; або які зв'язані з нелюдським або принижуючим гідність поводження з такими мігрантами, у тому числі з метою експлуатації. Аналіз статей 332, 332-1 КК України показує, що у ч. 2 ст. 332 КК України однією із кваліфікуючих ознак виступає спосіб вчинення злочину, а саме – вчинення переправляння через державний кордон способом, небезпечним для життя чи здоров'я особи, яку незаконно переправляли через державний кордон України. Що ж до врахування при диференціації кримінальної відповідальності за незаконну міграцію такої обставини, як нелюдське або таке, що принижує гідність поводження з мігрантами, у тому числі з метою експлуатації, ст.ст. 332, 332-1 КК України таких кваліфікуючих ознак не містять. Врахування міжнародних зобов'язань нашої країни у сфері виконання обов'язків щодо криміналізації тих чи інших дій, диференціації кримінальної відповідальності передбачає попередній аналіз охоплення цих видів злочинної поведінки у статтях Особливої частини КК України» [6].

Як справедливо зазначає О.М.Броневицька: «якщо вже існують статті про загальнокримінальні злочини в кримінальному законодавстві України, то при внесенні відповідних змін до КК України слід врахувати це і тим самим уникнути надмірної криміналізації» [7].

Вважаємо, що: «проводити диференціацію кримінальної відповідальності за незаконне переправлення через державний кордон з метою експлуатації мігранта у ст. 332 КК України недоцільно з огляду на те, що ці дії підлягають кваліфікації за ст. 149 КК України, в примітці до якої визначено поняття «експлуатація»» [7]. Тим не менш, за існування підстав, такі дії кваліфікують за сукупністю злочинів (ст. 149, 332 Кримінального кодексу України).

«Натомість доцільно врахувати при диференціації кримінальної відповідальності за незаконну міграцію такої обставини, як нелюдське або таке, що принижує гідність поводження з мігрантами, оскільки такі дії самостійної кваліфікації за іншими статтями КК України не отримують (до прикладу, якщо вказане поводження підпадає під ознаки ст. 126 КК України, ця стаття віднесена до категорії справ приватного обвинувачення, які порушуються не інакше, як за скаргою потерпілого; ст. 127 КК України передбачає наявність обов'язкової

мети, яка не може бути встановлена при кваліфікації за ст. 332 КК України)» [6].

Таким чином, при гармонізації ст. 332 Кримінального кодексу України, з точки зору Протоколу, важливо доповнити цю статтю як не-людську чи таку, яка принижує гідність поводження з мігрантами. Стаття 12 Конвенції ООН регулює конфіскацію та арешт. Передбачено, що держави-учасниці вживають, у максимальному ступені, можливого в межах їхніх внутрішніх правових систем, таких заходів, які можуть знадобитися для забезпечення можливості конфіскації: «а) доходів від злочинів, що охоплюються цією Конвенцією, або майна, вартість якого відповідає вартості таких доходів; б) майна, устаткування або інших засобів, які використовувалися або призначалися для використання при вчиненні злочинів, що охоплюються цією Конвенцією» [6].

«При цьому у ч. 3 ст. 12 вказано: якщо доходи від злочинів були перетворені, частково або повністю, в інше майно, то заходи, зазначені у цій статті, вживаються щодо такого майна. У ч. 3 ст. 332 КК України передбачено покарання у вигляді конфіскації майна та з конфіскацією транспортних засобів або інших засобів вчинення злочину; також у ч. 3 ст. 332-1 КК України передбачено додаткове покарання у виді конфіскації транспортних засобів» [6].

Слід зазначити, що Конвенція ООН передбачає створення в національному законодавстві служби з конфіскації майна, навіть якщо воно було раніше, передане третій особі та не є у власності засудженого. «Виходячи з наведеного, встановлення додаткового покарання у ч. 3 ст. 332 КК України у виді конфіскації майна засудженого не повною мірою забезпечує виконання вимог ст. 12 Конвенції ООН. З цих же підстав не можуть бути визнані ефективними встановлені у санкціях ч. 3 ст. 332, ч. 3 ст. 332-1 КК України види спеціальної конфіскації, а саме конфіскація транспортних засобів» [8].

«Отже, з метою гармонізації кримінальної відповідальності за незаконну міграцію з міжнародними зобов'язаннями держави необхідно внести зміни до ст. 332 КК України та доповнити її такою кваліфікуючою ознакою, як нелюдське або таке, що принижує гідність поводження з мігрантами; виключити із санкцій ч. 3 ст. 332 та ч. 3 ст. 332-1 КК України вказівку на конфіскацію транспортних засобів та поширити застосування спеціальної конфіскації до цих злочинів. Крім цього, під час проведення кримінально-правової кваліфікації за ст. ст. 332, 332-1 КК України необхідно враховувати практику ЄСПЛ, що

формується за наслідками розгляду справ цим міжнародним судовим органом відповідно до Протоколу № 4 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод» [8].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: [http://www.kmu.gov.ua/kmu/docs/EA/00_UkraineEU_Association_Agreement_\(body\).pdf](http://www.kmu.gov.ua/kmu/docs/EA/00_UkraineEU_Association_Agreement_(body).pdf)

2. Магеррамов М. А. Нелегальная миграция: понятие, общественная опасность, уголовно-правовое и криминологическое противодействие (по материалам России и Азербайджана) : дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. М. 2008. С. 8.

3. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 9-те вид., переробл. та допов. К. : Юридична думка, 2012. С. 959.

4. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності : Прийнята резолюцією 55/25 Генеральної Асамблеї від 15 листопада 2000 р. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_789/page

5. Кримінальний кодекс України. Наук.-практичний коментар : у 2 т. / за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, В. І. Бори - со ва, В. І. Тютюгіна. 5-те вид., допов. Х. : Право, 2013. Т. 2 : Особлива частина / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін., 2013. С. 696.

6. Про ратифікацію Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності та протоколів, що її доповнюють (Протоколу про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї і Протоколу проти незаконного ввозу мігрантів по суші, морю і повітрю) : Закон України від 4 лютого 2004 р. № 1433-IV. Відомості Верховної Ради України. 2004. № 19. Ст. 263.

7. Броневицька О. М. Відповідність норм кримінального законодавства України чиним міжнародним договорам : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Л., 2011. С. 16.

Сміхульська Вікторія Василівна,

студентка групи ПМКПз-18-1

Навчально-наукового інституту права

Науковий керівник:

Дідківська Галина Василівна,

к.ю.н., доцент, професор кафедри

кримінального права та кримінології

ОРГАНИ ДФС УКРАЇНИ ЯК СУБ'ЄКТ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ У ЕКОНОМІЧНІЙ СФЕРІ

Проблеми запобігання злочинності в економічній сфері пов'язані із застосуванням нових та оригінальних способів вчинення відповідних протиправних діянь. Боротьба з економічною злочинністю вимагає комплексного підходу: використання ефективних методів виявлення та розслідування економічної злочинності; усунення причин та умов виникнення економічної злочинності та її знешкодження шляхом здійснення оперативно-розшукових та процесуальних заходів.

Ці завдання повинні виконувати органи державної влади у протидії кримінальним правопорушенням в економічній сфері. Наразі ці функції виконують відповідні підрозділи Державної фіскальної служби (ДФС) України, Національної поліції, Державної аудиторської служби та Служби безпеки України (ДБУ) тощо. Ми не будемо аргументувати неефективність діяльності підрозділів у боротьбі з економічною злочинністю в Україні, оскільки недоліки очевидні. Згадаймо лише окремі європейські стандарти фінансової безпеки, а саме показник чисельності персоналу підрозділів.

«Станом на 2015 р. загальна кількість працівників податкової міліції ДФС України, Департаменту протидії злочинності у сфері економіки МВС, підрозділів контррозвідувального захисту інтересів держави у сфері економічної безпеки СБУ становила понад 20 тис. осіб, тобто приблизно 44 працівники на 100 тис. Населення» [1]. Орієнтовними показниками кількості працівників правоохоронних органів на 100 000 населення Європи та інших розвинених країн є: Великобританія - 5, Австрія - 8, Грузія - 13, Естонія - 10, Литва - 12, Угорщина - 12, Нідерланди - 6, Швеція - 6, Польща - 8. Середній показник у цих країнах становить 9 робітників на 100 000 населення. В контексті впровадження адміністративної реформи Україна розглядає можливість створення фінансової

поліції або служби фінансових розслідувань (ПФР), яка буде зосереджена на боротьбі та запобіганні економічним злочинам у країні. Проект Закону про фінансову поліцію від 15 березня 2016 року № 4228 [1] зараз перебуває у Верховній Раді України.

За словами розробників, запропонований підрозділ надасть можливість поєднати службові та правоохоронні функції фіскальної служби, а також допоможе забезпечити ефективну протидію фінансовим злочинам. Для того, щоб спрогнозувати напрям діяльності ПФР, ефективність боротьби та її попередження економічних злочинів, потрібно проаналізувати функції діючих органів та визначити завдання, які будуть покладені на СФР.

Отже, пріоритетними напрямками діяльності Департаменту захисту економіки Національної поліції України є: «1) участь у формуванні та забезпеченні реалізації державної політики щодо боротьби зі злочинністю, захисту економіки й об'єктів права власності; 2) виявлення, запобігання та припинення злочинів у економічній сфері, зокрема вчинених суспільно небезпечними організованими групами і злочинними організаціями; 3) боротьба з корупцією й хабарництвом у стратегічних для економіки держави галузях та серед посадових осіб органів державної влади і самоврядування; протидія корупційним правопорушенням і правопорушенням, пов'язаним з корупцією; 4) визначення причин і умов, що сприяють учиненню правопорушень у економіці, та вжиття заходів щодо їх усунення» [2].

В даний час основним завданням податкової міліції Державної податкової служби України є відпрацювання підприємств реального сектору економіки, які користуються послугами "конвертаційних центрів"; виявлення кримінальних правопорушень, пов'язаних з незаконним формуванням та відшкодуванням податкового кредиту на додану вартість; протидія торгівлі підакцизними товарами, а також виявлення кримінальних правопорушень у митній сфері. У структурі Державної фіскальної служби України діє

Головне слідче управління фінансових розслідувань, функціями якого є: - проведення оперативного, повного та неупередженого розслідування кримінальних правопорушень, забезпечення прав, свобод та законних інтересів усіх учасників кримінального провадження; - процесуально-методичне управління діяльністю слідчого апарату з метою забезпечення належної організації досудового розслідування у провадженні, що належить до компетенції слідчих фінансових розслі-

дувань Державної фіскальної служби України, ефективного розслідування кримінальних правопорушень. законодавством України; - безпосереднє розслідування найважливіших і складних кримінальних злочинів; - контроль за неухильним дотриманням закону в діяльності слідчого апарату, забезпечення процесуальної незалежності слідчих; - організація взаємодії слідчого апарату з іншими підрозділами Державної податкової служби України в межах компетенції (із судом, прокуратурою, правоохоронними органами України та іншими державами на підставі відповідних угод); - вивчення, узагальнення та організація впровадження в діяльність слідчого апарату передових форм і методів розкриття злочинів та розслідування кримінальних злочинів [3].

Слід зазначити, що сьогодні податкова міліція Державної податкової служби України уповноважена встановлювати злочини у сфері оподаткування, відповідальність за які передбачені лише вісьмома статтями Кримінального кодексу України. У той же час відділ поліції управління національної поліції захисту економіки звинувачується у виявленні, запобіганні та припиненні злочинів у сфері економіки (понад 90 статей Кримінального кодексу України), зокрема, вчинених організованими групами та злочинні організації, які впливають на соціально-економічну та криміногенну ситуацію в країні та в окремих регіонах, боротьбу з корупцією та хабарництвом у сферах, що мають стратегічне значення для економіки держави та серед посадових осіб органів державної влади та самоврядування [4].

У структурі СБУ Департамент контррозвідки захисту державного господарства відповідає за розробку стратегії та тактики захисту національно-економічних інтересів, виявлення та припинення злочинів в економічній сфері [5], а також протидія злочинам у бюджетній, кредитній, банківській, енергетичній та агропромисловій сферах нашої держави. Державна служба аудиту України з питань виявлення та запобігання економічним злочинам повинна: - контролювати цільове, ефективне використання та збереження державних фінансових ресурсів, основних фондів та інших активів, дотримання законодавства на всіх стадіях бюджетного процесу в державному та місцевих бюджетах. , дотримання законодавства про державні закупівлі, а також моніторинг стану та надійності бухгалтерського обліку та фінансової звітності; - вживати заходів щодо усунення порушень законодавства, виявлених під час проведення державного фінансового контролю, та притягнення до кримінальної відповідальності винних осіб, зокрема

для передачі правоохоронним органам матеріалів за результатами державного фінансового контролю у разі порушення законодавства, за які порушено кримінальну відповідальність або які містять ознаки корупції встановлюються. [6].

«Економічні злочини також належать до компетенції Національного антикорупційного бюро України, діяльність якого спрямована на виявлення кримінальних правопорушень, вчинених вищими посадовими особами, уповноваженими на виконання функцій держави чи місцевого самоврядування та які становлять загрозу для національної безпеки. Тобто основна функція Національного антикорупційного бюро України (штат - 700) - це боротьба з кримінальними корупційними правопорушеннями, вчиненими державними службовцями категорії "А" (старша державна служба)» [7].

«Також розкриваються, розглядаються небезпечні економічні злочини, які часто використовуються підрозділами. Управління з розробленими результатами зробило попередні результати економіки Генеральної прокуратури України. Таким чином, він функціонує проти економічних зловживань у різних формах, невиправдано пропонується та має дублювання. Завдяки цьому єдиний орган, який накопичуватиметься у боротьбі з економічною злочинністю, - це дотримуватися адміністративних питань. «Спеціалізовані служби вже працюють у різних європейських країнах» [1]. Ми вважаємо, що вони розглядаються, як і попередні, розроблені та використовуються в категорії економічних правопорушників. Переваги створення СФР очевидні: дозрівання в одній структурі із зусиллями для протидії загрозам економічній та економічній діяльності; усунення дублювання правоохоронних функцій та розвиток бюджетних сумнівів; зниження тиску в бізнесі; прозорість справедливих угод. Так, Представницька служба з питань дискримінації - це державна правоохоронна установа, яка зберігає довільну кількість відвідувачів, будує, відокремлює та розкриває злочинцям злочинців, які існують та використовують необхідні їм ресурси та є безпечними та кримінально важливими (вимагаються кримінальними питаннями) . різний код України)» [1].

«У ст. 4, ці закони стосуються основних завдань підрозділу середньої ланки: 1) слід уникнути протиправного злочину, коли необхідно використовувати необхідні ресурси, економічно захищені, і, таким чином, необхідно дотримуватися мінімальної політики ; 2) здійснення, рішення, розкриття та розкриття злочинців у користуванні та

використанні інших ресурсів (різних видів, що використовуються у зовнішньому стані), економічно безпечних та тих, що залишаються на нижчих рівнях фінансової політики» [1]. Однак делегування правоохоронних функцій різних органів (Національної поліції, Державної фіскальної служби України, СБУ, Державної аудиторської служби, Генеральної прокуратури) новоствореному ПФР (Фінансова політика) обов'язково потребує запровадження функціонування, яке відповідає вимогам на дотримання закону відповідно до законодавства. провадження кримінально-розшукової діяльності та розповсюдження, розглядаються кримінальні правопорушення у сфері економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про Фінансову поліцію : Проект Закону від 15 берез. 2016 р. № 4228. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=58400. (дата звернення: 10.03.2019 р.)
2. Про затвердження Положення про Департамент захисту економіки Національної поліції України : Наказ Національної поліції України від 07.11.2015 р. № 81. URL: <https://www.npu.gov.ua/uk/>. (дата звернення: 10.03.2019 р.)
3. Державна фіскальна служба України // Офіційний портал. URL: <http://sfs.gov.ua/pro-sfsukraini/struktura-/aparats/golovne-slidche-upravlinnya/zavdannya-i-funktsii/>. (дата звернення: 11.03.2019 р.)
4. Чернявський С. С., Василичук В. І. Визначення місця та ролі Служби фінансових розслідувань в Україні. URL: <http://scientbul-naiaukiev.ua/index.php/ua/>. (дата звернення: 11.03.2019 р.)

Спасірко Юлія Миколаївна,

студентка групи ПМКПз-18-1

Навчально-науковий інститут права

Науковий керівник:

Дідківська Галина Василівна,

*к.ю.н., доцент, професор кафедри
кримінального права та кримінології*

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРИЙНЯТТЯ ПРОПОЗИЦІЇ, ОБІЦЯНКИ АБО ОДЕРЖАННЯ НЕПРАВОМІРНОЇ ВИГОДИ СЛУЖБОВОЮ ОСОБОЮ

Як і будь-яке зло, корупція є неприродним явищем: це дія, що порушує закони соціального характеру, зокрема закон соціального обміну між людьми та закон соціальної конкуренції, як основу соціального прогресу. Жертвами корупції є всі, крім самих корумпованих. Правильне розуміння корупції є головною умовою, для правильного вибору засобів протидії їй [1].

Поширення корупції в країні завдає значної шкоди всій системі управління і, якщо не буде впроваджено відповідні заходи, може призвести до підвищення цін через включення хабара як обов'язкового компонента у формулу цін на товари та послуги [2].

«Саме прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою, як один із найбільш розповсюджених видів корупційної поведінки у державі, має негативні наслідки. Зокрема, це створює загрозу правопорядку, демократії та правам людини, руйнує належне управління, чесність та соціальну справедливість, перешкоджає конкуренції та економічному розвитку й загрожує стабільності демократичних інститутів і моральним засадам суспільства, руйнуванням у громадян правової культури. З огляду на викладене, проблеми прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою вимагають проведення окремого дослідження, оскільки існує ряд проблем теоретичного і практичного характеру (наприклад, встановлення мінімального розміру неправомірної вигоди, необхідного для відкриття кримінального провадження, визначення суб'єкта злочину)» [2].

Основним безпосереднім об'єктом такого злочину є суспільні відносини, які регулюють належне функціонування державного апарату, апарату органів місцевого самоврядування та інших суб'єктів публічного права. «Під правильною діяльністю органів державної влади, органів місцевого самоврядування, інших юридичних осіб публічного права розуміється діяльність цих органів лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. У ст. 10 Закону України «Про державну службу» визначено основні обов'язки державних службовців. Наказом Головного управління державної служби України № 214 від 4 серпня 2010 р. затверджено загальні правила поведінки державного службовця. У разі надходження пропозиції від юридичних або фізичних осіб щодо неправомірної вигоди або дарунка (пожертви) державний службовець зобов'язаний діяти відповідно до положень ст. 16 Закону України «Про правила етичної поведінки»» [2].

У Законі України «Про засади запобігання та протидії корупції» статтю 17 визначено обмеження щодо отримання майна державними органами, органами місцевого самоврядування. «Якщо об'єкт злочину є, як правило, суспільними відносинами, то предмет злочину – об'єкт матеріального світу, з певними властивостями яких закон про кримінальну відповідальність пов'язує наявність у діях особи конкретного складу злочину. Як визначено у примітці до ст. 3641 Кримінального кодексу (далі – КК) України, неправомірною вигодою є грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, які пропонують, обіцяють, надають або одержують без законних на те підстав» [3].

Неправомірна вигода, що є предметом злочину, може бути з матеріальним або нематеріальним складом. Обов'язковою умовою, є щоб річ, яка передається як неправомірна вигода, має значення для тієї особи, яка її одержує. «Щодо надання переваг, пільг або послуг можна зазначити, що визнання переваг, послуг або пільг майновими здійснюється за умови, що вони надаються безоплатно чи за ціною, нижчою за мінімальну ринкову, але підлягають оплаті. Такого роду переваги, послуги або пільги повинні звільняти особу, якій зроблено пропозицію, надано обіцянку чи яка одержала неправомірну вигоду, від витрат на момент їх надання і цим приносить їй майнову (неправомірну) вигоду. Окремо розглянемо різновид надання переваг, що їх без законних на те підстав обіцяють, пропонують, надають або одержують. Під

перевагами ми розуміємо особливі привілеї, що створюють додаткові можливості для конкретних осіб, які вигідно відрізняють їх від інших. До переваг можна віднести, наприклад, безпідставне першочергове проходження медичного огляду, медичних досліджень, надання чергової відпустки в літній період всупереч встановленому графіку, користування (без переходу права власності) житловим будинком, автомобілем чи іншим майном службовою особою за вчинення чи невчинення такою службовою особою в інтересах того, хто пропонує або обіцяє неправомірну вигоду, чи в інтересах третьої особи будь-якої дії з використанням наданої їй влади чи службового становища» [2].

Досить, щоб ці пільги, послуги, переваги були цінними для особи, яка їх отримує. Предмети, які можуть бути визнані необґрунтованими вигодами, можуть бути класифіковані за критерієм обмеженого обігу для предметів, що знаходяться у вільному обігу та обмежених або заборонених предметів.

«Оскільки від розміру неправомірної вигоди залежить кваліфікація діянь за відповідною частиною ст. 368 КК України, предмет неправомірної вигоди повинен отримати грошову оцінку в національній валюті України. Це є необхідним і у випадках, коли як неправомірна вигода було передано майно, яке з тих чи інших причин не купувалося (викрадене, подароване, знайдене тощо). Визначаючи вартість предмета неправомірної вигоди, слід виходити з мінімальних цін, за якими в певній місцевості на час вчинення злочину можна було вільно придбати річ або одержати послуги такого самого роду та якості» [4].

На жаль, чинне законодавство не визначає мінімальний розмір неправомірної вигоди, що також може призвести до зловживань у правозастосовчій практиці. «Тому пропонується визначити у примітці до ст. 368 КК України конкретний мінімальний розмір неправомірної вигоди, необхідний для відкриття кримінального провадження. Предмет неправомірної вигоди на підставі ч. 9 ст. 100 Кримінально-процесуального кодексу (далі – КПК) України повинен передаватися у дохід держави. У випадках, коли вартість речей, які були предметом хабара, на час розгляду справи змінилася, розмір грошової суми, що підлягає стягненню, повинен визначатися за новими цінами» [5].

Об'єктивна сторона злочину - це, по-перше, прийняти пропозиції чи обіцянки посадовою особою надати йому чи третій стороні неправомірну вигоду за вчинення чи невиконання службовою особою в

інтересах третьої особи будь-якої дії за допомогою службового становища чи наданої їй влади.

«Прийняття службовою особою пропозиції чи обіцянки означає, що відповідна службова особа висловила згоду в будь-який спосіб та не заперечує, чи в будь-який інший спосіб не реагує, як передбачено ст. 16 Закону України «Про правила етичної поведінки», на пропозицію чи обіцянку того, хто пропонує або обіцяє надати неправомірну вигоду в майбутньому. По-друге, в одержанні службовою особою неправомірної вигоди для себе чи третьої особи за вчинення чи невчинення такою службовою особою в інтересах того, хто пропонує або обіцяє неправомірну вигоду, чи в інтересах третьої особи будь-якої дії з використанням наданої їй влади чи службового становища» [4].

Тому об'єктивна сторона є як у діях - по-перше, пряме отримання неправомірної винагороди, що виражається вчиненням певних дій, по-друге, активним прийняттям пропозиції чи обіцянням надати не виправомірну вигоду, тобто вираженням згоди на пропозицію вчиняти чи не вчиняти дії в інтересах особи, яка пропонує або обіцяє неправомірні вигоди, або в інтересах третьої сторони, будь-яких дій, використовуючи надану йому владу чи службового становища або бездіяльність, тобто пасивне прийняття пропозиції або обіцянки, зробити неправомірну вигоду, так названу «мовчазну згод». Зазначений злочин має формальний склад і вважається закінченим з моменту, коли посадова особа будь-яким чином прийняла обіцянку, пропозицію або отримала хоча б частину неправомірної вигоди.

«Прийняття пропозиції чи обіцянки надати їй або третій особі неправомірної вигоди означає досягнення домовленості щодо одержання неправомірної винагороди у майбутньому або прийняття службовою особою або третьою особою неправомірної винагороди за вчинення чи невчинення такою службовою особою в інтересах того, хто пропонує або обіцяє неправомірну вигоду, чи в інтересах третьої особи будь-якої дії з використанням наданої їй влади чи службового становища. Неправомірна винагорода може одержуватися службовою особою особисто або через посередника. Способи одержання неправомірної винагороди можуть бути різноманітними і для кваліфікації суттєвого значення не мають. Якщо службова особа виконала певні дії, спрямовані на одержання неправомірної вигоди, але не одержала її з причин, які не залежали від її волі, вчинене нею слід кваліфікувати як замах на такий злочин. Одержання службовою особою неправомі-

рної винагороди від особи, яка діє з метою її викриття і звільняється від кримінальної відповідальності з підстав, передбачених законом, є закінченим складом злочину і кваліфікується залежно від обставин справи за відповідною частиною ст. 368 КК України. З усього розмаїття способів одержання неправомірної винагороди можна виділити дві основні форми: просту і завуальовану» [4].

«Проста полягає у безпосередньому отриманні предмета неправомірної винагороди службовою особою. Сутність завуальованої форми полягає у тому, що факт одержання неправомірної вигоди маскується під зовні законну угоду і має вигляд цілком законної операції: різні виплати, премії, погашення боргу, договору купівлі-продажу, кредиту, консультації, експертизи тощо» [6].

Відповідальність за прийняття обіцянки, пропозиції чи отримання неправомірної вигоди виникає лише в тому випадку, якщо посадова особа отримала за виконання або невиконання в інтересах того, хто обіцяє, пропонує чи надає неправомірну вигоду, або третій стороні будь-яку дію шляхом використання наданої йому влади або службового становища.

Зазначеного кримінального правопорушення предмет може бути нематеріальним. Крім того, таке правопорушення може бути вчинене як шляхом активної, так і бездіяльної дії, наприклад: «пасивне прийняття пропозиції чи обіцянка надати неправомірну вигоду, так звана «мовчазна згода» та невиконання дій, передбачених ст. 16 Закону України «Про правила етичної поведінки»» [5]. З метою усунення неясностей у правозастосовчій практиці через невизначеність законодавства України мінімальний розмір неправомірної вигоди ми пропонуємо встановити її на рівні 10 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян шляхом доповнення Кримінального кодексу України відповідна примітка.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Костенко О.М. Культура і закон у протидії злу. К.: Атіка, 2008. С. 210-211.
2. Про Національну антикорупційну стратегію на 2011–2015 роки: указ Президента України від 21 жовтня 2011 р. № 1001/2011 // Офіційний сайт Верховної Ради України: URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1001/2011> (дата звернення: 12.03.2019 р.)

3. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III // Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/print1360044830261280> (дата звернення: 12.03.2019 р.)

4. Про судову практику у справах про хабарництво: Постанова Пленуму Верховного Суду України № 5 від 26 квітня 2002 р. // Юридичний вісник України. 2002. № 28. С. 21.

5. Кримінальний процесуальний кодекс України: науково-практичний коментар / відп. ред.: Ківалов С.В., Міщенко С.М., Захарченко В.Ю. Х.: Одиссей, 2013. С. 259.

6. Уголовный кодекс Украины: научно-практический комментарий / отв. ред. Стрельцов Е.Л. Х.: Одиссей, 2012. С. 816.

Тарапата Олександр

Володимирович,

студент групи ПМКПз-18-1

Навчально-наукового інституту права

Науковий керівник:

Богатирьова Ольга Іванівна,

д.ю.н., старший науковий співробітник,

професор кафедри кримінального права та кримінології

БЮРО ФІНАНСОВИХ РОЗСЛІДУВАНЬ ЯК СУБ'ЄКТ ЗАПОБІГАННЯ ЕКОНОМІЧНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

В умовах економічного спаду та скорочення бюджетних витрат існує проблема протидії зловживанням публічними фінансами та посяганням на економічну безпеку країни загалом. Однією з причин виникнення такої загрози є високий рівень тінізації та криміналізації національної економіки, кримінально-планова система розподілу суспільних ресурсів.

Питання боротьби з економічною злочинністю в Україні за рівнем важливості можна поставити в один ряд із викоріненням корупції. Підтвердженням цього факту є зростання суспільного запиту на структурні та ідейні перетворення в діяльності податкової міліції. На необхідність реформування силового блоку фіскальної служби вказує

застарілість принципів роботи, підходу до виконання завдань, покладених на підрозділи податкової міліції, складностей у проведенні деяких слідчих (розшукових) дій, в тому числі негласних, незадовільний рівень міжнародного співробітництва, низькі заробітні плати працівників, що збільшує корупційні ризики. Основна функція служби – виявлення недобросовісних платників податків і вплив на них з метою виведення діяльності в правове поле.

З другого боку, з 2015 року в ході реформи Міністерства внутрішніх справ, ліквідації старої міліції та утворення нового правоохоронного органу – Національної поліції Постановою Кабінету міністрів України № 830 від 13 жовтня 2015 року створено Департамент захисту економіки, як «міжрегіональний територіальний орган Національної поліції України»[1], завданнями якого стали виявлення та запобігання злочинів у сфері економіки, захисту інтересів економіки Держави та об'єктів права власності, протидія корупційним правопорушенням та правопорушенням, пов'язаним з корупцією.

Разом з тим, у структурі Служби безпеки України знаходиться Головне управління по боротьбі з корупцією та організованою злочинністю, яке реалізує державну політику у сфері протидії організаціям і окремим особам. Зусилля зосереджує на вирішенні завдань з здійснення оперативно-пошукових заходів та розробки корумпованих осіб в структурах державної влади, організації та здійснення оперативно-пошукової роботи по виявленню і припиненню діяльності організованих злочинних угруповань, які діють у сфері економіки і фінансовій системі, боротьба з легалізацією (відмиванням) доходів, отриманих злочинним шляхом та інші[2].

Також, до чинної системи органів протидії загрозам фінансовій безпеці Держави входять Прокуратура, Національне антикорупційне бюро України, Державна служба фінансового моніторингу України, Державна аудиторська служба України, Рахункова палата, Державне бюро розслідувань.

Отже на сьогоднішній день, реалізацію державної політики у сфері боротьби з економічними злочинами здебільшого здійснюють 3 державні органи. Така тотожність визначення функцій, завдань підрозділів Державної фіскальної служби України, Служби безпеки України, Національної поліції України призводить до багатьох конфліктів між цими підрозділами, що також впливає на фінансово-господарську діяльність суб'єктів підприємницької діяльності: пере-

вірки, допити осіб, вилучення документації. Також, поширені ситуації перевірки фактів можливого здійснення посадовими особами суб'єкта господарювання одного і того ж епізоду кримінального правопорушення різними правоохоронними органами, що призводить до конфліктів між силовими структурами та між суб'єктом підприємницької діяльності та державними органами. Такі ситуації призводять до затягування процесів досудового розслідування та збору доказів щодо подальших звинувачень реальних економічних злочинців. В деяких випадках, інформація щодо вищевказаних конфліктів між зазначеними суб'єктами висвітлюється у ЗМІ, що призводить до погіршення інвестиційної привабливості України в цілому. Потенційні іноземні інвестори не розглядають Україну як об'єкт для розвитку бізнесу, створення філіалів міжнародних компаній, нових підприємств, створення робочих місць для громадян України, що в цілому впливає на розвиток економіки Держави.

Наявність цілої низки проблем активізувала пошук ефективної моделі функціонування фіскальних служб і створення на цій основі нового правового органу – Служби фінансових розслідувань або Фінансової поліції.

У суспільстві давно назріла потреба заміни моделі роботи наших правоохоронних органів, які займаються боротьбою з економічними злочинами. На цьому наголошували не лише представники бізнесу, а й урядовці.

Але і неможливо уявити цивілізовану державу без чітких правил ведення бізнесу, що полягають у необхідності виконання розумних, зрозумілих та справедливих законодавчих та нормативно-правових актів, а не у наближеності до певних кіл влади та можливості домовитися з конкретними чиновниками.

Як свідчить практика, ефективно протидіяти загрозам фінансовій безпеці держави можливо лише за умови сталого функціонування системи своєчасного виявлення та усунення системних загроз у сфері публічних фінансів, запобігання їх виникненню в майбутньому.

Проте, незважаючи на значну розгалуженість таких органів, їх робота є дуже неефективною, що зумовлено насамперед: низьким рівнем функціональної взаємодії між контролюючими та правоохоронними органами, відсутністю єдиної інформаційної системи державних органів, конкуруванням між правоохоронними органами та високим рівнем стороннього впливу на такі органи; застарілими методами

протидії кримінальним загрозам у сфері публічних фінансів, що застосовуються у роботі правоохоронних органів, а також недосконалістю методики збирання, обробки та аналізу інформації; відсутністю уніфікованих із зарубіжними правоохоронними інституціями методів виявлення та розслідування фінансових злочинів, скоєних із використанням можливостей транснаціональних злочинних фінансових схем.

Тому, для впровадження дієвої реформи у сфері протидії кримінальним загрозам у сфері фінансової безпеки в Україні нарізла необхідність створити єдиний правоохоронний орган, завданням якого буде виявлення та усунення системних загроз у сфері публічних фінансів, запобігання їх виникненню в майбутньому. Цей орган має стати єдиним аналітичним центром концентрації та аналізу інформації про стан фінансової системи держави, що збирається держаними органами та органами самоврядування, а головне – створити підґрунтя для переходу державних контролюючих органів від наглядово-каральної до профілактично-сервісної моделі роботи.

Позбутися втручання правоохоронних органів в бізнес-середовище через створення нового органу з фінансових розслідувань – ідея, яка обговорюється більше ніж два роки. Новий орган має замінити податкову міліцію, яка з 1 січня 2017 р. виявилася фактично поза законом: депутати помилково виключили з Податкового кодексу положення про податкову міліцію. Також, новий орган має припинити діяльність окремих підрозділів Національної поліції України та Служби безпеки України.

У березні 2017 р. уряд схвалив законопроект про створення замість податкової міліції нового органу – Служби фінансових розслідувань (СФР). Однак, законопроект про СФР не знайшов підтримки ні на рівні парламенту, ні Президента, ні силових відомств.

При колишній владі питання створення Служби фінансових розслідувань та ліквідація податкової міліції, Департаменту захисту економіки та управління «К» Служби безпеки України не було реалізовано з невідомих суспільству причин. Проекти законів про Службу фінансових розслідувань так і не були направлені до Верховної Ради України. Можливою причиною гальмування створення єдиного органу по боротьбі з економічною злочинністю є конфлікт на той час голови комітету Верховної Ради з питань податкової та митної політики Ніни Южаніної та колишнього міністра фінансів Олександра Данилюка, які так і не змогли узгодити єдиний проект закону про Службу,

її завдання, повноваження та функції. Вочевидь маючи такий конфлікт політичних інтересів, в Україні так і залишиться працювати 3 органи, маючи функції досудового розслідування, завданнями яких було виявлення і запобігання злочинів в економічній сфері.

Вже на початку 2019 року, на старті передвиборчої президентської кампанії, у команді на той час ще кандидата у Президенти України Володимира Зеленського було анонсовано створення Служби фінансових розслідувань на базі підрозділів податкової міліції, Департаменту захисту економіки Національної поліції України та управління «К» Служби безпеки України. Згідно вищевказаної передвиборчої програми, питання створення Служби фінансових розслідувань стояло дуже гостро та принципово. Разом з тим, Володимир Зеленський, в ході презентації своєї «команди» обрав Олександра Данилюка, як людину, яка в подальшому буде очолювати Раду Національної безпеки й оборони.

30 квітня 2019 року відповідно до Протоколу Центральної виборчої комісії обраним Президентом України став Володимир Зеленський. Одразу після інавгурації – 20.05.2019 року, Володимир Зеленський одним з пріоритетних першочергових кроків анонсував створення Служби фінансових розслідувань з остаточною ліквідацією Департаменту захисту економіки, податкової міліції, управління «К» Служби безпеки України.

Однак, в ході взаємодії новообраного Президента України зі «старою» Верховною Радою України стало зрозуміло, що будь-які законопроекти Президента не будуть розглядатись Верховною Радою України. В цілому, український парламент з 20 травня не розглянув ні одного президентського законопроекту. Депутати також відмовились відправити у відставку прем'єр-міністра Володимира Гройсмана, на чому наполягав Президент.

Розуміючи таку позицію Верховної Ради України, ще 20 травня 2019 року Президент розпустив Верховну Раду України. Позачергові вибори Верховної Ради України були призначені на 21 червня.

Згідно результатів позачергових виборів до Верховної Ради України пропрезидентська партія «Слуга Народу» набрала 41,63 відсотки голосів. Також, представники політичної партії «Слуга Народу» одержали перемогу майже на всіх одномандатних мажоритарних округах. Такий успіх забезпечив політичній партії «Слуга Народу» створити монокоаліцію в Верховній Раді України.

Одразу після проведення виборів до Верховної Ради України, представниками політичної партії «Слуга Народу» у ЗМІ висвітлювалась інформація, що створення Служби фінансових розслідувань є першочерговим питанням та буде вирішуватись у найкоротший термін.

30.08.2019 року у Верховній Раді України зареєстровано проект закону №1208 «Про створення Бюро фінансових розслідувань»[3].

Отже, в теперішній час наявна дуже серйозна перспектива створення єдиного органу, який буде виявляти та запобігати злочинам у сфері економіки, злочинам проти Державного бюджету України, іншим шахрайським злочинам. Чи очолить цей орган людина, яка вже тривалий час займала керівні посади в підрозділах, завданням яких було виявлення та запобігання злочинам у сфері економіки або особа, яка раніше не мала відношення до державної служби – нове обличчя – питання, яке вже буде вирішуватись в після прийняття проекту Закону. Чи буде це людина «команди» або «з вулиці», як це відобразиться на інвестиційному кліматі України, настрою громадян та суб'єктів підприємницької діяльності України стане відомо вже після введення в дію Бюро фінансових розслідувань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Постанова Кабінету міністрів України № 830 від 13 жовтня 2015 року.
2. Закон України «Про Службу безпеки України» (вводиться в дію Постановою Верховної Ради України №2230-ХІІ від 25.03.1992), ст. 2, 10.
3. Проект Закону «Про Бюро фінансових розслідувань» http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66516.

Чухрай Василь Васильович,

студент групи ПМКПз 18-1

Навчально-наукового інституту права

Науковий керівник:

Богатирьов Іван Григорович,

д.ю.н., професор, професор кафедри

кримінального права та кримінології

ЗАПОБІГАННЯ, ПРОТИДІЯ ТА ВИЯВЛЕННЯ ПРАВОПОРУШЕНЬ У КРЕДИТНО-ФІНАНСОВІЙ СФЕРІ ПРАЦІВНИКАМИ ПОДАТКОВОЇ МІЛІЦІЇ, ПОВ'ЯЗАННИХ ІЗ СТ. 212 ТА 212-1 КК УКРАЇНИ

У статті розглянуто та проаналізовано питання запобігання, протидії та виявленню правопорушень у кредитно-фінансовій сфері працівниками податкової міліції. В законодавстві України існують фактори, які перешкоджають вирішенню проблем запобігання, протидії та виявленню правопорушень у кредитно-фінансовій сфері, а саме не досконалість законодавства по притягненню винних осіб у вчинених злочинах, мала кількість кримінальних проваджень, які направляються до суду та фактична не можливість доказування прямого умислу, що стосується по ухиленню від сплати податків(212 КК України). Потрібно зазначити, що правопорушення у кредитно-фінансовій сфері - це правопорушення(злочини), які в переважній більшості підслідні працівникам податкової міліції, які здійснюють свою діяльність в податкових органах, і які в першу чергу пов'язанні із статтями КК України як 212 та 212-1 На даний період часу для покращення «Життя» бізнесу та покращення податкового клімату в Україні загалом, органи державної влади пом'якшують відповідальність за правопорушення у кредитно-фінансовій сфері та збільшують контроль з боку держави за діями підприємств приватного та державного сектору.

По кредитно-фінансовій сфері потрібно розглядати в трьох аспектах, а саме запобігання, протидія та виявлення правопорушень за статтями КК України 212 та 212-1. В першу чергу потрібно зрозуміти, що вчиненню правопорушення краще запобігти або здійснювати йому протидію, а не його виявляти яке потрібно в подальшому розслідувати, що у свою чергу не дає дієвого результату. Тож, головною проблемою є не досконалість законодавства яке пов'язане із неспро-

можністю доведення кримінального провадження до суду з обвинувальним актом або винесення вироку по даному правопорушенню судом. Тому, переважна більшість кримінальних проваджень, які направляються до суду по ухиленню від сплати податків або загальнообов'язкових платежів є програними. Отже, виходячи із цього можна зробити висновок, що найбільшою проблемою в теперішній час є доказування злочинів, передбачених ст. 212, 212-1 КК України.

Також, проблема ухилення від сплати податків існує майже в усіх країнах з ринковою економікою. Надмірне податкове навантаження, складність та суперечливість податкового законодавства зазвичай стає причиною застосування санкцій фіскальними органами, а іноді навіть кримінального переслідування платників податків. В українських реаліях ці питання стоять особливо гостро, адже значний податковий тиск змушує бізнес шукати шляхи до мінімізації оподаткування та використовувати прогалини в податковому законодавстві.

Метою статті є вивчення правопорушень у кредитно-фінансовій сфері, а саме перспективи їхньому запобіганню, протидії та виявленню працівниками податкової міліції, та шляхи покращення для доказувані при розслідуванні даних правопорушень та загальний аналіз вироків цих правопорушень.

До проблематики детінізації економіки та перешкоджанню уникнення від сплати податків неодноразово зверталися провідні представники вітчизняної економічної та юридичної науки А.М. Бандурка, І.Г. Богатирьов, В.А. Бородюк, Л.К. Воронова, В.М. Геєць, О.К. Користін, М.П. Кучерявенко, В.М. Попович, М.В. Романів і багато інших.

Здійснивши аналіз останніх досліджень та публікацій пов'язаних із правопорушень у кредитно-фінансовій сфері можна сказати наступне, що державні органи влади на даний період часу змінюють законодавство, яке пов'язане з декриміналізацією 205 ст. КК України «Фіктивне підприємництво» та підвищили нижню планку притягнення до відповідальності за статтею 212 КК України.

Ефективне функціонування податкової сфери неможливе без єдиного механізму податкового контролю, важливою умовою дієвості якого є його достатньо повна та чітка регламентація[79 с. 3]. В Україні стан контролю за виконанням платниками податків законодавства характеризуються такими факторами: завищена фіскальна орієнтація податкової політики, доволі низька фінансова дисципліна платників

як наслідок неналежної податкової культури суспільства, недосконала законодавча база в податковій сфері.

До речі, досудове судовий розгляд та розслідування проваджень по ухиленню передбаченими статтями 212 та 212-1 щодо ухилення від сплати податків багатьма особливостями характеризуються, що обумовлено правовою конструкцією складу злочину та специфікою, передбаченого ст. 212 Кримінального кодексу України. Як наслідок, достатньо часто спостерігається неоднозначність судової практики із зазначеної категорії справ. Це пояснюється тим, що диспозиція цієї статті має бланкетний характер, тобто настання відповідальності потенційно залежить від вимог податкового законодавства, чинних на момент вчинення діяння, а також від суми податків.

Проведений нами аналізу вироків за ст. 212 ККУ вбачається, що останнім часом змінюються тенденції кримінальних проваджень у зазначеній категорії злочинів. Якщо у 2017 р. кримінальні провадження обмежувалися, як правило, ст. 212 КК України, то в 2018 р. у більшості випадків вони стосуються сукупності злочинів за ст. 205 КК України та ч. 5 ст. 27 і ст. 212 КК України. Водночас у цій сукупності основне значення відіграє ст. 205 КК України щодо фіктивного підприємництва, а ч. 5 ст. 27 і ст. 212 КК України йде у «доважок» як пособництво в ухиленні від оподаткування іншим суб'єктам підприємництва.

В Україні відносини, що виникають у сфері справляння податків і зборів, регулюються вимогами Конституції України, статтею 67 якої визначено, що кожен повинен сплачувати податки і збори в порядку і розмірах, встановлених законом [1]. Податковий кодекс України визначає їхній вичерпний перелік і порядок адміністрування [2].

Статистика, яку наводить ДПС України, свідчить, що 80%-90% підприємств України порушують законодавство у сфері оподаткування. Частка цих порушень є великою і припадає на ухилення від оподаткування і пов'язана з недосконалістю законодавства яке пов'язане із ухилення від сплати податків, низькою кваліфікацією учасників податкових відносин, складністю законів та постійними змінами [133 с. 4]. У результаті аналізу діяльності податкової служби можна виокремити причин низької ефективності податкового адміністрування ряд яких значною мірою обумовлюють ухилення від оподаткування:

— відсутність методології податкового обліку яка є затвердженою затвердженою, яка визначена ЗУ «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» стосовно обліку;

– вихід за межі компетенції працівників податкової служби, яка виявляється у невиконанні відомчих наказів які відображенні в акті зазначеної перевірки обґрунтованих даних без суб'єктивних припущень перевіряючих та які не мають доказів, а саме різного роду висновків щодо дій посадових осіб підприємств;

Серед чинників, що спонукають платників ухилятися від сплати податків, виділяють: складність у розрахунках податкових сум рівень; податкових ставок та кількість податків; неефективність податкової служби; низький рівень суспільної свідомості щодо необхідності сплачувати податки; високий рівень нестабільності податкового законодавства; нераціональну структуру оподаткування; рівень корупції в державі рівень довіри платників до владних структур, що виконують функцію розподілу коштів, отриманих від податків[5].

За наслідками проведеного дослідження пропонуються такі пропозиції щодо зменшення масштабів ухилення від сплати податків загальнообов'язкових платежів та ЄСВ.

– внесення змін до податкового законодавства, положення якого повинні мати на меті більш спрямовані на забезпечення регулюючої функції податкової служби в Україні, що впливатиме як на ефективність податкового контролю та на його в цілому;

– введення в державі обов'язкової перевірки ефективності законів та запроваджуваних податкових законів в цілому для стабільності і апробації;

– при реформуванні податкових органів та законодавства передбачити заходи які розширять бази, які дадуть змогу знизити тиск на платників податків яке буде виражатись у підвищити рівня добровільної сплати податків, яке у свою чергу зможе забезпечить приріст бюджетних надходжень;

– також потрібно здійснювати підвищення ефективності перевірок, використання інформаційних технологій, і можливостей автоматизованого відбору платників для проведення документальних ревізій вона має удосконалити метод податкового контролю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України від 28 чер. 1996 р. No 254к/96-ВР. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/254k/96-вр> (дата звернення: 10.09.2019).

2. Податковий кодекс України від 02 груд. 2010 р. No 2755-VI . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 10.09.2019).

3. Главацька Н.І. Визначення передумов та наслідків ухилення від сплати податків: Київ. Управління розвитком, книга. 2016. 79 с.

4. Ткачик Ф.П. Удосконалення податкового контролю в Україні у контексті протидії ухиленню від оподаткування: Інфраструктура ринку: Київ. Міністерство фінансів, книга. 2017. 133 с.

5. Тіньова економіка в Україні як наслідок уникнення від сплати податків: веб-сайт. URL: http://www.confcontact.com/2012_09_21/7-matvijchuk.htm (дата звернення: 15.09.2019).

Щербина Катерина Володимирівна,
студентка групи ПМКПз-18-1
Навчально-наукового інституту права
Науковий керівник:
Мамка Григорій Миколайович,
д.ю.н., професор кафедри
кримінального права та кримінології

ПОНЯТТЯ ПОДАТКУ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ В СИСТЕМІ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

Конституції України (стаття 3) проголошує: «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави». Як результат, при проведенні державно-правової реформи, потреби нормотворення мають власну особливість, адже правове регулювання суспільних відносин неможливе без нормативно-правових актів органів виконавчої влади. Тому можемо стверджувати, що основним завданням у цій сфері є вдосконалення, оптимізація форми здійснення органами виконавчої влади нормотворчої діяльності та встановлення ступеня норматворчого впливу на суспільні відносини у сфері оподаткування.

Основні риси злочинів, пов'язаних із незаконним відшкодуванням податку на додану вартість (далі – ПДВ), проблеми їх кримінально-правової кваліфікації висвітлені в роботах О.О. Дудорова, Н.О. Гуторової, Р.Ю. Гревцової, В.О. Останіна, В.М. Вересова, Р.С. Довбаша, В.В. Корольчука та інших. Загальнотеоретичні проблеми визначення предмету злочину знайшли відображення в працях багатьох науковців, зокрема В.К. Глістіна, М.Й. Коржанського, Є.В. Фесенка, С.Ф. Кравцова, Б.С. Нікіфорова, Г.П. Новосьолова, В.Я. Тація, Є.В. Лашука та багатьох інших.

ПДВ: «це один із найбільш поширених, але одночасно складних та суперечливих податків. В Україні він замінив податок з обороту та податок із продажу і став відігравати провідну роль у формуванні доходної частини державного бюджету» [1].

Податковим кодексом України (далі – ПК України) надано змістовне визначення поняття ПДВ: «непрямий податок, який нараховується та сплачується відповідно до норм розділу V ПКУ (пп. 14.1.178 п. 14.1 ст. 14)» [2].

Дещо ширше визначення надає сайт Wikipedia: «податок на додану вартість – це: «непрямий податок, який входить в ціну товарів (робіт, послуг) та сплачується покупцем, але його облік та перерахування до державного бюджету здійснює продавець (податковий агент)» [3].

На думку М.І. Бондаря, Л.Г. Ловінської, Н.М. Лисенка та інших ПДВ є: «загальнодержавним непрямим податком на споживну вартість, що справляється з юридичних та фізичних осіб і є основним джерелом наповнення Державного бюджету України» [4, с. 218].

В свою чергу Р.В. Сидоренко стверджує, що ПДВ є: «одним з найбільш прогресивних непрямих податків, який в умовах ринкової економіки є найбільш ефективним. Він є економічно нейтральним, оскільки податок стягується за однаковою ставкою практично зі всієї споживчої бази» [5, с. 234].

Як відзначає Т.М. Семененко, ПДВ – це: «непрямий податок, який є частиною новоствореної вартості товарів (робіт, послуг), яка формується на кожному етапі виробництва, обігу та включається до ціни товару і сплачується кінцевим споживачем. ПДВ є податком на внутрішнє споживання продукції, фактично, надбавкою до ціни товарів (робіт, послуг), які споживаються на митній території України» [6].

Схожу думку має Оксенюк О.І. і визначає ПДВ, як: «податок на споживання, який стягується із доданої вартості, що створюється на

кожному етапі виробництва, сплачується кінцевим споживачем та вноситься до бюджету продавцем, за винятком випадків здійснення операцій за участі нерезидентів» [7, с. 17].

На основі викладеного, можемо зробити висновок, що ПДВ це: «непрямий податок з доданої вартості, яка створюється на всіх стадіях виробництва та обігу, та включається у вигляді надбавки в обігу, і оплачується кінцевим споживачем».

Для того, щоб реалізувати належну сплату ПДВ, ПК України визначив чіткий перелік платників податку, до яких віднесено: «1) будь-яка особа, що провадить або планує провадити господарську діяльність і реєструється за своїм добровільним рішенням як платник податку у порядку, визначеному статтею 183 цього розділу; 2) будь-яка особа, що зареєстрована або підлягає реєстрації як платник податку»;

«3) особа, яка ввозить товари на митну територію України в обсягах, що підлягають оподаткуванню, і на яку покладається відповідальність за сплату податків у разі переміщення товарів через митний кордон України відповідно до Митного кодексу України, а також: а) будь-яка особа, на яку покладається дотримання вимог митних режимів, які передбачають повне або часткове умовне звільнення від оподаткування, у разі порушення таких митних режимів, встановлених митним законодавством; б) особа, яка використовує, у тому числі при ввезенні товарів на митну територію України, податкову пільгу не за цільовим призначенням та/або всупереч умовам чи цілям її надання згідно із цим Кодексом, а також будь-які інші особи, що використовують податкову пільгу, яку для них не призначено»;

«4) особа, що веде облік результатів діяльності за договором про спільну діяльність без утворення юридичної особи; 5) особа – управитель майна, яка веде окремий податковий облік з податку на додану вартість щодо господарських операцій, пов'язаних з використанням майна, що отримане в управління за договорами управління майном».

«Для цілей оподаткування господарські відносини між управителем майна з власної господарської діяльності та його діяльності з управління майном прирівнюються до відносин на основі окремих цивільно-правових договорів. Норми цього підпункту не поширюються на управителів майна, які здійснюють управління активами інститутів спільного інвестування, фондів банківського управління, фондів фінансування будівництва та фондів операцій з нерухомістю, створених відповідно до закону; 6) особа, що проводить операції з по-

стачання конфіскованого майна, знахідок, скарбів, майна, визнаного безхазяйним, майна, за яким не звернувся власник до кінця строку зберігання, та майна, що за правом успадкування чи на інших законних підставах переходить у власність держави (у тому числі майна, визначеного у статті 243 Митного кодексу України), незалежно від того, чи досягає вона загальної суми операцій із постачання товарів/послуг, визначеної пунктом 181.1 статті 181 цього Кодексу, а також незалежно від того, який режим оподаткування використовує така особа згідно із законодавством; 7) особа, що уповноважена вносити податок з об'єктів оподаткування, що виникають внаслідок поставки послуг підприємствами залізничного транспорту з їх основної діяльності, що перебувають у підпорядкуванні платника податку в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України; 8) особа – інвестор (оператор), який веде окремий податковий облік, пов'язаний з виконанням угоди про розподіл продукції» [2].

Ставки ПДВ в Україні складають 20% і 0% від об'єкта оподаткування.

Предмет злочинів, пов'язаних з незаконним відшкодуванням ПДВ, у першу чергу, визначається їх кримінально-правовою кваліфікацією. Досліджувані злочини можуть бути вчинені у формі: «розкрадань, що кваліфікуються за ст. 190 чи 191 Кримінального кодексу України [8] (далі – КК України); умисного ухилення від оподаткування, що кваліфікується за ст.212 або – за певних умов – за ст.ст. 192, 364 (365) КК; незаконного відшкодування ПДВ з необережності, що кваліфікується за ст. 367 КК».

Враховуючи вище викладене, можемо зробити висновок, що потрібно акцентувати увагу на те, що важливе значення має зручність сплачувати податки їх платниками, а формування сприятливих умов для ведення бізнесу буде стимулюючим фактором до їх сплати (не винятком є і ПДВ). В свою чергу, не варто забувати про посилення фінансової відповідальності за порушення в процедурі нарахування та сплати податків, подання податкової звітності, яка є передбачена главою 11 ПК України і нормами кримінального законодавства України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Оподаткування суб'єктів підприємництва. Навчальний посібник / Л.П. Сидельникова, Т.В. Чижова, Я.В. Якуша. [tps://pidruchniki.com/-1462011755130/ekonomika/podatok_dodanu_vartist](https://pidruchniki.com/-1462011755130/ekonomika/podatok_dodanu_vartist).

2. Податковий кодекс України / від 02.12.2010 р. №2755-VI URL: <http://zakon3.rada.gov.ua>.
3. Податок на додану вартість / дані Вікіпедії URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Податок_на_додану_вартість.
4. Облік і звітність підприємств у системі оподаткування: навч. посіб. / М.І. Бондар, Л.Г. Ловінська, Н.М. Лисенко та ін.; за заг. ред. М.І. Бондаря та Н.М. Лисенко, 2-ге вид., переробл. і допов. К.: ДННУ «акад. фін. управління», 2014. 585 с.
5. Сидоренко Р.В. Визначення сутності податку на додану вартість та перспективи його розвитку / Р.В. Сидоренко // Економічні науки. Серія «Облік і фінанси». 2014. Вип. 11 (1). Ч. 1. С. 234-240.
6. Семенко Т.М. Податок на додану вартість як економічна категорія / Т.М. Семенко // Ефективна економіка. 2011. №4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua>.
7. Оксенюк О.І. Фіскальна ефективність податку на додану вартість в економіці України: дис. к.е.н.: 08.00.08 /О.І. Оксенюк. Львів, 2015. 231 с.
8. Шмидт В.Р. Гражданский контроль как форма участия граждан в публичной политике / В.Р Шмидт URL: <http://www.demos-center.ru/projects/915DE20/A044C6D/1193054051>.

група ПМКПз-18-2

Вербовський Іван Олександрович,

студент групи ПМКПз-18-2

Навчально-наукового інституту права

Науковий керівник:

Сперкач Наталія Анатоліївна,

*к.ю.н., доцент кафедри кримінального
права та кримінології*

ПРАВОВІ ОСНОВИ ВІКТИМОЛОГІЧНОЇ ПРОФІЛАКТИКИ ЗЛОЧИНІВ У ФІНАНСОВІЙ СФЕРІ

З огляду на те, що сучасна система профілактики злочинів в основному зорієнтована на призупинення, локалізацію, стримування протиправних дій правопорушника, то виникає необхідність у розширенні меж профілактичного впливу на особу, що стала її жертвою.

Як самостійний науковий напрям, віктимологія сформувалась у 40-х роках минулого століття. Німецький вчений Г. Гентіг у 1948 році видав книгу «Злочинець і його жертва», в якій, за твердженням деяких науковців, започаткував нову галузь у кримінологічній науці – віктимологію, розробивши вчення про жертву злочину з такою повнотою, що наступні дослідники не могли обійтися без його основоположних ідей стосовно ув'язання поняття відношення «жертва – злочинець».

У західній кримінальній віктимології умовно можна виділити два основних напрями: так званий академічний, який зосереджує свою увагу на аналізі теоретичних аспектів сучасної віктимології, і другий – прикладний, що розробляє проблеми зростання ефективності діючого законодавства щодо захисту прав жертв злочинів та зловживанням владою та ін. [1, с. 95-96].

Основна ідея загальної теорії віктимології складається в побудові системної моделі взаємодії «негативне соціальне явище – жертва», що описує і вивчає шляхи нормалізації негативних соціальних, психологічних і моральних впливів на людину (соціальну спільність) з боку природного середовища, особистого побутового і робітничого середовища, соціального середовища, а також кризового внутрішнього середовища самої людини (соціальної спільності) з метою їхньої

корекції і нейтралізації, підвищення адаптивних здібностей людини, соціальної групи, організації.

Загальносоціальне запобігання віктимізації є єдиною системою соціально-економічних, політичних, правових, організаційних та інших заходів, що застосовуються суспільством і державою в різних соціальних сферах і спеціально не спрямовані на боротьбу зі злочинністю. Запобіжна роль таких заходів реалізується з вирішенням великомасштабних соціальних завдань, які мають загальнодержавний характер і впливають на життя значної кількості громадян. Реалізація загальносоціальних заходів запобігання віктимізації у нашій країні має базуватися на реальних умовах життя суспільства. Успіх від реалізації таких заходів залежить переважно від того, наскільки вони забезпечені матеріальними, правовими, організаційними та людськими ресурсами.

Доцільно зазначити, що віктимологічний напрямок профілактичних дій є найбільш гуманним та перспективним, який не потребує суттєвих матеріальних витрат та базується на властивому усім людям прагненні до самозахисту, має так зване внутрішнє джерело розвитку.

Віктимологічна профілактика є самостійним напрямом індивідуального запобігання. Набір профілактичних заходів віктимологічного спрямування залежить від різновидів віктимної поведінки потерпілих: від застережливо-роз'яснювальних – до заходів примусу та фізичного захисту потенційних жертв. Головне завдання – змінити віктимну поведінку потенційних жертв й запобігти можливості їх перетворення на реальних потерпілих від злочинів.

Вивченню особливостей поведінки потерпілого, а також аналізу теоретичних і прикладних проблем віктимологічних досліджень присвячені праці Ю. Антоняна, А. Долгової, О. Джузи, В. Женунтія, А. Закалюка, О. Костенка, Н. Кузнецової, Г. Міньковської, В. Мінської, Д. Рівмана, В. Тулякова, Л. Франка та ін.

Поняття віктимологічної профілактики, яке в різні часи розроблялося різними авторами, має як деякі спільні моменти, так одночасно й розбіжності. Більшість науковців висловлює загальну думку, що віктимологічна профілактика спрямована на зниження потенційної віктимності, тобто профілактичні дії зосереджені на виявленні та усуненні або нейтралізації чинників, які формують індивідуальну чи масову можливість стати жертвою злочину [2, с. 114; 3, с. 111]. Деякі науковці вважають цю мету кінцевою, а у якості безпосереднього об'єкту впливу захо-

дів віктимологічної профілактики, розглядають фактори, обставини та ситуації, які формують саме віктимну поведінку особи [4, с. 57]. Інші фахівці дотримуються думки, що, окрім віктимності особи, у якості предмету впливу віктимологічного напрямку профілактичної діяльності називають запобігання процесу віктимізації [5, с. 355].

О.М. Джужа дає наступне визначення віктимологічної профілактики – «це система взаємопов'язаних, організаційно забезпечених державних, громадських та індивідуальних заходів, спрямованих на виявлення і усунення або нейтралізацію чинників, які формують особисту чи масову можливість стати жертвою злочину» [6, с. 126]. А.І. Долгова вважає, що віктимологічна профілактика може бути представлена як одне з напрямів профілактичної діяльності, яке спрямовує свої попереджувальні дії на виявлення, усунення або нейтралізацію факторів, обставин, ситуацій, які формують віктимну поведінку та сприяють вчиненню злочинів, виявленню груп ризику і конкретних осіб з підвищеною віктимністю, а також вдосконалення існуючих заходів попередження віктимізації [6, с. 148].

Підсумовуючи та виходячи з аналізу поглядів закордонних та вітчизняних кримінологів, можна запропонувати наступне поняття віктимологічної профілактики. Віктимологічна профілактика злочинів у фінансовій сфері зокрема, є важливим напрямком профілактичної діяльності та представляє собою специфічну діяльність організаційно забезпечених державних, громадських та індивідуальних заходів самої людини по забезпеченню безпеки реальної або потенційної жертви шляхом активізації її фізичного та психологічного потенціалу, спрямованого на виявлення, усунення, а в подальшому і нейтралізацію факторів, обставин, ситуацій, які формують в особі поведінку, що створює умови для перетворення в жертву злочину та зумовлює вчинення злочинів.

Слід зазначити, що юридична наука неодноразово зверталася до проблеми потерпілого від злочину у фінансовій сфері, його ролі в механізмі злочинної поведінки, до аналізу профілактичних аспектів віктимності.

Основні напрями підтримки потерпілих у фінансовій сфері:

а) впровадження у національне законодавство міжнародних стандартів щодо доступу потерпілих до системи правосуддя та державної підтримки;

б) кримінально-правова реституція жертвам з державних і недержавних фондів;

в) надання необхідної професійної, матеріальної, медичної, психологічної та соціальної допомоги.

Віктимологічна профілактика злочинів у фінансовій сфері базується на інформуванні правоохоронними та контролюючими органами населення про сучасні форми прояву злочинності та можливості ефективного попередження злочинів; забезпечення захисту потенційних жертв; створення умов для активного співробітництва населення із поліцією, органами ДФСУ.

Як зазначає А. Алексєєв, «віктимологічна профілактика – один із напрямів запобігання злочинності, який ще не повною мірою реалізований у нашому суспільстві. Це специфічна діяльність соціальних інститутів, спрямована на встановлення, усунення або ж нейтралізацію факторів, обставин, ситуацій, що формують віктимну поведінку й обумовлюють учинення злочинів, виявлення групи ризику та конкретних осіб з підвищеним ступенем віктимності, вплив на них з метою поновлення та активізації їхніх захисних якостей, розроблення чи покращення засобів захисту громадян від злочинів і подальшої віктимізації» [1, с. 168]. На нашу думку, слід надавати практичні рекомендації щодо оптимальної поведінки в конфліктних ситуаціях задля уникнення негативних наслідків тощо.

Остаточне прийняття рішення про вчинення злочину у фінансовій сфері значною мірою залежить від віктимної поведінки потерпілих в умовах конфліктної взаємодії з винним. У такому випадку йдеться про загальносоціальне й індивідуальне запобігання віктимізації.

Структура запобігання віктимізації населення передбачає заходи соціально-економічного, політичного, правового, організаційного характеру. Як основні напрями віктимологічної профілактики у фінансовій сфері, мають розроблятися стратегічні заходи зі зміцнення фінансової системи зокрема, морально-правового виховання населення, формування в суспільстві атмосфери толерантності, відкритості, поваги.

Таким чином, профілактичний вплив, у тому числі й на віктимологічній основі, за своєю спрямованістю та результативністю полягає як у подоланні об'єктивних передумов протиправної поведінки, так і зміні свідомості осіб, які схильні вчиняти правопорушення чи ставати їх жертвами, а також в усуненні наявних проблем і конфліктів.

У суспільстві, в якому прагнуть запобігти злочинам, що вчиняються у фінансовій сфері, а не карати за нього, захистити людину від зазіхання, а не помститися злочинцеві, головною завжди буде не реп-

ресія, а превенція. Тож будувати систему профілактичного захисту особи від злочинних посягань слід з огляду саме на це.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Туляков В.О. Віктимологія (соціальні та кримінологічні проблеми). Одеса: Юрид. літ., 2000. 336 с.
2. Джужа О. М. Кримінологічна віктимологія: навчальний посібник. К.: Атіка, 2006. 352 с.
3. Мойсюк О. Віктимологічна профілактика порушень правил безпеки дорожнього руху. Право України. 1999. С. 56-59.
4. Коновалов В.П., Франк Л.В. Об организации виктимологического направления профилактики преступлений в Таджикской ССР (научно- методическая информация). Душанбе, 1976. 144 с.
5. Шнайдер Г. Й. Криминология. М.: Прогресс-Универс, 1994. 504 с.
6. Джужа О. М., Кондратьєв Я. Ю., Кулик О. Г., Михайленко П. П. Кримінологія: підручник для студентів вищих навч. Закладів. К.: Юрінком Інтер, 2002. 416 с.

Войтович Наталія Олександрівна,
студентка групи ПМКПз-18-2
Навчально-наукового інституту права
Науковий керівник:
Забарний Максим Михайлович,
к.ю.н., доцент кафедри кримінального
права та кримінології

ПРОБЛЕМИ БОРОТЬБИ ІЗ ОРГАНІЗОВАНОЮ ЗЛОЧИННІСТЮ У СФЕРІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Злочинність у сфері господарської діяльності у більшості країн світу з перехідною економікою займає одне з перших місць і є найбільш поширеним явищем, яке покриває навіть традиційну загальнокримінальну злочинність. Існує така злочинність і у економічно розвинутих країнах, але там вона стримується завдяки надійній системі боротьби з нею [2, с. 274].

«Слабкість і дисфункціональність державних інституцій, що беруть участь у регулюванні та контролі господарської діяльності, спровокували значний сплеск злочинного перерозподілу та присвоєння капіталів і ресурсів, поширення і зміцнення відносин підкупу-продажності в публічній та приватній сферах, формування владно-кланових та корпоративних злочинних співтовариств організованого типу».

Серед українських науковців, які детально займалися дослідженням питань щодо боротьби із організованою злочинністю у сфері господарської варто назвати таких: Л. В. Бертовський, В. Т. Білоус, А. Ф. Волобуєв, О. Г. Кельман, А. Г. Корчагін, Г. А. Матусовський, В. А. Образцов. Саме на їхню думку, господарські злочини доцільно віднести до категорії економічних.

Розділ VII Кримінального кодексу України, який об'єднує більшість корисливих злочинів у сфері професійної діяльності, має назву «Злочини у сфері господарської діяльності». Це, так би мовити, «галузева злочинність», тобто сукупність злочинів, які вчиняються у промисловості, сільському господарстві, торговельно-посередницькій діяльності, фінансово-кредитній сфері, сфері державного контролю за господарською діяльністю і в інших галузях господарювання.

На думку П. П. Михайленка, «злочин у сфері господарської діяльності може бути визначений як здійснення суспільно небезпечних і протиправних діянь, що роблять замах на нормальну, таку, що відповідає інтересам держави і життєвим інтересам трудящих, роботу промисловості, сільського господарства, фінансів, торгівлі або іншої галузі народного господарства» [1, с. 135].

Фактори, які детермінують злочинність у сфері господарської діяльності, лежать, перш за все, в економічних відносинах кожної соціальної системи, у протиріччях її функціонування, незбалансованості господарського механізму, вадах і недоліках економічного планування.

Головними особливостями злочинів, що вчиняються у сфері господарської діяльності є:

- 1) маскуванню під законну господарську діяльність;
- 2) вміння злочинців пристосовуватись до нових форм і методів підприємницької діяльності;
- 3) досконале володіння ринковою ситуацією;
- 4) використання прогалин чинного законодавства, яке регулює підприємницьку діяльність [1, с.139].

«Організована злочинність є суттєвим чинником посилення соціальної напруженості та дестабілізації суспільних відносин, виникнення деформації у сфері господарювання, уповільнення темпів економічного розвитку держави». Нинішній стан криміногенної ситуації в державі свідчить про необхідність удосконалення заходів, спрямованих на нейтралізацію дії чинників, які зумовлюють організовану злочинність.

Організована злочинність є небезпечним явищем, яке в нашій країні, на жаль, як і раніше не тільки не зустрічає адекватної протидії з боку держави, а й надалі продовжує зміцнювати свої позиції у суспільстві, маючи та використовуючи корумповані зв'язки, часто підміняє офіційну владу, легальну економіку і громадянське суспільство.

Сучасну організовану злочинність не випадково порівнюють із постійно діючим кримінальним (нелегальним) підприємством, яке займається злочинною діяльністю (виробництвом, розподілом, обміном, споживанням як нелегальних, так і легальних товарів і послуг). Така діяльність потребує високої згуртованості, стійкості та впорядкованості дій злочинців, внутрішньої дисципліни, зумовлює розподіл функцій і завдань між ними та їх професіоналізацією і спеціалізацією, і визначається загальною метою – одержанням фінансової або іншої матеріальної вигоди, що зазвичай потребує легалізації одержаних доходів.

Згідно зі ст. 6 Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» «основними напрямками боротьби з організованою злочинністю є виявлення, розслідування, припинення і запобігання правопорушенням, учинюваним учасниками організованих злочинних угруповань, притягнення винних до відповідальності» [4].

Відповідно до Концепції розвитку сектору безпеки і оборони України від 14 березня 2016 року серед найбільш актуальних у середньостроковій перспективі загроз названо й поширення організованої злочинності у сфері господарської діяльності [3]. Адже організована злочинність у сфері господарської діяльності інтегрується до високоприбуткових галузей економіки та є одним із чинників, що становлять реальну загрозу національній безпеці України.

В останні роки спостерігається стійка тенденція до зростання організованої злочинності у сфері господарської діяльності. Нині, тяжко говорити про масштаби організованої злочинності та загальний рівень корумпованості сфери господарських відносин, адже

об'єктивного уявлення з цього приводу, на жаль, не існує. «Динаміка окремих злочинів у сфері господарської діяльності в цілому повторює основні тенденції економічної злочинності. Саме так, переважну кількість у структурі господарських злочинів становлять злочини, пов'язані з порушенням порядку здійснення операцій з металобрухтом; на другій позиції – шахрайство з фінансовими ресурсами; третю займає відмивання брудних коштів» [5, с. 268]. Необхідно відмітити й загальну низхідну динаміку та тяжіння господарських злочинів до фінансової сфери.

Окрім вищезазначеного, доцільно наголосити на тому, що робота спеціальних суб'єктів боротьби з організованою злочинністю у сфері господарської діяльності спрямована на викриття найбільш очевидних злочинів і найменш законспірованої діяльності, яка потім і відображається у статистичній звітності.

На нашу думку, проблему боротьби з організованою злочинністю у сфері господарської діяльності доцільно вирішити шляхом:

1) виявлення негативних соціальних процесів та явищ, які призводять до виникнення організованої злочинності, що існує у сфері господарської діяльності та сприяють вжиттю заходів щодо нейтралізації таких процесів і явищ;

2) розробки Концепції боротьби із організованою злочинністю у сфері господарської діяльності, яка б чітко визначила завдання, цілі та напрями реформування вищезазначеної сфери;

3) впровадження результатів наукових досліджень у сферу протидії організованим злочинності, що існує у сфері господарської діяльності;

4) розроблення і конкретизації функцій правоохоронних та інших державних органів з питань боротьби з організованою злочинністю у сфері господарської діяльності;

5) прогнозування тенденцій розвитку криміногенної ситуації, оцінювання ступеня небезпеки та масштабів організованої злочинності у сфері господарської діяльності на національному та регіональному рівнях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дудоров О. О. Злочини у сфері господарської діяльності: кримінально-правова характеристика. К.: Юридична практика, 2013. 924 с.

2. Кулик О.Г. Злочинність в економічній сфері: фактори, тенденції, протидія (2002-2018 рр.) [текст]: монографія. Київ: ДНДІ МВС України, 2018. 362 с.

3. Про Концепцію розвитку сектору безпеки і оборони України: Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 04.03.2016. Указ Президента України від 16.03.2016 р. №92/2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/92/2016/paran12?lang=ru> (дата звернення 19.09.2019).

4. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю: Закон України від 30.06.1993 № 3341-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3341-12> (дата звернення 19.09.2019).

5. Шостко О. Ю. Боротьба з організованою злочинністю в Україні та європейських державах: [монографія]. Х., 2017. 400 с.

Вороневич Олександр

Олександрович,

студент групи ПМКПз-18-2

Навчально-наукового інституту права

Науковий керівник:

Журенок Тетяна Володимирівна,

к.ю.н., доцент кафедри кримінального

права та кримінології

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В СИСТЕМІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Запобігання і протидія проявам корупції в системі органів Державної фіскальної служби України є актуальним питанням сьогодення, адже органи Державної фіскальної служби України (далі - ДФС) безпосередньо реалізують державну політику в сфері оподаткування та надходження коштів до Державного бюджету України.

Проблеми протидії та запобігання корупції в діяльності органів виконавчої влади, розглядали такі науковці, як Л.В. Багрій-Шахматов, О.М. Джужа, Д.Г. Заброта, О.Г. Кальман, С.М. Клімова, В.І. Литвиненко, М. Мельник В. Навроцький, , Ю. Орлов, М. Погорецький, С. Ро-

гульський, Б. Романюк, В. Тацій, М. Хавронюк, О. Федотов В. Шевченко, В. Шкарупа та ін.

На сьогоднішній день корупція в Україні визнана однією з найголовніших проблем сьогодення, яка несе в собі загрозу національній безпеці, стабільності та економічному зростанню держави.

Корупція (латин. *corruption* – псування, розбещування, підкуп) – дії осіб, уповноважених на виконання функцій держави, спрямовані на використання наданих їм повноважень для одержання матеріальних благ, послуг, пільг або інших переваг[1, с. 367].

Вплив корупції спричиняє порушення принципів рівності та соціальної справедливості. Корупція породжує зловживання у всіх сферах життєдіяльності населення держави та посилює зневіру людей до владних органів держави. Протидія та зменшення проявів корупції є надзвичайно актуальним питанням. Позбутися корупції не вдалось жодній країні світу, однак передовими країнами світу разом з міжнародними антикорупційними організаціями постійно розробляються механізми запобігання та протидії корупції, що впливає на зменшення проявів цього негативного явища.

За період з 2014 року в напрямку протидії корупції пройдено значний шлях.

Протидія корупції стала вкрай важливою справою і вимагає визначення основних шляхів та засобів діяльності в напрямку запобігання корупції. Отже, виникла необхідність формування державної політики у сфері протидії корупції.

Розробка заходів та механізмів зменшення проявів корупції є результатом ключових рекомендацій Групи держав проти корупції (GRECO) та ЄС, які включали в себе: утворення антикорупційних інституцій, проведення реформ прокуратури, державної служби, створення систем контролю щодо запобігання конфлікту інтересів та доброчесності походження активів посадовців.

З метою поліпшення ситуації у сфері запобігання та протидії корупції створено ряд органів спеціальної компетенції:

- Національне антикорупційне бюро України, що займається попередженням, виявленням, припиненням, розслідуванням та розкриттям корупційних правопорушень, віднесених до його підслідності, а також запобіганням вчиненню нових;

- Національне агентство з питань запобігання корупції, що забезпечує запобігання корупції, забезпечення формування та реалізації

державної антикорупційної політики, створення й забезпечення дотримання правил, які дозволять запобігти корупції,

– Спеціалізована антикорупційна прокуратура, що здійснює супровід кримінальних проваджень Національного антикорупційного бюро України.

Важливою складовою з метою успішної діяльності спеціально уповноважених органів державної влади, які реалізують державну антикорупційну політику є:

– гарантії незалежної діяльності цих органів від інших владних суб'єктів;

– широку участь у діяльності цих органів громадянського суспільства;

– співпрацю з органами державної влади та місцевого самоврядування; – стовідсоткове фінансове забезпечення.

Суб'єктами антикорупційної діяльності також є: Президент України, парламент, Уряд, судова влада і громадськість.

У 2019 році відкрито Вищий антикорупційний суд України, який є постійно діючим вищим спеціалізованим судом у системі судоустрою України завданням якого є здійснення правосуддя з метою захисту особи, суспільства та держави від корупційних і пов'язаних із ними злочинів.

Проте залишаються численні проблеми щодо уточнення функцій цих суб'єктів, удосконалення їхніх структур. Ключова роль тут належить Верховній Раді України, що забезпечує законодавче врегулювання всіх складових антикорупційної діяльності, особливо в контексті проведення реформи кримінальної юстиції. Органи влади загальної компетенції як суб'єкти антикорупційної діяльності одночасно виступають суб'єктами з підвищеним корупційним ризиком [2, с. 23]

Останні декілька років збільшилась активність громадськості щодо висвітлення проблем протиправних корупційних дій з боку осіб уповноважених на виконання функцій держави різних державних органів

В кожному державному органі України включаючи органи ДФС з метою виконання положень Зкону України «Про запобігання корупції» прийнята антикорупційна програма юридичної особи в якій передбачено, що посадові особи, керівник і засновники (учасники) у своїй внутрішній діяльності, а також у правовідносинах із діловими партнерами, органами державної влади, органами місцевого самоврядування, керуються принципом «нульової толерантності» до будь-

яких проявів корупції і вживатимуть всіх передбачених законодавством заходів щодо запобігання, виявлення та протидії корупції і пов'язаним з нею діям.

Засадами єдиної відомчої політики щодо запобігання та протидії корупції у сфері діяльності Державної фіскальної служби є запобігання корупційним проявам, попередження, виявлення та припинення корупційних та пов'язаних з корупцією правопорушень, які можуть бути вчинені працівниками Державної фіскальної служби та її територіальних органів, відновлення порушених прав чи інтересів фізичних та юридичних осіб, інтересів держави, участь в інформаційному і науково-дослідному забезпеченні здійснення заходів щодо запобігання і протидії корупції, у міжнародному співробітництві в цій сфері, а також виявлення та усунення корупційних ризиків у діяльності працівників органів доходів і зборів.

Забезпечення заходів щодо протидії корупції, контролю за їх реалізацією в апараті Державної фіскальної служби, її територіальних органах, на підприємствах, в установі, що належать до сфери її управління, покладене на Головне управління внутрішньої безпеки Державної фіскальної служби, яке у межах визначених повноважень.

Ряд заходів, наприклад прийняття антикорупційного законодавства, декларування доходів осіб уповноважених на виконання функцій держави, створення державних органів щодо запобігання та протидії корупції на загальнодержавному рівні має значний ефект щодо зниження рівня корупції, однак залишаються фактори, які на нашу думку є основними причинами, що впливають на здійснення корупційних злочинів в державних органах включаючи органи ДФС.

На думку С. Коненка, це переоцінка цінностей у суспільстві та недостатньо ефективна діяльність керівництва, що може стати негативним прикладом для підлеглих, фінансові проблеми, недостатній відомчий контроль, недостатній ступінь сприйняття до дій, що можуть спровокувати корупційну поведінку, легковажність, наївність, лабільність (нестійкість) [3, с. 5].

Корупція в деяких розвинених країнах настільки поширене явище, яке стало частиною культури цих країн.

На думку М. Мельника, факторами корупції слід визнати явища, процеси, інші чинники, які здійснюють будь-який детермінуючий вплив на корупцію, обумовлюючи корупцію як явище та породжуючи її конкретні прояви [4, с. 16].

Одним з чинників, сприятливий для корупції, – це громадське ставлення до неї. Сьогодні багато хто просто не уявляє будь-яку діяльність без підкупу когось і, отже, не чинить опору здирництву. Більшість підприємців схильні платити додаткові гроші, якщо від них цього вимагають [5, с. 325].

Наприклад хабарництво виправдовується тим, що люди в окремо взятій країні можуть терпляче ставитися до сплати невеликих сум за надання офіційних послуг (за надання дозволів, ліцензій та ін.). Але це не означає, що вони схвалюють такі дії, просто інколи це сприймається як подарунки. Але якщо подарунок виходить за межі традиційної гостинності, це викликає занепокоєння, оскільки спотворюється шкала людських цінностей та соціальних традицій [6, с. 12–13].

Рядом вчених проводився аналіз корупційних злочинів

В. Корж, здійснюючи криміналістичний аналіз економічних злочинів, виділяє в окрему групу злочини у сфері службової діяльності, що вчинені службовими особами при здійсненні управлінського, фінансового, бухгалтерського, податкового контролю на підприємствах, в установах, організаціях пріоритетних напрямів економіки у сфері виробництва, розподілу, обміну, споживання матеріальних благ та послуг, фінансування, кредитування, інвестування, страхування тощо [7, с. 110].

Можна назвати не один десяток чинників, що зумовлюють поширення корупційної діяльності в країні і низьку ефективність заходів протидії. Але, на думку О. Кальмана, існує один чинник, який і зумовлює прояви всіх інших чинників. Це відсутність жорсткого соціально-правового контролю за діяльністю посадових осіб та їх відповідальністю в умовах демократизації суспільного життя і переходу до ринкових відносин [8, с. 149].

Ми виокремили ряд факторів які на нашу думку є основними, що стимулюють здійснення корупційних діянь це:

- недобросовісність окремих посадових осіб;
- недоліки правового забезпечення податкового регулювання;
- низька оплата праці осіб уповноважених на виконання функцій держави органів ДФС;
- несприятливий стан підприємницької діяльності;
- сприйняття населенням корупційних дій як належного для досягнення своїх цілей.

З метою усунення наведених факторів, що зумовлюють корупцію та сприяють її розвитку в діяльності фіскальних органів, необхідні наступні правові й організаційні заходи:

- підвищення рівня кадрового забезпечення органів ДФС;
- при розробці нормативних актів та внесення змін до них, ініціювати проведення незалежної антикорупційної перевірки (експертизи) з метою виявлення прогалин, які в подальшому використовуватимуться для корупційних діянь;
- стимулювання працівників органів ДФС шляхом підвищення заробітної плати;
- постійне проведення інформаційної компанії щодо інформування фізичних та юридичних осіб про відповідальність за здійснення корупційних діянь.
- зменшення тиску на підприємців шляхом зменшення розмірів ставок податків та перехід фіскальної служби до електронного сервісного обслуговування платників податків.

На нашу думку кожен державний орган повинен детально враховувати свою специфіку діяльності під час розроблення заходів запобігання та протидії корупції.

Механізм запобігання та протидії корупції в органах державної влади в тому числі в органах ДФС знаходиться на стадії формування. В Україні відбулись значні зрушення в напрямку протидії корупції. Навіши у статті заходи, які на нашу думку мають позитивний вплив на зменшення корупції в Україні не слід забувати про реальну політичну волю керівництва держави, посилення покарання за корупційні злочини, проведення інформаційної політики щодо боротьби з корупцією.

Боротьба з корупцією є комплексним питанням, над яким працюють спеціалісти різних передових країн світу. У зв'язку з глобалізацією та розвитком технологій світ стає все «прозорішим», що впливає на зменшення проявів корупції в цілому. Проаналізовані нами проблеми, які впливають на стан запобігання корупції в органах ДФС України, сподіваємось, що пропозиції будуть враховані як науковцями, так і практиками.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Яцків І. І. Загальна характеристика заходів запобігання та протидії корупції // Актуальні проблеми політики: зб. наук. пр. / кер.

авт. кол. С. В. Ківалов; відп. за вип. О. В. Козаченко. Миколаїв: Поліграф. підприємство СПД Румянцева Г. В., 2009. Вип. 38. С. 367–372.

2. Магомедов К. О., Пономаренко Б. Т., Лобанов П. А. Противодействие коррупции в системе государственной службы: учебное пособие. Курск: Изд-во Акад. госслужбы, 2011. 266 с.

3. "Революція управлінців" і неефективність державного управління в Україні. – Режим доступу : www.spa.ukma.kiev.ua/visnyk/-index.php?op=view&t=22

4. Мельник М. І. Кримінологічні та кримінально-правові проблеми протидії корупції : автореф. дис. ... д.ю.н. : 12.00.08 / Мельник М. І. – К. : Нац. акад. внутр. справ України, 2002. – С. 16.

5. Коткін С. Політична корупція перехідної доби. Скептичний погляд / С. Коткін, А. Шайо. – К. : К.І.С., 2004. – 440 с.

6. Камлик М. І. Корупція в Україні / М. І. Камлик, Є. В. Невмержицький. – К. : Знання, 1998. – 179 с.

7. Корж В. П. Економічні злочини, що вчиняються в умовах ринкового господарювання: криміналістичний аналіз // Збірник наук. пр. Ірпінської фінанс.-юрид. акад. (економіка, право). 2013. Вип. 2. С. 107–114.

8. Кальман О. Г. Місце і значення соціально-правового контролю в системі заходів протидії корупції в Україні / О. Г. Кальман // Відповідальність посадових осіб за корупційну діяльність. Liability of Public Officials for Corruption : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. семінару. – Х. : НЮА ім. Ярослава Мудрого ; Харків. центр по вивченню організованої злочинності спільно з Амер. ун-том у Вашингтоні ; Ін-т вивчення проблем злочинності Акад. прав. наук України, 2003. – С. 148–151.

Горбатюк Ірина Олександрівна,

студентка групи ПМКПз-18-2

Навчально-наукового інституту права

Науковий керівник:

Забарний Максим Михайлович,

*к.ю.н., доцент кафедри кримінального
права та кримінології*

ВДОСКОНАЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО ПОПЕРЕДЖЕННЯ ТА ЗАПОБІГАННЯ КОНТРАБАНДИ В УКРАЇНІ

Контрабанда завжди й у будь-якій країні сприймалась державою і суспільством як явище протиправне й суспільно небезпечне, що, залежно від предмету й мети, може нести загрозу економічним інтересам держави, громадській безпеці, безпеці життя та здоров'я населення, нормам моралі і навіть основам національної безпеки. Саме тому будь-яка влада, що переймається захистом інтересів держави і суспільства, змушена приділяти значну увагу питанням протидії контрабанді, у тому числі й шляхом її правової заборони та встановлення відповідальності за її порушення, а також створення належних правових механізмів сприяння легальному переміщенню через її митний кордон товарів, валюти, цінностей, іншого майна та предметів щодо яких встановлюються особливі правила переміщення.

Проблема контрабанди в Україні є вкрай актуальною і потребує особливої уваги та вивчення не лише з боку теоретиків-науковців, а, насамперед, з боку державних інституцій. Ті заходи запобігання, які розробляла держава раніше, щоб побороти контрабанду, на жаль, суттєвих результатів не дали. У зв'язку з цим, вважаємо за необхідне вдосконалити національне законодавство щодо попередження та запобігання контрабанді в Україні.

Аналіз наукових праць та публікацій свідчить про те, що «сучасні ринкові умови господарювання в Україні характеризуються значним розширенням зовнішньоекономічних відносин, що призвело не лише до економічного розвитку, а і до деяких негативних наслідків». Зокрема, контрабанди, яка згідно зі ст. 201 Кримінального кодексу України (далі – КК України) передбачає «переміщення через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від

митного контролю культурних цінностей, отруйних, сильнодіючих, вибухових речовин, радіоактивних матеріалів, зброї або боєприпасів (крім гладкоствольної мисливської зброї або бойових припасів до неї), частин вогнепальної нарізної зброї, а також спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації» [1].

«У Митному кодексі України яскраво висвітлено основні аспекти боротьби з контрабандою. Цьому питанню присвячено розділ XVII, де в ст. 456, 457 наведено заходи щодо запобігання та протидії контрабанді. Серед таких заходів виділяють контрольовані поставки наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, а також переміщення товарів під негласним контролем» [2].

Ми поділяємо позицію О. Дячкіна про те, що в сукупності з нормами Митного кодексу України, якими встановлено адміністративну відповідальність за контрабанду, вказані норми Кримінального кодексу України, напевно, повинні справляти враження належного правового запобігання контрабанді у всіх її можливих проявах та суспільно небезпечних наслідках.

Окрім того, вчений зауважує, що «контрабанда завжди сприймалася суспільством як явище протиправне й суспільно небезпечне, що несе загрозу для економічних інтересів країни, громадської безпеки, норм моралі, безпеки життя, здоров'я населення та національної безпеки держави загалом. З огляду на це, діяльність органів державної влади має бути націлена на розробку механізмів протидії контрабанді, в тому числі шляхом посилення відповідальності, створення належних правових механізмів сприяння легальному переміщенню через державний кордон товарів, валюти, цінностей, іншого майна» [3, с. 284].

На жаль, запобігання контрабанді в Україні здійснюється не шляхом реформування та вдосконалення національного законодавства, а шляхом посилення та удосконалення силових та кримінально-адміністративних методів. Варто звернути увагу на той факт, що введення на територію України контрабандних товарів сприяє неконтрольованому насиченню внутрішнього ринку продукцією іноземного виробництва та витісненню товарів вітчизняного виробника.

«Останні зміни та доповнення законодавства, в тому числі й про кримінальну відповідальність, що були внесені Законом України №4025-VI від 15.11.2011 р. «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гуманізації відповідальності за порушення у сфері господарської діяльності» і набули чинності з 17.01.2012 р.,

суттєво змінили не лише зміст декількох законодавчих актів, а й заклали інші підходи до оцінки суспільної небезпечності контрабанди та протидії їй, але до цього часу ґрунтовному науковому дослідженню не піддавалися» [4].

«Визначення поняття «контрабанда» дається в різних джерелах і для різних цілей неоднаково. Воно має мінливий характер і залежить від соціально-політичних, економічних, часових, а також інших чинників. Основними, в широкому розумінні, є визначення контрабанди як:

1) незаконне, таємне перевезення або перенесення через державний кордон товарів, коштовностей і т. ін., заборонених або обкладених митом;

2) товари, коштовності тощо, які незаконно, таємно перевозять або переносять через кордон» [3, с. 281].

Аналіз стану запобігання контрабанді в Україні, її прогноз свідчить про те, що «контрабанда як соціально-правове явище не сприяє розвитку національного виробництва, зменшує податкові надходження до бюджету країни, а тому запобігти її можна лише об'єднавши зусилля всіх державних і недержавних інституцій, шляхом забезпечення виконання загально-соціальних, спеціально-кримінологічних та індивідуально-профілактичних заходів» [5, с. 295].

Ми поділяємо позицію вітчизняного вченого І.Г. Богатирьова, який вважає, що «загострення соціально-економічної ситуації в країні, погіршення якості життя населення, безробіття, посилення впливу дестабілізуючих тенденцій на формування економічної безпеки держави вимагає від інституцій проведення виважених заходів щодо протидії контрабанді через митний і територіальний кордон України» [6, с. 106].

Отже, вдосконалення національного законодавства щодо попередження та запобігання контрабанді в Україні, а також проведення державних заходів з порушеного питання дало б змогу державі:

по-перше, зменшити загальний рівень злочинності в Україні;

по-друге, уникнути і без того високого рівня латентності вчинення контрабанди;

по-третє, розробити державну кримінологічну програму запобігання контрабанді.

Окрім цього, виділення законодавцем у самостійну норму контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів з метою її віднесення за об'єктом до злочинів, що посягають на встановлений порядок їх обігу та здоров'я населення, а та-

кож через особливості предмету злочину, вважаємо не оптимальним та послідовним. Зважаючи на це, законодавець міг би виокремити й норми про контрабанду зброї та боєприпасів, вибухових речовин, а також отруйних, сильнодіючих речовин, радіоактивних матеріалів та спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації, а не поміщати їх до статті 201 КК України.

Щодо заходів запобігання контрабанді, ми підтримуємо позиції і рекомендації, які висловлювалися вищезгаданими вченими в галузі права, та узагальнюючи їх, пропонуємо наступне:

1) розробити та затвердити рішенням обласних рад Регіональних програми із запобігання контрабанді, організованій злочинності та корупції;

2) «здійснювати постійний контроль за реалізацією товарів на внутрішньому ринку держави шляхом створення ефективної системи супроводження руху товарів від кордону до споживача, розроблення механізму застави в повному обсязі товарів, що транзитом перевозяться територією держави, з подальшим її поверненням після підтвердження факту ввезення товару на митну територію України»;

3) поліпшити засобами об'єктивного контролю технічне оснащення пунктів пропуску через державний кордон України;

4) «забезпечити ефективну взаємодію органів державної влади з метою запобігання незаконному переміщенню товарів та транспортних засобів через митний кордон України, ухиленню від сплати митних платежів, протиправному відшкодуванню ПДВ в результаті фіктивних експортних операцій»;

5) налагодити співпрацю із правоохоронними органами зарубіжних країн щодо «питань документування злочинної діяльності міжнародних економічних кримінальних формувань на стадіях проведення оперативно-розшукових та процесуальних заходів»;

6) внести зміни до ст. 201 КК України стосовно зменшення встановленої грошової суми, з якої настає кримінальна відповідальність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення 20.09.2019)

2. Митний кодекс України: Закон України, від 13.03.2012 № 4495-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17> (дата звернення 20.09.2019)

3. Дячкін О.П. Суспільна небезпечність контрабанди і правова відповідальність за її вчинення. Київ, 2012. С.281-288.

4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гуманізації відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності: Закон України від 15.11.2011 № 4025-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4025-17> (дата звернення 20.09.2019)

5. Юрченко В.О. Кримінологічні засади запобігання контрабанди в Україні. Проблеми боротьби зі злочинністю в умовах трансформації сучасного суспільства: збірник тез доповідей Міжнар. наук.-практ. конф. Вінниця: ТОВ «Нілан –ЛТД», 2016. С.294-296.

6. Богатирьов І.Г. Контрабанда через митний та прикордонний кордон України – загроза економічній безпеці країни. Хмельницький: Вид-во НАДПСУ, 2017. С.106-108»

Когут Катерина Володимирівна,

студентка групи ПМКПз-18-2

Навчально-наукового інституту права

Науковий керівник:

Винниченко Лілія Олександрівна,

*к.ю.н., доцент кафедри кримінального
права та кримінології*

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА УМИСНЕ НЕВИКОНАННЯ РІШЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Питання виконання рішень Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) та розуміння його резолютивної частини гостро постає у різних державах учасниках Конвенції про захист прав та основоположних свобод людини 1950 року (Конвенція). Не є виключенням і Україна. В аспекті встановлення у ч. 4 ст. 382 КК кримінальної відповідальності за умисне невиконання рішення ЄСПЛ посадовою особою, важливим є з'ясування обсягу обов'язків, які покладаються на держа-

ву рішенням ЄСПЛ та фактично виконуються відповідними службовими особами державних органів (Міністерство юстиції України, Державна виконавча служба та інші).

Зазначимо, що Конвенція відповідно до ст. 9 Конституції з 1997 року стала частиною національного законодавства. З метою гармонізації національного законодавства та правозастосовної практики з практикою ЄСПЛ, а також забезпечення механізму виконання його рішень прийнято Закон України від 23 лютого 2006 року № 3477-IV «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини». Відповідно до ст. 16 цього закону у разі невиконання або неналежного виконання рішення ЄСПЛ винні службові особи, до повноважень яких належить це виконання, несуть адміністративну, цивільну або кримінальну відповідальність, передбачену законами України.

У кримінально-правовій науці питанням кримінально-правової охорони порядку виконання судових рішень присвячені праці таких вчених як П.П. Андрушко, В. А. Головчук, Г. І. Богонюк, М. О. Букач, О. С. Чорна та інших.

Аналіз законопроектної діяльності вказує на те, що встановлені у санкції ч. 4 ст. 382 КК види покарань та їх розміри є, начебто, занадто м'якими. Зокрема, на розгляді у Верховній Раді України що з 2103 року знаходиться проект Закону України № 2890 від 19 квітня 2013 року «Про внесення змін до статті 382 Кримінального кодексу України (щодо посилення кримінальної відповідальності за невиконання судового рішення службовими особами)», зареєстрованого у Комітеті Верховної Ради України з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності. Цим законопроектом запропоновано посилити кримінальну відповідальність за умисне невиконання службовою особою рішення ЄСПЛ в частині збільшення мінімального та максимального розміру основного покарання. Пропонується встановити, що таке діяння карається позбавленням волі на строк від 7-ми до 10-ти років [1].

Проте, звертає увагу той факт, що за даними Єдиного державного реєстру судових рішень немає жодного вироку, постановленого за ч. 4 ст. 382 КК. Це свідчить про відсутність правозастосовної практики. І причина, на нашу думку, полягає у відсутності єдності щодо тлумачення об'єктивних ознак ч. 4 ст. 382 КК. Незважаючи на це, на сьогодні рішення ЄСПЛ стають більш конкретними та розпорядчими,

що вимагає перегляду підходу до кримінально-правової протидії їх умисному невиконанню.

На думку академіка В Тація, одне із завдань вітчизняної кримінально-правової науки – надати оцінку можливостям кримінального права в механізмі забезпечення міжнародного правопорядку [2, с. 13]. На думку Н. А. Зелінської, хоча при вивченні проблем кримінального права, що виходять за національні кордони, іноді складно виокремити питання національного і міжнародного права, але тим не менш їх не слід виводити за межі кримінально-правової юриспруденції [3, с.18]. Зазначимо, що протидія кримінально-правовими засобами невиконанню рішень ЄСПЛ має низку важливих та недосліджених питань, які полягають саме у наднаціональній природі цього міжнародного судового органу та особливостям, які можуть міститися у резолютивній частині його рішень.

Розглядаючи питання визначення ознак суспільно небезпечного діяння за ч. 4 ст. 382 КК, необхідно звернути увагу на порядок виконання рішень ЄСПЛ. Варто зазначити про позицію О. М. Броневицької щодо того, що «сам по собі міжнародний договір виражає лише згоду держави встановити кримінальну відповідальність за певні діяння, після цього слід змінити або створити нову кримінально-правову норму. Однак зміст договорів становлять матеріальні правові норми, котрі формулюють якщо не весь склад злочину, то окремі його частини і можуть бути своєрідним еталоном для національного законодавства та включають приписи, котрі орієнтовані на спільне їх застосування з відповідними нормами внутрішньодержавних кримінальних законів шляхом їх тлумачення [4, с. 32].

Оскільки об'єктом злочину, передбаченого ч. 4 ст. 382 КК, є порядок виконання рішення ЄСПЛ, а диспозиція цієї кримінально-правової норми є бланкетною, чітке та конкретизоване законодавство, що покликане забезпечувати виконання рішень ЄСПЛ, є передумовою законного притягнення до відповідальності винних осіб, що порушили такий порядок.

Зазначимо, що порядок виконання остаточних рішень ЄСПЛ врегульовано у Законі України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», а також Законом України «Про виконавче провадження». Аналіз рішень ЄСПЛ надає можливість встановити, що зобов'язання щодо способу виконання його рішень можуть бути таких видів:

1) Констатація у рішенні ЄСПЛ порушення вимог Конвенції, що саме по собі складає резолютивну частину і не потребує спеціальних заходів для виконання;

2) Констатація у рішенні ЄСПЛ порушення вимог Конвенції та зобов'язання держави-відповідача у справі виплатити відшкодування (справедливу сатисфакцію). У цьому випадку порядок виконання такого рішення забезпечений чіткою процедурою, визначеною у статтях 7-9 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», де визначений порядок звернення рішення ЄСПЛ до виконання в частині виплати відшкодування; порядок виплати такого відшкодування; порядок вирішення окремих питань, пов'язаних з виплатою відшкодування. Відповідно невиконання або неналежне виконання такого рішення ЄСПЛ у визначений законом спосіб складає об'єктивну сторону злочину, передбаченого ч. 4 ст. 382 КК.

3) Констатація у рішенні ЄСПЛ порушення вимог Конвенції та зобов'язання держави-відповідача окрім виплати відшкодування у справі забезпечити можливість повторного розгляду справи. У багатьох випадках, коли встановлювалося, що положення Конвенції були порушені в ході внутрішнього судочинства, ЄСПЛ вказує, що найбільш придатною формою відшкодування за виявлені порушення буде поновлення внутрішнього судового розгляду. Порядок виконання такого рішення забезпечений чіткою процедурою, визначеною у статтях 10-12 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», де визначені способи виконання індивідуальних заходів. Відповідно до положень ч. 2 ст. 10 цього закону додатковими заходами індивідуального характеру є: а) відновлення настільки, наскільки це можливо, попереднього юридичного стану, який стягувач мав до порушення Конвенції (*restitutio in integrum*); б) інші заходи, передбачені у Рішенні [5].

4) Констатація у рішенні ЄСПЛ порушення вимог Конвенції та зобов'язання держави-відповідача окрім виплати відшкодування у справі у конкретні строки здійснити заходи загального характеру. Порядок виконання такого рішення забезпечений в загальних рисах процедурою, визначеною у статтях 13-15 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини». Заходами загального характеру є заходи, спрямовані на усунення зазначеної в рішенні системної проблеми та її першопричини. Існують непоодинокі випадки винесенням ЄСПЛ так званих пілотних

рішень, у яких виявляються системні, структурні проблеми, що викликають «повторювані» порушення вимог Конвенції і в яких ЄСПЛ зобов'язує держави-відповідачі у конкретні стислі строки внести зміни у законодавство та/або правозастосовну практику (наприклад, рішення ЄСПЛ від 15 жовтня 2009 року у справі «Юрій Миколайович Іванов проти України»; рішення ЄСПЛ від 28 липня 2009 року у справі «Олару проти Молдови» та інші). У таких випадках виникає питання про те, чи складає покладення обов'язку внести зміни у правозастосовну практику резолютивну частину рішення ЄСПЛ. Якщо надати ствердну відповідь на це питання, то коло суб'єктів, які можуть і здатні вчинити злочин, передбачений у ч. 4 ст. 382 КК значно розширюється. Відсутність чітко викладеного у законодавстві порядку виконання таких рішень ЄСПЛ унеможлиблює притягнення конкретних осіб до відповідальності за ч. 4 ст. 382 КК.

Важливим також є питання застосування практики ЄСПЛ щодо інших держав-учасниць Конвенції. Важливим для розуміння необхідності врахування практики ЄСПЛ щодо інших держав-учасниць Конвенції є правова позиція ЄСПЛ, викладена у рішенні «Опуз проти Туреччини», зокрема «враховуючи те, що Суд надає остаточне авторитетне тлумачення прав і свобод, визначених у розділі I Конвенції, Суд розгляне, чи прийняли національні органи влади в достатній мірі принципи, що впливають з його рішень з аналогічних питань, навіть якщо вони стосуються інших держав» [6].

Суддя ЄСПЛ А. Ковлер зазначає, що «у рекомендаціях міністрів країн Ради Європи в Інтерлакені (18-19 лютого 2010 року) у частині, що стосується застосування Конвенції на національному рівні, нагадується про фундаментальне значення принципу субсидіарності, який передбачає насамперед відповідальність держав-учасниць на національному рівні в застосуванні Конвенції, при цьому наголошується на необхідності максимально робити висновки з рішень ЄСПЛ, що встановлюють порушення Конвенції іншою державою, особливо тоді, коли у правовій системі іншої держави існують ті ж самі проблеми» [7, с. 72]. З таких рекомендацій випливає висновок про те, що уповноважені державою органи на виконання рішень ЄСПЛ повинні забезпечувати ефективне реагування на порушення прав людини у справах ЄСПЛ проти інших країн-учасниць Конвенції, особливо це стосується країн пострадянського простору через схожість правових систем. До такого висновку можна дійти і з тлумачення ст. 17 Закону України

«Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», відповідно до якої суд застосовує Конвенцію та практику ЄСПЛ як джерело права.

Отже, не викликає труднощів кваліфікація злочину, передбаченого ч. 4 ст. 382 КК, у випадку невиконання фінансових зобов'язань за наслідками прийнятого рішення ЄСПЛ. Натомість, виконання інших зобов'язань, які може містити резолютивна частина такого рішення, є проблематичним. Законодавець встановивши кримінальну відповідальність за невиконання рішення ЄСПЛ шляхом застосування бланкетного виду диспозиції кримінально-правової норми не врахував часткову відсутність законодавства щодо порядку виконання рішень ЄСПЛ. Як наслідок, у Єдиному державному реєстрі судових рішень вироків за ч. 4 ст. 382 КК України немає, а невиконання рішень ЄСПЛ є однією із найбільш гострих проблем у цій сфері.

Також, питання можливості надання кримінально-правової охорони порядку виконання рішень міжнародних квазісудових органів, юрисдикція яких визнана Україною, на пряму залежить від запровадження регулятивного законодавства щодо визнання обов'язковості таких рішень, визначення порядку їх виконання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про внесення змін до статті 382 Кримінального кодексу України (щодо посилення кримінальної відповідальності за невиконання судового рішення службовими особами): проект Закону України № 2890 від 19 квітня 2013 року. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=46731.

2. Тацій В. Сучасні проблеми кримінального права України / В. Тацій, В. Борисов, В. Тютюгін. Голос України. 2010. 10 вересня. № 168 (4918). С. 13.

3. Зелинская Н. А. Международные преступления и международная преступность : монография. Одеса. Юрид. л-ра, 2006. 568 с.

4. Броневицька О. М. Відповідність норм кримінального законодавства України чиним міжнародним договорам : дис.... канд. юрид. наук : 12.00.08; Львів. держ. ун-т внутр. справ. Львів, 2011. 236 с.

5. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23 лютого 2006 року. Відомості Верховної Ради України. 2006. № 30. Ст. 260.

6. Рішення Європейського суду з прав людини від 09 червня 2009 року у справі «Опуз проти Туреччини». Додаток до журналу Право України «Європейський суд з прав людини. Судова практика». 2011. Вип. № 2. С. 350–413.

7. Ковлер А. Виконання рішень Європейського суду з прав людини: субсидіарність та/або «суверенна воля»? Право України. 2011. № 7. С. 69–73.

**Куньовський Олександр
Вікторович,**

студент групи ПМКПз 18-2

Навчально-наукового інституту права

Науковий керівник:

Забарний Максим Михайлович

*к.ю.н., доцент кафедри кримінального
права та кримінології*

АДВОКАТУРА ЯК ІНСТИТУТ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ

Адвокатура займає важливе місце в системі правоохоронних органів і організацій, хоча цей вона і не є правоохоронним органом в широкому розумінні цього слова. Не дивлячись на те, що у адвоката немає повноважень примусового характеру щодо нагляду за дотриманням прав фізичних чи юридичних осіб, інститут адвокатури все ж виконує правоохоронну функцію через захист осіб, які звертаються з проханнями про надання правової допомоги, в тому числі від свавілля держави, посягань на права осіб з боку злочинних організацій чи дій окремих осіб, якими порушуються права, свободи та законні інтереси клієнта. Визнання, дотримання і захист прав та свобод людини і громадянина - обов'язок держави. З внесенням у червні 2016 року змін до Конституції України адвокатура стала невід'ємною частиною системи правосуддя, що відповідає найкращим європейським стандартам та практикам, тобто вийшла на новий рівень у системі захисту прав людини в цілому.

Адвокатура як інститут в системі запобігання злочинності має профілактичну роль. Як вірно зауважує М. Лотоцький, аналізуючи

А. П Закалюка, адвокатуру слід віднести до тієї групи суб'єктів профілактики злочинів, до якої належать органи, установи, організації, функції та повноваження яких не мають цільового спрямування щодо запобігання злочинності та злочинним проявам, але їхня діяльність безпосередньо впливає на запобіжні процеси щодо детермінант злочинності та окремих злочинів [1].

Згідно Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» до прав адвоката належать, зокрема, право звертатися з адвокатськими запитами, право збирати відомості про факти, що можуть бути використані як докази, в установленому законом порядку запитувати, отримувати і вилучати речі, документи, їх копії, ознайомлюватися з ними та опитувати осіб за їх згодою; ознайомлюватися на підприємствах, в установах і організаціях з необхідними для адвокатської діяльності документами та матеріалами, крім тих, що містять інформацію з обмеженим доступом [2].

Тобто, адвокатура в системі суб'єктів запобігання злочинності характеризується багатоформатністю функцій, які за своїм характером є превентивним механізмом у запобіганні злочинності.

У системі суб'єктів, що здійснюють правоохоронну діяльність, адвокатура посідає особливе місце. Саме вона покликана забезпечувати права людини й громадянина в процесі здійснення правоохоронної діяльності шляхом надання їм кваліфікованої юридичної допомоги. Це основна мета діяльності адвокатури, у той час як інші правоохоронні органи можуть переслідувати й інші цілі: попередження й припинення правопорушень, досягнення істини у кримінальному провадженні тощо. Адвокатура певною мірою виконує роль важеля між різними гілками влади, виступаючи своєрідним, так би мовити «буфером», який збалансовує правозахисні інтереси громадянського суспільства з потребами й можливостями держави. Хоча адвокатура й не належить до жодної з гілок влади, але, будучи специфічним суспільно-правовим інститутом, який є одним з найважливіших у вітчизняній юстиції, він посідає чільне місце в системі соціальних зв'язків, що забезпечують взаємодію різних гілок влади у правовій державі [3].

Адвокатура також відіграє важливу роль в реалізації заходів загальносоціального запобігання злочинам. Так, основними системоутворюючими ознаками такої ролі є:

1) нормативно-визначена діяльність адвокатури у сфері профілактики злочинів, що виражається у протидіючих факторах, завдяки

яким створюються умови для оптимального здійснення запобіжної діяльності[4, с. 97];

2) добровільна діяльність адвокатури у сфері профілактики злочинів, оскільки заняття запобіжною діяльністю у сфері протидії злочинності є мірою можливої правоспроможної поведінки [5, с. 407], тобто правом, а не обов'язком адвокатів. За цією ознакою адвокатура відрізняється від інших суб'єктів профілактики злочинів, для яких зазначена діяльність є однією з функцій їх правового статусу (органи внутрішніх справ, Служба безпеки України, прокуратура та ін.);

3) діяльність з виявлення детермінант конкретно взятого злочину чи злочинності в Україні загалом. Що стосується змісту цього системоутворюючого елемента, то діяльність по виявленню детермінант здійснюється у межах: а) кримінального судочинства; б) поза цим процесом [6, с. 18].

Водночас, підсумовуючи викладене, варто погодитись з В. В. Коваленком та О. Г. Колбом, що захисник не «слуга» свого підзахисного, не його інтелектуальний помічник у досягненні ним бажаної для нього мети будь-якими засобами і не повинен перетворюватися на засіб протидії намірам слідчого чи суду встановити істину, дозволяти собі втягуватись у незаконну діяльність (приховування злочину, співучасть у ньому), оскільки тоді діяльність адвокатури по запобіганню злочинам втрачає свій сенс.

Таким чином, лише сумлінність та добросовісність адвоката у поєднанні з добросовісністю клієнта, хай навіть об'єктивно винуватого у вчиненні того чи іншого протиправного діяння, складає основу превентивної функції адвокатури як інституту запобігання злочинності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лотоцький М. Роль та місце адвокатури у системі суб'єктів запобігання злочинам [Електронний ресурс] / Михайло Лотоцький // Юридична Україна – Режим доступу: <http://www.pravnik.info/-urukrain/1568-rol-ta-misce-advokaturi-u-sistemi-sub-yektiv-zapobigannya-zlochinam.html>.

2. Закон України "Про адвокатуру та адвокатську діяльність" [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – 2012. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/-laws/show/5076-17/print>.

3. Завальний М. В. Адвокатура в системі недержавних суб'єктів правовохорони України //Форум права: електрон. наук. фахове вид. 2017. № 3. С. 47–52. – [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2017_3_10.pdf.

4. Іванов Ю. Ф. Кримінологія: посіб. Для підгот. До іспитів /Ю. Ф. Іванов. – К.: Вид. ПАЛИВОДА А. В., 2008. – 164 с.

5. Кельман М. С., Мурашин О. Г., Хома Н. М. Загальна теорія держави і права: Підруч. – Львів: Новий Світ – 2000, 2003. – 584 с.

6. Тertiшник В. М. Науково-практичний коментар до Кримінально-процесуального кодексу України. – 10-те вид., доп. І переробл. – К.: Видавничий дім «Юридична книга», 2008. – 992 с.

Лісовець Катерина Павлівна

студентка групи ПМКПз-18-2

Навчально-наукового інституту права

Науковий керівник:

Винниченко Лілія Олександрівна,

*к.ю.н., доцент кафедри кримінального
права та кримінології*

КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗАПОБІГАННЯ КОНТРАБАНДІ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, ЇХ АНАЛОГІВ АБО ПРЕКУРСОРІВ

У зв'язку із проведенням багатьох реформ, особливо гостро постали перед нашою країною проблеми, пов'язані з контрабандою. Останнім часом зросли масштаби незаконного ввезення та вивозу на територію нашої країни різних наркотиків та психотропних речовин тощо.

В Україні набуває актуальності проблема щодо досить неефективної діяльності органів влади, низького рівня їх практичної взаємодії, відсутності належного контролю за виробництвом, виготовленням, придбанням, зберіганням, відпуском, обліком, перевезенням і пересиланням наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів.

З кожним роком чисельність людей, які вживають наркотичні засоби та психотропні речовини збільшується. Саме тому надзвичайно важлива роль відводиться покращенню законодавства з питань

державного контролю за обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів. Механізм такої роботи вимагає організованості, чіткої діяльності та узгодженої взаємодії всіх його елементів.

Кримінологічними ознаками контрабанди в Україні є:

- усунення вантажів від перевірки митними органами;
- оформлення подвійних митних документів;
- суттєве заниження митної вартості товару;
- митне оформлення неіснуючих товарів та вантажів;
- вчинення контрабанди не тільки однією особою, але й організованим злочинним угрупованням.

Тому звичайно, контрабанда завдає великих економічних збитків державі, які пов'язані із несплатою мита, податків, платежів як під час переміщення через митний кордон України, так і у зв'язку з реалізацією контрабандних товарів на території України чи за її межами. Також контрабанда шкодить культурній спадщині українського народу, а також псує політичні та економічні відносини України з іншими державами.

Вагомий внесок у дослідження питань, пов'язаних з контрабандою, зробили такі науковці, як: Л. В. Багрій-Шахматов, А.Ф. Бантишев, В.М. Володько, О.В. Козаченко, О.М. Костенко, Я.Ю. Кондратьєв, О. Кравченко, Ю.А. Молчанов, П.С. Матишевський, А.А. Музика, Н.А. Мірошніченко, О.М. Омельчук, М.П. Селиванов та ін.

Стаття 305 КК України передбачає, що «...контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів, тобто їх переміщення через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю, карається позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років. Також зазначено, що ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, а також якщо предметом цих дій були особливо небезпечні наркотичні засоби чи психотропні речовини або наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналоги чи прекурсори або фальсифіковані лікарські засоби у великих розмірах, караються позбавленням волі на строк від восьми до десяти років з конфіскацією майна» [1].

О.М. Омельчук та П.В. Пашко наголошують на тому, що «...контрабанда наркотичних засобів та психотропних речовин є за своєю конструкцією формальним складом, що не потребує настання наслідків. Об'єктивна сторона контрабанди наркотичних засобів, пси-

хотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів виражається в активних діях, пов'язаних із незаконним переміщенням через митний кордон України наркотиків або психотропних речовин» [3, с.8; с.4, с.62].

Норма цієї статті є спеціальною по відношенню до норми ст. 201 КК України (контрабанда). Основні відмінності цих норм полягають в об'єкті та предметі злочину. У ст. 201 КК України предметом злочину можуть бути отруйні або сильнодіючі речовини[2].

Кримінальна відповідальність за контрабанду наркотичних засобів відповідає міжнародним договорам України, які передбачають обов'язки держав переслідувати осіб, винних у незаконному обігу предметів.

Єдина конвенція про наркотичні засоби 1961 року з поправками, внесеними в неї відповідно до Протоколу 1972 року разом з Конвенцією про психотропні речовини 1971 року і Конвенції Організації Об'єднаних Націй про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин 1988 року утворюють основу міжнародної системи контролю над наркотиками [3, с.9].

Міжнародні конвенції по контролю над наркотиками були розроблені на основі визнання міжнародною спільнотою тієї обставини, що проблеми, пов'язані із забезпеченням контролю над наркотиками у всіх його аспектах, вимагають прийняття спільних і скоординованих заходів з боку держав. Відображенням цього широкого консенсусу є той факт, що на сьогоднішній день всі три міжнародні конвенції про контроль над наркотиками відносяться до числа міжнародних документів, ратифікованих найбільшою кількістю держав, а їх центральна роль була однос-тайно підтверджена Генеральною Асамблеєю на спеціальній сесії з світової проблеми наркотиків, що відбулася в 2016 році.

Основною метою міжнародних конвенцій про контроль над наркотиками є забезпечення здоров'я і благополуччя людства. Для досягнення цієї мети конвенції встановлюють ряд загальних зобов'язань, які держави-учасники прямо погодилися взяти на себе. Серед них наступні:

а) обмежити виключно медичними та науковими цілями виробництво, виготовлення, вивезення, ввезення, розподіл наркотичних засобів, торгівлю ними, їх застосування і зберігання;

б) прийняти адміністративні заходи по контролю за законною торгівлею наркотичними засобами та психотропними речовинами, а також хімічними речовинами — прекурсорами, використовуваними при їх незаконному виготовленні;

в) забезпечити наявність контрольованих речовин для застосування в законних медичних цілях, не допускаючи при цьому їх витоку в незаконні канали;

г) розробити стратегії для попередження наркоспоживання і створювати механізми для боротьби із залежністю шляхом лікування, відновлення працездатності, подальшого спостереження і соціальної реінтеграції;

д) забезпечити прийняття на національному рівні гуманних і пропорційних заходів реагування на передбачувані наркозлочини на основі принципів поваги людської гідності, презумпції невинності і верховенства права та належним чином вивчити можливість застосування альтернативних заходів, не пов'язаних із засудженням або покаранням, у відповідних випадках, зокрема коли наркозалежні роблять малозначні правопорушення.

Загально-суспільна небезпека контрабанди наркотичних засобів полягає в тому, що під час незаконного переміщення через митний кордон України наркотичних засобів порушується порядок державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, який у себе включає спеціальний порядок переміщення їх через кордон.

На нашу думку, має бути створено у великих транспортних вузлах центрів з боротьби з контрабандою, що може дозволити знизити рівень контрабанди під час експортно-імпортних операцій; скоротити часу очікування митного огляду вантажів, підвищити рівень економічної безпеки та знизити рівень шахрайства, збільшити бюджетні надходження від митних зборів. Ну і загалом підвищити економічну ефективність зовнішньоекономічних зв'язків України і перевезення через український кордон вантажів інших країн.

Загострення соціально-економічної ситуації в країні, війна на Сході країни, погіршення якості життя населення, безробіття, економічна та фінансова нестабільність вимагає від держави проведення заходів щодо протидії контрабанди через митний і територіальний кордон України.

Отже, відсіч контрабанді вимагає комплексно-загального підходу до рішення існуючих проблем. Це можливо тільки за умови створення відповідної правової бази, покращення рівня професійної підготовки працівників митної служби, подолання корупції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальний Кодекс України: Кодекс України від 05.04.2001№ 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
2. Митний Кодекс України: Кодекс України від 13.03.2012 №4495-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>.
3. Омельчук О.М. Контрабанда за кримінальним правом України: автореф. дис..к. ю. н. / О.М. Омельчук. К., 2012. 19 с.
4. Павлов А. Деякі аспекти зростання контрабанди і заходи митних органів у боротьбі з нею / А. Павлов // Право України. 2016. № 7. С. 62-64.
5. Пашко П.В. Митна політика та митна безпека України / П.В. Пашко, П.Я. Пісной // Фінанси України. 2014. № 1. С. 74-85.

Лобач Ілля Анатолійович,

студент групи ПМКПз-18-2

Навчально-науковий інститут права

Науковий керівник:

Нікітін Юрій Вікторович,

д.ю.н., професор, професор кафедри

кримінального права та кримінології

НЕЗАКОННЕ ЗБАГАЧЕННЯ ЗА КРИМІНАЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ ТА КРАЇН ЄС: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Кримінальне законодавство виступає однією з важливих складових системи антикорупційного законодавства України. Кримінально-правові норми антикорупційного законодавства націлені на протидію злочинним проявам корупції. Імплементация міжнародного антикорупційного законодавства призвела до того, що кримінальне законодавство України про відповідальність за службові злочини зазнало суттєвих змін.

Наразі із врахуванням визнання Конституційним судом України норми про незаконне збагачення неконституційною питання щодо кримінальної відповідальності за незаконне збагачення є досить актуальним і дискусійним. Враховуючи, що відповідальність за корупційні злочини повинна мати логічний та деталізований характер, стаття

368² Кримінального кодексу України, яка до її визнання неконституційною встановлювала відповідальність за незаконне збагачення, потребує, в свою чергу, неупередженого та всебічного аналізу на предмет відповідності основоположним принципам кримінального права та, особливо, презумпції невинуватості.

Дослідженням проблем, що стосуються кримінальної відповідальності за незаконне збагачення, займалася плеяда вчених та науковців, а саме Брич Л.П., Гарбазей Д.О., Гузоватий О.І., Деніга О.П., Кочеров М.В., Тацій В.Я., Тютюгін В.І., Ясінь І.М., та інші, результати наукових досліджень яких відображені у низці наукових статей, дисертаціях, структурних частинах коментарів Кримінального кодексу України, підручниках і посібниках

Метою статті є кримінально-правовий аналіз незаконного збагачення за кримінальним законодавством України та країн Європейського Союзу.

Основною причиною прийняття та включення до Кримінального кодексу України норми щодо незаконного збагачення, а саме ст. 368², стала нагальна необхідність реалізації засад антикорупційної політики України за міжнародними стандартами у сфері запобігання та протидії корупції.

Криміналізація незаконного збагачення є одним із зобов'язань, яке Україною як державою було взято на себе при ратифікації Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції [2], Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією (ETS 173) [3], Додатковим протоколом до Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією (ETS 191) [4], і визначена рекомендаціями Групи держав Ради Європи проти корупції (GRECO) та інших міжнародних інституцій.

Так, 18 жовтня 2006 року Верховною Радою України ратифіковано Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти корупції 2003 року, статтею 20 якої визначено, що за умови дотримання своєї конституції та основоположних принципів своєї правової системи кожна держава-учасниця цієї конвенції розглядає можливість вжиття таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для визнання злочином умисного незаконного збагачення, тобто значного збільшення активів посадової особи органу публічної влади, яке перевищує її законні доходи, які вона не може раціонально обґрунтувати.

Законом України № 3207-VI від 07.04.2011 Кримінальний кодекс України було доповнено ст. 368², відповідно до якої встановлю-

валася кримінальна відповідальність за незаконне збагачення. У процесі проведення антикорупційної реформи редакція цієї статті неодноразово змінювалася (зокрема, законами України № 221-VII від 18.04.2013, № 222-VII від 18.04.2013, № 1698-VII від 14.10.2014, № 198-VIII від 12.02.2015 та № 770-VIII від 10.11.2015). При цьому, слід зазначити, що редакція ст. 368² Кримінального кодексу України до моменту її визнання неконституційною могла застосовуватися лише щодо тих випадків незаконного збагачення, які мали місце, починаючи з 26 квітня 2015 року.

У вищевказаній статті незаконне збагачення визначалося як набуття особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, у власність активів у значному розмірі, законність підстав набуття яких не підтверджено доказами, а так само передача нею таких активів будь-якій іншій особі. Відповідно до примітки до цієї статті під активами у значному розмірі розуміються грошові кошти або інше майно, а також доходи від них, якщо їх розмір (вартість) перевищує одну тисячу неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [1].

При цьому, слід зазначити, що Антикорупційна мережа Організації економічного співробітництва та розвитку для країн Східної Європи та Центральної Азії у своєму звіті про Україну за підсумками Третього раунду оцінювання в межах моніторингу Стамбульського плану дій позитивно оцінила факт, що у межах законодавчих змін протягом 2014-2015 років Україна переглянула формулювання злочину незаконного збагачення, що загалом відповідає закладеній концепції в Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції.

Рішенням Конституційного суду України від 26.02.2019 № 1-р/2019 у справі № 1-135/2018 (5846/17) за конституційним поданням 59 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) статті 368² Кримінального кодексу України, статтю 368² Кримінального кодексу України визнано такою, що не відповідає Конституції України (є неконституційною) [6].

Конституційний суд України дійшов висновку, що стаття 368² Кримінального кодексу України не відповідає вимозі юридичної визначеності як складовій конституційного принципу верховенства права (частина перша статті 8 Конституції України), оскільки диспозиція цієї норми сформульована недостатньо чітко й допускає неоднозначне її розуміння, тлумачення та застосування. Зазначена стаття також

не узгоджується з конституційним принципом презумпції невинуватості (частина перша, друга, третя статті 62 Конституції України) та з конституційним приписом щодо неприпустимості притягнення особи до відповідальності за відмову давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів (право особи не давати показань або пояснень щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів) (частина перша статті 63 Конституції України) [6].

Щодо міжнародного досвіду імплементації незаконного збагачення, слід зазначити, що кримінальна відповідальність за незаконне збагачення передбачена у законодавстві щонайменше 48 держав світу. Зазвичай, інститут незаконного збагачення запроваджувався у країнах Азії та Латинської Америки та в деяких пострадянських країнах, де спостерігається високий рівень корупції та низький рівень доходів громадян, а окремі посадові особи органів державної влади, в свою чергу, мали у власності величезні статки, які були не співмірні із їхніми офіційними доходами як державних публічних діячів.

Розглянувши законодавство Федеративної Республіки Німеччини, Об'єднаного Королівства Великої Британії та Північної Ірландії, Литви та Польщі як членів Європейського Союзу, встановлено, що імплементацію ст. 20 Конвенції ООН проти корупції в національне законодавство було здійснено лише Литвою шляхом додання окремої статті до Кримінального Кодексу Литовської Республіки.

Так, відповідно національним законодавством Федеративної Республіки Німеччини отримання хабарів є одним із способів незаконного збагачення та, в свою чергу, передбачається кримінальна відповідальність за отримання хабарів.

В Об'єднаному Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії створення положень закону щодо незаконного збагачення як правопорушення було розглянуто під час розробки законодавчих пропозицій, які стали Законом Про Хабарництво 2010 року, і відхилено, оскільки ці положення суперечать основним принципам правової системи Великобританії та є несумісними з презумпцією невинуватості та п. 2 ст. 6 Європейської Конвенції з прав людини.

В Республіці Польща незаконне збагачення як злочин не визнано польським законодавством.

У Республіці Литва з 2010 року незаконне збагачення визнано кримінальним злочином, передбачено кримінальну відповідальність у випадку, якщо особа володіє майном, вартість якого перевищує 500

прожиткових мінімумів (близько 18 тис. євро), знаючи, ймовірно, що його власність не може бути придбана (або підтверджена) за його законний (офіційний) дохід, карається штрафом або арештом, або позбавленням волі на строк до чотирьох років, з обов'язковою конфіскацією власності (стаття 189¹ Кримінального кодексу Литви). Дія цієї статті поширюється і на юридичних осіб. Водночас існує й адміністративна відповідальність за незаконне збагачення, яка полягає в тому, що якщо вартість майна менша зазначеного порога, то особа повинна сплатити податки із цього майна і може бути притягнута до адміністративної відповідальності у вигляді штрафу в розмірі від 10% до 50% від вартості майна.

Водночас, слід зазначити, що рішенням Конституційного Суду Литовської Республіки статтю про незаконне збагачення було визнано такою, що відповідає конституції цієї держави, а також здійснено обґрунтований аналіз на її відповідність принципам верховенства права і презумпції невинуватості. В рішенні, зокрема, йдеться, що прагнучи зробити економічно не вигідними злочини, пов'язані з корупцією, власністю, економікою, фінансами, інші корисливі злочини, а також запобігти таким діям і нанесенню збитків державі та суспільству, інститут незаконного збагачення не регулює процедуру доведення винуватості особи, натомість це врегульовано у процесуальному законодавстві, згідно з яким прокурор зобов'язаний довести винуватість особи. Підозрюваний чи обвинувачений має право надавати необхідні докази на свій захист, але обов'язок доводити відсутність незаконного збагачення у своїх діях на таку особу не покладається. Таким чином, Конституційний Суд Литовської Республіки дійшов висновку, що інститут незаконного збагачення не порушує презумпцію невинуватості особи, не перекладає обов'язок доказування на підозрюваного чи обвинуваченого, а також не примушує особу свідчити проти самої себе [5].

Встановлення кримінальної відповідальності за незаконне збагачення на підставі спеціально визначеної статті в Кримінальному кодексі України є фактично останнім контрольним елементом у механізмі кримінально-правової протидії корупції, який в першу чергу спрямований на забезпечення невідворотності відповідальності за будь-які форми прояву корупційного збагачення. Враховуючи, що диспозиція ст. 368² Кримінального кодексу України, яка передбачає кримінальну відповідальність за незаконне збагачення, до моменту визнання її неконституційною вже кілька разів викладалася в новій

редакції, законодавцем фактично не знайдено досконалої конструкції відповідного складу злочину. Таким чином, лише належне наукове обґрунтування кримінально-правової норми щодо незаконне збагачення та її подальше впровадження із врахуванням докладного вивчення й узагальнення досвіду інших країн Євросоюзу може зробити її більш дієвою та ефективною.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальний кодекс України: Закон від 05.04.2001 № 2341-III // Офіційний вісник України. – 2001. – № 21. – ст. 1;
2. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції: Конвенція (Міжнародний документ) від 31.10.2003 // Офіційний вісник України. – 2006. – № 44. – ст. 2938;
3. Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (ETS 173): Конвенція (Міжнародний документ) від 27.01.1999 № ETS173 // Офіційний вісник України. – 2006. – № 44. – ст. 2939;
4. Додатковий протокол до Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією (ETS 191): Протокол (Міжнародний документ) від 15.05.2003 № ETS 191 // Офіційний вісник України. – 2006. – № 44. – ст. 2940;
5. Окрема думка судді Конституційного Суду України Сліденка І.Д. стосовно Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 59 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) статті 368² Кримінального кодексу України: Окрема думка від 26.02.2019 // Офіційний вісник України. – 2019. – № 36. – ст. 143;
6. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 59 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) статті 368² Кримінального кодексу України: Рішення Конституційного суду України від 26.02.2019 № 1-р/2019 // Офіційний вісник України. – 2019. – № 36. – ст. 122.

Любимов Руслан Олександрович,

студент групи ПМКПз-18-2

Навчально-наукового інституту права

Науковий керівник:

Мудряк Тамара Олександрівна,

к.ю.н., доцент, доцент кафедри

кримінального права та кримінології

ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНОЛОГІЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЗЛОЧИННОСТІ У СФЕРІ ЕКОНОМІКИ

Проголошення демократичної правової держави і ринкової економіки супроводжується цілим рядом негативних явищ і процесів, серед яких тінізація і частково криміналізація економіки та інших сфер життя, що характеризуються корисливою мотивацією. Це викликає необхідність звернення до практичного і теоретичного досвіду боротьби із сучасною економічною злочинністю та теоретико-методологічного осмислення сучасного кримінологічного знання щодо ситуації, яка склалася в Україні.

Дослідженням даної проблематики займалися такі вітчизняні та зарубіжні вчені, а саме: М. О. Бабич, В. Т. Білоус, В. І. Борисов, В. В. Голіна, А. Б. Гордюк, І. М. Даньшин, В. С. Зеленецький, О. Г. Кальман, М. І. Камлик, М. Й. Коржанський, І. П. Лановенко, В. О. Навроцький, О. І. Перепелиця, В. С. Полянська, В. М. Попович, С. М. Rogozin, В. В. Сташис, Є. Л. Стрельцов, В. Я. Тацій, В. О. Туляков, І. К. Туркевич, В. П. Філонов, В. І. Шакур та інші.

В ході дослідження було визначено, що центральною проблемою при вивченні економічної злочинності як соціального явища виступає питання про його органічний зв'язок із життєдіяльністю суспільства. Як зазначає Т. З. Герасимів, «це інколи призводить до багатозначних практичних висновків» [1]. «Якщо об'єднати різноманітні школи, вчення, концепції, теорії про сутність і походження економічного злочину, то визначальними для них будуть два світоглядно-методологічних підходи в історичному аспекті. Насамперед, це – натуралістично-матеріалістичне розуміння проблеми, згідно з яким основу життєдіяльності суспільства становить матеріальне виробництво, а суспільство виступає частиною природи з огляду на те, що

об'єктивні закони його розвитку проявляються через свідому діяльність людей. Протилежний підхід – це, так званий релігійно-ідеалістичний, який заперечує будь-яку закономірність у суспільному розвитку під визначальним провіденціоналістським впливом його духовних начал» [1, с. 129].

Можемо також зазначити, що специфічною ознакою злочинів у сфері економіки є їх спрямування проти існуючих легальних економічних відносин. Злочинці переслідують власну економічну мету, вчиняючи злочини, спрямовані проти суспільної економіки.

Як зазначає О. М. Яковлев «економічні злочини – це корисливі майнові злочини, які вчиняються у сфері економіки, мають предметом посягання власність і порядок управління народним господарством та вчиняються особами, що займають соціальні позиції у структурі економіки та виконують повноваження, пов'язані з цими позиціями» [3, с. 51-52].

А також на думку М. М. Олашина, «перехід України до ринкової економіки, розвиток підприємництва, заохочення конкуренції, розширення зовнішньої торгівлі сприяли створенню нових підходів для злочинної діяльності у сфері економіки. У даному виді злочинів з'являються більш складні та віртуозні способи вчинення, підвищується їх суспільна небезпечність. І, як результат, за ступенем безпечності та поширеності, зокрема, однією з основних є економічна злочинність, яка поширилась на всі галузі господарювання, сформувавши сферу тіньової економіки. Падіння обсягів виробництва призвело до зростання безробіття з притаманним їй катастрофічним зниженням рівня життя населення. Нездатність держави створити необхідну кількість робочих місць для праці стала очевидним фактом. Відсутня також дійова й реальна соціальна програма допомоги безробітним. Тому закономірними й природними стали спроби різних верств населення, що залишилися без засобів для існування, знайти тіньову нішу в нових економічних реаліях» [2, с. 102]. З висновками таких науковців ми беззаперечно погоджуємося.

На основі зазначеного перед нами постає нова філософсько-правова проблема: «якщо економічна злочинність органічно притаманна життєдіяльності сучасного суспільства, то його юридично-правова система повинна співвідноситись із суспільним організмом таким чином, щоб вона відповідала його динамізму, а коли економічна злочинність є випадковим явищем і не виходить із закономірностей розвитку

суспільства, то і юридично-правова система має бути такою, щоб могла одразу, або на якомусь певному етапі, остаточно знищити це аномальне, не притаманне самій сутності життя людей явище. Економічна злочинність як конкретна дія (бездіяльність), поведінка, вчинок особи чи групи осіб, заборонені законом, який встановлений державою, є предметом вивчення правової науки» [1, с. 127-128].

Можемо стверджувати, що «економічну злочинність слід вважати видом злочинності, що становить породжену закономірностями розвитку суспільства кримінологічно однорідну сукупність суспільно небезпечних і кримінально караних проявів господарської діяльності, які посягають на механізм організації національної економіки та вчиняються суб'єктами господарської діяльності або їх службовими особами у процесі здійснення ними фактичної чи фіктивної господарської діяльності через порушення порядку здійснення такої діяльності з метою отримання економічної вигоди» [1].

На основі проведеного аналізу стану злочинності в Україні можемо засвідчити, що криміногенна обстановка в останні роки надзвичайно загострилася. «Економічна злочинність стала одним з основних дестабілізуючих факторів суспільного розвитку. Серед правових проблем сьогодення боротьба з економічною злочинністю є однією з найактуальніших, оскільки ця проблема виходить за свої традиційні межі і торкається найбільш важливих сфер життя держави, криміналізація яких створює загрозу національній та міжнародній безпеці. Велике занепокоєння викликає й те, що саме з сфери економіки беруть початок витoki організованої злочинності» [1].

Можемо зробити відповідні висновки, що «транснаціональна організована злочинність перетворюється на наддержавну структуру, а глобалізація створює умови для відтворення кримінального спрута й розширення ареалу його дії. Організована злочинність як підсистема суспільства намагається використати його інститути у своїх цілях, сформувані вигідну їй економічну і соціальну політику, громадську думку про респектабельність тих чи тих босів тіньового бізнесу; маргіналізувати, декласувати населення, знецінити вартість робочої сили; використати міжнаціональні конфлікти тощо» [3].

Саме тому, транснаціональну економічну злочинність можна визначити як злочинність, що виходить за межі національних територій і здійснюється з метою отримання економічної вигоди організовану злочинну діяльність, здатна деструктивно впливати на окремі сфери еконо-

міки і економіку країни (держав) у цілому, створювати самостійні галузі тіньової економіки, що «вбудовані» в економіку легальну, налагоджувати і підтримувати систематичні транснаціональні контакти, які дозволяють вчиняти угоди, необхідні для розвитку кримінального бізнесу, що виконуються організаціями, спеціально створеними або використовуваними для ведення або прикриття кримінальної активності.

Можна також зазначити, що «заходи запобігання та протидії злочинним проявам в сфері економіки, банківській сфері, інвестиційному секторі повинні реалізовуватись через запровадження правового механізму, який усуває непрозорість прийняття рішень; унеможливлення не-легальної економічної діяльності та переміщення товарів через митний кордон України; тісну співпрацю центральних органів влади з органами місцевого самоврядування і громадянами у протидії злочинності та корупції; посилення соціального контролю за злочинністю та особами, звільненими з місць позбавлення волі; пропаганду в засобах масової інформації принципів моралі і правової культури» [2].

Як висновок можемо зазначити, що економічна безпека повинна бути певною системою, складові елементи якої у комплексі утворюють надійний механізм захисту від чинників, що негативно впливають на соціальну організацію. «Виконання цього передбачає ґрунтовний аналіз правоохоронними органами кримінологічної ситуації, на основі якої розробляються заходи виявлення і викриття осіб, що вчинили злочини, їх покарання та виправлення. Така діяльність здійснюється щодо злочинів, які вже вчинені, але її соціальне значення якраз і полягає в тому, щоб попередити нові злочини, утримати від зазіхань на злочин інших нестійких членів суспільства, підвищити активність суспільства щодо протидії злочинності» [2].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гарасимів Т. З. Економічна злочинність як органічна складова буття соціуму // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. серія економічна. 2011. Вип. 2. С. 127-135. (16)
2. Организация предупреждения правонарушений в сфере экономики: учебник и практикум для академического бакалавриата / отв. ред. В. И. Авдийский, Ю. В. Трунцевский. М.: Издательство Юрайт, 2015. 272 с. (56)
3. Яковлев А. М. Социология экономической преступности: монография. М., 1988. 444 с. (85)

Міроненко Дарина Володимирівна,
студентка групи ПМКПз-18-2

Навчально-наукового інституту права

Науковий керівник:

Мудряк Тамара Олександрівна,

к.ю.н., доцент, доцент кафедри

кримінального права та кримінології

ДЕТЕРМІНАНТИ ВЧИНЕННЯ ПОРУШЕНЬ ПРАВИЛ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ АБО ЕКСПЛУАТАЦІЇ ТРАНСПОРТУ ОСОБАМИ, ЯКІ КЕРУЮТЬ ТРАНСПОРТНИМИ ЗАСОБАМИ

«Злочини проти безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами є одними з найбільш складних. Це пояснюється тим, що початковим безпосереднім об'єктом пізнання є не вчинки певних суб'єктів, а дорожньо-транспортна пригода. Саме через дослідження ДТП визначаються її причини» [1].

Дійсно, виділити в таких випадках головну, безпосередню причину дорожньо-транспортної пригоди дуже важко, оскільки те саме порушення, яке передбачається в різних ситуаціях та різних водіїв, може призвести до дорожньо-транспортної пригоди з різним ступенем вірогідності, що підсилює актуальність даного дослідження на сьогодні.

Деякі аспекти умов та причин вчинення порушень правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами, розглядаються у працях таких вчених як: Ю.М. Антонян, В. І. Осадчий, К. О. Полтава, В. А. Мислення, Ю. Д. Холмянський та ін.

Визначення злочину автомобільних транспортних засобів є складною проблемою, і бачити причину дорожньо-транспортних пригод лише у збоях водія, у швидкості руху або, скажімо, неуважності, означає не усвідомлювати його універсальність, не давати об'єктивної, обґрунтованої оцінки що відбувається. Тому в кожному випадку вчинення злочину на автотранспортному засобі необхідно максимально підходити до аналізу його механізму, намагаючись виділити головний детермінант, який відіграв домінуючу роль у виникненні злочинного результату [2, с. 40].

На рівень транспортних аварій серйозно впливає складна та різноманітна сукупність причин, які в свою чергу поділяються на об'єктивні та суб'єктивні.

За справедливим спостереженням Ю. М. Антоняна причини конкретних злочинів, не можуть бути пов'язані з поганим станом техніки, включаючи несправність автомобіля, поганий стан доріг і тим більше не через несприятливу погоду. Ні сама дорога, ні стан зазначених засобів, ні зокрема погода не можуть бути причиною необережного злочину. Але якщо вони призвели до суспільно небезпечних наслідків, то злочину немає, бо його причина завжди лише є людина. Як результат, можна зробити лише один висновок: у підґрунті необережного злочину у будь-якому разі є помилка людини, її безвідповідальність, непідготовленість, самовпевненість, поверхнєве ставлення до стандартів і норм, перш за все легковажність, неухважність, технічних, її бажання зробити так, як їй вигідно і зручно, її нездатність передбачити наслідки [3, с. 490–491].

«Вищевикладене свідчить про те, що суб'єктивні причини вчинення порушень безпеки дорожнього руху або експлуатації дорожнього руху особами, які керують транспортними засобами, мають головне значення з об'єктивних причин, які слід розглядати» [3, с. 490–491].

У механізмі вчинення автомобільних злочинів причини суб'єктивного характеру пов'язані, перш за все, з характеристиками особи суб'єкта злочину, яка повинна помилково оцінити об'єктивну, зовнішню для нього ситуацію, в якій він діє.

За результатами узагальнення думки ряду вчених, зокрема В. А. Мислівого, К. О. Полтави та В. І. Осадчого, можна виділити декілька блоків суб'єктивних причин, які ведуть самостійно або всі в комплексі до скоєння автотransпортних злочинів:

а) «одночасно сформоване і надалі укорінене спотворене уявлення про допустимість тих чи інших відхилень від імперативних за своєю природою норм, що убезпечують процес поведження із джерелами підвищеної небезпечності, зокрема від безпеки руху та експлуатації автотранспорту. Згодом розуміння «безкарності» за нібито незначні відхилення від норм лише укріплює думку про можливість завжди уникати будь-яких небезпечних несподіваних наслідків. Тим паче, як слушно робить висновок Я.Д. Холмянський: «безкарність порушників правил безпеки дорожнього руху, а отже, тиражування протиправної поведінки на дорогах у подальшому безпосередньо пов'язані з тим, що покарання

за порушення цих правил в Україні є найнижчим у Європі; суми наших штрафів є надто замалими, щоб ефективно вплинути на порушників Правил дорожнього руху» [4, с. 496];

б) «усталені, багаторазово «відпрацьовані» звички діяти у такий спосіб, що суперечать, в той же момент, і перешкоджають розсудливому та зваженому ставленню до власних вчинків і їх можливих наслідків у тих ситуаціях, що потребують через свою небезпечність особливого, зваженого і поміркованого підходу. Як зазначає В. А. Мисливий, вагомий вплив на відтворення криміногенних факторів здійснює стереотип поведінки, адже значна кількість порушень правил дорожнього руху, що залишаються безкарними, підбивають впевненість у необхідності дотримання встановлених заходів перестороги» [2, с. 42];

в) «емоційно-психічні та морально-психологічні властивості, що сприяють гальмуванню раціонально-розсудливого й бережливо-зваженого ставлення до подій та явищ навколишнього середовища, та стимулюють, навпаки, укріплення необережної мотивації вчинків як звичний спосіб поведінки особи у подальшому житті» [2, с. 42];

г) низька внутрішня культура та правова обізнаність людини, нерозуміння суспільних інтересів у потребі захищати як своє, так і чуже життя; відсутність потреби в соціальному порядку та гармонійному співіснуванні з іншими, а також недоліки в процесі регулювання поведінки людини відповідно до правил та певних принципів, зокрема, спеціальних правил, покликаних відображати запобіжні вимоги щодо безпеки дорожнього руху;

д) керування автомобілем у стані алкогольного сп'яніння чи наркотичного сп'яніння. Згідно з експертними дослідженнями, в середньому кожен третій водій був у стані алкогольного сп'яніння на момент злочину;

е) обмежені психофізіологічні властивості щодо швидкості реагування людини на певні небезпечні ситуації, що виникають внаслідок експлуатації та руху транспорту. Ці властивості, звичайно, опосередковуються індивідуальними можливостями функціональної діяльності людського організму сконцентруватися, діяти відповідно до ситуації, яка раптово змінюється. Не виключено, що характер прийняття рішень буде обумовлений наявністю будь-яких аномалій розумової діяльності в цілому. Так, хворобливий стан, втома, особливості психологічних, фізіологічних процесів та властивостей, які залежать від швидкості реакцій та рівня працездатності, можуть сприяти складним

умовам неправильного сприйняття та оцінки ситуації, неправильному вибору поведінки, негативно впливати на швидкість і точність дій, запобігання суспільно небезпечним наслідкам.

Що стосується об'єктивних причин вчинення недбалих злочинів на автотранспортних засобах, вони є своєрідним продовженням процесу викривлення особи злочинця, що втілюється у вчиненні конкретного діяння, що врешті-решт викликає злочинну поведінку в тому ж самому механізмі (іншими словами, місце і час) і виникнення суспільно небезпечних наслідків. Слід також зазначити, що об'єктивний результат (причина) як винного, так і інших осіб (інших винних водіїв у випадку взаємної вини, інших учасників ДТП, які зазнали тілесних ушкоджень чи смерті) може призвести до кримінального результату. В останньому випадку слід говорити про одночасну дію, переплетення декількох причинних факторів об'єктивного характеру.

Тим часом доцільно перелічити можливі об'єктивні причини вчинення злочинів на транспортних засобах:

1) «грубе порушення водієм правил безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту (перевищення встановленої швидкості руху, виїзд на смугу зустрічного руху, нехтування пішохідними переходами, порушення правил обгону транспортних засобів, маневрування та рядності, порушення правил повороту, розвороту та проїзду перехресть, необережний проїзд повз зупинок громадського транспорту, недотримання дистанції, порушення правил переїзду по залізничних переїздах, використання несправного транспорту, що загрожує безпеці руху, порушення правил перевезення пасажирів, наприклад, перевантаження транспортного засобу, перевезення людей у транспортних засобах, для цього не пристосованих, перевезення людей з відкритими у транспортному засобі дверцятами, невикористовування водієм і пасажиром під час руху пристосувань індивідуальної безпеки, відсутність прав на керування транспортним засобом (принаймні відповідної категорії) та ін.). Ці порушення викликають наслідки у вигляді: зіткнень з іншим автотранспортним засобом, з тваринами; наїздів на пішоходів, велосипедистів; перекидання транспортних засобів і випадання людей з них» [2, с. 42].

Відповідно, основною причиною дорожньо-транспортних пригод є грубе порушення правил безпеки через безвідповідальність, недисциплінарність, легковажна необережність тощо [5, с. 393].

2) свідоме відволікання водія від контролю за рухом та поведінкою жертв пасажирів;

3) несподіваний вихід пішоходів на проїжджу частину та перехід її у невизначеному місці через нехтування пішохідними переходами тощо.

Вивчення всіх перерахованих вище груп визначників злочинів автотранспортних засобів свідчить про наявність суб'єктивних та об'єктивних причин розглянутих злочинів. Зауважте, що лише одна група детермінантів - умови об'єктивного характеру - суто поза винного (його свідомість, попередня дії, навіть пов'язані з минулими порушеннями дорожнього руху в певній ситуації). Адже їх вплив стає «зрозумілим» лише в останній момент, перш ніж безпосередньо скоїти злочин. Однак не слід забувати, що найважливішою та найвагомішою причиною злочину автомобільного транспорту в механізмі його вчинення є суб'єктивний дозвіл особисто порушувати правила дорожнього руху.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Колеснік І. І. Методика розслідування злочинів проти безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту / І. І. Колеснік : Дис.... канд. юрид. наук: 12.00.09; Харків. нац. ун-т В.Н. Каразіна. Х., 2016. 225 с.

2. Мысливый В. А. Борьба органов внутренних дел с дорожно-транспортными преступлениями, связанными с причинением вреда переходам : учеб. пособ. / В. А. Мысливый. Киев: НИиРИО Киев. ВШ МВД СССР, 1990. 86 с.

3. Антонян Ю. М. Криминология : учебник / Ю. М. Антонян. М. : Юрайт, 2012. 523 с.

4. Холмянський Я. Д. Наукова концепція правового забезпечення підвищення рівня дорожнього руху в Україні в контексті світових тенденцій боротьби зі смертельними наслідками ДТП / Я. Д. Холмянський // Вісн. Донец. ун-ту. Серія В: Економіка і право. Вип. 1. 2007. С. 493–500.

5. Криминология : учебник ; под ред. В. Н. Кудрявцева, В. Е. Эминова. М.: Юрист, 1995. 512 с.

Олійник Наталя Леонідівна,
студентка групи ПМКПЗ-18-2
Навчально-наукового інституту права
Науковий керівник:
Дідківська Галина Василівна,
к.ю.н., доцент, професор кафедри
кримінального права та кримінології

ВЗАЄМОДІЯ ТА РОЗМЕЖУВАННЯ МІЖНАРОДНОГО КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ВНУТРІШНЬОГО КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Питання взаємодії внутрішнього права з міжнародним правом, вдосконалення на вказаній основі вітчизняного законодавства, набувають для України вагомого значення у зв'язку із проголошенням незалежності, виходом на міжнародну арену, як самостійного повноправного суб'єкта; проголошення курсу на інтеграцію до демократичної міжнародної спільноти й системи європейського співробітництва. Саме тому вони постійно перебувають в полі зору виконавчої та законодавчої влади, а також представників наукової спільноти.

Проте, недостатньо вивченим залишається зв'язок між кримінальним правом України, як галузі внутрішнього права держави, та міжнародним кримінальним правом (далі – МКП), їх співвідношенням. Дискусійними аспектами є співвідношення та розбіжності національного і міжнародного права (щодо яких у науці міжнародного права вироблено низку теорій, кожна з яких включає декілька концепцій [1, с. 55]), так і відсутністю достатнього теоретико-методологічного базису МКП, яке є відносно новим підрозділом правознавства (хоча про дефіцит літератури даного напрямку підстав говорити немає).

Окремі аспекти співвідношення кримінального та міжнародного права розглядаються в працях учених, серед яких є фахівці, які спеціалізуються на кримінальному праві України (П. С. Ромашкін, І. І. Карпець, В. О. Навроцький, О. О. Дудоров та інші), а також фахівці з міжнародного права (М. І. Костенко, І. І. Лукашук, Г. В. Ігнатенко, Т. Л. Сироїд, В. П. Панов, В. Е. Грабар тощо). Це в свою чергу, з одного боку, вносить певні розбіжності в деякі аспекти міжнародної кримінально – правової проблематики, а з іншого – міждисциплінарний підхід збагачує ідейний потенціал та розширює межі досліджень.

Співвідношення міжнародного та внутрішнього права належить до дискусійних питань юридичної науки через надзвичайну складність цієї проблеми, яку прийнято відносити до найбільш суперечливих у теорії права [2, с. 12].

Варто зазначити, що Конституція України (ст. 8) [3] вказує на те, що в нашій державі Основний Закон має найвищу юридичну силу. Відповідно ж до нього, в ст. 9 зазначено, що міжнародні нормативні акти, ратифіковані Верховною Радою України, також є частиною національного законодавства. Проте, доцільно звернути увагу, що згідно з цією ж статтею у випадку невідповідності міжнародного договору положенням Конституції, він може бути укладений лише після внесення до неї відповідних змін. Враховуючи те, що всі нормативно-правові акти, прийняті органами державної влади України, не повинні суперечити Основному Закону держави, теоретично колізій між міжнародними договорами та внутрішнім законодавством не має бути. Однак можна констатувати, що на практиці ми нерідко бачимо інше. В таких випадках, на нашу думку, перевагу повинні мати все ж норми міжнародного права.

Аналізуючи співвідношення розглядуваних галузей, не можна не відстежити спільне в їх предметах, в тому числі те, що в ході генези МКП склалася тенденція до зближення їх змісту. В сучасному правознавстві можна зробити висновок про комплексний характер предмета міжнародного кримінального права: «до якого включають співробітництво держав у запобіганні, розслідуванні, покаранні в особливому порядку злочинів, передбачених у міжнародних угодах, питання співробітництва держав у правовій допомозі в кримінальних провадженнях, встановлення злочинності й караності діянь, небезпечних для міжнародного правопорядку, діяльність міжнародних організацій у боротьбі зі злочинністю».

Проте, поняття злочину у цих галузях відрізняється. У кримінальному праві України злочином визнається: «передбачене КК суспільно небезпечне винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом злочину» [4]. У міжнародно – правових документах категорія злочин є: «більш ширшою і включає: кримінально карані діяння фізичних осіб (якщо вони зачіпають інтереси кількох держав чи міжнародної спільноти); тяжкі порушення міжнародного права, що тягнуть визнання злочиною певної держави (агресія, геноцид); порушення певних міжнародних стандартів у галузі захисту прав людини, яких держави повинні дотримуватись при розробленні та застосуванні внутрішнього права» [5, с. 19].

Найбільш ґрунтовно у вітчизняній кримінально-правовій науці поняття й ознаки злочину в міжнародному кримінальному праві досліджує В.О. Навроцький, який відзначив: «що суспільна небезпека таких злочинів виходить за межі однієї держави чи суспільства, що такі діяння посягають на цінності, які захищаються всіма представниками світової спільноти (мир та мирне співіснування народів, права людини, закони і звичаї війни, расова, національна, релігійна толерантність, антитерористична безпека тощо)». При цьому науковець наголошує на відсутності значних відмінностей між злочином за внутрішнім кримінальним правом та МКП: «заподіяння шкоди об'єктам, які традиційно охороняються кримінальним законом держави (життю чи здоров'ю людини, власності, громадській безпеці тощо), може виступати однією з ознак складу міжнародного злочину» [6, с. 439]. Погоджуємось із вищезазначеною думкою, проте зауважимо, що предмети внутрішнього й міжнародного кримінального права співпадають (перетинаються) лише частково. Відповідно до внутрішнього кримінального права, злочин, як негативне явище, може перебувати за межами міжнародної кримінально-правової юрисдикції (це стосується передусім загально-кримінальної злочинності, якщо вона не обтяжена транснаціональними елементами), а злочин за МКП – не визнаватися правопорушенням у КК України. Наприклад, у ньому тривалий час не передбачалася як злочин засуджена в міжнародних антикорупційних документах «корупція у приватному секторі» [7, С. 278-280]. Дану невідповідність було ліквідовано законодавцем лише в 2014 р.

Здійснюючи порівняння національного та МКП зазначимо, що: «в кримінальному праві України не можуть бути визнані злочинними рішення держави чи дії колективних суб'єктів (що можливо в МКП), адже КК України та форми й заходи правового впливу, що ним регулюються, базуються на принципі персональної відповідальності. Таким чином, у межах предметів міжнародного й внутрішнього кримінального права можна знайти сфери виключно міжнародного кримінально-правового регулювання і сфери виключного внутрішнього кримінально-правового регулювання» [8, с. 79]. Існують і сфери універсального регулювання: «групи відносин, що є предметом як міжнародного кримінального, так і внутрішнього кримінального права. Наприклад, агресія як міжнародний злочин забороняється одночасно нормами як МКП, так і кримінального права України. Загалом, кримінальна відповідальність за нього може наставати на підставі норм

як першого, так і другого і може бути реалізована як органами національної кримінально-правової юрисдикції, так і міжнародними установами (такою установою сьогодні є Міжнародний кримінальний суд). У таких випадках особливого значення набуває примат міжнародного права над внутрішнім».

На онові викладеного вище можна зробити висновок, що в сучасних умовах дедалі ширше коло відносин МКП, які в минулому були суто внутрішніми, і стають предметом міжнародного співробітництва та міжнародного регулювання. Зазначимо, що МКП не дублює функції внутрішнього кримінального права.

Передусім слід звернути увагу, що: «норми МКП регулюють відносини (у тому числі й міжнародне антикримінальне співробітництво), які виникають у зв'язку з відповідальністю за злочини, які відповідають певним ознакам (критеріям «міжнародності» – міжнародні злочини, злочини міжнародного характеру). Щодо них МКП визначає підстави, порядок та суб'єктів реалізації відповідальності, але не охоплює монопольно всі міжнародні відносини, що так чи інакше пов'язані з запобіганням злочинам, має певну «спеціалізацію». Тому не всі норми матеріального кримінального права України, які стосуються міжнародно-правових відносин або мають «міжнародно-правовий компонент», мають зовнішні чи внутрішні зв'язки з міжнародним правом чи іншим чином реалізуються в контексті міжнародних відносин (а таких норм значна кількість – про видачу та передачу злочинців, універсальну юрисдикцію закону про кримінальну відповідальність, дипломатичний та інші види імунітету від кримінального переслідування, про кримінальну відповідальність за посягання на представників іноземних держав, конвенційні й конвенціональні злочини) належать до сфери МКП».

Доцільно зробити висновок про те, що: «не слід ототожнювати міжнародне кримінальне право та норми внутрішньо-національного кримінального права, ухвалені з урахуванням міжнародно-правових актів (наприклад, у розвитку в кримінальному праві України інституту покарань, які обмежують майнові права засуджених, у впровадженні альтернатив позбавленню волі помітну роль відіграли рекомендації Стандартних мінімальних правил ООН щодо заходів, не пов'язаних з ув'язненням, які є міжнародно-правовим документом, але при цьому не входять до сфери МКП). Вони є відносно самостійними підрозділами правової системи, що розвиваються рівнобіжно».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бахновська І. П. Співвідношення національного і міжнародного права: огляд основних концепцій / І. П. Бахновська // Держава і право. Вип. 34. 2006. С. 54-59.
2. Денисов В.Н. Розвиток правових засад та механізмів верховенства міжнародного права у внутрішньому праві України / В.Н. Денисов, А.Я. Мельник // Взаємодія міжнародного права з внутрішнім правом України. К.: Юстініан, 2006. 672 с.
3. Конституція України: станом на 30 вересня 2009 року URL: <http://www.zakon1.rada.gov.ua>.
4. Кримінальний кодекс України, Відомості Верховної Ради України, 2001 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
5. Житний О. О., Кримінальне право України та міжнародне кримінальне право: співвідношення, взаємодія, розмежування // О.О. Житний, Право і безпека, 2012, № 3 (45), С. 17-21.
6. Навроцький В.О. Поняття та ознаки міжнародних злочинів / В. О. Навроцький // Вісник Львівського університету. Серія юридична. Вип. 38. 2003. С. 437-444.
7. Житний О. О. Національний та міжнародно-правовий аспекти корупційних злочинів / О. О. Житний, Н. В. Скляр // Від громадянського суспільства – до правової держави: тези III міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 24 квіт. 2008 р.). Х. : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2008. С. 278-280.
8. Лупу А. А. Международное уголовное право: учеб. пособие / А.А. Лупу, И.Ю. Оськина, М. Дашков и Ко, 2012. 312 с.

Пушня Тимур Васильович

студент групи ПМКПз-18-2

Навчально-наукового інституту права

Науковий керівник:

Супрун Тетяна Миколаївна

к.ю.н., доцент, доцент кафедри

кримінального права та кримінології

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Глобалізація (англ. globalization) – об’єктивний соціальний процес, змістом якого є зростаючі взаємозв’язок і взаємозалежність національних економік, національних політичних і соціальних систем, національних культур, взаємодії людини і навколишнього середовища. Правові і неправові питання набувають міжнародного значення. Все людство потерпає від можливості використання зброї масового знищення, від загрози розв’язання третьої світової війни – гіпотетичного глобального воєнного конфлікту, від невмілого використання природних ресурсів тощо.

Сьогодні без врахування факторів глобалізації в організації й реалізації державної кримінальної політики неможливо «синхронізувати» національні засоби соціально-правового контролю над злочинністю з міжнародними і, зокрема, загальноєвропейськими, підходами й стандартами. Тому дослідження розвитку кримінального права України в контексті зазначених вище загальносвітових процесів є актуальним завданням вітчизняної юридичної науки. Результати наукових розвідок в цьому напрямку повинні сприяти оновленню кримінально-правової теорії, подальшому приведенню вітчизняного законодавства про кримінальну відповідальність і практики його застосування у відповідність до загальновизнаних принципів й норм міжнародного права, підвищенню здатності національного кримінального права своєчасно відкликатись на зміни, що відбуваються в суспільно-політичному житті країни, європейського регіону й світу.

Загалом за підрахунками В. Лунесва існує три кримінологічно значущих аспекти глобалізації. **Перший** - проблема зайнятості населення й пов’язаний із нею рівень життя (глобалізація світу призводить до різючих розмірів розриву між бідною й багатою частинами на-

селення), **другий** - проблема ринків фінансових спекуляцій (глобалізація фінансових ринків, яка відбувається, зокрема, завдяки використанню комп'ютерних технологій, «віртуальних грошей», небезпечна тим, що фінансові потрясіння провокують економічні, соціальні й політичні кризи, які в свою чергу детермінують суттєве погіршення криміногенної обстановки), **третій** - істотне зниження можливостей національних влад в управлінні суспільством, у попередженні злочинності та боротьбі із нею (уряди далеко не всіх країн здатні забезпечити контроль над потоками інформації, технологій, поширенням масових хвороб, мігрантів, зброї, фінансовими угодами, які законно й незаконно перетинають кордони) [1, с.114-115]. Справді, значущість впливу на національну кримінально-правову систему глобалізації в цілому та її конкретних проявів пояснюється передусім прихованим криміногенним потенціалом багатьох (навіть прогресивних) результатів цього невинного соціального процесу.

Так, економічна диференціація й поляризація, нерівність між високорозвиненими країнами й іншими державами як об'єктивна властивість глобалізації у поєднанні з деякими іншими її наслідками детермінувала значні зміни в розвитку сучасної злочинності. Наприклад, як не парадоксально це виглядає, транснаціоналізації злочинів, пов'язаних з торгівлею людьми й набуттю ними глобального характеру сприяли такі позитивні в цілому всесвітні процеси, як інтенсифікація економічних, соціальних, культурних та інших міждержавних відносин, збільшення масштабів міграції [2, с.21-22]. Водночас, на їх фоні відбулося розширення попиту на заборонені товари й послуги, а населення України, Росії, Молдови й ряду інших «пострадянських» держав внаслідок значної економічної диференціації між рідними країнами й країнами Західної й Східної Європи побачило за кордоном привабливі ринки праці, що й створило умови для стрімкого поширення злочинної діяльності в сфері торгівлі людьми (безправність мігрантів за кордоном, незнання місцевої мови й законодавства стає сприятливим ґрунтом для їх пригнічення, трудової і сексуальної експлуатації, оборнення в рабство).

«Сфери відповідальності» національного кримінального права стосується й більшість негативних наслідків глобалізації, розглядаються як всесвітні проблеми. Як помітив В. Бугкевич, міжнародна ситуація кінця ХХ - початку ХХІ століття створила чимало нових детермінованих процесами глобалізації викликів міжнародному праву: ет-

нічні чистки, загрози міжнародного тероризму, неконтрольоване розповсюдження зброї масового знищення, зникнення природних ресурсів, глобальні екологічні катастрофи, поширення ВІЛ та епідемія СНІДу, транснаціональна злочинність та ін. [3, с. 19]. Неважко переконатись, що всі перераховані вище негативні соціальні феномени зачіпають суспільні відносини, які захищає кримінальне право нашої держави в межах її національної юрисдикції. Наприклад, протидія транснаціональній організованій злочинності охоплює систему цілеспрямованих заходів, серед яких репрезентовано й кримінально-правові (положення кримінального законодавства держави щодо боротьби з окремими видами транснаціональних злочинних діянь - фінансовим шахрайством, незаконним обігом психоактивних речовин, торгівлею людьми, відмиванням коштів, здобутих злочинним шляхом, щодо визначення підстав і порядку видачі злочинців, надання правової допомоги іноземним державам) [4]. Вирішення загальносвітової проблеми запобігання поширенню ВІЛ/СНІДу у внутрішньодержавній соціальній політиці забезпечується й кримінально-правовими засобами (у багатьох країнах світу встановлено кримінальні покарання за умисне зараження ВІЛ-інфекцією [5, с.42]). Ефективна протидія міжнародному тероризму можлива виключно в кооперації засобів міжнародно-правового та національно-правового впливу, а тому нормативна основа цієї діяльності продукується не лише міжнародними організаціями, а й законодавцем держави (у КК України досить розвиненим є блок «анти-терористичних» приписів) [6]. Глобальні загрози «нової злочинності» справді звернуті не лише до всього людства, а й до окремих держав, тобто національні правові засоби протидії їм є вкрай важливими [7, с.272].

В цих умовах помітні зміни відбуваються у відносинах між державами, підвищився ступінь сприйняття правовим конкретних країн положень, визначених принципами та нормами міжнародного права, на їх основі відбувається зближення правових систем різних країн і регіонів. Одна з основних тенденцій розвитку права України в умовах правової глобалізації - це взаємодія із регіональними й світовою системами права (рецепція галузей та інститутів права, сприйняття світових пріоритетів правового регулювання) [8, с.4]. Особливе значення вона має для розвитку кримінального права України, оскільки в цій галузі поки що не відпала потреба вдосконалення й оновлення згідно з духом, принципами й нормами міжнародного права. Водночас, про-

цеси уніфікації, які характеризують правову глобалізацію, можуть бути небезпечними для кримінального права держави, якщо перетворюються на спонтанний процес. Обґрунтовано вказуючи на це, С. Лихова наводить низку доказів, які засвідчують, що вітчизняний законодавець, бажаючи будь-що пристосувати кримінальне право України до міжнародних і, зокрема, загальноєвропейських стандартів, припускається багатьох принципових помилок, нехтує доктринальними принципами криміналізації й декриміналізації, що призводить до нестабільності в зазначеній галузі, призводить до невідповідностей між її традиційними засадами й міжнародними зобов'язаннями в кримінально-правовій сфері [9, с.46-47]. Тому амбівалентність змісту та результатів глобалізації в правовій сфері вимагає, з одного боку, продовження процесу гармонізації кримінального права України щодо міжнародних стандартів правової охорони найбільш важливих соціальних цінностей, а з іншого - загострює важливість проблеми збереження національної специфіки цієї галузі, уникнення хаотичних процесів перебудови вітчизняного кримінального законодавства.

Перед усім людством стоять проблеми злочинності, роззброєння, недопущення світової ядерної війни, вирішення локальних, регіональних, міжнародних, національних, релігійних конфліктів, боротьби з епідеміями, збереження довкілля тощо. Ці проблеми характеризуються тим, що:

1. носять не лише національний, а – загальносвітовий характер;
2. для їх вирішення мають бути задіяні спільні зусилля світової спільноти;
3. вони є загрозою всьому людству.
4. Щодо кримінального права, то прояви глобалізації ми знаходимо в такому:
 5. норми міжнародних актів є нормами прямої дії;
 6. в кримінальному законодавстві відображаються вимоги міжнародних договорів, що мають кримінально-правовий характер;
 7. є міжнародне співробітництво щодо протидії злочинам;
 8. існують загальні норми – в усіх державах визнаються право людини на життя тощо. Але деякі тенденції не є проявами суцільного введення. В науці зринають ідеї про світову уніфікацію, інкорпорацію, рецепцію, адаптацію, імплементацію, апроксимацію, трансформацію, гармонізацію законодавства.

9. Серед запропонованих способів врахування глобалізації при втілення в життя кримінально-правових приписів є:
10. розробка Європейського кримінального кодексу,
11. створення Модельного кримінального кодексу держав СНД тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лунеев В. В. Права человека и преступность в глобализирующемся мире / В. В. Лунеев // *Общественные науки и современность*. - 2005.-№3.-С. 107-118.
2. Протидія організованих злочинності у сфері торгівлі людьми / за заг. ред. Борисова В. І. та Гугорової Н. О. - Х. : Одиссей, 2005. - 288 с
3. Буткевич В. Виклики міжнародному праву в умовах глобалізації світу / В. Буткевич // *Право України*. - 2012. - № 3-4. -12-50.
4. Вербенський М. Г. Транснаціональна злочинність: кримінологічна характеристика та шляхи запобігання : автореф. дис. на здобуття наук, ступеня докт. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / М. Г. Вербенський. - Дніпропетровськ, 2010. -40 с.
5. Джужа О. М. Запобігання поширенню СНІДу: кримінологічні та кримінально-правові проблеми : автореф. дис. на здобуття наук, ступеня докт. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / О. М. Джужа. - К, 1996.-47 с.
6. Ємельянов В. П. Антитерористичне законодавство України: стан та шляхи вдосконалення / В. П. Ємельянов // *Вісник Харківськ. нац. ун-ту внутр. справ*. – 2011. - Вип. 2 (53). - С. 121-129.
7. Баулин Ю. В. Глобализация, угрозы «новой преступности» и возможности уголовного права / Ю. В. Баулин // *Уголовное право: стратегия развития в XXI веке : сб. материалов третьей Междунар. науч.-практ. конф.* - М.: МГЮА, 2006. - С. 271-273.
8. Васечко Л. О. Національне право в умовах глобалізації (загальнотеоретичний аспект) : автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень» / Л. О. Васечко. - Луганськ, 2011.-20 с.
9. Лихова С. Я. Глобалізація та кримінальне законодавство (позитивні результати та негативні наслідки) / С. Я. Лихова // *Теоретичні основи забезпечення якості кримінального законодавства та правозастосовчої діяльності у сфері боротьби зі злочинністю в Україні : матеріали*

наук. конф. (м. Харків, 15.05.2009 р.). - Х. : Право, 2009. - С. 45[^]8. Житний О. О. Розвиток кримінального права України в умовах глобалізації (загальні тенденції та перспективи дослідження) / О. О. Житний // Форум права. - 2013. - № 1. - С. 306-311 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2013-lZ13gootpd.pdf>

Сольська Світлана Русланівна,

студентка групи ПМКПЗ-18-2

Навчально-наукового інституту права,

Науковий керівник:

Мисливий Володимир Андрійович,

д.ю.н., професор, професор кафедри

кримінального права та кримінології

ЗАПОБІГАННЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ: СУЧАСНИЙ СТАН, ОРГАНІЗАЦІЙНІ ТА ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ

Зростання нелегальної міграції протягом останніх десятиліть створює серйозну загрозу національній безпеці будь-якої країни. Докорінно змінюється демографічна, культурна, соціальна карта світу. Ця проблема потребує комплексного підходу вирішення її регулювання, пошуку нових шляхів вирішення виникаючих проблем, пов'язаних з переміщенням мігрантів, як на національному, так і загальноєвропейському рівнях. Міждержавний характер даного явища дає підстави вважати, що мігранти змінюють постійне місце проживання як вимушено так і добровільно.

Проблеми міграційної політики та протидії нелегальній міграції протягом останніх років у своїх роботах досліджували О. Малиновська, О. Чуприна, К. Соколицька, О. Санчин, Т. Огнєва та О. Відлер.

У сучасному світі проблеми міграції все частіше розглядаються як загрози національній безпеці держави, оскільки набувають глобального характеру і мають серйозні наслідки для країн, які приймають мігрантів.

В останні два десятиліття нову якість набувають два найважливіших регулятори міграційної поведінки: оточення і соціальні норми, які визначають основну причину міграції – протиріччя між рівнем ро-

звитку особистості, її потребами та умовою їх задоволення. Вирішити це протиріччя можна, лише переступивши державні кордони.

Серед спонукальних причин міграції все більше переважають не тільки зовнішні по відношенню до мігранту фактори (наприклад, глобальна нестача робочих місць), а й внутрішні – прагнення до реалізації за допомогою еміграції потреб у розвитку особистості.

Важливу групу причин еміграції утворюють мотиви політичного характеру. Потік біженців з цих мотивів (часто заради того, щоб отримати у приймаючій країні статус політичних емігрантів) в сучасному світі дуже значний.

Важливим фактором посилення трудової еміграції є істотні відмінності в оплаті за одну і ту ж кількість та якість праці в різних країнах. Відмінності в заробітках з урахуванням фактично сформованих курсів валют становлять 10-15 разів.

Психологічні чинники, пов'язані з нестабільністю загальноекономічної ситуації в цілому, і у сфері зайнятості зокрема, значно посилюють схильність до еміграції.

Проблема впливу міграційних процесів на соціальне, економічне та політичне життя країни є неоднозначною: в залежності від цілей переміщень і причин міграція може нести як позитивні, так і негативні наслідки для приймаючої країни.

З одного боку, міграція при несприятливій демографічній ситуації в країні може компенсувати дефіцит трудових ресурсів, забезпечивши тим самим економічне зростання, а також заповнити склад працездатної частини населення в умовах постійного його старіння. З іншого боку, в сучасному світі міграція населення набула стихійний характер і проблеми, пов'язані з міграційними потоками, знаходяться у центрі уваги керівників багатьох країн і всього світового співтовариства в цілому.

У політичній сфері нелегальна міграція може виступати як пряма загроза безпеці країни, її геополітичним інтересам і міжнародному авторитету. В економічній сфері міграція може сприяти розширенню масштабів тіньової економіки, загостренню ситуації на ринку праці і витіснення з нього працівників з числа місцевих жителів [2, с.26].

Національна безпека – це не тільки її захищеність від зовнішніх загроз, але й це такий стан держави, при якому зберігається її цілісність і можливість бути самостійним суб'єктом системи міжнародних відносин.

Україна на сьогоднішній день виступає як країною виїзду, так і країною прийняття нелегальних мігрантів. З України нелегально виїжджає за кордон не тільки населення, яке постійно проживає на її території, але й прибулі, які нелегально перебувають у країні з метою подальшого нелегального виїзду за кордон [2, с.25].

Нелегальний мігрант – іноземець або особа без громадянства, які перетнули державний кордон поза пунктами пропуску або в пунктах пропуску, але з уникненням прикордонного контролю і невідкладно не звернулися із заявою про надання статусу біженця чи отримання притулку в країні, а також іноземець або особа без громадянства, які законно прибули певну країну, але після закінчення визначеного їм терміну перебування втратили підстави для подальшого перебування та ухиляються від виїзду з цієї країни [5].

Чинниками, які впливають на ріст нелегальної міграції в Україні є: зниження рівня життя громадян, нестабільна економічна ситуація в державі, не виплата зарплатні, позбавленням соціальних пільг. Це утворює основу виникнення злочинів, пов'язаних із задоволенням природних життєвих потреб населення.

На рис.1 представлено структуру нелегальної міграції.

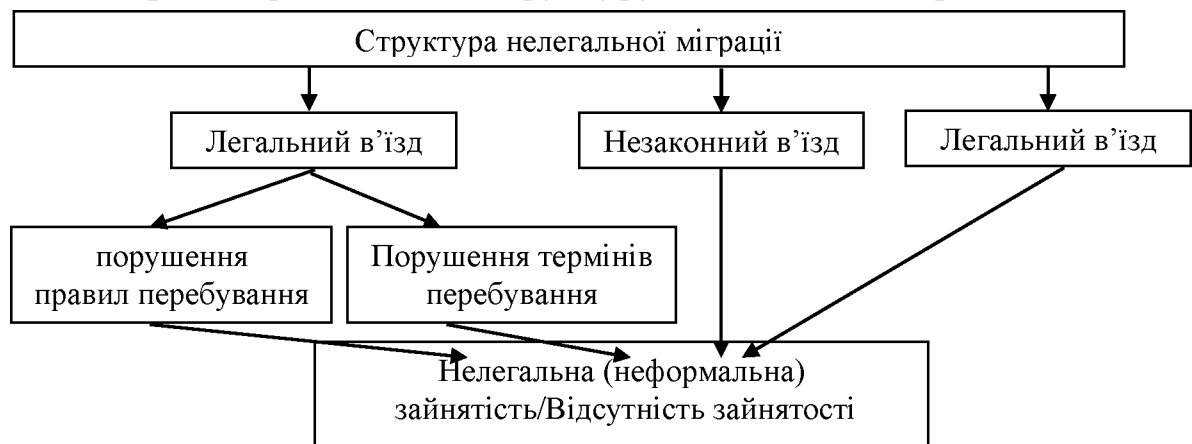

Рис.1. Структура нелегальної міграції[1]

Нелегальна міграція є однією із форм організованої злочинності. Вона створює значний сектор «тіньової» економіки, адже вона перша у світі за прибутковістю.

Зазначені наслідки для країн від міграційних процесів визначають необхідність удосконалення міграційної політики з урахуванням нових завдань і світових тенденцій.

Для цього необхідно, по-перше, посилити адміністративну відповідальність роботодавців за наймання нелегальних мігрантів, які не

мають дозволу на роботу. Відомо, що багато роботодавців вдаються до послуг іноземної робочої сили, що дозволяє їм мінімізувати витрати по оплаті їх праці і утримувати податкові відрахування.

По-друге, вирішити і стимулювати в'їзд мігрантів, в ті регіони, де спостерігається виражений дефіцит робочої сили. Залучати іноземну робочу силу необхідно, як відповідно до потреб російської економіки в цілому, так і окремих її регіонів, для забезпечення їх подальшого поступального розвитку.

По-третє, посилити контроль за метою прибуття мігрантів на територію країни, причиною вибуття зі своєї країни; складом прибувших мігрантів, особливо осіб, які вперше в'їжджають в країну.

По-четверте, стимулювати приплив висококваліфікованих спеціалістів, рівень професіоналізму яких відповідає економічним цілям і задачам в області інноваційного розвитку країни. Причому, як відомо, конкуренція за залучення висококваліфікованих працівників має міжнародний масштаб.

По-п'яте, посилити роботу по депортації іноземних громадян, у разі недотримання і порушення ними законодавства країни, причому цей процес повинен носити безповоротний характер.

По-шосте, реалізовувати політику квотування або обмеження в'їзду іноземних громадян на територію країни, з урахуванням національних інтересів.

Для вирішення кризової проблеми управління неконтрольованими міграційними процесами, перш за все, слід звернути увагу на неузгодженість дій і відсутність механізмів, що дозволяють враховувати інтереси національних економік. Мова йде не тільки про політичні проблеми, а й соціально-економічні протиріччя, що виникають у приймаючих країнах.

Таким чином, тільки комплексний підхід до вирішення проблеми міграції, підвищення ефективності діючої системи управління міграційними процесами сприятиме забезпеченню національної безпеки країни.

З огляду на складну міграційну ситуацію в світі, необхідно також удосконалювати законодавчу і організаційну бази регулювання потоків міграції, як на національному, так і міжнародному рівнях, з метою виявлення загроз територіальній цілісності країни і попередження внутрішньополітичної соціально-економічної і політичної нестабільності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Амирова Д.Р. Регулирование миграционных процессов как фактор обеспечения национальной безопасности страны / Д.Р. Амирова, А.И. Храмова // Современные научные исследования и инновации. 2016. №6 (62). С. 889-893.
2. Дацко О.І. Вплив міжнародної міграції на посилення загроз економічній безпеці держави // Проблеми зовнішньої міграції України та інших пострадянських держав: матеріали засідання круглого столу / Члени редколегії: М.І. Флейчук, У.В. Щурко, Н.І. Черкас, О.Б. Василиця. Львів: Сполом, 2014. С. 25-29.
3. Лист Державної міграційної служби України щодо надання інформації з питань протидії нелегальній міграції за 2017 рік / Державна міграційна служба України. 4 с.
4. Прибиткова І.М. Сучасні міграційні процеси в Україні // Безпека документів та міграційна політика: висновки та рекомендації міжнародних робочих груп для України. К.: Європа без бар'єрів, 2011. С. 9-30.
5. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 22.09.2011 № 3773-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17>.

Хілімон Сергій Петрович,

студент групи ПМКПз-18-2

Навчально-наукового інституту права

Науковий керівник:

Нікітін Юрій Вікторович

д.ю.н., професор, професор кафедри

кримінального права та кримінології

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ЛЕГАЛІЗАЦІЄЮ (ВІДМИВАННЯМ) МАЙНА, ЗДОБУТОГО ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ, В СВІТОВОМУ ТА УКРАЇНСЬКОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

Основою вітчизняного законодавства про протидію відмиванню «брудних» доходів значною мірою стали норми міжнародного права, в тому числі законодавчо-нормативна база Ради Європи та Європейського Союзу, зокрема Директиви Європейського парламенту та Ради 2005/60/ЄС від 26.10.2005 р. та 2015/849/ЄС від 20.05.2015 р. [1]

Внаслідок цього вітчизняне законодавство у сфері боротьби з відмиванням доходів успадкувало специфічні особливості європейського законодавства в царині боротьби з відмиванням – розвиток законодавчих норм у часі та комбінування заходів кримінально-правового та фінансового впливу на порушника.

Перспективи глобалізації та включення правової системи України в загальноєвропейський та світовий правовий простір вимагають більш детального опрацювання питань, пов'язаних з кримінально-правовою кваліфікацією злочинів, пов'язаних з відмиванням, зокрема – з більш точним визначенням предмету злочину, гармонізації понять, якими оперують у вітчизняній правовій сфері з міжнародними стандартами.

Зокрема, у ст. 209 Кримінального кодексу України предмет злочину описується одразу трьома окремими визначеннями – «кошти», «майно» та «доходи». Українські вчені О.Дудоров та Т.Тертиченко[2] звертають увагу на неузгодженість термінів, використаних в частині 1 статті 209 КК України для визначення предмета злочину з назвою цієї статті кримінального закону та з визначеннями, які містяться в Законі

України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» (далі Закон від 14 жовтня 2014 р.).

Розбіжність у термінах, яка, на перший погляд, наявна і в загальноєвропейському антилегалізаційному законодавстві (у ст. 1 Конвенції Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних від злочинної діяльності, від 8 листопада 1990 р. можна зустріти терміни «доходи» та «власність»[3], у Конвенції Ради Європи від 16 травня 2005 р. про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму – «доходи» та «майно»[4]) насправді відсутня, оскільки таке різноманіття термінів міститься лише у перекладах (в тому числі офіційних) зазначених документів. На мові оригіналу (в англomовній версії) ключові терміни, які позначають предмет злочину - «proceeds» (в офіційному перекладі «доходи») та «property» (у перекладі «власність», «майно»).

Таким чином, наявною є відсутність узгодженості перекладів офіційних правових документів, які регулюють відносини у сфері запобігання відмиванню коштів.

Термін «доходи», який був використаний в назві ст. 209 Кримінального кодексу України, в Законі України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» та цілому ряді підзаконних актів, охоплює крім поняття грошових коштів також і майно (у фізичному вимірі), зокрема Закон від 14 жовтня 2014 р. визначає предмет злочину як рухоме чи нерухоме майно, майнові та немайнові права.

Диспозиція частини 1 статті 209 КК України оперує іншим поняттям – «майно», застосування якого є більш поширеним при характеристиці цивільно-правових категорій. Термін «майно» використовується в Цивільному кодексі України, Господарському кодексі України, Податковому кодексі України. В даних законодавчо-нормативних актах дане поняття використано у його традиційному цивільно-правовому розумінні.

Таким чином, для більш точного визначення предмету злочину, пов'язаного з відмиванням, гармонізації законодавчо-правових документів та правозастосування з міжнародними стандартами, в профільному законодавстві - статті 209 Кримінального кодексу (як в її

назві, так і в диспозиції), в Законі України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» слід застосовувати єдиний термін «майно», під яким варто розуміти будь-яку економічну вигоду, що може складатися з рухомого чи нерухомого майна будь-якого виду.

Специфічною ознакою предмету кримінально караного злочину, пов'язаного з легалізацією є отримання такого майна, нерозривно пов'язане з порушенням саме кримінального законодавства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. [Electronic Resource] / European Parliament, Council of the European Union // Official website of the European Union's law. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:32015L0849>.
2. Дудоров О.О., Тертиченко Т.М. // Протидія відмиванню «брудного» майна: європейські стандарти та Кримінальний кодекс України: монографія. – К.: Ваіте, 2015., с. 158.
3. Про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних від злочинної діяльності : Конвенція від 8 листопада 1990 р. : [Електронний ресурс] / Ради Європи // Офіційний сайт Верховної ради України. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_029.
4. Про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму : Конвенція від 16 травня 2005 р. : [Електронний ресурс] / Рада Європи // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_948.

Хіменко Микола Віталійович

студент групи ПМКПз-18-1

Навчально-наукового інституту права

Науковий керівник:

Мудряк Тамара Олександрівна

к.ю.н., доцент, доцент кафедри

кримінального права та кримінології

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ФУНКЦІОНУВАННЯ ОРГАНІВ ФІНАНСОВОЇ РОЗВІДКИ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ВІДМИВАННЮ ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ

В останні роки у світі (в тому числі в Україні) значно зросла кількість злочинів, які пов'язані з відмиванням доходів, одержаних злочинним шляхом. Відмивання грошей вийшло за рамки окремих країн чи регіонів, набувши глобального значення. В Україні таку сферу відслідковує Державна служба фінансового моніторингу. Однак її діяльність, методи моніторингу та структура викликають багато запитань та є недосконалими, що впливає на запобігання відмиванню коштів, здобутих злочинним шляхом в Україні.

Проблеми запобігання та протидії відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом, досліджували П. П. Андрушко, А. С. Беніцький, П. С. Берзін, Г. М. Войченко, В. О. Глушков, Н. О. Гуторова, А. О. Данилевський, О. О. Дудоров, Є. В. Фесенко, М. І. Хавронюк, В. В. Черней, Л. М. Чуніхіна та ін.

З середини 1980-х років потреба в сучасній стратегії боротьби з відмиванням грошей отримала широке визнання на міжнародному рівні. Переговори щодо Конвенції проти незаконного обороту наркотичних засобів і психотропних речовин у 1988 році в Організації Об'єднаних Націй можна розглядати як відправну точку цієї тенденції. Перші кілька підрозділів фінансової розвідки були створені на початку 1990-х у зв'язку з необхідністю для центральних органів країн дотримання, аналізу та поширення фінансової інформації щодо боротьби з відмиванням грошей [1, с. 223].

Сьогодні у багатьох країнах світу створені органи, які у міжнародній практиці отримали назву "Підрозділи фінансової розвідки": у

США – Організація США з боротьби з фінансовими злочинами, у Великобританії – підрозділи фінансової розвідки у складі Національної служби кримінальної розвідки, у Франції – група з розслідування незаконних фінансових операцій, у Бельгії – група обробки фінансової інформації. Станом на 2018 рік фінансові розвідки створено у 127 країнах світу. У деяких країнах ці підрозділи є адміністративними органами, в інших – діють як поліцейські та юридичні органи [2, с. 8-9].

Загалом в Україні забезпечення міжнародного співробітництва у сфері запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення покладається на:

- Міністерство юстиції України - щодо виконання судових рішень, які стосуються конфіскації доходів, одержаних злочинним шляхом;
- Генеральну прокуратуру України - щодо вчинення процесуальних дій у межах кримінального провадження щодо легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму чи фінансування розповсюдження зброї масового знищення;
- Службу безпеки України за участю Міністерства закордонних справ України - щодо подання пропозицій до комітетів Ради Безпеки ООН стосовно включення (виключення) фізичних або юридичних осіб до відповідних переліків;
- Міністерство закордонних справ України - щодо звернення до Комітету Ради Безпеки ООН стосовно отримання дозволу на доступ до активів, що пов'язані з фінансуванням тероризму та стосуються фінансових операцій, зупинених відповідно до рішення, прийнятого на підставі резолюцій Ради Безпеки ООН, для покриття основних або надзвичайних витрат [3, с. 671].

Суб'єкти державного фінансового моніторингу та правоохоронні органи здійснюють міжнародне співробітництво з відповідними органами іноземних держав з питань запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення відповідно до міжнародних договорів України чи з власної ініціативи.

Спеціально уповноважений орган та інші суб'єкти державного фінансового моніторингу у межах своїх повноважень забезпечують співробітництво з міжнародними, міжурядовими організаціями, діяльність яких спрямована на забезпечення міжнародного співробітництва у сфері запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів,

одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, у тому числі з Групою з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF), Комітетом експертів Ради Європи з оцінки заходів протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму (MONEYVAL), Європейським Союзом, Світовим банком, Міжнародним валютним фондом, Егмонтською групою підрозділів фінансових розвідок, Організацією Об'єднаних Націй [4, с. 128].

Створення в Україні підрозділу фінансової розвідки свідчить про рішучість влади скерувати зусилля уповноважених на те органів на розслідування легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом. Аналіз законодавства та практики його застосування дав змогу виокремити коло дискусійних питань. Проблеми міжнародного співробітництва певним чином пояснюються тим, що в міжнародній практиці існує кілька типів підрозділів фінансової розвідки, які мають власні принципи діяльності та адміністративні важелі, дза допомогою яких виконують свої функції. На наш погляд, це пояснюється тим, що в той час, коли їх створювали, не існувало чітко визначених стандартів їх утворення. У деяких країнах вони виконують додаткову функцію в структурі правоохоронних органів. В інших - це буферна структура між фінансовими установами та правоохоронними органами, а тому утворюється поза цими відомствами. Загалом принципи побудови підрозділів фінансової розвідки (далі - ПФР) створюються за чотирма типами: ПФР адміністративного типу; ПФР судового типу; ПФР прокурорського типу; ПФР змішаного або гібридного типу, що зумовлює й різноманітний механізм взаємодії між ними.

Підрозділи фінансової розвідки адміністративного типу входять до структури адміністративного органу, який не належить до системи правоохоронних органів або суду. Часто фінансові установи стикаються із сумнівними операціями, однак не мають твердих доказів того факту, що така операція пов'язана з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, або що залучений до такої операції клієнт є членом злочинної організації. Така ситуацію не сприяє тому, щоб ця фінансова установа передавала інформацію щодо своєї підозри до правоохоронного органу, оскільки вона не є очевидною та доказовою. До того ж фінансові установи, як свідчать дані опитування, побоюються, що у зв'язку з наданням такої інформації може бути відкрито кримінальне провадження, яке буде ґрунтуватися на неправиль-

но розтлумачених обставинах або призведе до закриття провадження, що потягне за собою відшкодування значних збитків.

Отже, існування підрозділу фінансової розвідки не правоохоронного, а адміністративного типу дає можливість повідомити інформацію про сумнівну операцію, яка ПФР належним чином перевіряється, і лише в разі наявності достатніх підстав слугує створенню узагальнених матеріалів, які передаються до правоохоронного органу. Найбільш поширеною схемою є створення ПФР у структурі міністерства фінансів, національного банку або іншого фінансового регулятора. У деяких країнах ПФР створюють як самостійний незалежний орган (наприклад, STIF/CFI в Бельгії). У більшості випадків рішення про створення ПФР поза межами правоохоронних органів також тягне за собою й рішення про те, що повноваження ПФР будуть обмежені одержанням, аналізом та подальшою передачею повідомлень до правоохоронних органів про підозрілі операції, їм не надається право проводити розслідування та підтримувати обвинувачення в суді. Аналогічно й обмежуються повноваження щодо розкриття інформації, яка міститься в повідомленнях про операції, з тим, щоб зберегти конфіденційний характер [5, с. 164].

Перевагами цієї системи є таке: 1) ПФР виступає як посередник між фінансовими та іншими установами, які уповноважені надавати інформацію, з однієї сторони, і правоохоронними органами - з другої, що дає змогу мінімізувати ризики відкриття кримінальних проваджень за неперевіреною інформацією, а також сприяє уникненню виникнення інстанційних зв'язків між фінустановами та правоохоронними органами; 2) фінансові установи з вищим рівнем упевненості надають інформацію ПФР, оскільки знають, що лише перевірена інформація щодо фактів легалізації (відмивання) та фінансування тероризму дійде до правоохоронних органів; 3) ПФР є нейтральним, технічним та спеціальним партнером, який надає повідомлення; 4) якщо ПФР входить до структури регуляторного органу, то він виступає партнером фінансової установи; 5) така схема надає можливість обміну інформацією з усіма суб'єктами первинного фінансового моніторингу і ПФР усіх типів.

На нашу думку, очевидними є й певні недоліки, які негативно впливають на міжнародне співробітництво, зокрема: 1) оскільки підрозділи фінансової розвідки адміністративного типу не є правоохоронними органами, спостерігається зволікання в застосуванні правоохоронних заходів, блокування операцій, арешти підозрюваного на

підставі наданої фінансової інформації; 2) ПФР не має юридичних повноважень для збору речових доказів, документів, якими наділені правоохоронні органи та суд; 3) ПФР адміністративного типу часто зазнають прямого контролю з боку політичного керівництва.

Прикладами країн з ПФР адміністративного типу є Австралія, Андорра, Аруба, Бельгія, Болгарія, Болівія, Венесуела, Ізраїль, Іспанія, Канада, Колумбія, Ліхтенштейн, Мальта, Монако, Нідерландські Антильські Острови, Нідерланди, Панама, Польща, Республіка Корея, Росія, Румунія, Словенія, США, Україна, Франція, Хорватія та Чехія.

Аналіз наведеного дає підстави стверджувати, що більш ефективними були б результати підрозділу фінансової розвідки, коли б цей орган за прикладом іншим держав (наприклад, Кіпру) став правоохоронним органом. В умовах економічних ризиків такий підхід став би запобіжником до вчинення таких злочинів, надання більш широких повноважень сприятиме економії процесуального часу для виявлення та відкриття кримінальних проваджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бисага К. В. Місце та роль фінансової розвідки у структурі органів фінансового моніторингу Великобританії. *Університетські наукові записки*. 2014. № 4. С. 223-229.

2. Куришко О. О. Аналіз світового досвіду у сфері протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, у контексті можливості його використання в Україні. *Фінансовий простір*. 2018. №9 2 (10). С. 8-15.

3. Науково-практичний коментар до Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» / Чубенко А.Г., Лошицький М.В., Бичкова С.С., Котляревський Я.В. К.: Ваіте, 2015. 816 с.

4. Халін О. В. Міжнародний досвід розшуку активів, одержаних злочинним шляхом: проблемні питання. *Проблеми реформування кримінальної юстиції України* : збірник за матеріалами міжнародної науково-практичної конференції 20 травня 2016 р. / Чернівецький юридичний інститут Національного університету «Одеська юридична академія». Чернівці, 2016. С. 127–130.

5. Халін О.В. Розслідування легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом: монографія. Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2018. 244 с.

Шевченко Олена Володимирівна,

студентка групи ПМКПз-18-2

Навчально-наукового інституту права

Науковий керівник:

Мудряк Тамара Олександрівна,

к.ю.н., доцент, доцент кафедри

кримінального права та кримінології

ОСОБЛИВОСТІ ПОКАРАННЯ ЗА ПОРУШЕННЯ НЕДОТОРКАНОСТІ ПРИВАТНОГО ЖИТТЯ

Питання, які виникають при призначенні покарання за той чи інший злочин, тісно пов'язані із такими загальнотеоретичними питаннями, як кримінальна відповідальність та теоретико-правові підходи до конструювання санкцій статей КК України. Для того, щоб суд правильно, у відповідності до закону, із дотриманням конституційних та кримінально-правових принципів, які відзначають підхід до реагування держави на вчинення злочину, призначив покарання, санкція статті, за якою кваліфікований той чи інший злочин, має бути правильно сконструйована. Застосування санкції кримінально-правової норми пов'язане із таким різновидом кримінальної відповідальності як негативна або ретроспективна кримінальна відповідальність. Сьогодні в теорії кримінального права розрізняють два різновиди кримінальної відповідальності - позитивну та ретроспективну.

Якщо позитивна кримінальна відповідальність вичерпується відносинами між державою, яка встановила певні заборони і не має реального втілення, тобто не реалізується і не пов'язана із фактом порушення конкретної кримінально-правової заборони, то негативна або ретроспективна кримінальна відповідальність тісно пов'язана із фактом порушення кримінально-правової норми, тобто із фактом вчинення суспільно небезпечного діяння, яке містить конкретний склад злочину. Наслідком такої відповідальності є призначення покарання, хоча в окремих випадках негативна кримінальна відповідальність не вичерпується лише покаранням, а реалізується у застосуванні інших видів кримінально-правового реагування правозастосовних органів на факт вчинення суспільно-небезпечного діяння (наприклад, звільнення від покарання, примусові заходи медичного характеру, заходи, які застосовуються до неповнолітніх тощо).

Саме тому негативна кримінальна відповідальність тісно пов'язана із наявністю кримінально-правових заборон. Це, в свою чергу, означає, що вона реалізується в межах конкретної статті КК України, яка окрім диспозиції, що містить склад злочину як підставу кримінальної відповідальності, а також - санкцію, в якій встановлені міра і вид конкретного покарання за цей злочин. Негативна кримінальна відповідальність є реакцією на факт вчинення злочину і пов'язана із реальним призначенням заходів кримінально-правового впливу.

Негативна кримінальна відповідальність має зв'язки не лише із кримінально-правовими, а і з кримінально-процесуальними та кримінально-виконавчими відносинами. На відміну від позитивної кримінальної відповідальності ретроспективна кримінальна відповідальність має чіткі межі, її реалізація має початковий і кінцевий моменти.

Окрім виду покарання особливу увагу слід звернути на розмір покарання. Вид та розмір покарання у сукупності складають міру покарання, яка має призначатися на засадах гуманізму та справедливості.

Ще М. С. Таганцев в свій час писав, що при відносно визначеній санкції нормальним покаранням завжди є середня міра покарання, передбаченого в законі [1, с. 388]. Це твердження є, на нашу думку, справедливим. Таке розуміння призначення покарання дає підстави для застосування обставин, які його пом'якшують або обтяжують.

Окремі автори, серед яких С. І. Дементьєв, В. К. Грищук, Т. І. Іванюк, Л.Л.Кругліков, О. А. Мясніков, Т. В. Сахарук, пишуть у своїх роботах про так звану «відправну точку», «відправну позицію», «вихідну міру покарання», яка може змінюватися у сторону як зменшення, так і підвищення, залежно від наявності обставин, що пом'якшують або обтяжують покарання.

Таким чином, в санкції статей Особливої частини КК України дається так звана абстрактна «золота середина» покарання, яка знаходиться між нижчою межею конкретного виду покарання і верхньою межею, яка передбачена у санкції статті. Цю точку легко вирахувати, навіть тоді, коли, як у санкціях ст.182 КК України нижня межа покарання (окрім штрафу) не встановлена.

В санкціях ст. 182 КК України передбачені лише основні покарання, які розташовані відповідно сучасній правовій традиції і закону від найм'якшого до найтяжчого: штраф, виправні роботи, арешт, обмеження волі (ч. 1 ст. 182 КК України) та арешт, обмеження волі, позбавлення волі (ч. 2 ст. 182 КК України).

Не зупиняючись на розкритті нормативного змісту кожного із цих покарань, адже він визначений на законодавчому рівні у відповідних нормах Загальної частини КК України, зупинимось на особливостях цих покарань саме у санкціях ст. 182 КК України.

Однією із особливостей побудови санкції ч. 1 ст. 182 КК України є те, що всі покарання, окрім штрафу, вказані без зазначення нижньої межі покарання.

Теоретичні основи побудови і застосування кримінально-правових санкцій були запропоновані П. П. Осиповим [2]. Зокрема цей автор вказував, що однією із задач побудови санкцій є необхідність, по-перше, здійснювати цілеспрямований вплив як на особу, яка вчинила злочин, та на все населення (якщо йдеться про профілактичний вплив кримінального права), так і на правосвідомість суддів, орієнтуючи їх на обрання конкретної міри покарання [3, с. 75]. Це положення не втратило своєї актуальності і сьогодні.

Якщо розглядати конкретні покарання, передбачені в санкції ч. 1 ст. 182 КК України, слід вказати, що нижня межа для всіх покарань, передбачених у цій санкції, окрім штрафу, визначається відповідно до приписів Загальної частини КК України. Це означає, що виправні роботи за цей злочин призначаються на строк від шести місяців до двох років (ст. 57 КК України). Як свідчить санкція ч. 1 ст. 182 КК України, цей вид покарання включає як мінімальну, так і максимальну його межу. На нашу думку, такий підхід до визначення розміру (строку) покарання нівелює його другу складову, а саме розмір і в даному випадку в санкції статті вказаний просто вид покарання. Ми вважаємо, що такий підхід до побудови санкцій не є вдалим. По-перше, відсутні орієнтири щодо розміру покарання саме за цей злочин, покарання є типовим, воно не відображає ставлення законодавця саме до цього злочину і не відображає ступеня суспільної небезпеки саме цього злочину. По-друге, існує ціла низка обставин, які перешкоджають застосуванню саме цього покарання, адже воно не призначається цілій низці осіб, які вичерпно перераховані у ч. 2 ст. 57 КК України. Серед них і такі особи, які мають прямий доступ до конфіденційної інформації про особу: нотаріуси, працівники правоохоронних органів, судді, прокурори, адвокати тощо. Саме ці особи є потенційними суб'єктами вчинення цього злочину. Але суд не може застосовувати щодо них саме це покарання, яке слід, на нашу думку, вважати найбільш м'яким серед інших, передбачених у санкції ч. 1 ст. 182 КК Ук-

раїни. При цьому ми наголошуємо, що відсутні підстави вважати штраф найбільш м'яким покаранням, виходячи із його сучасного розуміння. Тому це покарання в даному випадку може бути застосоване до дуже обмеженого кола осіб, які мають нести покарання за порушення недоторканності приватного життя.

Дана ситуація стала предметом дослідження В. В. Антипова, який, зокрема вказував, що «розпорошення обставин», які виключають застосування певних видів покарання, різко обмежують можливість індивідуалізації покарання; масово безпідставно погіршують становище осіб, яких вони стосуються, і перш за все - неповнолітніх, непрацездатних, інвалідів та інших соціально незахищених осіб. В непоодиноких випадках створюються ситуації безпідставного пом'якшення покарання службових осіб, працівників правоохоронних органів тощо; інколи це призводить до повної безкарності осіб, до яких стає неможливим застосування жодного покарання з числа передбачених санкціями відповідних статей Особливої частини КК України. В окремих випадках покарання мають «кумулятивний» характер, коли різні види обставин, що виключають застосування певних видів покарань, збігаються в одній справі відносно однієї винної особи і додатково обмежують можливості індивідуалізації покарання або призводять до безпідставного пом'якшення чи обтяження покарання [4, с. 5-6].

В досліджуваному випадку, якщо людина є непрацездатною або просто не працює, що сьогодні не вважається винятком, до неї не може бути застосоване покарання у виді виправних робіт і, очевидно, штрафу, адже у такої людини відсутнє джерело доходу і застосовувати штраф є не логічним. Отже, до таких осіб можуть бути застосовані із передбачених альтернативно чотирьох лише два найтяжчі покарання - арешт і обмеження волі.

Характеризуючи санкцію чинної редакції ч. 2 ст. 182 КК України зазначимо, що законодавець передбачає три основні покарання в альтернативі: арешт, обмеження волі, позбавлення волі. Всі види покарання вказані із зазначенням їх нижньої і верхньої межі. Водночас в санкції ч. 1 ст. 182 КК України покарання у виді обмеження волі має верхню межу три роки, у санкції ст. 182 КК України нижня межа цього покарання встановлена у три роки, а верхня - п'ять років. На нашу думку, у даному випадку дотримані вимоги законодавчої техніки.

Позбавлення волі та його строки є такими, як і обмеження волі - від трьох до п'яти років. Однак, на нашу думку, в даному випадку,

враховуючи зміст цього покарання, який значно відрізняється від змісту обмеження волі, слід було б встановити менший його строк.

Що стосується такого покарання як позбавлення волі, вважаємо, що розмір (строк) цього покарання у санкції чинної редакції ч. 2 ст. 182 КК України є перебільшеним - від трьох до п'яти років. На нашу думку, оптимальним було б встановити покарання у виді позбавлення волі на строк до трьох років, як це вказано в санкції ч. 2 ст. 168 КК України «Розголошення таємниці усиновлення».

Вищевикладене, аналіз санкцій ст. 182 КК України, видів та розмірів (строків) покарань, передбачених в них, дозволило дійти висновку щодо необхідності оптимізації кримінального покарання та запропонувати нову модель санкцій норм, які містяться у диспозиції ст. 182 КК України, що передбачає злочин «Порушення недоторканості приватного життя», яка більшою мірою враховуватиме характер та ступінь суспільної небезпечності злочину, та вдало поєднуватиме в собі завдання як загального, так і спеціального запобігання порушенню недоторканості приватного життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Таганцев Н. С. Русское уголовное право. Т. 2. / Н. С. Таганцев. Тула: Автограф, 2001. 688с.
2. Осипов П. П. Теоретические основы построения и применения уголовно-правовых санкций (аксиологические аспекты). Изд-во Ленингр. ун-та, 1976. 134с.
3. Оробець К. М. Властивості суб'єктів злочину за кримінальним правом України. Підприємництво, господарство і право. 2006. № 2. С. 121-123.
4. Антипов В. В. Обставини, що виключають можливість застосування певних видів покарань: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.08. Національна академія внутрішніх справ України. К., 2005. 211с.

Ярмоленко Юлія Михайлівна,

студентка групи ПМКПз-18-2

Навчально-наукового інституту права

Науковий керівник:

Кимлик Роман Володимирович,

*к.ю.н., доцент кафедри кримінального
права та кримінології*

УЧАСТЬ ГРОМАДСЬКОСТІ У ЗАПОБІГАННІ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

В Україні корупція є однією з проблем, які потребують невідкладного розв'язання. Вона становить значну загрозу демократії, реалізації принципу верховенства права, соціальному прогресу, національній безпеці, становленні громадянського суспільства. Тому пріоритетним напрямом державної антикорупційної політики має стати створення атмосфери громадянського неприйняття корупції.

Наукове дослідження та узагальнення правових засад громадського контролю в механізмі запобігання корупції є необхідним для формулювання конкретних пропозицій щодо вдосконалення чинного законодавства та юридичної практики в зазначеній сфері суспільних відносин. Правова регламентація сучасних інноваційних засобів громадського контролю забезпечить їх процесуальну значимість та доказову силу під час розгляду відповідних справ органами державної влади і насамперед судами.

Окремі питання, пов'язані з проблемою правового запобігання корупції, у своїх працях досліджували В.Б. Авер'янов, О.М. Бандурка, М.Ю. Бездольний, А.Ф. Волобуєв, Л.А. Гапоненко, С.В. Ківалов, А.М. Куліш, Т.М. Супрун, В.В. Топчій та ін. Усі вони загалом дійшли до спільної позиції щодо змісту цього поняття, але комплексного розгляду визначеного питання, присвяченого громадському контролю як механізму протидії корупції, не проводилось. Як результат, метою нашого дослідження є визначення місця громадськості в процесі запобігання корупції.

В національному законодавстві корупція визначається як: «використання особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої

вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій статті 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей» [1].

Конвенція ООН проти корупції (далі – Конвенція), державою-учасником якої Україна стала в жовтня 2006 р. (Конвенція. 2003), виходить із того, що в здійсненні заходів щодо запобігання корупції повинні брати участь не лише публічна (державна і муніципальна) влада, але і все суспільство, що придушення корупції неможливе без безпосередньої участі в цьому процесі громадян країни. Стаття 13 Конвенції наказує державам-учасникам: «приймати належні заходи для сприяння активній участі окремих осіб і груп за межами публічного сектора, таких як громадське суспільство, неурядові організації й організації, що функціонують на базі общин, у запобіганні корупції і боротьбі з нею і для поглиблення розуміння суспільством факту існування, причин і небезпечного характеру корупції, а також створюваних нею загроз» [2].

Права громадськості у сфері запобігання корупції та гарантії їх реалізації закріплені в Конституції України та інших нормативно-правовими актах, серед яких Закон України «Про запобігання корупції» (далі – Закон) є профільним у досліджуваній сфері та містить значну кількість положень, якими така участь регулюється. Доцільним видається класифікувати ці норми на загальні та спеціальні.

До загальних можна віднести норми, якими встановлюються можливість і засади здійснення участі громадськості в запобіганні корупції. Серед них: пункт 4 частини першої статті 7; пункти 16-17 частини першої статті 11; пункт 1 частини першої статті 12 Закону. Зі змісту перелічених норм випливає, зокрема, що така участь здійснюється як через участь в об'єднаннях громадян (тобто їх членів або уповноважених представників), так і громадянами окремо від будь-яких об'єднань [1]. При цьому питання, пов'язані зі створенням, реєстрацією, порядком здійснення діяльності громадських об'єднань, врегульовані окремим нормативно-правовим актом – Законом України «Про громадські об'єднання» [3].

Що ж до спеціальних норм, регулюючих участь громадськості в запобіганні корупції, то до них доцільно віднести ті норми, які перед-

бачають участь, що умовно можна визначити як специфічну (громадський контроль за діяльністю спеціально уповноважених суб'єктів у розумінні Закону) і участь у заходах щодо запобігання корупції. Такими нормами є, зокрема, частини друга, третя та четверта статті 14 Закону, що передбачають здійснення громадського контролю за діяльністю Національного агентства з питань запобігання корупції (далі – НАЗК) [1], а також стаття 21 Закону, якою регулюється участь громадськості саме в заходах щодо запобігання корупції, що тісно пов'язана з правом на участь у законотворчому процесі, а також правом на доступ до публічної інформації, яким відповідно до пункту 1 частини першої статті 12 Закону України «Про доступ до публічної інформації», наділені всі фізичні, юридичні особи, об'єднання громадян без статусу юридичної особи, крім суб'єктів владних повноважень [4].

Громадські об'єднання, їх члени або уповноважені представники, а також окремі громадяни в діяльності щодо запобігання корупції мають право: «1) повідомляти про виявлені факти вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, реальний, потенційний конфлікт інтересів спеціально уповноваженим суб'єктам у сфері протидії корупції, Національному агентству, керівництву чи іншим представникам органу, підприємства, установи чи організації, в яких були вчинені ці правопорушення або у працівників яких наявний конфлікт інтересів, а також громадськості; 2) запитувати та одержувати від державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування в порядку, передбаченому Законом України «Про доступ до публічної інформації», інформацію про діяльність щодо запобігання корупції; 3) проводити, замовляти проведення громадської антикорупційної експертизи нормативно-правових актів та проектів нормативно-правових актів, подавати за результатами експертизи пропозиції до відповідних органів, отримувати від відповідних органів інформацію про врахування поданих пропозицій; 4) брати участь у парламентських слуханнях та інших заходах з питань запобігання корупції; 5) вносити пропозиції суб'єктам права законодавчої ініціативи щодо вдосконалення законодавчого регулювання відносин, що виникають у сфері запобігання корупції; 6) проводити, замовляти проведення досліджень, у тому числі наукових, соціологічних тощо, з питань запобігання корупції; 7) проводити заходи щодо інформування населення з питань запобігання корупції; 8) здійснювати громадський контроль за виконанням законів у сфері за-

побігання корупції з використанням при цьому таких форм контролю, які не суперечать законодавству; 9) здійснювати інші не заборонені законом заходи щодо запобігання корупції. Громадському об'єднанню, фізичній, юридичній особі не може бути відмовлено в наданні доступу до інформації стосовно компетенції суб'єктів, які здійснюють заходи щодо запобігання корупції, а також стосовно основних напрямів їх діяльності. Така інформація надається в порядку, встановленому законом» [1].

Громадський контроль як механізм запобігання корупції, насамперед у сфері державного і муніципального управління, включає послідовність дій, здійснюваних громадянами і їх автономними об'єднаннями з метою запобігання можливостям і усуненню умов, що сприяють виникненню корупційних відносин, виявлення і припинення фактів корупції.

Предметом громадського контролю є виявлення умов, що сприяють для тих або інших зловживань різними видами адміністративного ресурсу державної і муніципальної влади, і фактів таких зловживань із метою їх припинення і покарання осіб, причетних до корупції, у законодавчо встановленому порядку.

Таким чином, для здобуття об'єктивних і значимих у юридико-правовому і політичному сенсі результатів громадського контролю необхідно запровадити такі заходи:

- участь у формуванні антикорупційних інституцій та переатестації працівників правоохоронних органів;
- публічне обговорення рішень органів державної влади, проєктів нормативно-правових актів зазвичай проводиться у формі громадських обговорень;
- утворення спільних консультаційно-дорадчих органів державної влади та експертних установ;
- проведення мирних зібрань, акцій протесту, страйків з метою впливу на органи влади;
- реалізація антикорупційної політики.

Як результат, розглянувши основні форми участі громадськості в процесі формування та реалізації антикорупційної політики в державі, можемо відмітити про таке: методи та інструменти, якими користується громадськість у своїй діяльності, є динамічними та мають тенденцію до зміни. Адвокація, лобіювання – останні з нових методів, і неурядові організації перебувають у пошуку більш якісних інструментів для

запобігання корупційним злочинам. Також прослідковується, що органи державної влади допускають громадськість до формування антикорупційної політики шляхом прийняття від неї пропозицій, проведення громадських обговорень. Але в той же час, на етапі формування завершується активна участь громадських представників – процес реалізації фактично проходить без їхньої участі.

В свою чергу, запобіжні спроможності громадськості залишаються нереалізованими навіть на половину і через відсутність відповідальних та свідомих людей серед громадських активістів (відомі скандали, коли громадські організації контролювались владними чи бізнесовими структурами).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про запобігання корупції: Закон України / Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 49, ст.2056 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>.
2. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції: Конвенція ООН від 31.10.2003 // Відомості Верховної Ради України від 07.12.2007. 2007 р. № 49.
3. Про громадські об'єднання. Закон України від 22.03.2012 № 4572-VI, в редакції від 06.02.2015 / Офіційний вісник України від 27.04.2012, № 30, стор. 26, стаття 1097, код акту 61211/2012.
4. Про доступ до публічної інформації. Закон України від 13.01.2011 № 2939-VI / Офіційний вісник України, 2011 р., № 10, стор. 29, стаття 446, код акту 54792/2011.

Наукове видання

Серія «Наукові роботи студентів УДФСУ»

**ЗБІРНИК СТАТЕЙ
ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ
ДРУГОГО (МАГІСТЕРСЬКОГО) РІВНЯ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВОГО
ІНСТИТУТУ ПРАВА**

Кафедра кримінального права та кримінології

Відповідальний за випуск

Топчій В. В.

Відповідальний редактор

Глух М. В.

*Форматування та
комп'ютерна верстка*

Шамардак Н. М.

Матеріали друкуються в авторській редакції.

Здано до друку 20.11.2019. Формат 60×84/16.

Папір офсетний № 1. Гарнітура «Times New Roman».

Друк. арк. 16.1.

Тираж 300 примірників. Замовлення № 836.

*Підготовлено до друку Видавничо-поліграфічним центром
Університету ДФС України
08200, вул. Університетська, 31, м. Ірпінь, Київська область, Україна*

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготовлювачів і
розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК № 5104 від 20.05.2016*